Duke University Medical Center Library
Trent Collection

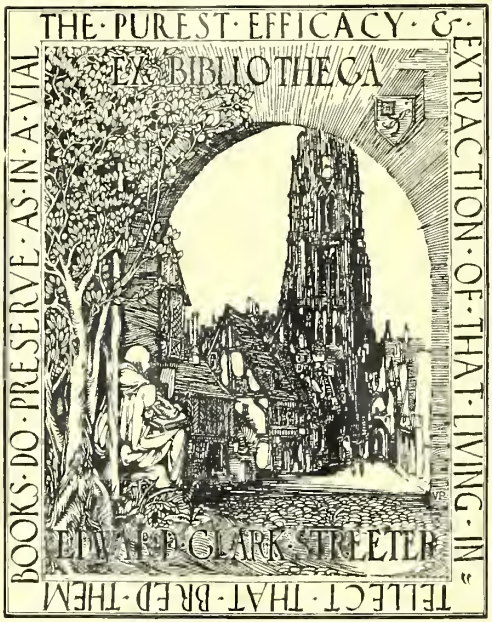

Josiah Charles Trent

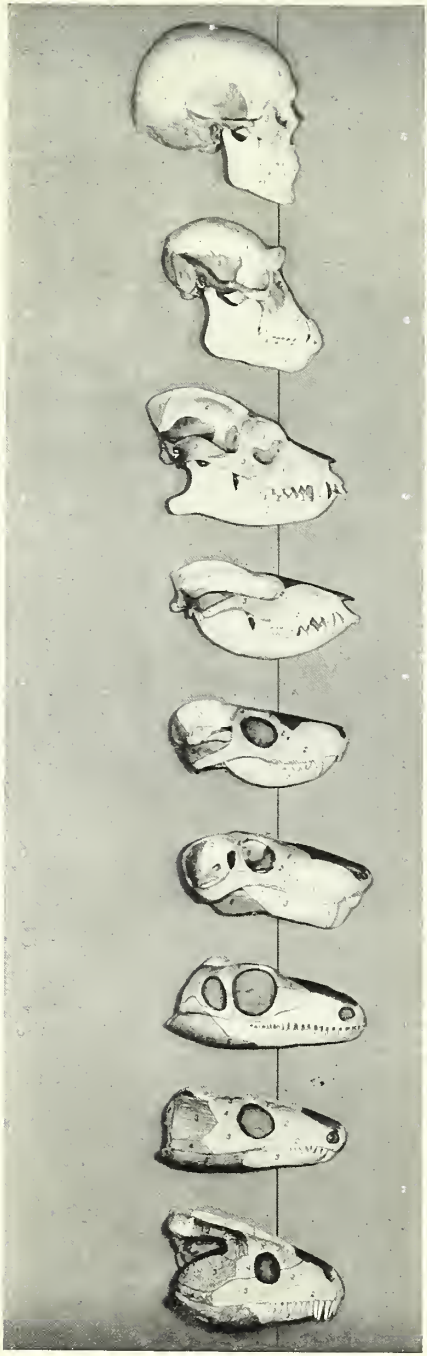

DEPARTMENT OF COMPARATIVE ANATOMY

COMPARATIVE ANATOMY OF THE HUMAN SKULL AND NINE STRUCTURAL STAGES IN ITS EVOLUTION FROM LOWER FORMS

Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/succenturiatusan01paaw

Je me réjouis d'apporter
cette petite pierre à
l'édifice biblio-médical
dont tu es l'architecte.

Mars 1904

E. Farcy

PETRI PAAW

Amſteldamenſis

SVCCENTVRIATVS ANATOMICVS.

continens

Commentaria in Hippocratem, de

CAPITIS VVLNERIBVS.

additæ

In aliquot Capita libri VIII. C. Celſi Explicationes.

Ad Illuſtres, Nobiles, Præpotentes, ac verè Magnificos

HOLLANDIÆ WESTFRISIÆQVE ORDINES.

Panthot

Ludwicus Panthot. Adramus chirurgorum bydunderium

LVGDVNI BATAVORVM,

Apud IODOCUM à COLSTER.

Ann. cIↃ IↃ CXVI.

PETRUS PAAW MED. DOCT ANATOMICUS
ET BOTANICUS PROFESS. ACAD. LUGDUNOBAT.

Illustres ac Præpotentes

DOMINI

ALterum hoc ingenij artisque meæ monumentum, publico nunc damus, inscriptum consecratumque inclyto nomini vestro. merito sane, quum ipso titulo vobis respondeat. Spectate Authorem quem explico: is est Hippocrates Cous Princeps Facultatis nostræ, & ut verbo dicam, naturæ magnum quid parturientis miraculum. Spectate argumentum; id vero est de Vulneribus ejus partis quæ in nostro corpore prima est & princeps, quæque sola pro ipso homine usurpatur. Hæc talia ad quos iustius quam ad vos irent, Principes & Capita Reip: nostræ? quique domi militiæque, in toga pariter & sago capitis malis periculisque succurritis. Nam si castra movenda sint, prima hæc cura est, capiti ut bene siet. Si à Martio tumultu ad pacem vocamur (fruimur ea vestris auspicijs, & velis ô Pacis author, diu, fruamur) non minora sunt vobis à capite oblæso discrimina. quo fit ut in ipsa etiam quiete turbetur quies

publica. Videre eſt quotidianos conflictus capitonum quorundam belluinâ rabie ſeinvicem petentium. Quot ſe undique offerunt capite læſi? quot quibus capitis diminutione vel maxima, vel media, vel minima opus eſſet, ſi jure Romano viveretur. Quam multi (fas ſit dicere quod res eſt) lucem hanc aſpicerent, ſi debitè tractata fuiſſent capitis vulnera ab ijs qui ſibi hoc ſumunt? Materia igitur & argumentum ad vos ibant. Cur autem per me illud vobis non offerretur? Alexandrum illum verè magnum, initâ contra Perſas expeditione, priuſquam claſſem conſcenderet, ferunt amicis, huic quidem agros, alteri pagum, alijs vectigalia dilargitum; Perdiccæ verò interroganti, quidnam ſibi retineret, ſpem reſpondit. Mihi à vobis eandem vocem audire videor. quid non ab ijs ſperem Dominis, quos ſtudiorum novimus mæcenates? qui huic fini Academiæ noſtræ fundamina poſuiſtis. in quâ à nobiliſsimis Curatoribus tot jam annis (luſtra aliquot numero) ſtationem nactus, ita eam colui hactenus, mihi ipſi uti ſatisfecerim non ſolùm, verum inſuper quid illo annorum decurſu præſtiterim, nobiliſsimis Curatoribus primum, nunc etiam vobis, Potentes Domini, velut rerum mearum rationes offerre reddereq; auſim. Abſit confidentia, abſit jactan-

jactantia (ab hisce vitijs in primis me norunt, qui me norunt) cursum meum absolvi. Quidquid in Anatomicis, Botanicis (hæc duo mihi imposita) addo & Chirurgicis, dici doceri potest, eorum nihil à me neglectum. quid ultra? redit quotannis labor actus in orbem. quibus satisfactum studiosi abeunt, succedunt alij, quibus eadem instillanda. Ea quotidianis litteris à varijs exposcuntur. parere statui, confidens, scholæ vestræ inde emolumenti aliquid accedere posse. Inter primos, notis nostris explicatius prodit hic Author: cujus si quis brevitatem consideret; si obscuritatem, Interprete indigere judicabitur. Pressa illi dictio est, interdum etiam abrupta, alicubi verò ita obscura Delio uti natatore indigeat. Mirari sane non infrequenter soleo Scriptoris hujus stylum; qui si non aliter loquutus fuit quàm scripsit, quis virum loquentem intellexit? fugerint ante verba necesse est quàm fuerint percepta ab Auditoribus. qui si in ijs expendendis animum intenderint quæ adhæserant, fieri non potest, quin prætermiserint cætera. Vix hodie illius omnia exactè capimus, quin collectis animi copijs hæremus in singulis. & putamus volantia ipsius verba inter docendum in illâ orationis brevitate potuisse intelligi? sed voluit vir gravissimus, & non sui

ſolum, ſed cujuſvis ævi princeps, lectoris ingenium brevitate illâ & obſcuritate excitare; quod jaceat langueatque oportet ubi omnia oggeruntur. Pungit ſuaviter mentem diſcentium ſcriptionis brevitas: irritat torpentem animum moderata obſcuritas. Etiam ab arcanis graviorum ſcientiarum excludit eos qui vel à naturæ imbecillitate, vel à propriâ ignaviâ hoc habent ut non poſſint nisi apertiſsimè dicta intelligere. Hunc itaque Authorem excutiendum ſumsi, ea tractantem, mihi quæ convenire videbantur. Quorſum namque traduntur Anatomica nulla ſi inde ſperetur utilitas? ſi quis oſtentationis tantum cauſa (& quî poſsint aliter, qui turgidis buccis Anatomica crepant; eaque ſe ſcripturos pollicentur, quum manum operi admoverint nunquam, me verò ſecantem niſi cum faſtidio non viderint) ea proferat quæ domi nata, apud alios lecta, ipſi intellecta nondum; hic per me licet, quod olim luſcinia audiat.

Vox es, præterea nihil.

Et tamen ejuſcemodi homuncionum ferax admodum hæc ætas. quæ non capiunt carpunt, imo quæ capiunt carpunt tamen; animi malitiâ, addo impotentiâ, ingenijq; livore in Authorem quàm ejus ſcripta (ut quorum mentem non aſſequuntur ſa-

tur ſatis) potius affecti. Contrà horum malevolentiam patrocinium à nominis veſtri celebritate, quin & auxilium à veſtro peto ſplendore. Potentes auditis, vereque eſtis Domini, ne mihi quæſo denegetur potentiæ veſtræ clypeus. Ita animus mihi dabitur elaborandi porro quæ Reipublicæ uſui, Academiæ etiam honori futura ſpero. Deus opt. max. conſilia veſtra in Academiæ & Reipublicæ commodum dirigat ac fœlicitet,

PETRI

PETRI SCRIVERII
Phalæcus,

In Theatrum Anatomicum,

quod est Lugduni in Batavis,

secante & perorante

V. C. PETRO PAVIO, MED.
Botanico & Anatomico præstantissimo.

Quo tam densa cohors Apollinaris
Hinc vulgum cubitis & inde trudens,
Quo frequentia tanta, quo virorum,
Quo manus juvenum, Viator hæres,
Mirarisque suum perire nomen
Lugdunensibus (insolens) plateis,
Calcem calce premente. Quid futurum
Ad Vestæ (siquidem huc vocantur omnes)
Speras, mirio? Non tumore tanto,
Non tanto agmine pulvis eruditus,
Aut Arithmeticæ triumphus artis,
Ipsi denique non libri petuntur.
Turbam Bibliotheca quum recuset,
Et Mathematicus procul repellat,
Credis forsitan hos, adire ludos,
Agyrtasve sequi crumenimulgos.
Fugit te ratio. nihil jocorum est.
Non Anglus sale pruriente tinctus,
Non Philistio, non gelasianus
Lacessit Sybariticos cachinnos:
Non mollis citharœdus, aut choraules:
Projecti neque sannio pudoris:
Non hic gesticulator, histriove
Laudari cupit a loquente dextra.

Non

Non mechanicus exſilit petauro.
Non fracta vocat hos magiſter aure,
Non minax gladiator, aut laniſta.
Extenti neque funis ambulator
Tantos denique concitat tumultus.
Quo ſutor modo ſubula relicta,
Quo lecti dominus pediculoſi,
Quo vicinia tota, quoque treſſis
Textor confluit hinc & inde fullo.
Non hæc ſordida turba, fæxque vulgi
Ad Pavi ſtomachum facit: nec illos
Tum ſtultos populos rudeiſque quærit,
Illudat quibus auferatque mentem.
Cordatos amat, expetitque terſas
Aureis, non modo Barbaræ avorum
Aut noſtrorum hominum ferociorum
Doctæ Pavius arbiter coronæ.
Quem pleno (puto) cernis in Theatro
Tot cheirurgica vulneratiorum
Ferramenta manu levi rotantem;
Siphoneis, cyathoſque, turbinata
Specilla, & dipyrena, forcipeſque,
Volſellaſque, ſpathaſque, lingulaſque.
Dum ſpectas ſceletos, novaſque larvas
Mira arte ingenioque copulatas,
Aptus articuliſque vertebriſque,
Et ſymplegmate mobileis ăeno,
Quid pedem retrahis, quid extimeſcis
Ceu Maneis videas, domumque Ditis?
Hæc reſpublica, ſed quieta, Pavi.
Hic regnat Batavi decus Lycei,
Regnandi vetus, & vetus docendi:
In cujus Charites ſedent labellis:
Dexter cheironomus, volante cultro

Quo non aptius exta dissecaret
Aut scissor Latiaris, aut Pelasgus.
Hic hic disce mori Viator, & te
Nosse ante omnia, disce: disce, quid sis.
Quam res lubrica vita tota nostra est!
Quid speras homo vane, quidque spiras,
Quidve altum sapis? ecce! qua Mephiti,
Et quo sis barathro ex olente natus,
Hæc partu mulier necata multo,
Cujus Pavius intimos recessus
Raro (Iupiter!) explicat lepôre,
Testis sat locuples. Quid! anne nescis
Te cæco latitasse ventris antro
Novem mensibus, abditum inter alvi
Vrinas foriasque fæculentas?
Vt ut riserit & tuæ parenti
Ilithya favens, deique Nixi;
Vt te sustulerit Levana terris,
Admoritque foventibus papillis;
Flebis quantus eris, misselle flebis.
Fletus auspicium, tenorque vitæ,
Fletus finis erit, gravisque somnus.
I nunc tolle animos, inanibusque
Plenus spebus in ambitu senesce:
Fasceis, prædia, regna concupisce,
Ipsis regibus invide cæruleis:
Post quam hæc omnia feceris, relinques
Fasceis, prædia, regna; nilque, præter
Vrnam & marmora pauca, te sequetur.
Quod si dissimulas, agisque mimum,
Quod si a pyxide capsulaque pendes,
Et tinctis senium tegis capillis,
Ne te fallere posse crede mortem;
Per mendacia mille, mille fraudeis

Hæc te proſubiget, tuoque demet
Perſonam capiti, nihilque fies
Qui copmtis modo crinibus nitebas.
Hei! quam gaudia vana, quam caduca!
Hei! quam ſolſtitialis herba, vita eſt!
Quid multis moror? aßide Viator.
Priſca & pluria doctus ille Varro
Noſter Scaliger hic ſedendo diſcit.
Diſcit Douſiadeſque, Lipſiuſque.
Quos hic ad podium vides. Sed illis
Conjunctos alijs vides Viator:
Heroës, puta, gentium minorum
Permixtos populis. nec exprobratur;
Aut res invidiæ eſt calumniæve,
Si fors hic aquilaſque noctuaſque
Iungat linea. namque diſputare
De loco, aut trepidare, inuſitatum eſt.
Nempe his delicijs ineptijſque
Se viles animæ in ſcholis fatigant.
Pavi (credite poſteri) Theatrum
AEqualeis facit accipitve cunctos.
Tu quem perculit iſta vox Theatri,
Et frontem caperas, trahiſque vultum,
An me priſca loqui Theatra cenſes?
Non hæc cura tuum coquit poëtam.
Non in ſupplicijs mihi voluptas.
Non in ſanguine cædibuſque vivo.
O Vrbs grata, mihique amata multum,
Et ſeptemgemino ſuperba colle,
Non iſtam tibi noxiam remitto.
Nec laudem pietatis hinc feretis.
Vos, o Iuniadæ, quod edidiſtis
Primi munera civibus Latinis:
Et quamquam inferias patri dediſtis,

Deteſtor

Deteſtor ſcelus exſecroque tantum.
Quid Bruto Stygia palude merſo,
Et pallentibus addito catervis
Prodeſt hæc laniena funeralis?
Quæ ſolatia manibus ſepultis
Fuſo e ſanguine, quæ (pudor! voluptas?
Annum lugeat Vrbs ſuum parentem,
In pulla ſedeat toga ſenatus,
Matronæque puellulæque caſtæ
Leſſis pectora nænijſque rumpant,
Vtent omnia læta, publicoque
Vacent iuſtitio: ſatis ſuperque eſt.
Quid ſicas gladioſque ventilatis?
Veſtrum hoc, Iuniadæ probare factum
Vix Scythæ poterunt, vagique Moſchi.
Ne me hæc munera cruda, ne cruenta
Arenæ, caveæque ſævientis,
Ne diras ſine miſſione pugnas,
Ne Threces proprio cruore merſos,
Aut ſpectacula buſtuariorum,
Saturno (puta) ſacra, ſacra Martí,
Vnco & ignibus expianda multis,
(Quæ Cæſar vetuit, bonuſque cenſor
Cum damno pietatis eſſe aixit)
Hic laudare putes. Silete natta,
Non ſpectacula fructuoſiora
Promiſit populo dii tve quiſquam.
Non Neptunus in his Venuſve ſacris
Quicquam vindicat, Herculeſve: nullus
Summano locus eſt. Hygeia Pallas
Hæc uni ſibi tota conſecravit.
Quid theatrica, Roma, vis videri?
Albis gratia nulla nunc lacernis,

Nativo, puta, flore destitutis:
Vesteis sanguine Roma decoloreis,
Et rubentia munerariorum
(Saturno licet invidente) pone
Pone pallia: coccinata non sunt,
Non e murice lætiore fulgent.
Pone lurida, pone barbararum
Certa hæc symbola viscerationum.
Illa illa edita pluribus theatris
Sunt spectacula mortis, hæc salutis.

In librum Hippocratis
DE VVLNERIBVS CAPITIS
a CL. Medico D. PETRO PAVIO
explicatum & emendatius editum.

HIppocrates Capitis dum tantum vulnera monstrat,
Haud ullis ante prodita temporibus,
Rettulit insignem medico de munere laudem,
Et volitat latè docta per ora virûm.
Pavius Hippocratis Coï dum vulnera sanat,
Et facit integrum servet ut ille Caput,
Quid referet? saltem grates persolve, tuum qui
Et caput, & magnum diligis Hippocratem.

P. BERTIVS.

Ad Petrvm Paaw,

Virum & arte & facundiâ insignem,

publicantem
Commentarios Anatomicos
De Vvlneribvs Capitis.
Apud Hippocratem & Celsum, Medd.

Omnia qui nobis Naturæ arcana recludis,
Cui Medicina triplex, totaque Flora patet.
Quid Pavi! credisne satis, sic Ossa dedisse?
Et mensæ sceletos imposuisse tuos?
Ecce, aliam poscit conviva famelicus offam.
Crede mihi, non est ossibus ille satur.
Non hic, quod medici suadent, tua mellea Peitho
Præsidium in longa dixerit esse fame.
Non satis est, epulas dives si prodat elenchus.
Ne torquere mora, nos titulique velis.
Non tu pollicitis felix, celeberrime Pavi;
Re præstare potes. Hoc age, pande fores.
Pande sinus, foruloque omnes; age, scrinia pande:
Nullaque divitias strangulet arca tuas.
Non bene promittis mox eruptura sub auras,
Si tibi stat, longa nos cruciare mora.
Hoc age. latranti stomacho tua fercula mitte:
Sitque, quod a gustu lauta palata juvet.
Primitiæ placuere tuæ: mensæque secundas
(Ne dubita) grato quilibet ore leget.

Quid

Quid premis ulterius jam nonum preſſa per annum?
Non bene te Flacci iudicet urna reum.
Quid quod quum ſummâ ſint rupta ſilentia laude,
Fractaque lex triſtis, propoſitumque tuum:
Gloriaque illuſtri te tollat in æthera curru,
Dedecus eſt, cœptam deſeruiſſe viam.
Sed quid ego hic prenſo? riſit ipſe citatior Euro
Pavius, admiſſo non ſuperandus equo.
Non opus, ut ſubdas hic calcar, Muſa; quieſce,
Teque ſupervacuis ſubtrahe Diva choris.
Ore fave potius. ſilet ipſe intonſus Apollo,
Nec quatit Aoniam (quod ſolet ante) chelyn.
Ad meliora venit: Coos audire lepôres
Eſt operæpretium, diaque verba ſenis:
Paviaque ut virtus obſcuris fœneret umbris
Lumina ſidereo ſplendidiora Deo:
Hippocratemque ſuum, Celſo prope celſior ipſo,
Romano jubeat terſius ore loqui.
Vulnera quis capitis ſanabit doctius illo?
Prodijt auſpicio quis meliore liber?
Pavius hic mendas quas longa affuderat ætas,
Aut ſciolas poſſent quæ decuiſſe manus,
(Namque ea barbaries vulgaria pectora cepit,
Vt noceant tactu commaculentque ſuo)
Delet; & a medicis quæcunque inflicta fuerunt
Vulnera, Pœoniâ ſingula tollit ope.

Sic

Sic fuit auxilio tibi Telephe Pelias hasta:
Vna manus vulnus fecit, opemque tulit.
Nempe Virago potens, cerebro quæ nata Tonantis,*
O Pavi studijs semper amica tuis.
Felix sorte tua, cui tanti Numinis usus
Contigit, & tota mente fovere Deam!
Non secus ad Troiam Diomedi profuit olim,
Et nebulas celeri jussit abire fuga.
Sic Dominus glaucæ comitatu fisus Athenæ
Flavius, Ausonio magnus in orbe fuit.
Ipsa manu fovit lethalia vulnera Pallas,
Natalem nequiens dememinisse locum.
E capite orta caput si noxâ liberat omni,
Ingratam, Lector, parce vocare Deam

P. SCRIVERIVS ἐσχεδίαζε

Anno CIↃ IↃ CXVI.

* *Minervæ* inter alia cognomen ὑγείας adhæsit. cujus ara apud Acharnenses Atticæ populos. *Auctor Pausanias in Atticis.*

ALTERVM.

Ἄλλοις τ' ἄλλα μέμηλε, Σοὶ ἡ κεφαλὴ παρὰ πάντα·
Ἰητρῶν πάντων ἐσὶ γὰρ ἡ κεφαλή.

***

IN

IN

SVCCENTVRIATVM ANATOMICVM

Clarissimi Viri

D. D. PETRI PAAWII Anatomes, Botanices & Medicinæ in Acad: Lugd: Batava Professoris celeberrimi.

HIppocratis ratio recta & genuina medendi
Vulneribus capitis, quũ fœdè oppressa jaceret,
Atque illam in nullis ægris tentare solerent
Chirurgi, ac casu multis ex millibus uni
(Ipsa salus quem forte suo complexa favore est)
Interdum adferrent ægro non arte medelam;
PAAWIVS *intrepide chirurgos tendere contrà*
Ausus erat, certamque viam quam insistere debent,
Et quam naturæ genius calcaverat olim
Hippocrates, pauciſque exceptis, tota vetustas,
Monstrabat digito; quæ nunc vt clarior exstet,
Hippocratis Celsique locos qui hæc vulnera tractant,
In lucem profert atque illis lampada præfert:
Et simul è tenebris in dias luminis oras
Sanandi quæ sit ratio, quæ sit via promit
Vel deploratos vulgus quos censuit ægros.
Macte hac arte tuâ PAAW!, *quæ si modo cunctis*
Obvia chirurgis passim medicisque fuisset,
Non paucos quos terra tegit (proh Iupiter) æquus
Aspiceret Phœbus, vitaque hæc pasceret aura.

Nec

Nec dubium prorſus, quin quiſquis legerit hæcce,
Cui meliore luto finxit præcordia Titan,
Lector, utroque tuum laudabit pollice ſcriptum.
At fortaſſe aliquis ſi terræ filius illud
Arrodat, mentemque gerens linguamque malignam;
Ne moveare, ſolet magnis virtutibus eſſe
Excelſiſque comes livor, ſublimia quærit;
Non humiles habitare caſas conſuevit & antra.
Tu chirurge autem, capitis cui vulnera curæ,
Diſce viam monitus, ne decipiaris eadem
Decepti qua non pauci ratione fuerunt.

Henricus Florentius,
Med. Doctor.

ODE

In Commentaria
Clariſsimi Viri

D. D. Petri Paawi Anatomici & Botanici celeberrimi, Med. Profeſſoris in Acad: Lugd: Bat: primarij

IN

Hippocratis *librum de Vulneribus Capitis & priora* iv. *lib:* viii. Celsi *capita.*

QVod Caſtor aut Pollux dubiâ viâ
Eſt naviganti per rabidum mare,

Quod Phœbus eſt cæcutienti,
In tenebris, pede turbulento
In ſaxa, terram, quælibet obvia,
Dum neſcit in quodnam potius latus
Inclinet, huc illucve tutò,
Per loca lubrica procidenti,
Quod fidus eſt errantibus exteris
Ductor viarum, qui varias eis
Præmonſtrat ambages, docetque
Difficiles ſuperare tractus,
Tanti colendus numinis inſtar eſt
Nulli ſecundus PAAWIVS, optimo
Quem jure quiſquam noſtra dicat
Sydera Tyndaridum gemella;
Quem jure Phœbum Batavicæ Scholæ,
Aſtrumve ſplendens, luciferum vocet,
Et quem quis optet per ſalebras
Præcipites comitem æviternum.
Tam perſpicaci mentis acumine
Tamque expetitis diu rationibus
Et tam diſertâ ac eloquenti
Melliſluâ, nitidaque linguâ,
Oraculorum, quæ venerabile
Illud Deorum fallere neſcium
Fallique, par, nobis reliquit,
Congeriem nimis involutam.

Planè

Planè reſolvit, diſcutit, explicat,
Denſaſque pellens, per radios ſui
Splendoris, umbras, veritatem
Eruit è tenebris opacis.
Vt ſi quid impurus Pheneus tulit
Serâ dolorum nocte bibentibus
Hoc omne pellat noſter ille
PAAWIVS exoriens Apollo.
At quos honores, qualia præmia
Excogitabit poſteritas tuæ
Condignæ virtuti? petiſne
Marmoreas ſtatuas, coronas,
Faſtigiatas pyramides, tibi
Aras dicatas, templaque? Nil minus
Hæc cuncta ſpernis, nempe VIRTVS
IPSA SIBI PRETIVM TIBIQVE EST.

GVLIELMVS STRATENVS
Med. Doctor.

PROSOPOPOEIA

Libri Hippocratici

De Vulneribus Capitis.

restaurati ac renovati

A

Celeberrimi nominis
& gravißimæ Autoritatis medico

D. D. Petro Paawio

in percelebri Academia Lugdunensi
Med: Doctorum primario.

Hactenus Hippocratis liber atro vulnere fœdus
Vlcera mẽbrorum ſcabie putrefacta trahebã,
Diverſiſque locis caries mea roſerat oſſa.
Hinc eſt quòd varius varijs in tractibus errans
Vix quoque notus eram medicis, clamantibus immo
Multis, hic niger eſt, hunc tu chirurge caveto.
Aſt alij contrà, tanquam præcepta tenentem
Multa, quibus poteram chirurgis utilis eſſe
Me ſunt complexi, quamvis crudeliter ora
Dilacerum, medicaſque manus adhibere conati
Sunt, ut dilapſas vires in priſtina ferrent.
Sed fruſtrà. Fruſtrà miſer heu medicabar, eramque
Enſe recidendus, ne pars ſyncera periret.
Ni tandem batavas eſſem delatus in oras,
Alter ubi noſtri tandem eſt miſeratus Apollo
Paawivs, *inventum cujus ſublime theatrum*
Antomicum eſt, Hortique opifex o Leyda per orbem

Dicitur esse tui famâ super æthera noti.
Hunc itaque inveni dudum quem quæro. Vel hic est,
Vel nemo, qui me posset relevare, measque
Vires, nam PAWIO *seris venit usus ab annis,*
Scitque potestates herbarum usumque medendi.
Hic est qui sanat mea vulnera, fœdaque curat
Vlcera, & impurâ scabie putrefacta medetur
Membra, ac egregiè nunc ossibus ossa reponit.
Ipsemet ut posthac ægri mala vulnera curem
Chirurgi dextrâ, lethaliaque ulcera sanem,
Et male posta suis nunc ossibus ossa reponam.
Ergo vos docti Medici pariterque periti
Chirurgi, integrum me consulitote, manuque
Nocturnâ versate, manu versate diurnâ.
Vos etiam imberbes pueri, juvenesque senesque
Vulnere fœdati, ne desperate medelam.
Sed petite instructum medicum imbutumve mea arte
Chirurgum, qui vos duce me relevare valebunt.
Interea dignas PAWIO *persolvite grates*
Et non immemori de pectore promite laudes.
Quamvis ipsius nunquam par fama labori
Responsura siet, nec inani laude feratur.

Præceptori suo de se studijsque suis quàm optimè merenti

L. M. Q. P.

IOANNES FOSSIVS

Leovardiensis Frisius.

Er-

Errata typographica corrigenda.

Pag 7 lin 5 ὄυδεν. lege ὀυδὲν ibid l 6 ὄυδε, lege ὀυδὲ ibid ῥάφαι lege ῥαφαὶ. pag 8 23 qnæ lege quæ. p 19 l 23 ὄδε lege οὐδὲ p 21 l 18 προβολῆ lege προβολή. ibid l 19 στρογγύλλον lege στρογγυλον. ibid l ultim: μῆκος lege μῆκος p 26 l 4 γράμμῶν. lege γραμμῶν ibid. in margine γραμῆσι lege γραμμῆσι. p 30 l 22 μεσὴν lege μέσην p 31 l 12 Iccoris lege Iecoris. p 32 l 4 διπλόον. leg. δίπλοον. p 33 ad figuram; Tabulæ, lege Tabulis. p 37 l 11 σηραγγῶδες lege σηραγγωδὲς. ibid. lin 20 faucturis. lege fracturis ibid l 21 διποην lege, διπλόην p 38 l penultim: ὁμοίος lege ὁμοίον p 43 pluribus locis aut omissa aut transposita sunt commata. p 44 l 9 causa lege causa p 57 l 1 post, videre, addatur est p 64 l 7 infælici. lege infœlici. p 70 l 3 Dedolotiane. lege, Dedolatione. p 74 l 14 sit lege fit. ibidem lin. 21 ὅ, τιπερ lege ὅτι. p 75 in punctis & commatis pluries erratum. p 76 l 6. post, vocat; punctum, . ibib quamvis lege Quamvis. p 78 l 8 rimorum lege rimarum. p 82 l 6. Vnum lege unum. præmitte comma. p 90 l 19 impediat lege impediet. ibid dele, necesse est. P. 94 l ante penultima V repone A. P. 100 l 23 illo lege illa P 107 l antepenultim : ex lege ea. p. 109 l 18 illi lege illa, p 110 l 13 inferciatur lege infarciatur. p 111 l 4 ῥωγμης lege ῥωγμῆς. P 113 l 10 dele punctum post, sanescit, P 119 l 11 & 13 erratum in vocula, durius. P 122 l 20 tentandæ leg, tentanda. P 125 l antepemultim : quæ lege quam, P 127 l 10 eandem lege eam rem, P 128 l 3 νεῖναι lege εἶναι, ibid l penultim difficius lege difficilius. P 129 l 17 post ψιλον punctum. P 130 l 5 Eieri lege Fieri, ibid l penultim emisso lege immisso. P 131 l 3 Nno lege Non. P 132 l penultim: post ποίεεσθαι, comma. P: 133 l 18 obeœcatio lege per æ, P 134 l 11 similibusq;. ib. l 20 ἄπῳ lege ἄπῳ. P 136 l vltim: σκλήρωτατον lege σκληρότατον. P 138 l 8 post ἧσσον adde καὶ. Ibid l sequent: dele καὶ. P 143 l 4 σμικρολογίαν lege μακρολογίαν. P 144 l 18 ungulosa lege angulosa, P 146 l 11 post locum, duo puncta. P 148 l 15 post corpore, adde ac, P 169 l 11 οὔτε lege οὔτε, p 170 l 18 possint lege possit. P 179 l 3 post, cogitavit nota interrogationis ? ibid l 14 qnam quam. p 181 l 18 εἵνεκα lege εἵνεκα P 189 l 6 alloqui lege alioqui l eadem, apperentia, apparentia. P 192 l 4 μαλάντατον μελαντάτον. P 194 l 9 infinuat insinuat. p 196 i 1 & 2 characteres locum mutarunt. P 199 l 17 σφογμον lege σφυγμον adde ὁ P 236 l 4 5 transpositi sunt characteres. P 240 l 3 dele tum. ibid l 12 cyclisco lege cylisco. ibid l, 17 ἑτερῶ lege ἑτέρω ibid seq: l post ῥιγος, comma ibid l 21 καὶ. P 245 l 18 post γινώσκειν, punctum. l 19 πριης ib. ἐ l 20 & sequentibus quotres vox μηνίγγα occurrit, lege μήνιγγα. P 246 l 2 ηδὴ ἤδη l 3 ἐαν, ἐᾶν. P 249 in margine : vti inepte nonnulli. ibid l 9 ipso lege ipse. P 262 l 5 post redditur, punctum. P 264 l 12 τεπτότερον lege λεπτότερον.

Ad celsum.

PAg. 10 l 4 sæminis lege fœminis. P 16 l 3 continenter continentur. p 17 l 5 hi lege, ibi. ibid l 7 cerebrum. p 20 l antepen, tendenibus tendinibus. p 22 l 4 madendo mandendo. p 25 l 15 dicatorum dicatorum. p 27 l 9 ntroque vtroque. P 28 l 7 post molares comma dele post, ast. P 31 l vltim : lege teretes. P 32 l 4 dedicuntur, deducuntur, P 33 l vltim: desinentes, lege, desidentes. P 40 lin. vltim delineabat delineabit. P 45 l 9. 10 lege : scaphulas namque non, P 48 l 6 veno Vero, P 51 l 19 leviter lege leniter. p 65. l 18 χιμέσλον lege χιμέτλον. P 74 l 16 usu lege vsum, P 103 l 17 alia lege altera. P 104 post voculam inibi, intersere quidem. P 119 l. 1. quia lege qua.

MORSUS ET MALIBUS REPUM
B. Gheyn . inu.
Andr. Stoc. Scul.

Folio. 1.

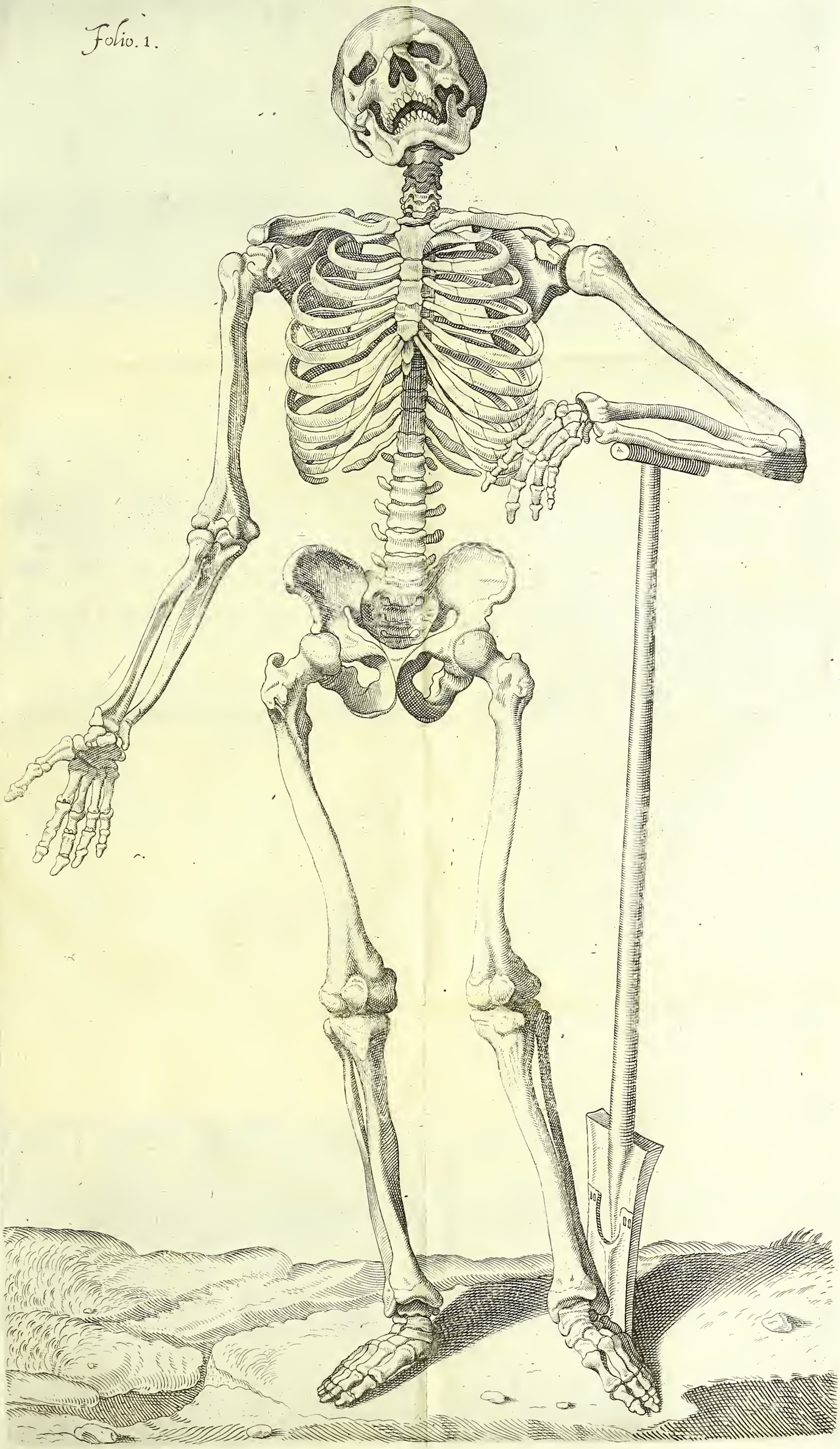

IN HIPPOCRATEM

De Vulneribus Capitis.

ANatomicis ſcriptis fundamentum ab ipſo corporis poſui fundamento, edito de oſsibus Tractatu. Is quot, & quæ ſint humani corporis oſſa, explicuit, quam acceperint figuram, quem poſitum, quamque ad ſeinvicem connexionem; quem denique præſtent homini uſum. SVCCENTVRIATVM nunc ſubjungo, nonnaturales oſsium adfectiones proſequentem, ac quænam ipſis debeatur medela. Adfectionum illarum aliæ ſunt, ſubſtantiam oſsium quæ infeſtant; ut ſunt Caries, Fractura. Aliæ ſitum, ut Luxationes, Laxationes, Diſiunctiones, Contorſiones. Aliæ figuram, unde Gibbi fiunt, Vari, Valgi, Vatij, Loripedes, Silicernij, Macrocephali, Oxycephali. Initium facio ab affectubus, capitis oſſa affligentibus, utpote qui frequenter incidunt, quique niſi dextrè manus adhibeatur, difficultatis non parum ſecum trahere ſolent, tracto in conſenſum cerebro, parte principe, ipſis

affinitate iuncto. Nullo non mali genere illa corripi possunt: Dislocata etenim iure dixeris, in illa fracturæ Cranij specie quæ ἔσλφασις Hippocrati dicitur; Latini Introcessionem vocant: in Figura vitium pati, quum θλάσι corripiuntur, Depressionem dixeris, apparente exterius in cranio lacuna. At verò potissimum ac ex instituto, de ijs substantiam ossium Cranij qui petunt agetur affectubus; ejuscemodi præcipuè ab externâ eaque violentâ qui originem sumunt causâ. Fit namque subinde, Carie uti substantia ossium corripiatur, idque vel ab ambiente aëre, aut etiam pinguium similiumque topicorum, quibus cum ossibus inimicitia, usu. De his per occasionem etiam agetur; verum datâ operâ de Cranij Fracturis, affectubus summam difficultatem secum trahentibus; quique non paucas secum trahunt indicationes quas alia non habent vulnera. Vt non frustra à Veteribus dictum sit, *nullum capitis vulnus parvifaciendum, aut leviter perfunctorieve tractandum.* quid enim? non infrequenter, dum maximè arridenti, tum insidias vel maximè struunt; apoplexias, convulsiones, phrenitides nihil minus cogitante medico

medico excitant. Præter alia ossa id peculiare cranio, facillimè quod imflammetur, ob medullæ, credo, copiam. ut non dicam quantum juris ambienti aëri, sit in Cranium. ut alias taceam causas, quarum censum sequentia dabunt. In capitis Fracturis nobis præibit Hippocrates, magnus ille naturæ Genius, multorum bonorum Parens, uno verbo, vir divinus. vel eò magis, non pauca quod in quotidianâ vulnerum capitis curatione irrepsisse animadvertam, quæ hoc ipsius scriptum redarguit, quæque idcirco non corriguntur, quia divinum hunc senem multi non legunt, idque quia non intelligunt. nos ei lucem dare conabimur, excussuri quidquid ab eo traditur; idipsum firmis stabilituri rationibus, difficultates (quæ sane occurrent non paucæ) ipso duce conciliare adnitemur, sicq; Hippocratem per ipsum conabimur explicare Hippocratem. Quem hujus libri esse Authorem à nonnullis dubitari miror: quum spurij, quodq; genium Hippocratis non referat, contineat nihil. Hunc Galenus pro genuino ubique agnoscit, uti cap. 6. lib. 6. meth. med. & comm. 2. in 3. Epid Aph. 1. Etiam proëmio

Comment. 4. in Hipp. de Vict. rat. in morb. acut. è quo non pauca Celsus citat, & quidem verbotenus in sua scripta transfert, uti volenti videre est cap. 4. lib. 8. Etiam Erotianus, recensens Hippocratis libros, inter χειρουργούμενα hunc refert; titulum tamen ei tribuens non Ionica dialecto περὶ τρωμάτων, verùm περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τρωμάτων.

Ἱπποκράτες

περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τρωμάτων.

Per τῆς κεφαλῆς vocem non hic caput universum omnesq; tam externas quàm internas sive continentes contentasq; intelligit partes, sed solummodo Solutiones continui Cranij, sive capitis ossei. Quod notatu non indignum, vel ob eos qui ab Hippocrate hoc loco requirunt explicationem vulnerum Pericranij, Perioστij, Musculorum frontis, Temporum, Menyngum, imò & ipsius Cerebri. Mens ipsi solummodo est, caput osseum prosequi, quamvis hac occasione de vulnere Pericranij, tum & duræ menyngis mentionem injiciat. facit id Tractatus ratio, rerumq; affinitas, uti suo loco videbimus. Hac de causâ Celsus eandem hanc rem perse-

persequuturus cap. 4. lib. 8. capiti titulum facit, *De Calvariæ Curatione*. Vbi sciendum, Calvariæ vocem significare Osteologis, tam universum caput osseum, quod κρᾶνιον à figurâ usuque Græci; quàm convexam solummodo Cranij partem, quâ primum calvescere homo conspicitur. Postremâ hac significatione κεφαλῆς vocem propriè hic sumit Hippocrates; expositurus modum rationemque quâ tractari debeant ossis frontis, occipitis, ossiumque syncipitis vulnera, nam illa quatuor calvam constituunt. Mentio tamen etiam hoc fiet libro vulnerum Temporalium seu Petrosorum ossium; quum vix fieri possit, ut lædantur syncipitis ossa ijs, illæsis. ut non dicam, in Resonitu seu Contrafissurâ, eadem ossa interdum offendi.

περὶ ῥωμάτων. Per ῥῶμα non intelligit quamcunque continui solutionem quam incurrere cranium potest, verùm eam solummodò quam externa causa eaque violenta excitavit. non enim de Carie se acturum pollicetur. ipsam inspice Græcam vocem τρῶμα namque & Ionicè τρῶμα, à τιτρώσκειν deducitur; quod significat divellere, violenterq; distrahere; cum contrà ἰερήδων, Caries, continuum

ossis solvat non violenter, sed paulatim, obscure; agnoscatque ut plurimum internam causam. Non me latet Gal. Comm. 2. in lib. de Artic. notare Græcos per τρώμα & vocem intelligere generaliter quascunque læsiones, etiam citra vulnus incidentes. Ita τρωθεῖσα, læsa, malè affecta; & τρώειν, lædere, offendere exponit Gal. in exegesi Vocum Hippocraticarum. Sed alio significatu vox illa ab Hippocrate hic sumitur, nimirum pro solutione continui quam violentia excitavit. Ita hoc libro, vult medicum certiorem fieri ex vulnerati relatu; ἐκ τῶν λόγων τῶν τρωματίης. Etiam lib. περὶ πάθων; τοὺς τραυματίας λιμοκτονέειν, Vulneratos fame macerare jubet.

Porrò vulnus secundum Hippocratis sententiam vocarim, *Solutionem continui evidentem, factam à causâ violentâ, in cranio.* Solutio continui necesse est sit, ut vulneris mereatur nomen. Evidens, ut ab ulcere distingui possit; à quo etiam causa distinguitur, quæ semper violenta; quum ut plurimum latens causa, eaque interna, ulcus producat. In cranio, ut, quod jam dictum, pericranij, periostij, menyngum, ipsiusq; cerebri læsiones excludat. Illud quinque fit modis Hippocrati, Fissione, Colli-

Collisione, Introcessione, Teli sede & Contrafissura. Nobis, Perforatione, Dedolatione, Fisura, Fractura, Contusione. De quibus sequentibus plenius.

Τῶν ἀνθρώπων αἱ κεφαλαὶ οὐδὲν ὁμοίως σφίσιν αὐτοῖς, οὐδὲ αἱ ῥάφαι τῆς κεφαλῆς πάντων κατὰ ταὐτὰ πεφύκασιν.

Humana capita neque eodem se habent modo; neque cranij futuræ omnibus similem ostendunt situm.

Hisce verbis initium huic dant libro probatiora exemplaria; alia, nonnulla quædam præmittunt, quæ tamen pro spurijs habentur; idemque ego iudico. Movent me duo. Primum, quòd spurio hoc proæmio inter alia dicatur, Hippocratem alibi eorundem feciſſe mentionem. ubi autem? Excute omnia ejus opera, nullibi hæc reperies. Deinde, quòd optimi manuscripti codices horum nullam faciant mentionem. inter quos primas facile tenet, imo excellit, quem Regis Galliæ habet Bibliotheca. Opus est majore regio conscriptum charactere, donoq; datum Francisco. 1. Galliarum regi à Cardinale Florentino. Illa itaq; pro suppositijs habebuntur; nec tamen meo judicio omnino indigna quorum extet memoria. Sic se habent. *Nullum*

Nullum capitis vulnus contemni debet. Sæpè enim cutis sola contusa ferro aut alia aliqua re, si non diligenter & cum quadam cautione curetur; Veluti si sanguis concretus non expurgetur, aut aliud quiddam negligatur, ulcus incrudescens non parum molestiæ exhibet, imò interdum febrem inducit: Et medico quidem molestiam, ægro verò periculum creat. Verum hoc multo magis contingit, si cum calvariæ etiam cerebri membranę rumpantur. quamobrem si hæc singula medicus non diligenter animadverterit, sæpe mortis fient causa. Et de his quidem omnibus etiam alibi diximus. sed & nunc dicendum est. Primum igitur capite vulnerato, interrogare oportet, per quod vulneratum sit. deinde, quid homo fecerit quum vulneraretur. postea, qua parte vulnus inflictum sit.

Nullum capitis vulnus contemni debet. Imo nullum vulnus, cujuscunque demum partis, leviter haberi aut contemni debet. Vidi læsâ superficiariâ tantum cute digiti manus, superveniſſe febrem, quæ læsum sustulit. Celsus hanc ad rem eleganter cap. 26. lib. 5. *In vulneribus ante omnia scire medicus debet, quæ insanabilia sint, quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentis hominis, primum eum qui servari non potest, non attingere, nec subire speciem ejus, ut occisi, quem quem sors ipsius peremit.*

Deinde

Deinde ubi grævis metus, sine certâ tamen desperatione est, indicare necessarijs periclitantis in difficili rem esse, ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur. Sed ut hæc prudenti viro conveniunt, sic rursus histrionis est, parvam rem attollere, quo plus præstitisse videatur. Obligaviqúe æquum est confessione promptæ reï, quo curiosius etiam circumspiciat, ne quod per se exiguum est malum, majus curantis negligentiâ fiat. Egregiè Celsus, quum non raro affectus per se exigui nulliusque momenti, aut chirurgi negligentiâ imperitiave, aut ægri ipsius peccato, aut denique inopinato aliquo casu, difficillima adferant symptomata, nec raro exitium.

Sæpe enim cutis solâ contusa ferro aut aliâ aliquâ re, si non diligenter & cum quadam cautione curetur. Hoc est, si non diducatur aperiatúrque locus contusus, ut exitus patere possit intus contentis. Eundem Celsum audi cap. 4. lib. 8. *Quacunque autem de causâ curatio hæc necessaria est, si non satis cutis patefacta est, latius aperienda est. neque enim id ullum metum, nisi inter musculos qui tempora continent, adfert.*

Veluti si sanguis concretus non expurgetur. Vides eum hic agere de contusione. quamvis & in ipsis cranij vulneribus locum habere

posit; uti os capillari rimâ fissum, nisi fissurâ scalpris deleatur, accidit non rarò ut ichor fissurâ contentus, acquirens acrimoniam os exedat, stilletque in subjectam membranam.

Text. Ipse subjungit dicens: *aut aliud quiddam negligatur, ulcus incrudescens non parum molestiæ exhibet.* nimirum corrupta illa materia quæ aliquamdiu sub cute ossi inhæret periostium corrumpit, neque rarò ipsum subjectum os carie tangit.

Text. *Et aliquando etiam febrem inducit.* quatenus ratione doloris, subjectæ menynges in consensum trahuntur.

Text. *Et Medico quidem molestiam, ægro verò periculum creat.* Ægro periculum febris, aut phrenitidis; medico molestiam scalpturæ, rasuræ. imò etiam ignominiam.

Text. *Verum hoc multo magis contingit, si calvariæ & cerebri membranæ rumpantur.* tum enim in præsentaneo versatur vulneratus vitæ discrimine.

Text. *Et de his quidem omnibus etiam alibi diximus.* ubi autem?

Text. *Sed & nunc dicendum. Primum igitur capite vulnerato interrogare oportet, per quid vulnera. tum sit.* an nimirum acuto an verò obtuso telo. an

lo. an gravis fuerit ictus, an levior. an punctim inflictum vulnus nec ne. Deinde quid homo fecerit quum vulneraretur; num prævideriť ictum. num potu obrutus. num vehementer inter confligendum incanduerit.

Postea quâ parte vulnus inflictum sit. Hac in re maxima difficultas, illaque occupatur majore hujus Tractatus parte Author. Text.

Τῶν ἀνθρώπων αἱ κεφαλαὶ.

Humana capita neque eodem se habent modo. Priusquam rem ipsam aggrediatur Author, quædam præmittit monita, serio considerandа chirurgo; quorum primum hoc est, non parum mutari curandi rationem ob capitum diversitatem. Nam pro materiæ, è qua caput natura format diversitate, diversimodè finguntur humana capita. Diversitas est in cranij circumscriptione sive universali figurâ, ejusdem crassitie, futuris. Circumscriptione sive figurâ; quàm paucos enim reperias quibus cranium contigit figurâ præditum omnibus numeris ac absolutè naturali. Talis est quæ ad oblongæ sphęræ accedit similitudinem. haud aliter inquit Galenus ac si globum cereum ambabus sumtum Text.

manibus in lateribus tum & in ſummitate parum premas, videbis anterius poſteriuſque leviter prominere, ſuperius paulum deprimi. ita naturalem finxeris cranij figuram.

Figura Cranij naturalis.

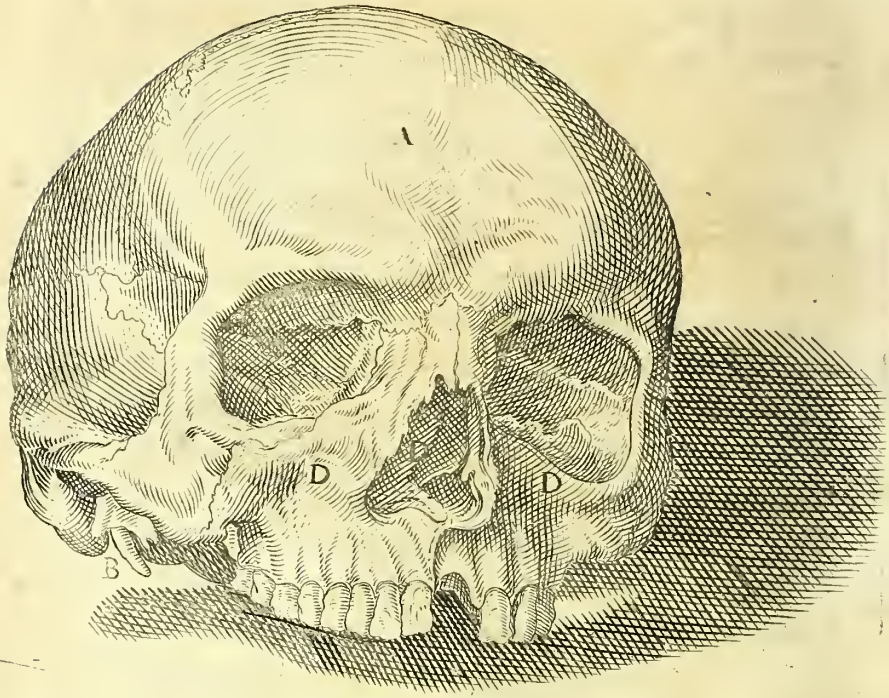

At quotusquisque reperitur hanc qui sit nactus? alijs rotunda contigere capita; oblonga, acuminata alijs, quale Thersiti Homerico. Huic frons plana ac depressa, alteri in acumen prominens. idem de occipite, vertice, alijsque dicendum. Turcis, Groenlandis, Abissinis, rotunda, plana ac velut compressa sunt capita; nobis communiter productiora oblongioraque. facit id mos collocandi in cunis infantes; diversa fasciarum quæ capitibus infantum circumponuntur ratio. facit efficacissimè ipsum hæreditarium parentum jus, uti de Macrocephalis Indiæ populis scribit Hippocrat. lib. de aer. aqu. & loc. Locus lectu dignus ita habet: *Ac eas quidem gentes quæ parum inter se differunt, prætermittam, quæ verò plurimum aut naturâ, aut institutis inter se discrepant, de his quemadmodum se habeant mihi dicendum est, imprimisque de macrocephalis, cum ex his nulla alia gens capita similia habeat. Ac initio quidem hominum institutum longitudinis capitis causa fuisse videtur, nunc verò natura etiam ad institutum accedit. Longissima enim habentes capita generosissimos existimant. Hujusmodi autem est institutum; cum primum editus est infans, caput ejus adhuc tenellum & molle manibus effingunt, & in longitu-*

„ *dinem adoleſcere cogunt, vinculis & idoneis artibus*
„ *adhibitis, quibus capitis rotunditas vitietur & lon-*
„ *gitudo augeatur. Hoc inſtitutum primum hujuſmodi*
„ *naturæ dedit initium. Succeſſu verò temporis in na-*
„ *turam abijt, ut proinde inſtituto nil amplius opus*
„ *eſſet. ſemen enim genitale, ex omnibus corporis par-*
„ *tibus provenit, ex ſanis quidem ſanum, & ex mor-*
„ *boſis, morboſum. Si igitur ex calvis calvi gignun-*
„ *tur, ex cæſijs cæſij, ex diſtortis ut plurimum diſtorti,*
„ *eademque in cæteris formis valet ratio, quid prohi-*
„ *bet cur non etiam ex macrocephalo macrocephalus*
„ *gignatur?*

Iam quoad craſsitiem, quanta hac in re varietas. Perſarum capita leviore lapilli ictu pertundebantur, ſecus ac Ægyptiorum teſte Herodoto lib. 3. Æthiopes quàm craſſa duraque habent capita. bone Deus, non os ſed militarem te tangere dicas galeam. Norunt Hiſpani qui (Aloiſio Cadamuſto teſte) ducturi novum in inſulam D. Thomæ, Angolam, vicinaque Æquatori loca militem, illud imprimis ipſis inculcant, ne cum incolis conflicturi unquam caput ipſis petant, experientiâ docti protenus diſsilire enſem. Magnus mihi craniorum numerus in quibus incredibilem quoad craſsitiem te-

unita-

nuitatemque cernere est diversitatem.

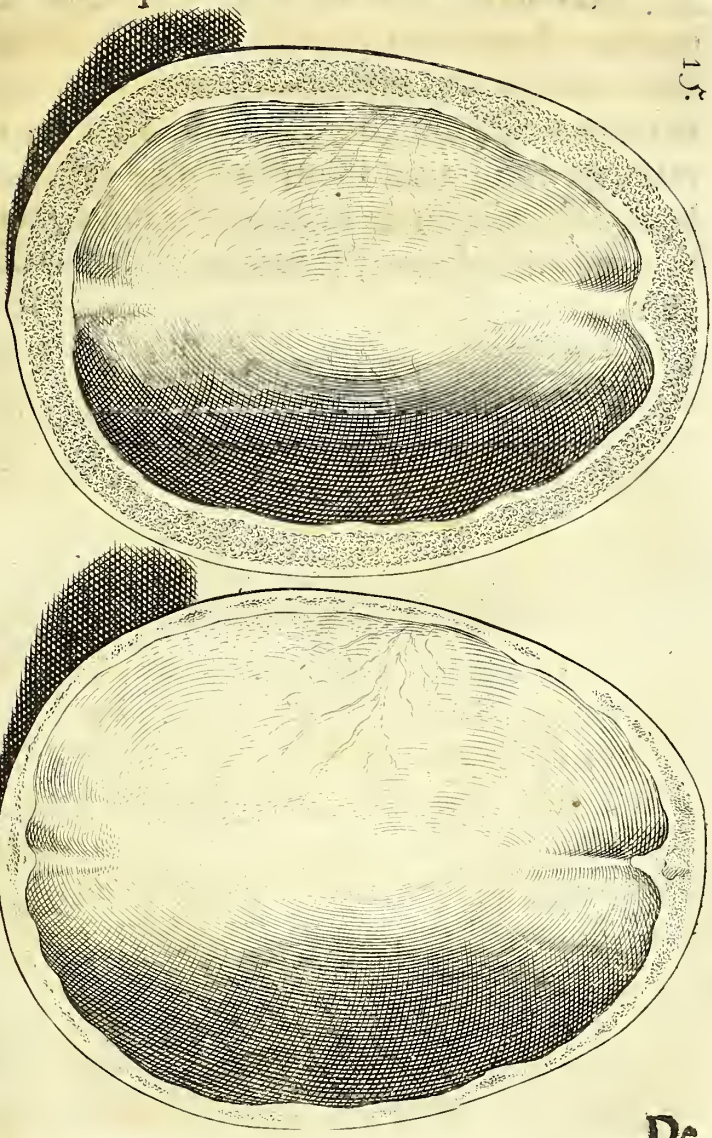

De ſuturis etiam dixi. Capita reperias nequidem ſuturarum exhibentia veſtigium. Alia, quibus ſtationem ſuam mutant ſuturæ. in ſagittali quàm id notum, quæ licet communiter terminum ſuum in bregmate habeat, ſubinde tamen excurrit ulterius ad narium uſque initium, frontem reddens biſidam.

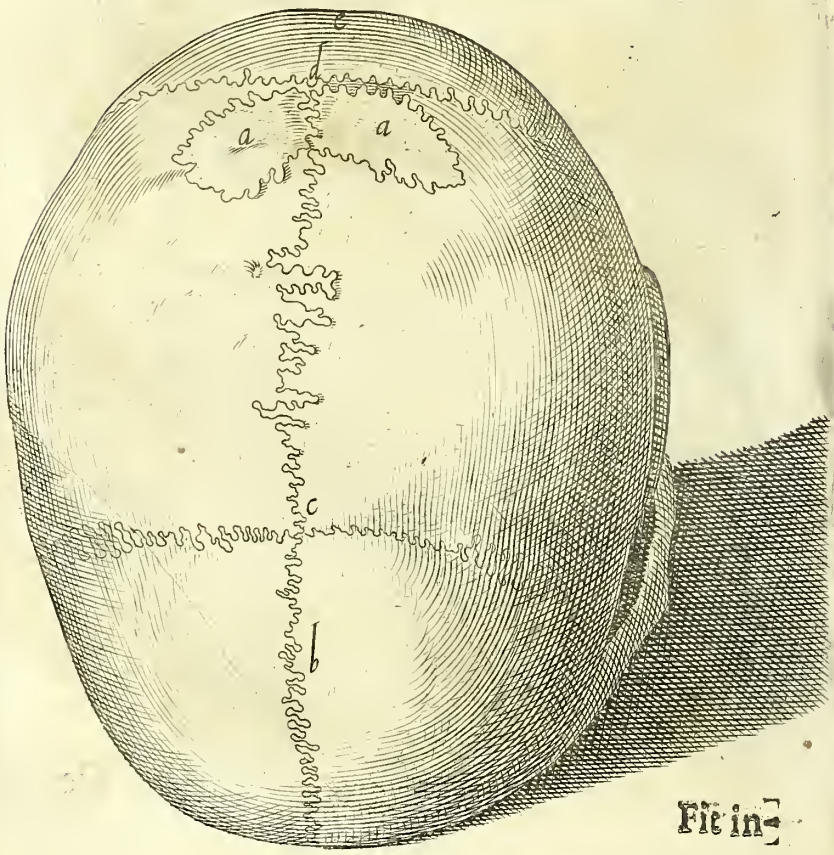

Fit in-

Ab eadem etiam occiput sectum vidisse se asserit Vesalius. Sylvius geminatas se futuras observasse (rarum id admodum) scribit. idem Eustatius asseverat. illud hac figura expressum.

17.

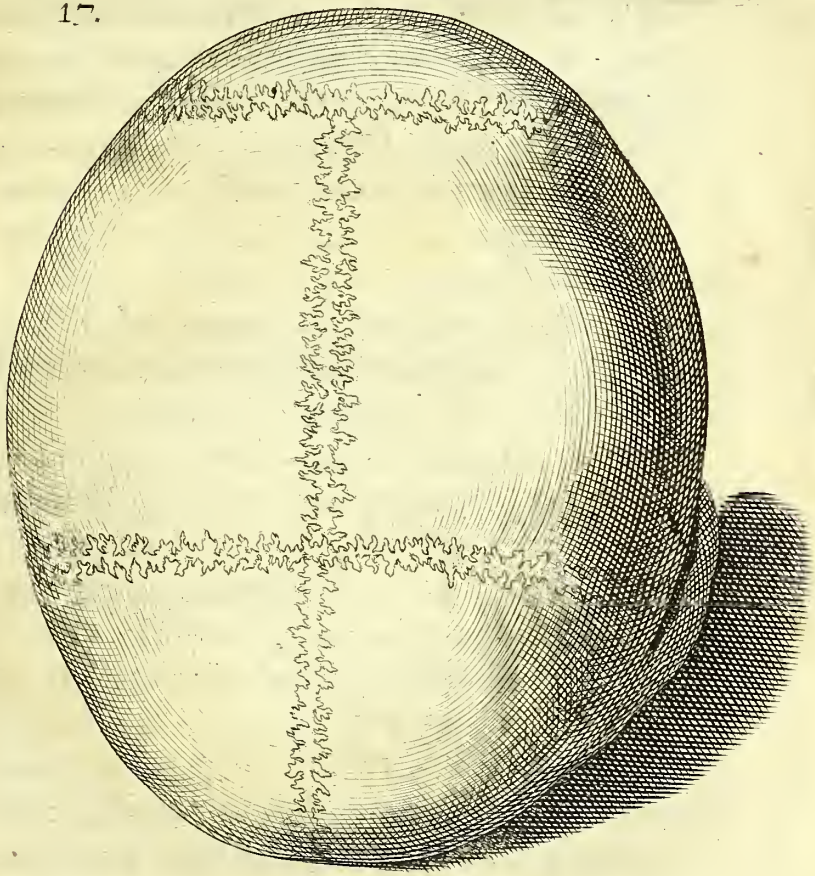

Fit interdum, nonnulla uti crania peculiares acceperint futuras, quale mihi non unum. Vidi bregmatis ossiculum (illud dico quo natura locum illum in infantibus apertum postmodum replet) peculiari circumscriptum futurula, aspectu certe jucundo. Quod majus dico, observavi, in interna cranij tabula, loco inter os petrosum dextrum & verticem medio, duas exactè sphæricas futuras. Vidi, neque mirari satis potui. Ita est, non facit medicinam homini medicus in genere, speciem requirit. in qua tanta naturæ est varietas, verisimè uti Poëta dixerit

Ludit in humanis divina potentia rebus.

Nimirum hac ratione magnum illud Numen curiositatem ac philautiam nostram ridet, qui dum satagimus inquirendo quid supra cœlos; infra terram quid geratur, quid Iunoni in aurem Iupiter, miselli quid ipsi simus ignoramus. Anne utilitatis aliquid hæc res adfert, dicat quis? sane plurimum. Gal. illud sæpè suis scriptis inculcat, figuram uti partis laborantis perspectam bene habeat medicus, cum ab ea pendeant partium actiones, circa quas universa versatur medici contemplatio. Ita, qualis scapularum ac costa-

rum

rum ratio est, talis figura & consequenter actio pulmonis. Ita minor quibus obtigit uterus, grandescente fœtu, abortiunt. quibus in figuræ defectu peccat vesica, hi singulis pene momentis, urinam reddere coguntur. Sic & qualis cranij, talis etiam contenti cerebri figura, talesque divini illius visceris actiones. Accedens itaque ad ægrum medicus vitiosâ præditum capitis figurâ, delirij, phrenitidis, similisve affectionis metum sibi ipsi incutiet, indeque majori talem ægrum esse in discrimine judicabit. Videat quem crasso præter modum præditum cranio (fragmenta vulneris hac de re certiorem eum reddent) de tali protinus melius sperandum sciet, crassitie ictuum vehementiæ efficacius resistente. Iam verò, quantum ad vulnerati captis curationem possit futurarum diversitas, vel inde patet, quod cum non liceat chirurgo scalpris uti ipso futurarum loco, si quem offendat inusitatas habentem futuras, hoc ipsum annon moram curationi injiciet?

ὅδε αἱ ῥαφαὶ τῆς κεφαλῆς πάντων κῆ ταὐτὰ πεφύκασιν.

Neque cranij futuræ omnibus similem ostendunt situm.

Idipsum prægresso jam explicatum paragrapho. Quem habet usum? maximum sane: ipsis namque futurarum locis quum ob filamenta membranosa, nec scalpris radere, nec trepano uti liceat, summè circumspectum esse chirurgum oportet, an non in illo ipso ad quod curandum vocatur cranio, futuræ varient. Celsum audi cap. 4. lib. 8. *Ergò quà plaga est, demitti specillum oportet, neque nimis tenue neque acutum, quod ubi ad os venerit, si nihil nisi læve & lubricum occurrit, integrum id videri potest. Si quid asperi est, utique qua futuræ non sunt, fractum os esse testatur. A futuris se deceptum esse Hippocrates memoriæ prodidit: more scilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. nam levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt: magno ingenio multaque nihilominus habituro, convenit etiam simplex veri confessio, præcipueque in eo ministerio quod utilitatis causa posteris traditur, ne qui decipiantur eadem ratione quâ quis ante deceptus est.* Vides? ipsi Hippocrati futuræ imposuere, neque id absque proximi internecione. Verumne, dicat quis? miror neotericorum nonnullos hac in parte velle Hippocratis manibus blandiri, quum ipse id fateatur imò testetur apertissime ac

inge-

ingenue 5. Epidem. histor: XXVII. his verbis: *Autonomus in Omilo ex capitis vulnere* « *mortuus est die* XVI. *media æstate, lapide ex manu* « *ictus in suturas in medio syncipite. quare non ani-* « *mad verti ipsum secari opus habere: deceperunt enim* « *me suturæ, habentes in seipsis jaculi læsionem: po-* « *stea enim id conspicuum fiebat.* Anne ingenua hæc « veritatis confessio vitio verti debeat viro magno? honori. ita judicat Celsus loco citato; ita Plutarchus de Pulchrit. Virtut. ita Fabius lib 3. cap. 8. *nam Hippocrates clarus arte me-* « *dicinæ, videtur honestissimè fecisse, quod quosdam* « *errores suos, ne posteri errarent, confessus est.* «

Nunc Author exempla aliquot capitum in figura laborantium, indeque vitiosarum suturarum dabit.

ἀλλ' ὅστις μὲν ἔχει ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς προβολὴν (ἡ δὲ προβολῆ ἔστι τὸ τοῦ ὀστέου ἔξέχον στρογγύλλον παρὰ τὸ ἄλλο) τούτου εἰσὶν ῥαφαὶ πεφυκυῖαι ἐν τῇ κεφαλῇ ὡς γράμμα τὸ ταῦ, Τ γράφεται. τὴν μὲν γὰρ βραχυτέρην γραμμὴν ἔχει πρὸ τῆς προβολῆς ἐπικαρσίην πεφυκυῖαν Τὴν δὲ ἑτέρην γραμμὴν ἔχει διὰ μέσης τῆς κεφαλῆς κατὰ μῆκος ἐς τὸν τράχηλον αἰεί.

Verum priore capitis parte prominentiam habens (est prominentia, id ossis quod secus ac alia rotundè exstat) huic capitis futuræ litteram T *referunt. Habet namque productam lineam breviorem transversam à naturâ ad prominentiam, altera per mediam calvam semper ad cervicem pergente.*

Proponit vitiosi cranij exemplum primum, cujus frons protensa, in acumen veluti desinit. quo enim magis centrum frontis (illud voco, locum contactus sagittalis & coronariæ futuræ) anteriora versus producitur, eò arcuatam suam, & undè nomen habet coronariam figuram, magis amittat futura coronaria necesse est; perit enim frons. quæ res futuram illam non corniculatam ac incurvam amplius, sed planam reddat necesse est; manente interim eodem modo futurâ sagittali, quæ se habet in modum perpendiculi ad jam dictam. quod ipsum T majus græcum referat necesse est.

a *Locus concursus futuræ sagittalis cum coronaria, extensus anteriora versus.*

bb *Corniculata coronariæ futuræ latera, nunc obliterata planaq; reddita, ob extensum, anterioraq; versus protractum locum.*

c *Contactus lambdoïdis futuræ & sagittalis.*

22.

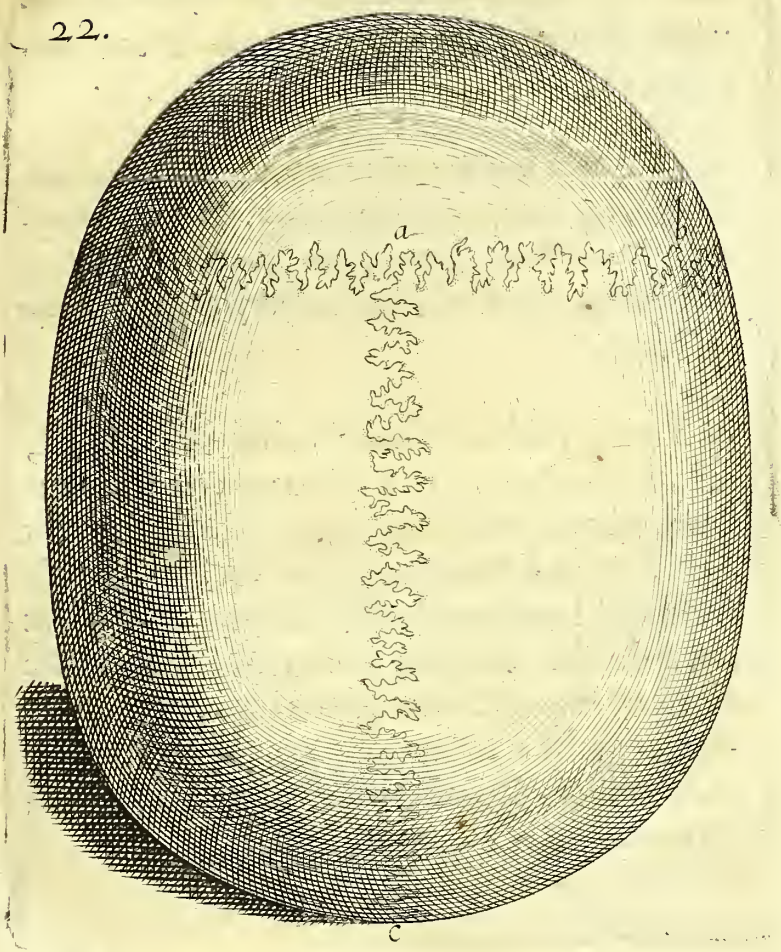

ὅςις δὲ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς τὴν προβολὴν ἔχει, αἱ ῥαφαὶ τούτου πεφύκασιν τὰ ναντία ἢ τῷ προτέ-

ρῳ. ἢ

ρω. ἡ μὲν γὰρ βραχυτέρη γραμμὴ, περὶ τὴν προβολὴν πέφυκεν ἐπικαρσίη. ἡ δὲ μακροτέρη, διὰ μέσης τῆς κεφαλῆς πέφυκεν ἐπὶ μηκος ἐς τὸ μέτωπον ἀεί.

At cui postica capitis pars prominet, huic suturæ contrario modo ac in priore se ostendunt. Etenim transversa linea brevior fertur super prominentiam, longior verò per mediam calvariam perpetuo ad frontem exseritur.

Hic paragraphus intellectu difficilis non est, percepto priore. contrariorum etenim contraria quum sint consequentia, si cui caput parte posticâ fronti objectâ extendatur admodum, locus concursus suturæ sagittalis & lambdoidis acumen suum amittat necesse est, tractus posteriora versus, perditoque occipite. itaque posteriora capitis T litteram exhibebunt, uti præcedente paragrapho anteriora.

a. Con-

25.

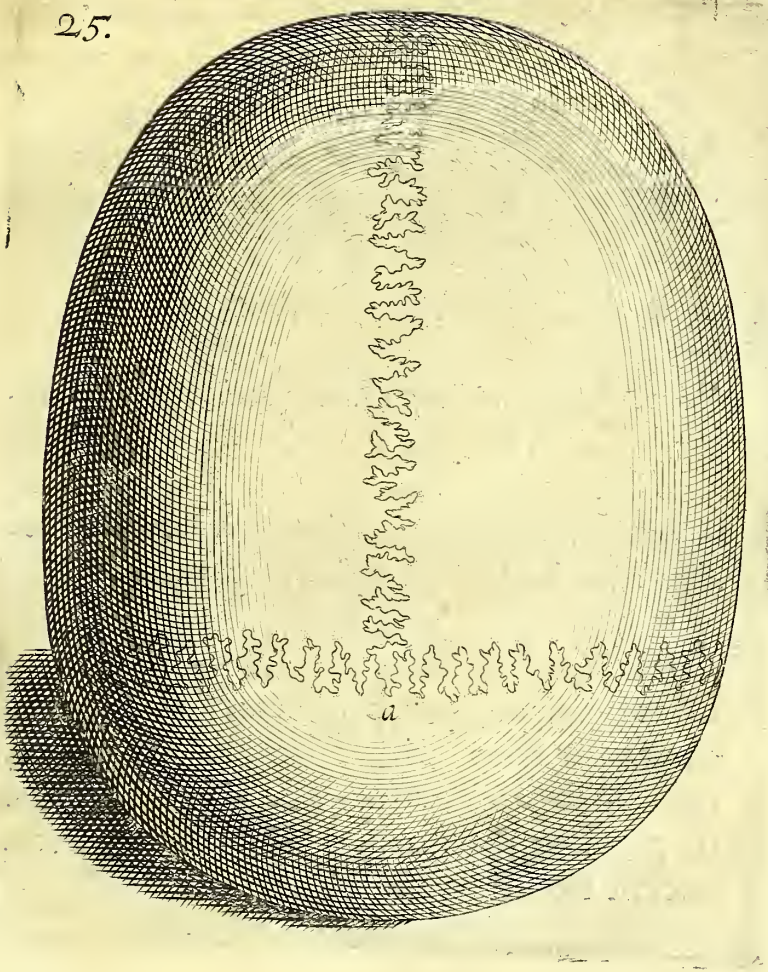

a *Concursus sutura sagittalis & lambdoidis; cujus incurvæ partes laterales jam deperditæ, quia locus acuminatus. a. retractus posteriora versus planum efficit occiput. itaque una cum sagittali considerata sutura, etiam hic* T *exhibebit.*

ὅστις δὲ καὶ ἀμφοτέρωθεν τῆς κεφαλῆς προβολὴν ἔχει, ἐκ τε τοῦ ἔμπροσθεν καὶ τοῦ ὄπισθεν, τούτῳ αἱ ῥαφαὶ εἰσὶν ὁμοίως πεφυκυῖαι ὡς γράμμα τὸ ἦτα Ξ γράφεται. πεφύκασι δὲ τῶν γραμμῶν αἱ μὲν μακραὶ, πρὸς τῆς προβολῆς ἑκατέρης ἐπικάρσιοι πεφυκυῖαι, ἡ δὲ βραχεῖη διὰ μέσης τῆς κεφαλῆς κατὰ μῆκος πρὸς ἑκατέρην τελευτῶσαι * τὴν μακρὴν γραμμήν.

*Τῆσι μακρῆσι γραμῆσι alij.

Cui verò caput utrimque tam anterius quàm posterius prominet. huic suturæ Ξ litteræ similitudinem habebunt. longiores verò lineæ transversæ super utramque feruntur prominentiam, cum brevis per medium caput in utramque desinat longam.

Tertium exemplum cranij ita vitiosi, tam uti frons quàm occiput producta, obliterent acumina & coronariæ & lambdoidis suturæ. tali casu sagittalis velut rectâ lineâ utrimque in planitiem desinens H græcorum referat necesse est, uti hæc exhibet figura.

a. & b.

27.

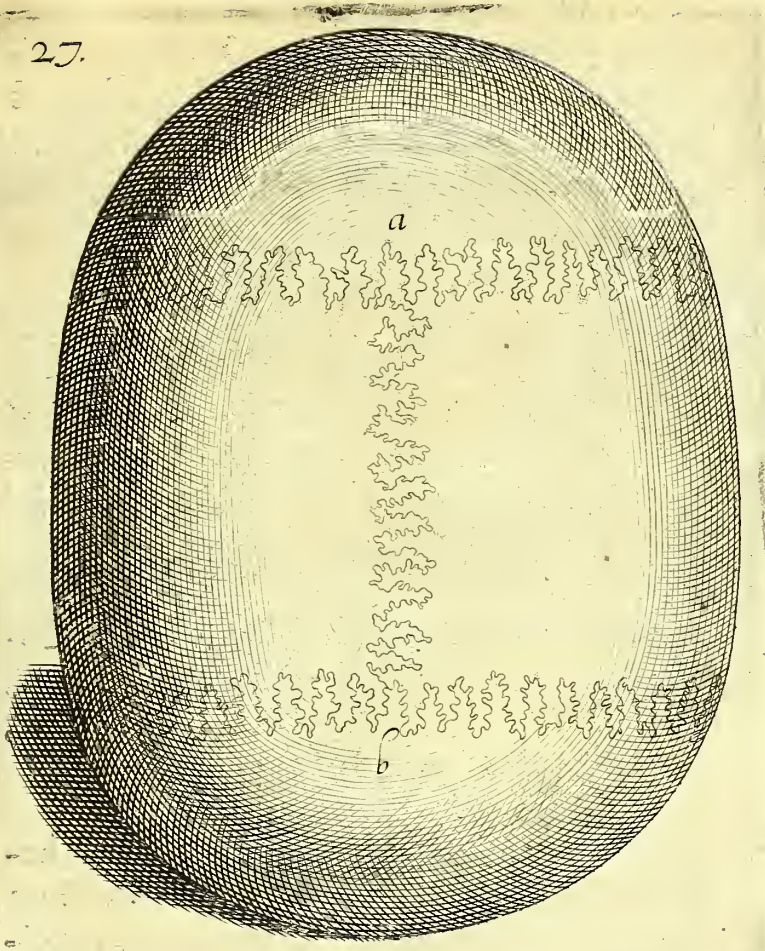

a. & b. loca quibus ſagittalis c. tangit tam

coronariam quàm lambdoidem futuras. utraque namque producta & anteriora posterioraq; versus tracta, parte acuminata coronariæ lambdoidisque, utramque curvaturas suas amittere necesse est, ac relinqui lineas rectas, deletis cornicularibus. quas utrimque tangens sagittalis, ἦτα majus græcorum H exhibet.

ὅσις μήδ' ἑτέρωθι μηδεμίαν προβολὴν ἔχῃ, ὅδε ἔχει τὰς ῥαφὰς τῆς κεφαλῆς ὡς γράμμα τὸ χῖ χ γράφειαι. πεφύκασι δὲ αἱ γραμμαὶ, ἡ μὲν ἑτέρη, παραπλησίη πρὸς τὸν κρόταφον ἀφίκνεσα. ἡ δ' ἑτέρη κατὰ μέσης τῆς κεφαλῆς.

At caput neutra sui parte prominens, futuras ostendit instar litteræ χ. ita namque ductæ apparent lineæ, earum altera uti transversim ad tempus tendente, altera per capitis medium in longum se efferat.

Quartum cranij in figurâ vitium habentis exemplum, χιασμὸν efficiens. Cum etenim tam frons quàm occiput velut præcisa ac in totum obliterata sint, adeo in se contrahantur necesse est loca acuminata tam coronariæ quàm lambdoidis futuræ, deleta uti sagit-

ſagittali, in modum χ græcorum ſeinvicem interſecent.

29.

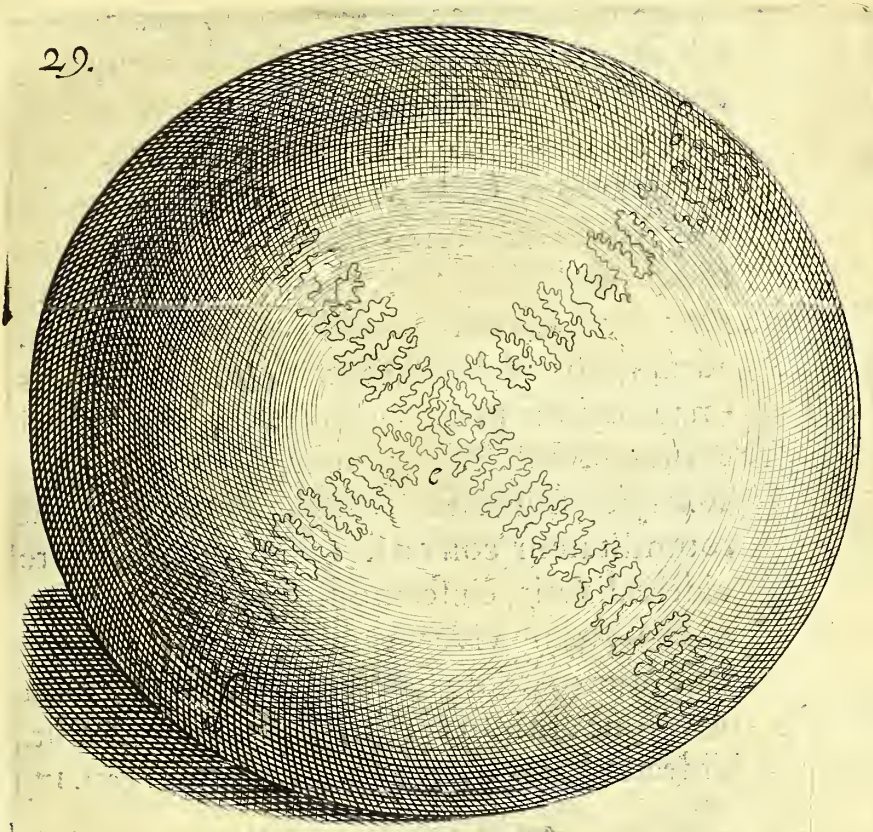

a. b. c. d. denotant partes incurvas laterales tam coronariæ quàm lambdoidis futurarum. contracta namque tam frontis quâm occipitis prominentiâ adeo, acutos angulos neceſſe eſt faciant futura lambdoides & coronaria, ut acuminatis partibus ſibi invicem occurrant ac ſeinvicem, tangant in vertice, loco hic notato. e. Ita ut acuti ambo anguli juncti tranſverſis ſuis lineis lateralibus (quæ tunc rectæ neceſſe eſt ſint, quum curvæ apparerent ante) in modum χ græcorum ſeinvicem ad angulos rectos ſecent. Verum hic caſus imaginatione potius quàm revera excogitari exiſtereve poteſt. nam naturalis quæ cranio contigit longitudo, jam in latitudinem aut rotunditatem converſa eſſet. monſtrum te videre dixeris, eiuſcemodi ſi occurrat caput, quid? quod ne vivere quidem videatur poſſe talis homo, homo ſi dicendus, quum tantum utrimque ab ipſo cerebro decedat neceſſe ſit. Videatur hanc ad rem Gal. 9. uſ. part. cap. 17.

Δίπλοον δὲ ἔστι τὸ ὀστέον κατὰ μεσὸν τὸν κεφαλὸν

Eſt autem cranium duplicatum in capitis medio.

Quum propoſitum ſit Hippocrati hoc libello proſe-

prosequi Capitis vulnera, præmittit nonnulnulla naturam conditionemque partis affectæ explicantia; cum absque partis affectæ probâ cognitione, impossibile sit nonnaturales ejusdem affectiones methodicè curare. Si namque similares fuerint partes, remedia sibi analoga requirunt. illa quo pacto adhibebuntur ab eo, cui partis natura minus fuerit perspecta? si dissimilares, sciat medicus necesse est, diversimodam eas requirere curam, pro ut non omnes eas constituentes partes similares simili se habent modo. Iccoris gibba, aliter quàm cava tractanda, quia exterior membrana, quàm interna exquisitius sentit. Pulmonis non nisi parenchyma tactum, aliam exigit curationis methodum, quàm ejusdem bronchia si quoque læsa sint. Idem in cerebro, prout ejus aut membrana, aut ipsa medullositas in vitio est, locum habet. Idem omnino in cranio observandum, quum se non eodem habeant modo omnes ac singulæ à quibus constituitur partes. patet suturarum exemplo, quum non eodem debeat modo tractari cranium loco suturarum, quàm ubi nullas habet. neque omnibus partibus eadem ratione se habere quoad crassitiem,

tiem, duritiem, mollitiem, nimis notum est. Hac de causa secundum monitum præmittit Hippocr: *Curaturus cranium cum iudicio, monendus est, διπλόον existere.* Constat hæc cautela duabus partibus. 1. ait duplicatum esse cranium. 2. Duplicitatem illam, se ostendere circà calvæ medium. Ad prius quod attinet, notum illud, duabus tabulis sive laminis (uti vulgo loquuntur Chirurgi) per intermediam junctis medullam, constare capitis os. Nonne eodem modo alia se habent ossa? minimè verò. Fistulosa non possunt dici diploa; quum potius quatuor constent lateribus, quæ cavernosa. diploa illa cuncta dixeris merito, quamvis medulla non æquè luxuriet in omnibus. reperias adeo tenuia nonnulla, imaginatione uti potius quàm ad sensum tabularum duplicitatem ostendere queas. Petrosa ossa exemplo sunto; occipitis ossis non contemnenda portio, adde scapulas. In frontis osse, sincipitis, spinæ vertebris, costis, coxis, contrà se res habet. At annon ipsa substantia ossea fistulas brachiorum ac crurum cingens duplicata? Vix ac ne vix quidem apparet. & quorsum? duplicitatis in ossibus latis lamin ossis illà causa, nutriri

33.

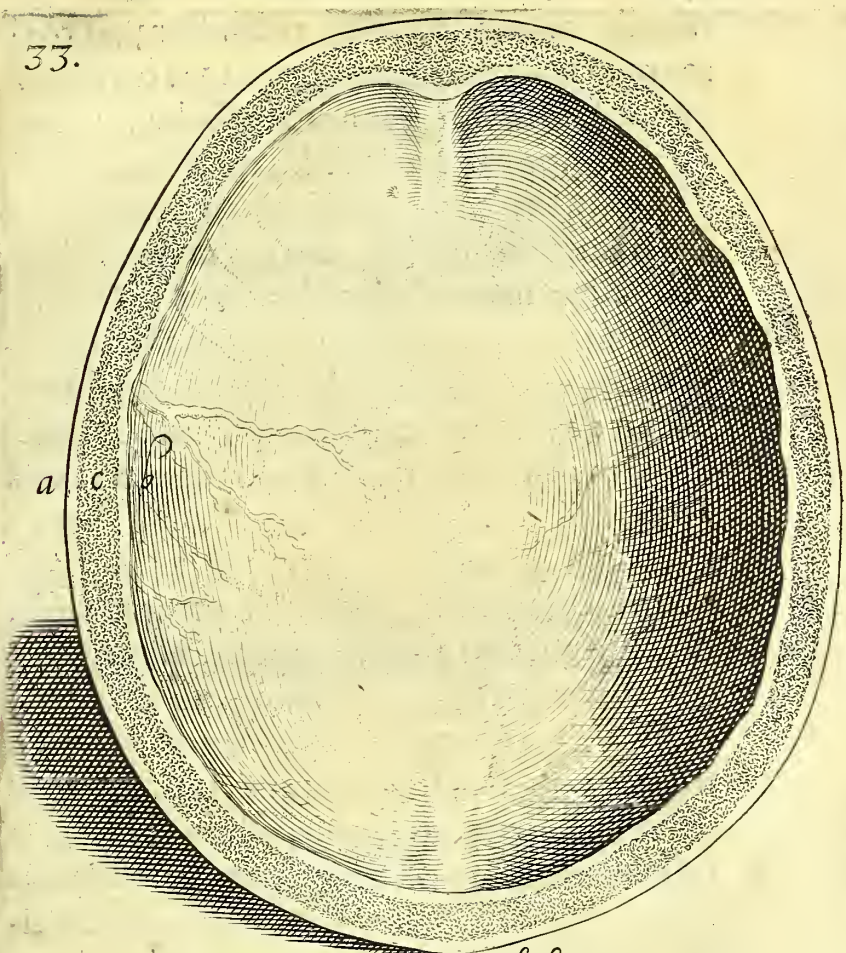

a. Externa Tabula.
b. Interna Tabulis.
c. Meditullium Tabula interiectum.

triri uti possent. Interposuit namque duabus

tabulis natura provida medullam, proximum ossium nutrimentum. at verò illam abundè fistulis sibi reconditam habent rotunda ac oblonga. Ita ipsa interior ventriculi, vesicæ, uteri capacitas; interna venarum ac arteriarum fistulositas, nullos neque ostendit neque habet sanguineos ramos; quum spatium membranarum intermedium habeat. inde namque est, dysenteriæ quòd præbeatur ansa, si membranarum exterior exedatur in intestinis. quid? non eadem de causâ epidermis cuti imposita, eaque ablatâ protinus sanguine madere extimam ejus superficiem cernimus? eadem hic naturæ causa. Nullum autem in capite reperire est os, adeo liberaliter medullâ donatum, uti cranium, calva potissimum. quod evidenter ostendit trepani usus; simul ac namque trajecta instrustrumento exterior tabula, obruit te sanguinolenta medulla. Causam porrò luxuriantis hic medullæ reor, ut calore cranij ossa largiter perfunderentur. Sunt namque non solum frigida reliquorum ossium in modum, aërique secus ac reliqua exposita, verum insuper tegumento existunt viscerum nobilissimo, exsangui, ac frigido; cui tegmen algidum parum

rum præstaret opis: Moneatur itaque chirurgus, facillimè cranio læso inflammationem supervenire, impedientem non parum vulnerum capitis curationem. Documento sit trepani usus; quod ferramentum nî dum circumagis aliquoties exemtum lacti, aquæ, aut rosaceo immergis, sicque æstum ejus temperas, sciſſum cranium imflammari cernes. Quid trepanum dico? idem non semel in scalpturæ usu observavi, incaluisse præ multijugâ rasurâ scalprum, ossíque igneum communicasse calorem. Hæc itaque utilitas moniti hujus secundi. Habebitque hæc res in sequentibus locum, ubi ad instrumentorum cephalicorum usum ventum fuerit. Docebitur etiam tum, aliter tractandum cranium, cujus non nisi una, ac cujus utraque tabula fissa fractave.

Illud porrò in hac cranij duplicitate notatu dignum, fieri subinde (exemplum non unum mihi notum) præ ictu valido, à telo obtuso in caput incidente, fieri inquam, ut medullositas quam tabulis interpositam cernimus, è suis excussa expressaque cavernulis, inflammata ac putrilagine tacta, in eandem inflammationem imò & putredinem ipsum

os traxerit; cranio dico integro, neque ullam ostendente fissuram, multo minus fracturam. Anne hic casus sub Infortunio, postremâ specie læsionis, cranij quam Hipp. statuit referri debet? Verè enim infelices tales ægri. quum namq; insensile sit os, sensu saltem præditum obtuso valde, paulatim ejus substantia contaminatur, exesaque interna tabulâ, stillans in subjectum cerebrum putrida sanies, vixdum querulos abripit ægros. Altera hujus moniti pars dicit, diploon esse cranium, κ) μέσην τ κεφαλὴν. Quæ verba diversimodè interpretari video; alius *ad medium caput*; alius, *calvaria media duplex est*. Mens authoris est, medullositatem potissimum apparere loco sive spatio tabularum ossearum medio; Meditullium non inconvenienter dixeris. Quamvis & illa interpretatio aliquando non displicuit, omnium manifestissimam esse medullam in capitis medio. quodnam illud? quod lateribus opponitur. ut hæc sit mens; memor sit chirurgus, si frangatur os aliquod sincipitis, aut os frontis, hisce locis magis luxuriare medullam, quàm si petrosa ossa aut faciei laborent. Hæc autem loca respectu laterum quibus opponuntur, capitis medium

constituunt. Prior interpretatio placet magis, quòd hoc eodem paragrapho Hipp. pluribus mentionem faciat medullositatis hujus, quam spatium tabularum medium continet, dicens, hac de causâ, eas quà se invicem respiciunt tabulæ cranij superficies, externis molliores existere; nam ob medullam molescunt. Esse ibi ossa spongiæ similia, quæ si digitis premantur, sanguinolentam erumpere medullam: ἡ δὲ διπλόη κισιλόδεστον καὶ μαλθακώτατον, καὶ μάλιστα, σπογγώδες ἐστιν, inquit. Ita hoc eodem de vulneribus Capit. libro locus est, ubi de carne & excrescentiâ vulneribus non rarò superveniente agens, inquit: ὑποφύεται δὲ ἐκ τῆς διπλόης τοῦ ὀστέου *succrescit autem ex ossis diploe.* Huc accedit, quòd Gal. 6. meth. cap. 6. ipsam secundam sive internam tabulam διπλόω vocari scribat; quodipsum à nullo veterum notatum memini. Verba ejus sunt: *Ergo de calvariæ fauciis quædam usque ad secundam laminam, quam græcè διπόην vocant, perveniunt.* Porrò & illud sciendum, Græcos hanc vocem etiam alijs subinde accommodare. Gal. 6. meth. cap. 5. Cerebrum vocat διπλόον. ὁ ἐγκέφαλος τοῦ ἀνθρώπου, inquit, ἐστὶ διπλόος, *Cerebrum humanum duplicatum est.* Ita Hippocrates de geminata

reſpiratione agens lib: de morbo ſacro, inquit: διπλόον ἐπαναπνεῖν, *geminatâ reſpiratione reſpirare.*

Etiam illud addo, neotericorum nonnullos, neque eos gregarios, cranium ſtatuere triplicatum, habentes ipſam medulloſitatem tabulis interjectam pro lamina tertia. Neque revera omnino de nihilo eſt quod dicunt, ſicuti diligenter ipſam medulloſitatem intuenti, in cranijs potiſsimum craſsioribus, patere poterit. Verùm hac de re paulo poſt plura.

Σκληρότατον δὲ καὶ πυκνότατον αὐτοῦ πέφυκεν τὸ ἀνώτατον, ἡ ὁμοχροίη τοῦ ὀστέου ὑπὸ τῇ Σαρκὶ. καὶ τὸ κατώτατον τὸ πρὸς τῇ μηνύγγι, ἡ ὁμοχροίη τοῦ ὀστέου ἡ κάτω. ἀποχωρέον δὲ ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου ὀστέου καὶ τοῦ κατωτάτου. ἀπὸ τῶν σκληροτάτων καὶ πυκνοτάτων ἐπὶ τὸ μαλθακώτερον καὶ ἧσσον πυκνὸν καὶ ἐπικοινώτερον ἐς τὴν διπλόην. ἡ δὲ διπλόη κοιλότατον καὶ μαλθακώτατον, καὶ μάλιστα *σηραγγώδες ἔστιν. ἔστι δὲ καὶ παν τὸ ὀστέον τῆς κεφαλῆς, πλὴν κάρτα ὀλίγου τοῦ τε ἀνωτάτου, καὶ κατωτάτου, σπόγγῳ ὁμοίος. καὶ ἔχει τὸ ὀστέον ἐν ἑωυτῷ *ὅμοια Σαρκία πολλὰ καὶ ὑγρὰ καὶ εἰτις αὐτὰ διατρίβοι

τοῖσι

* Alij σύριγγῶδες.
* ὁκοῖα alijs.

τοῖσι δακτύλοισιν, αἷμα αὖ διαγίνοιτο ἐξ ἀυτῶν. ἔνι δὲ ἐν τῷ ὀστέῳ καὶ φλεβία λεπτότερα καὶ κοιλότερα, αἱμαλέα πλέα. σκληρότητι μὲν νεῦ καὶ μαλακότητι καὶ κοιλότητι, ὧδε ἔχει. παχύτητι δὲ καὶ λεπτότητι, ὅτως.

Cranij ossa & à parte summâ quà carnem habet, & ima quà membranam tegit, durissima apparent, densissimaque. Verum discedenti tibi à summo & imo, loco duritiei & densitatis, mollitiem majoremq; offendes cavitatem, idq; pergendo versus meditullium, ibi sibi invicem nectuntur. ibi cava, manifestè mollia, imo spongiæ similia deprehendes. Imò universum caput, parte exiguâ exceptâ, spongiam refert, plenam carunculis humidis, quas digito si premas, sanguinem prodire cernes. Etiam tenues venulas discurrentes videbis, sanguine abundantes. Quod itaque ad duritiem, mollitiem, ac cavitatem cranij attinet, res uti dixi sic se habet; Quod verò ad crassitiem ac tenuitatem, hoc modo.

Moni-

33.

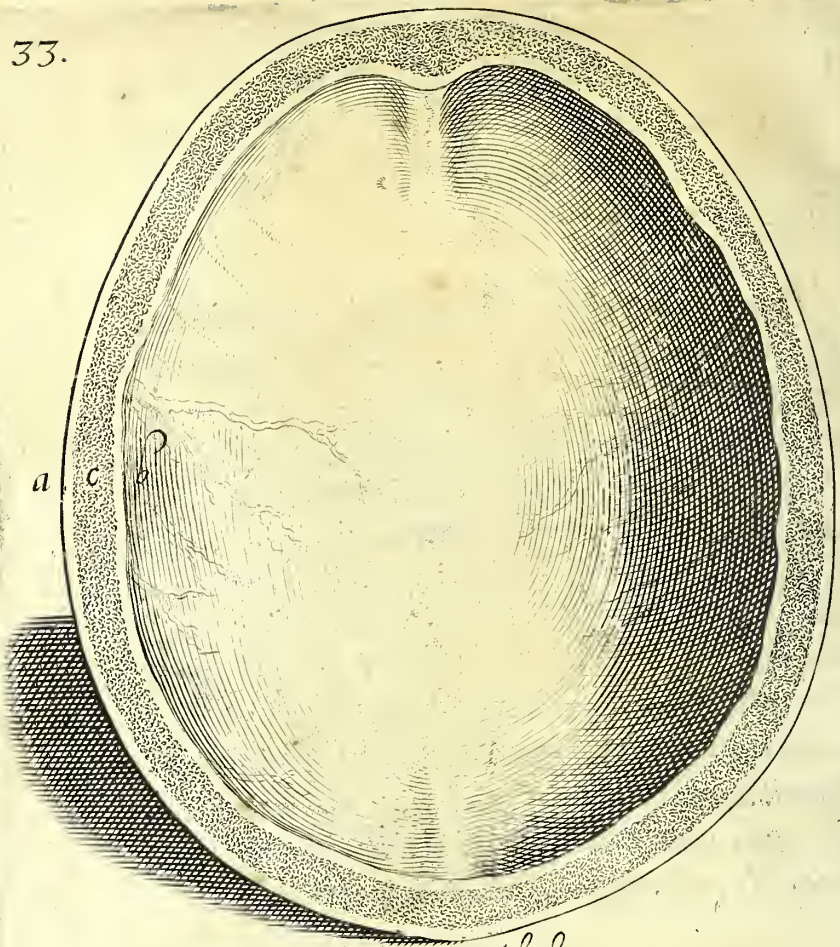

a. Externa Tabula.
b. Interna Tabulis.
c. Meditullium Tabula interiectum.

Monitum prodromum tertium. Cui tamen aliqua

aliqua cum ſecundo affinitas. Duabus quum conſtet tabulis cranium, certum eſt, extimam externæ tabulæ ſuperficiem reſpicere perioſtion, uti extimam internæ tabulæ ſuperficiem, duram menyngem: contrà, internæ tabularum ſuperficies illæ ſunt, meditullium quæ reſpiciunt. Sciendum itaque eſt, exteriores ſuperficies interioribus & duriores & ſolidiores longè eſſe, quum non molleſcant ab humiditate medullæ. Quo fine hæc monentur, dicat quis? eo, ſciat uti chirurgus, in purgando oſſe, delendis raſurâ fiſſuris, eximendis modioli uſu fragmentis, liberius confidentiuſq; tractari poſſe ſuperficies cranij exteriores, interioribus. Celſum audi cap. 3. lib. 8. *Sed tum majore curâ agendum eſt, cum jam aut ſimplex os dimidium perforatum eſt, aut in duplici ſuperius. Illud ſpatium ipſum, hoc ſanguis ſignificat. Ergo tum lentius ducenda habena* (modioli nimirum) *ſuſpendaque magis ſiniſtra manus eſt, & ſæpius attollenda, & foraminis altitudo conſideranda.*

Hæc itaque eſt hujus moniti utilitas. ad quod duo noto. 1. Exteriorem tabulam multò eſſe interiore craſsiorem. 2. interiorem exteriore eſſe & tenuiorem & multò duriorem,

magiſque fragilem. Oſtendit id Reſonitus ſeu Contrafiſſura, quà videmus præ ictu in externam incidente tabulam, findi internam, integrâ manente externâ. Ita hac de cauſâ, Temporum oſſa Petroſa dicta fuere, quod tenuia licet, dura tamen ſint, & ſaxi inſtar fragilia.

ἡ ὁμοχροίη τοῦ ὀστέου ὑπὸ τῇ σαρκί. in ὁμοχροίας voce nonnulli admodum ſe torquent. puto bene eos judicare, qui per hanc, lævitatem glabritiemve intelligunt. ita namque Celſus, fideliſsi-
» mus Hippocratis interpres, cap. 1. lib. 8. *Cal-*
» *varia ex interiore parte concava, extrinſecus gibba:*
» *utrimque lævis, & qua cerebri membranam conte-*
» *git, & qua cute capillum gignente contegitur.* Per *læve* Celſus glabrum, nitidum, æquale, quod nullam exhibet aſperitatem, intelligit. talem oportuit eſſe externam internæ tabulæ ſuperficiem, ne ejus inæqualitate ſcabritieve, attollente ſe cerebro, dura menynx offenderetur; debuit & exterior nitida eſſe, ad evitandam deformitatem.

ἔνι δ' ἐν τῷ ὀστέῳ καὶ φλεβία λεπτότερα καὶ κοιλότερα.

Text. *Sunt etiam in oſſe exiles venulæ, cauæ.*

Dili-

Diligenter si quis excutiat quod meditullio continetur, non solum humidam fluxilemque inveniet medullam, verum insuper subſtantiam longè duriorem, quæ medullam continet; quæ manibus tractari potest, quæ circumscriptionem nacta est satis solidam; quam, in modum mollis spongiæ, si premas, exsudantem, haud aliter ac è spongiâ aquam, cernes medullam fluxilem. Haud pene aliter ac in alvearijs favum videre est, qui loculamenti vicem præstat melli ac ceræ, & quâ compressâ, mel se effundit. Tuberculis multis exilibus hæc subſtantia prædita, medullâ plenis, cavernosis. illa vocat σαρκία ὑγρὰ, comparativè nimirum. Sicuti namque in ulceribus quotidie animadvertimus, lacunâ siccatâ ac purgatâ, regigni novam carunculam guttatim & per certa quædam punctula quarum plura juncta integram partem cõstituunt carneam; eodem, inquam, omninò modo hoc loco se habent tubercula ista medullam continentia. Subſtantia est telis aranearum similis, mollis; & tamen certis intervallis discreta. hanc venis comparat. Non enim dicit hoc meditullio venas sensui conspicuas reperiri, verum particulas haud aliter protuberantes,

ac si venarum extrema seu oscula videas. Ita, neque asserit hic esse carunculas sive particulas carneas, sed ὁμοίῳ utitur voce; καὶ ἔχει τὸ ὀστέον ἐν ἑαυτῷ ὅμοια σαρκία πολλά. Respectu hujus solidioris substantiæ quam spongiæ comparat Author, neotericorum nonnulli tres statuunt tabulas cranij, externam, internam, & hanc mediam è quatertiam faciunt. Nisi religio mihi esset, absque magnâ causâ, quid in Veterum scriptis receptaque tot sæculorum sententiâ mutare, subscribendum huic opinioni dicerem. vel eò magis, ab Arantio, maximo Anatomico, eam quod foueri videam. Vidi & illud, nec semel vidi, in vulneribus capitis quibus fragmentum ab externâ ablatum tabulâ meditullium detexit, quoties reficerentur vulnera, hæsitasse instrumenta quibus chirurgus utebatur, præsertim annosa si essent capita. ita ut puram putam medullam liquidam quis immerito vocarit. Servavi aliquamdiu domi frustrum ossis cranij fracti, cui adhærebat media hæc tabula: in illo, siccatâ absumtâque ipsâ medullâ liquidâ, evidenter apparebant cellulæ sexangulæ, quadrangulæ, triangulæ, referentes omni ex parte apum operis fundamentum.

Συμπό-

Συμπάσης τῆς κεφαλῆς τὸ ὀστέον λεπτότατόν ἐστιν καὶ ἀσθενέστατον τὸ κατὰ βρέγμα, καὶ σάρκα ὀλιγίστην, καὶ λεπτοτάτην ἔχει ἐφ' ἑωυτῷ ταύτῃ τῆς κεφαλῆς τὸ ὀστέον. καὶ ὁ ἐγκέφαλος κατὰ τοῦτο τῆς κεφαλῆς πλεῖστος ὕπεστι.

Vniversi capitis id os tenuissimum & maximè infirmum est, ubi bregma apparet, idemque carne tegitur paucissimâ. Hoc item loco, plurimum subjectum est cerebri.

Continent hæc quartam cautelam prodromam. Non sunt (inquit) æquè periculosa capitis vulnera; sive non est indifferens (ipsius ossis respectu) quo loco seu qua parte capitis quis vulneretur. Quis locus maximè periculosus? plærique omnes, Tempora respondebunt: quum illud, non tam ipsius ossis, quam temporalis musculi, ossi petroso impositi, fiat respectu. Ipsius ossis læsi ratione, nullibi periculosiores incidere ictus asserit Hipp:, quàm in ipsum Bregma. Βρέγμα is dicitur locus Osteologis, ubi concursus fit suturarum sagittalis, & coronariæ.

46.

a. Locus Bregmatis, Apertus In Primum. Natis, Palpitantem Os Fendens Verticem.

Vbi inquam ſagittalis perpendiculariter tangit coronariam. Locus ſic dictus græcis, ἀπὸ τοῦ βρέχειν, à mollitie ac humiditate. nam illum locum aliquamdiu poſt partum, in infantibus, apertum manere, docet ſenſus quotidianus, oſtendens palpitans cerebrum. Qui ob id, Fons capitis, obſtetricibus dicitur; quòd per hunc ſuperflua in utero tot coacervata

vata menſibus, eructare ſoleat natura provida. Nec in primum natis tantum, in adultis etiam quandoque; uti nobilis illa apud Clariſs. Hildanum hiſtoria obſervat. Chirurg. Cent. 2. obſervatione 8. ſatis oſtendit: *Magiſter, inquit, Petrus Faber Ferrarius, Vicinus meus Hildenæ, in patriâ, anno 1593, ad conjunctionem ſuturæ ſagittalis cum coronali, ſecuri percuſſus, cum inſigni cranij fractione, mox in terram ſemianimis decidit, & cibum indigeſtum evomuit. Ego vocatus, vulnus ſatis hians cum maxima, & ad duram menyngem uſque, cranij fractione, offendi. Multa, graviſſimaq; ſymptomata ſupervenerunt, in primis verò dolor & inflammatio, quæ multum negotij mihi faceßére. Tandem ſummâ adhibitâ diligentia, multiſque extractis oſſium fragmentis, cerebro item ſatis expurgato, divino favore, ſymptomata paulatim remiſerunt, ita ut convaluerit. ulcus verò in fiſtulam degeneratum, nullâ diligentiâ, nullaque arte adhibitâ, cicatrice obducere potui. Sed quod exitioſum atque mortale ſibi fore videbatur, in maximum commodum ceſſit. Cum enim antea continuo cephaleâ vexaretur, poſtea ſanus, & ab omni dolore capitis liber, per multos annos vixit, & forſan adhuc vivit. Hiſtoriam verò hanc non ideo recenſui, ut terebrationem ſuturarum probem; quin potiùs tyrones, ut*

ab eâ

„ *ab eâ abſtineant, adhorter, & quidem propter gra-*
„ *viſſima, quæ inde ſequuntur ſymptomata. Sin autem*
„ *contuſiones maximæ ad ſuturas occurrant, præſtat*
„ *ex unâ atque alterâ parte ſuturæ potius, quàm in*
„ *ipſâ ſuturâ os ſecare.*

Hiaturam illam, in pueris paulatim inducto oſsiculo, claudit natura; quod ipſum peculiari dote Epilepſiæ convenire, non deſunt qui aſſeverent. Hunc locum dicit Hipp: etiam in adultis eſſe λεπτότατον, tenuiſsimum. docet id ſenſus, quo videmus bregmate lumini obje&o, tranſparentem eſſe hunc locum; & quia tenuiſsimus, idcirco etiam ἀσθενέσταλον maxime debilem, quique levi de cauſâ pertundi poteſt. Hæc res peritos movit medicos, qui topica convenientia alterato cerebro (irrigationes, perfuſiones, inunctiones, ſacculos, cauteria) huic loco adhiberi præcipiunt, certi eorum efficaciam facilius per os hoc tenue, quàm craſſum ſe trajecturam. Catarrhum ferinum, maximo impetu è capite in ſubjectum pulmonem ruentem, eumque exulcerantem, cauterio hic admoto ita compeſcere ſolemus. Num hac oſsis hujus loci tenuitate motum credemus maximum Fernelium, cur exiſtimet, materiam

Arthri-

Folio 48.

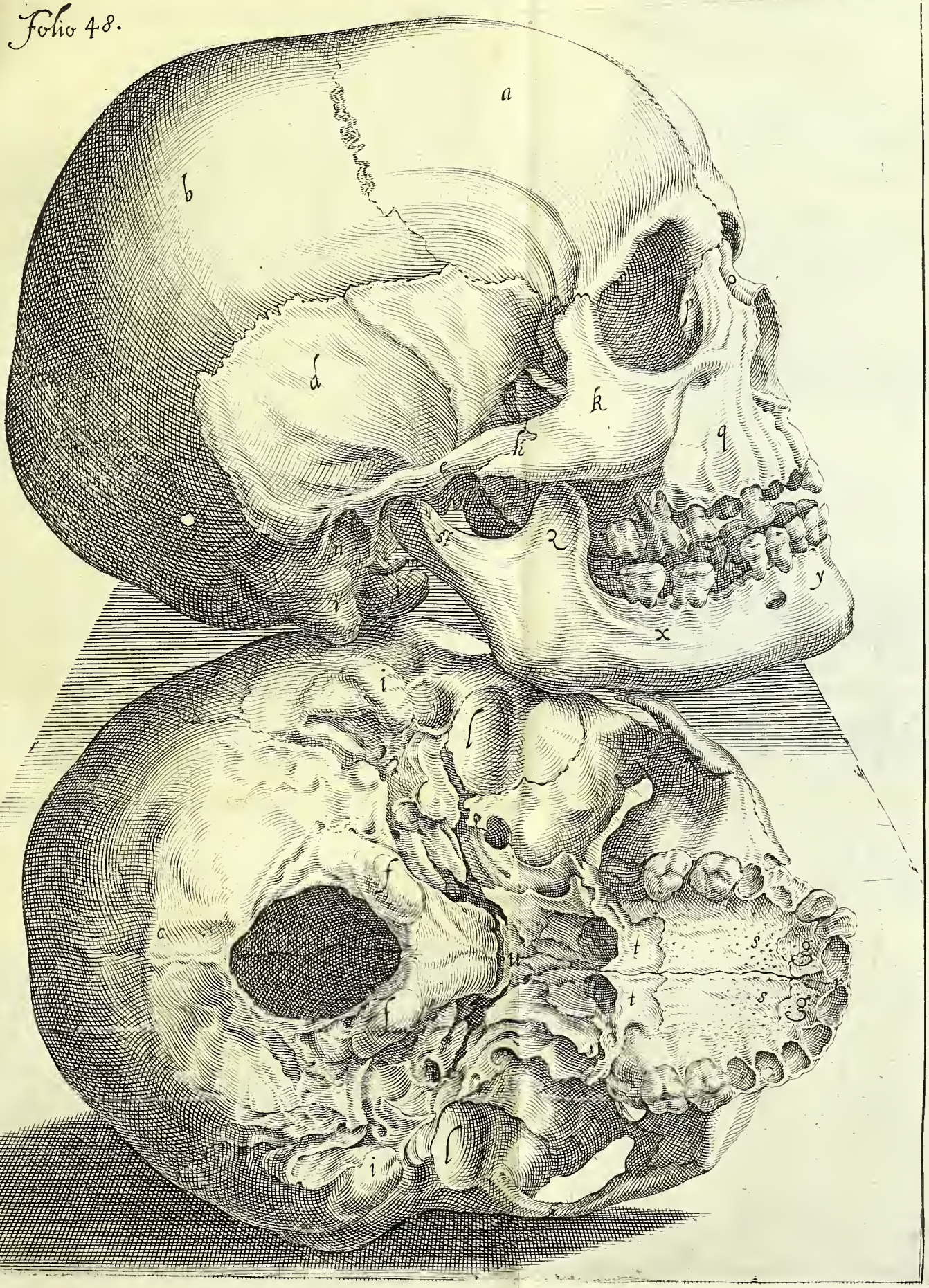

Arthritidis omnem hoc coäcervari loco, indeq; in subjectas fluere partes? Ex his facile est elicere hujus moniti rationes. Sunt eæ plures & notatu dignæ omnes; quarũ nonnullas adfert ipse Hippocrates, reliquas nos adjiciemus. 1. συμπάσης δὲ κεφαλῆς τὸ ὀστέον λεπτολογώτατόν ἐστι καὶ ἀσθενέστατον. *quoniam in universo cranio nullum reperire est locum, tenuiore infirmioreque osse præditum.* Quo autem tenuius imbecilliusq; os existit, eo minus resistere ictuum potest vehementiæ. 2. hunc locum, *minimum habere carnis.* quid mirum, quum namque eo magis luxuriet caro, quò plus habet nutrimenti, os autem hoc ob tenuitatem parum contineat medullæ, quid mirum, inquam, minus hic luxuriare carnem? 3. *plurimum cerebri huic subjectum est loco.* an hoc ita est? non abundat hoc loco magis quàm alio cerebrum, sed cerebrum hic quum arcuetur attollaturque maximè, ut convexam cranij partem repleat, vicinius etiam est, propiusque calvæ adhæret; hinc fit præ externâ violentiâ uti efficacius patiatur, quam si in alium aliquem incidat ictus locum. Tribus hisce adductis rationibus jam concludit.

καὶ διὰ οὕτω ταῦτα ἔχει τῶν τε τρωσίων καὶ τῶν βελέων ἴσων τε ἐόντων καὶ μέγεθος, καὶ ἐλαττόνων, καὶ ὁμοίως τὲ τρωθεὶς καὶ ἧσσον, τὸ ὀστέον ταύτη τῆς κεφαλῆς φλᾶται τὲ μᾶλλον, καὶ ῥήγνυται, καὶ ἔσω ἐσφλᾶται. καὶ θανασιμώτερά ἐστιν καὶ χαλεπώτερα ἰηθρεύεσθαί τε καὶ ἐκφυγεῖν τὸν θάνατον ταύτῃ, ἢπου ἄλλοθι τῆς κεφαλῆς. ἐξίσων τὲ ἐόντων τῶν τρωμάτων, καὶ ὁμοίως τὲ τρωθεὶς καὶ ἧσσον, ἀποθνήσκει ἄνθρωπος, ὅταν καὶ ἄλλως μέλλῃ ἀποθανεῖσθαι ἐκ τοῦ τρώματος, ἐν ἐλάσσονι χρόνῳ ὁ ταύτῃ ἔχων τὸ τρῶμα τῆς κεφαλῆς, ἢπερ ἄλλοθι. ὁ γὰρ ἐγκέφαλος τάχιστά τε καὶ μάλιστα κατὰ τὸ βρέγμα αἰσθάνεται τῶν κακῶν, τῶν γινομένων ἔντε τῇ σαρκὶ καὶ τῷ ὀστέῳ. ὑπὸ λεπτοτάτῳ γὰρ ὀστέῳ ἐστὶ ταύτῃ ὁ ἐγκέφαλος, καὶ ὀλίγῃ σαρκί. καὶ ὁ πλεῖστος ἐγκέφαλος ὑπὸ τῷ βρέγματί κεῖται. Τῶν δ' ἄλλων τὸ κατὰ τὰς κροτάφους ἀσθενέστατόν ἐστιν. συμβολή τε γὰρ τῆς κάτω γνάθου πρὸς τὸ κρανίον καὶ κίνησίς ἐστιν ἐν τῷ κροτάφῳ ἄνω καὶ κάτω ὥσπερ ἄρθρου. καὶ ἡ ἀκοὴ πλησίον γίνεται αὐτέου καὶ φλὲψ διὰ τοῦ κροτάφου τέταται κοίλη τε καὶ ἰσχυρή.

Hæcque quum ita se habeant, ubi tela percussionesque fuerint æquè magnæ aut etiam minores, tum & æquè

validè

validè vulneratus, os hoc capitis loco magis collidi-tur, frangitur, aut deprimitur; sicque magis intereunt ægri, difficiliusque sanantur, mortemque effugiunt, quàm alia aliqua capitis parte idem si eveniat. Imò ex pari vulneratione, pariqúe ictu (cum alioquin lethalis est plaga) citius succumbet æger hac cranij parte percussus cum fuerit, quàm aliâ quavis. nam cerebrum citissimè efficacissimeque percipit labem, loco inter frontem & verticem medio. Ex ceteris, infirmissimum post bregma est Temporum os: nam mandibula caluæ articulatur in temporibus, ibidemque sursum deorsum articuli in modum motitatur. Tum & meatus auditorius huic vicinus est loco. Insuperque cava vena, eaque insignis, per tempora fertur.

Hæc verba quartam continent causam, quur admodum periculosa bregmatis sint vulnera. nam hic locus perpendicularis ac rectilineus quum sit subjecto cerebro, ictus hic evenientes, in se recurrunt, ac velut duplicati, tremulo motu quatiunt concutiuntq; quæcunque intrà cranium sunt; ipsum dico cerebrum, ventriculos, plexum choroidem, nervorum initia, ipsos animales spiritus. unde non rarò mentis perversio, apoplexia, venarum cerebri disruptio, alia-

que periculosissima mala. Et sicut solares radij, quo perpendiculares magis subjectis locis, eò efficacius agunt; Pilam quoque rectâ lineâ terræ si allidas, altius resilire videbis, quam obliquus si fuerit jactus; Eodem hic fit modo; hocque hisce ingeminatis verbis tacitè vult Author. Qui ea quæ in sequentibus tradit fracti cranij symptomata, hunc potissimum respexit perpendicularem subjecto cerebro locum; nimirum si læsus instar dormientis, expers sensus, deprehendatur: si obcæcati fuerint oculi: si obmutuerit: bilem vomuerit; si ἀθρόος instar animalis malleo icti, conciderit. Hæc enim omnia maxumam ac subitaneam significant cerebri commotionem, perturbationem, ac concussionem; quæ non raro etiam integro manente, nec ullâ ex parte rupto cranio, mortem percusso adferunt. Talem concussionem peculiari voculâ ζεῖσιν alibi vocat Hipp. uti Coac. sect. 12. aph. 2. ὅσοισιν ἀν' ὁ ἐγκέφαλος ζεισθῇ καὶ πονέσῃ πληγεῖσιν, ἢ ἄλλως πίπτουσι; παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται, καὶ οὔτε ὁρῶσιν, οὔτε ἀκούουσι, καὶ τὰ πολλὰ θνήσκουσι. *Quibus*
" *cerebrum concussum doluitque percussis aut lapsis;*
" *continuo non vident, nec audiunt, ac fere moriuntur*
" Sic & cap. de Cephalalgia aph. 4. τὰ ὑποσείοντα

κεφα-

κεφαλλὼ, ὀλέθρια *Caput concutientia, mortifera.* Exemplum concussi præ tremulo motu cerebri est in sternutatione. Etiam Rigor, concussionis totius corporis præbet exemplum. Ita & in tussi concussionis est idea; locusque ad eam rem Hipp. Coac. sect. 16. aph. 47. οἷσιν ἐν σφυμοῖσιν, πυὸν βορβορώδες ἔρχεται, καὶ δυσώδες, καὶ πολλαὶ ὡς τὰ πολλά. *Quibus concutiendo pus editur cœnosum ac male olens, ut plurimum intereunt.* σφυμοῖσιν inquit. Tremulo hoc motu vehementer concutiatur cerebrum, omniaque capite contenta necesse est, quoties in ipsum incidit bregma ictus; tumque potissimum quum telo obtuso plaga infertur, aut quis è loco sublimi præceps in caput cadit, idque in subjectum corpus durum aut solidum, in saxum puta.

His quintam, si lubeat, adde causam; quòd in bregma quoties incidit vulnus, metus sit ne in subjectam cerebri divisuram instillans sanies, certam adferat mortis causam. Hisce itaque rationibus motus Hipp. chirurgum monet, magis uti sollicitus sit de vulneribus in bregma, quam in alium aliquem incidentibus locum. Et certe ita est, præter ea quæ paulo ante de perfusionibus,

cauterijs, similibusque diximus localibus huic loco adhiberi solitis, etiam illud efficaciter ostendit, non leviter offendi cerebrum ab externis in hunc locum incidentibus causis, quod notante Michaële Ephesio, Veteres non fuerint soliti infantibus nomina ante octavum imponere diem; experientiâ edocti, perfusionem bregmatis aquâ frigidâ, non parum offendere cerebrum subjectum, facereque ut pueruli conuulsionibus, Epilepsiæ (quam hæc mala infantibus apud nos familiaria?) alijsque periculosis affectibus corripiantur. Credo hoc motos Libyes, qui Herodoto teste, lib 4. infantum bregma oesypo ovillo accenso inurere solebant, ut ea ratione ipsis siccius redditum, firmaretur magis cerebrum. Asseritque ibidem idem Author, sana admodum corporis frui constitutione Lybies.

ὁ γὰρ ἐγκέφαλος αἰσθάνεται &c. *Cerebrum enim citissime percipit, &c.* Licet Hippocr. hoc loco conceptis dicat verbis cerebrum sentire, nihil tamen aliud intelligit, quam percipere, non vero judicare. uti ex Fallopij sententia hæc verba bene interpretatur Mercurialis, suis in hunc librum notis. Qui ibidem pleniùs videatur

Ex

Ex cæteris, infirmissimum post bregma est Temporum os, nam, &c. Text.

Est hæc pars moniti quarti, dicentis non quemcumque cranij locum indifferenter aut æquè periculosè lædi. Omnium periculosissimè in bregmate dixit; addit nunc, post bregmâ cum difficultate ac discrimine ægri, vulnerari os petrosum, ejusque causas adducit tres. I. quod osse hoc læso, metus sit, ne motui inferioris maxillæ, detrimentum inferatur. Inde non contemnenda incommoda, non enim comedere, nec loqui æger posset. at quo pacto? lædi non potest petrosum os, illæso temporali musculo; at is maxillæ motui addictus. præterquam, ossi petroso quòd articuletur arctè immediateque maxilla, rorundos suos processus immittens sinubus temporum prope auditorium meatum; unde & illud oritur incommodum, difficulter quòd solidescat vulnus, ob perpetuum maxillæ motum.

II. Etiam auditui creatur periculum osse hoc læso, ut cui universum auditus organum insculptum.

III. Lædantur necesse est insignia illa temporali musculo concessa vasa, vena, inquam,

56.

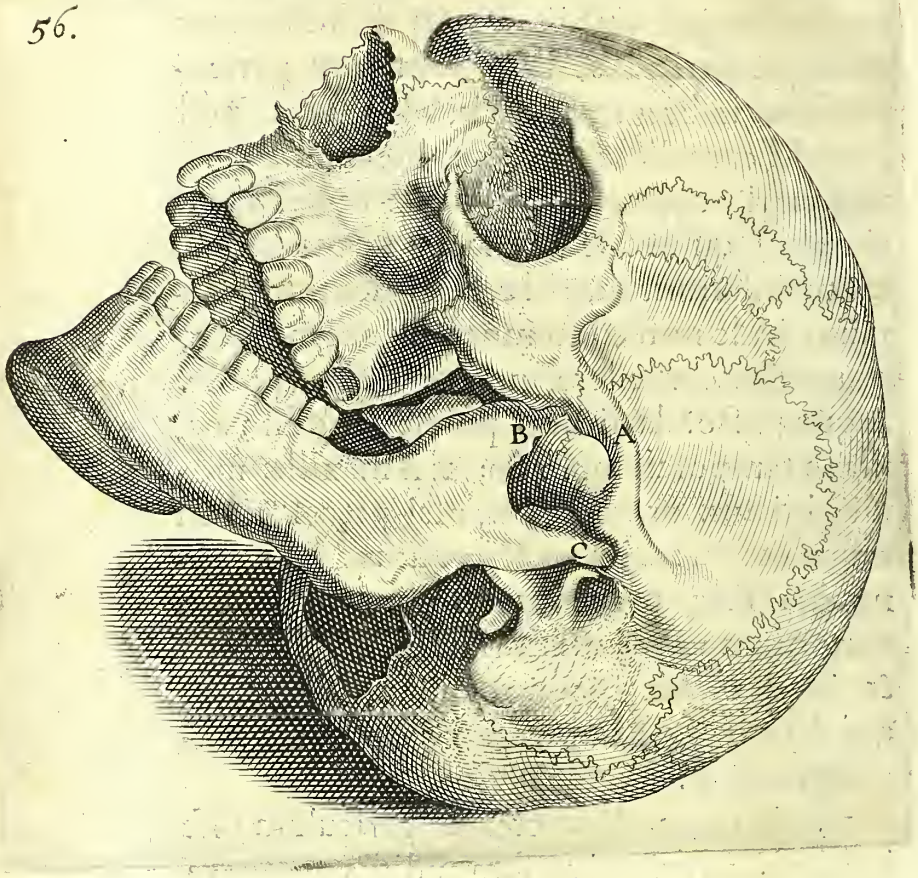

A. *Os Jugale; quod subit acutus maxillæ processus, cui tendo tempo-*
poralis adnascitur musculi; notatus B. *Ad radicem vero Jugalis,*
C. *videre*

Cvidere articulationem processus maxillæ rotundi, in sinum, petroso ossi ad Jugalis radicem insculptum, se immittentem.

insignis arteria; adde etiam nervi, unde hæmorrhagia, spasmus cynicus, convulsio; febris, imo & tracto in consensum cerebro, (cui maxuma cum temporali musculo symphateia) delirium, aliaque incommoda, vulneribus capitis periculi non parum minitantia. Notavit id non uno loco idem Author. 2. de Articul: sect. 20: *Temporalis musculus si læsâ inferiore maxillâ distendatur, aut loco moveatur. torporem ac delirium excitat. Ejusdem lib. sect. 4: Vulnera in temporalem incidentia musculum, lethalia sunt, vomitum ac convulsionem facientia. Coac: sect. 6. aph. 1. Quibuscunque tempora præciduntur, convulsionem è diverso partis præcisæ incurrunt.* Vide hanc ad rem prolixam apud præstantissimum Chirurgum Guil. Fabricium Hildanum, historiam Centur: Observat. Chirurgic. 2. observat. 8.

ἰσχυρότερον δ' ἐστὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὀστέου παντὸς τὸ ὀστέον τῆς κορυφῆς καὶ τῶν οὐάτων, ἢ πᾶν τὸ πρόσθεν, καὶ σάρκα πλέονα καὶ βαθυτέρην ἐφ' ἑωυτῷ ἔχει τοῦτο τὸ ὀστέον. Καὶ δὴ τούτων οὕτως ἐχόντων ὑπό τε τῶν τρωσίων καὶ τῶν βελέων ἴσων

ἁπάντων καὶ ὁμοίων, καὶ μειζόνων καὶ μειόνων ὁμοίως τιτρωσκόμενος, καὶ μᾶλλον ταύτῃ τῆς κεφαλῆς τὸ ὀστέον ἧσσον ῥήγνυται καὶ φλᾶται.

Ex universo cranio, id quod post aurem & verticem est robustius existit, quàm id anteriore quod parte apparet, habetque carnem copiosiorem & altiorem. Et ubi læsiones ac tela sunt æqualia, os hac capitis parte minus frangitur, tum & colliditur.

Et hæc pars est moniti quarti. Quum enim exposuisset, quibus locis cranium periculosius lædatur, subjungit nunc ubinam minus periculosè offendatur. Dixit de capitis parte mediâ & lateralibus; nunc comparationem instituit partis anterioris & posterioris: dicitque, ceteris paribus, periculosiora esse vulnera anteriore quàm posteriore capitis parte incidentia. Causas ibidem duas adducit. 1. quod ossa posteriora anterioribus crassiora sint, hinc & ictus minore noxâ sustineant; & quoque si findantur, sordes fissurâ collectæ, non ita citò in subjectum destillent cerebrum. Anne crassius osse frontis occiput? non verò, sed firmius dicere voluit Author. Firmatur à limbis ac exstantibus lineis quas superficie ostendit internâ.

2. Quod

59.

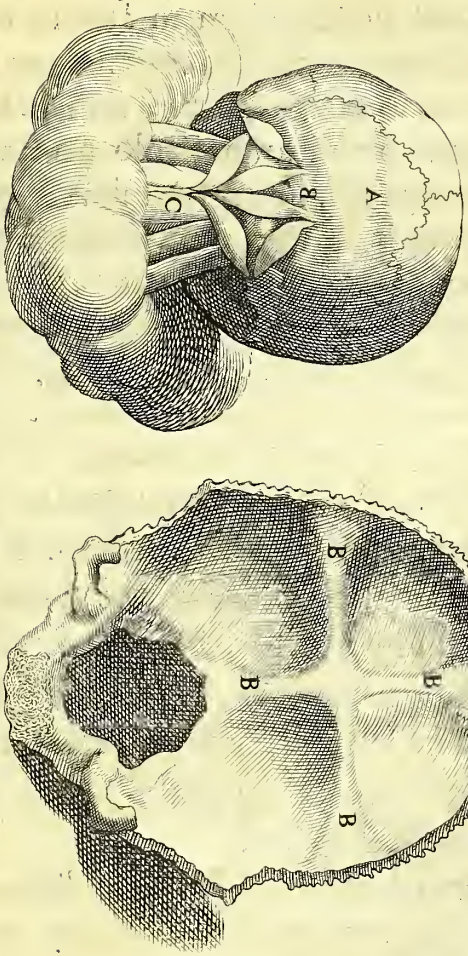

A. *Os occipitis à reliquo cranio separatum.*
B. *Prominentes limbi, superficiè ossis internà.*

2. quod occiput carne tegatur crassiore. ita

est, pericranium in occipite crassius est. Accedit, quòd pericranium in fronte musculum constituat, cujus læsiones magna secum trahunt incommoda. Notari tamen hic debet, occiput omnino periculo non vacare, cum & ibi musculi sint, motubus capitis dicati. Verùm in infima ij apparent occipitis parte, neque facile lædi queunt

Vide ad hosce musculos præcedentem figuram, in quâ,

A *Os indicat occipitis.*

B *Musculos parvos vocatos, capitis motui dicatos.*

C *Portionem musculorum qui caput extendunt.*

καὶ ἢν μέλλῃ ἄνθρωπος ἀποθνήσκειν ἐκ ἄλλως ἐκ τοῦ τρώματος, ἐν τῷ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ἔχων τὸ τρῶμα, ἓν πλέονι χρόνῳ ἀποθανεῖται. ἓν πλέονι γὰρ χρόνῳ τὸ ὀστέον ἐμπυίσκεταί τε καὶ διαπυίσκεται κάτω ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον, διὰ τὴν παχύτητα τοῦ ὀστέου. ἐκ ἐλάσσων ταύτῃ τῆς κεφαλῆς ὁ ἐγκέφαλος ὕπεστι. καὶ πλέονες, ἐκφυγγάνουσιν τὸν θάνατον τῶν ὄπισθεν τετρωσκομένων τῆς κεφαλῆς ὡς ἐπιτοπολὺ, ἢ τῶν ἔμπροσθεν.

Et si vulnus homini lethale fuerit, diutius tamen supervivet posteriore capitis parte plagam qui accepit. nam tardius ibi os, utpote crassius pus colligit, ipsumque ad cerebrum transmittit. minus etiam cerebri hac capitis parte subest. fereque fit ut plures evadant posteriore quam anteriore capitis parte qui vulnerati.

Con-

Concluſio eſt prægreſsi paragraphi, ponens caſus læſi cranij, idq; lethaliter, in fronte & occipite. Ictus vehementia, circumſtantiæ, ceteraque paria ſunto, aſſerit tamen diutius tracturum vitam qui poſterius, quàm anterius qui vulnus accepit. cauſæ hæ. 1. quod robuſtius ſit occipitis os, frontis oſſe, uti jam dictum. 2. quòd univerſa frontis cutis muſculoſa ſit, ſecus ac occipitis. 3. quod frontis os inſignem illam contineat cavitatem, quâ præparatur cerebro aër. nihil autem tale in occipite. 4. quod ſub fronte cerebrum ſit bifidum, hinc metus ſit ne deſtillans ichor diviſuræ ſe infundat, unde educi nequeat. at hac de re, in occipite non eſt metus. 5. Quod cerebrum in occipite non adeo uti in fronte caleat, ideoque non ita facile ac frequenter inflammetur. Calet magis frons duabus de cauſis, ob copiam calidorum vaporum, quos ſubjectum corpus affatim affundit bregmati, utpote loco ſubjecto corpori qui perpendicularis, & per quem conſuevit ſuperflua eructare natura. Accedit, quod ſinus membranæ duræ falci comparatus, continens ſanguinem fervidum, deſinat in frontem. *Frons* inquit in Coac. * Hipp. *ſola continetur non continet.*

**Tum ex eodem hoc libello, paulo poſt.*

Pag: 62.

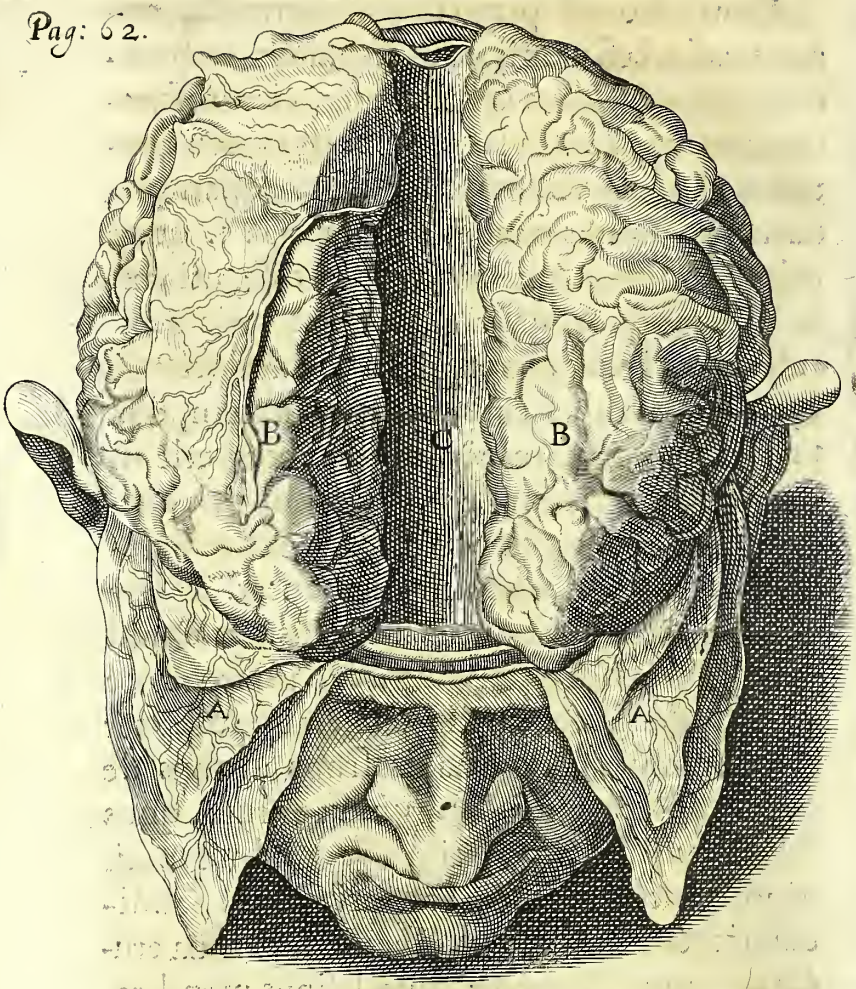

Figura oſtendens quo pacto cerebrum anterius bifidum ſit.

AA *Membranæ cerebri ſeparatæ ac reflexæ.*
BB *Cerebrum ipſum paulum diductum, ut conſpicua magis ſit diviſura*
C *Cerebri diviſura ab occipite ad nares uſque.*

tinet.

tivet. Frons sola inflammationem incurrit à ca- "
tarrho concitato, cætera loca à catarrho consistente, "
vide Hipp. Coac. sect. 2. aph. 12. *Cephalagicis* "
ex calvariæ posticæ fracturâ, si crassior è nare sanguis "
copiosè fluat, grave malum denuntiat. "

6. Quòd frons oculos habeat, partes nobilissimas, quæ hac læsâ in consensum facile traherentur:

καὶ ἐν χειμῶνι πλέονα χρόνον ζῇ ἄνθρωπος ἢ ἐν θέρει, ὅσις δ' ἄλλως μέλλει ἀποθανεῖσθαι ἐν τῷ τρώματι, ὅπου οὖν τῆς κεφαλῆς ἔχων τὸ τρῶμα.

Hyeme autem vulneratus diutius vivit, quàm æstate, quacunque demum capitis parte vulnus accepit, ubi alioqui interiturus est.

Est hoc monitum prodromum quintum ac postremum. Statue duos æquè periculosè vulneratos, æstate alterum, alterum hyeme: qui æstate percussus est, succumbet citius, quàm qui hyeme: quæ hujus rei causa? non una. 1. quod innatus calor omnia regens & in sua conservans integritate, alacrior sit, & plus possit hyeme quàm æstate. vide aph. 12. l. 2. æstivi aëris nos ambientis æstus evocat dissipatque nativum cranij calorem, hinc medullositas ejus facile putredinem incurrit. putredo autem quæ invasit cuncta, humida,

flacci-

flaccida, ac inertia reddere ſolet. Ita videmus feminas, pueros, capite læſos, frequentius mori, aut magis periclitari ſaltem, quàm viros aut adultos; quòd humidiora putredinique magis obnoxia illorum ſint corpora. Notum eſt, inſaluberrimum eſſe aërem circà æquinoctialem lineam. teſtes noſtri, infælici illâ Ann. 1599. in illa loca expeditione. Teſtãtur, Orientalem adnavigantes Indiam, quum ad æquatorem perveniunt. 3. minus periculi eſt hyeme à calamitoſis, quæ vulneribus ſupervenire eo aſſolent tempore ſymptomatis, febre dico, &c. obſervavi febrem capitis vulneri æſtate frequenter die. 7. hyeme tardius accidere. 4. hibernus aër familiarior eſt, habetque plus cum temperamento oſsis ſimilitudinis, æſtivo. At, dicit aph. 34. 2. minus nos affici ab ijs quæ nobiſcum ſimilitudine familiaria. Dicat quis, Hippocratem aph. 18. 5 monere, frigus oſsibus eſſe inimicum. Reſp. Eum ibi de oſsibus in genere loqui, non de cranij oſsibus, nam illa calidiora reliquis ſunt oſsibus, ſicuti ante probatum. Etiam de urente intenſoq; ibi loquitur frigore Hippocrates, cui temperies addi hyeme poteſt, extructo foco, alteratoque

que decubitus loco. Accedat huic paragrapho locus Celsi cap. 1. lib. 2. *Ex anni partibus saluberrimum ver est: proxima dein ab hoc hyems: periculosior æstas: autumnus longè periculosissimus.*

αἱ δὲ ἕδραι τῶν βελέων τῶν ὀξέων καὶ κουφοτέρων, αὗται ἐπὶ σφῶν αὐτῶν γινόμεναι ἐν τῷ ὀστέῳ ἄνευ ῥωγμῆς τὲ, καὶ φλάσιος, ἢ ἔσω ἐσφλάσιος. αὗται δὲ γίνονται ὁμοίως ἔν τε τῷ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς, καὶ ἐν τῷ ὄπισθεν. ἐκ τούτων θάνατος οὐ γίνεται κατάγε δίκην, οὐδ' ἢν γένηται. ῥαφὴ δὲ ἐν ἕλκει φανεῖσα, ὀστέου ψιλωθέντος, πανταχοῦ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἕλκεος γενομένου, ἀσθενέστατον γίνεται τῇ τρώσει καὶ τῷ βέλει ἀντέχειν, εἰ τύχῃ τὸ βέλος ἐς αὐτὴν τὴν ῥαφὴν στηριχθέν. πάντων δὲ μάλιστα, ἢν τὸ βέλος ἐν τῷ βρέγματι γενόμενον κατὰ τὸ ἀσθενέστατον τῆς κεφαλῆς, καὶ αἱ ῥάφαί εἰ τύχοιεν οὖσαι περὶ τὸ ἕλκος, καὶ τὸ βέλος αὐτέων τύχοι τῶν ῥαφῶν.

Postquam acutum & læve telum ossi impressum in id vestigium fecerit, idque ut neque findatur, neque collidatur, neque desidat, (quod tam anticâ quàm posticâ capitis parte evenire potest) ex his quamvis mors sequatur, non tamen similiter neque eodem mo-

 do id

do id fit. Verum ubi osse detecto sutura in vulnere conspicitur, quocunque id conspiciatur loco, omnium minimè vulneri ac telo resistit, si forte in ipsam inciderit telum suturam: potissimum tamen si bregma, (locus capitis maxumè debilis) telum senserit, suturaq; in ulcus incurrant, & telum ipsas attingit suturas.

Præmissis monitis ac cautelis nonnullis, velut prolegomenis, ipsam rem jam aggreditur Author; ante omnia exponens, quot modis lædi cranium possit. Eos quinque refert. Hoc paragrapho quatuor; ἔδρλω; ῥωγμὼ; φλάσιν; ἔσφλασιν; paulo post, ξυμφορὼ adjiciens. Singulas ordine explicabimus.

Traditas priores quatuor vulnerum cranij differentias, priusquam explicet, id præmittit; ab hisce modis non æquè periculosè lædi caput, neque id mirum: quid enim? ubi leviter impressum cranio teli fuerit vestigium, illa res non potest tantum adferre periculi, ac si fissum fractumve cranium foret. neque si leviter ac superficietenus capillari rimâ fissa sit externa tabula, tantæ molis res est, ac si insignis rima utramque tabulam penetret; aut internam (quæ major difficultas) integrâ externâ. Si fractura cum Depressione coin-

coincidat, ita ut fragmentum ab unâ avulsum parte sub oppositi ossis latitet limbo, subjectum premens cerebrum; quis non videt, majorem longè hic esse difficultatem, quam si punctum aut dedolatum tantum fuerit cranium? Hæc tantum est mens hujus paragraphi. Quo viam ad ipsam parat rem. Addit tamen duos casus per se semper periculosos. Primus, quoties ictus in locum incidit futuræ. nam filamenta membranosa per futurarum se trajicientia locum, prohibent impediuntque quo minus aut fissura scalpris deleri queat, aut sordes loco fisso collectæ educi. ejusmodi itaque æger non potest non summè periclitari. Alter, si in ipsum bregma inciderit vulnus. cujus causæ jam antè plenè fuere datæ.

Τιτρώσκεται δὲ ὀστέον τὸ ἐν κεφαλῇ, ὅσους δὲ τρόπους. Τῶν δὲ τρόπων ἑκάστου πλέονες ἰδέαι γίνονται τῶν κατάγματος ἐν τῇ τρώσει.

Tot modis vulneratur capitis os; agnoscitq; quisque modus plures fracturæ species.

τοσούς δὲ τρόπους. *Tot modis.* quot? relatis præcedente paragrapho, Rimâ sive Fissura; Collisione; Depressione; Teli sede; jungitque Text.

ſtatim Infortunium. Addit, ſingulos hoſce modos agnoſcere πλέονας ἰδέας. Certè plurimæ ſunt ſingularum læſionum ideę. Exemplo ſint Rimæ ſive Fiſſuræ; quarum alia longa, brevis alia; alia incurva, alia recta; profunda, aut ſuperficiaria; fracturam conjunctam habens, aut non; cum depreſsione concurrens, aut ſecus; internam ſolvens tabulam, illæsâ externâ; Frontem ſolvens, cum occiput ictum, aut contra. aliæque plurimæ differentiæ. Idem in Colliſione ſeu Contuſione evenit; aut cranium tantum deprimens, aut ſimul findens, imò & frangens, tales namque Colliſionis modi eveniunt quotidie. Iam Veſtigium ſeu Teli ſedes quantam parit indies diverſitatem: fit, ex ipsâ veſtigij forma ſolo intuitu uti conjicere poſsis, quonam teli genere datus ictus: eſt, quum portio ſuperficiaria cranij deperdita eſt; accidit, fragmentum teli uti etiam oſtendat locus læſus. Hæc exactè in ſingularum ſpecierum examine proſequemur. Illud nunc præmitto: Hippocrates quinque modis lædi poſſe cranium ſtatuit, vocat autem ἔδρλω, ῥωγμὼ, φλάσιν, ἔσφλασιν, ξυμφορὴν. Veſtigium, Fiſſuram, Contuſionem, Depreſsionem, Infortunium, quæ hodie contrafiſſura. Veſtigium eſt, cũ teli ſedes in oſſe læſo etiam-

num apparet. Fissura sive Rima, quum simpliciter ossis continuum solutum est, non tamen vacillant ossa. Contusio, cum intus depressum fuerit cranium. Depressio, composita ex fissurâ & Contusione est species, ubi & fissum os, & simul introrsum depressum. Infortunium, quum ossis continuum alio solvitur loco, quam in quem incidit plaga. Galenus 6. Meth. cap. 6. totidem habet genera, verum alijs expressa vocibus, appellans, ῥωγμὴν, ῥῆξιν, ἐγκοπὴν, διακοπὴν, ἔδρῳ, θλάσμα ἢ καὶ θλάσιν, καὶ ἔνθλαζιν. Ægineta multò plures habet læsionum Capitis differentias lib. 6. cap. 90. sed quæ ad has quinque ab Hippoc: traditas referri posse videntur. Celsus Cap. 2. lib. 8. hæc latinis verbis ita prosequitur: *Omne autem os ubi injuria accessit, aut Vitiatur, aut Finditur, aut Frangitur, aut Foratur, aut loco movetur.* qui Celsi locus eam mihi aliquando peperit difficultatem, quod Author is (gravis profecto, quemque maxumi facio) inter Fissuram & Fracturam distinguat; quum Fracturæ vocem non habeat Hippocrates, & tamen evidenter à fissurâ differat fractura. Satisfacere mihiipsi soleo, si fracturam sub fissurâ comprehendi posse dicam. Quod ut intelligatur, is meam

audiat vulnerum capitis distributionem. Dico cranium lædi, Perforatione sive Punctura; Dedolotiane; Fissurâ; Fracturâ; Contusione.

Punctura, cum quis stylo, pugione, cultro, acutove aliquo feritur telo. hæc duplex, alia extimam solummodo pervadens tabulam; quam Punctura propriè voco; aut utramque, quæ Perforatio dicetur. Dedolatio vulnus cranij est, cum substantiæ abolitione. uti, glans à sclopeto emissa, superficiemque cranij tangens, portiunculam ab externâ tabulâ secum si auferat. aut machærâ latioreve gladio idem si fiat. Hoc enim casu, nec punctum, perforatum, fissum, nec fractum erit os; & tamen ejus continuum violenter solutum. Sub hac specie, ἐδρλω Hipp. comprehenderim. Fissura dicitur quum cranium per longitudinem dividitur, ita ut situm, naturalemque suam figuram, nihilominus servet integram; hoc est, partes ejus loco non moventur, uti in Fracturâ accidit. hujus magna diversitas; est namque aut conspicua, aut cæca, aut media. Sub cæcâ, Contrafissuram Hippoc: comprehendo. Fissuræ varias differentias prolixè hoc libello paulo post prosequitur Hippocratis. Fractura, continuum

tinuum ossis ita solvit, loco suo uti ossa moveantur. Exempli gratiâ, ictus adeo vehemens si sit, duobus uti locis cranium findat, ita ut fissuræ intermediam ossis partem solutam, ac fluctuantem comprehendant; dixerim os esse fractum. sicuti etiam, quum in fragmenta aliquot comminutum os est. aut si avulsa à cranio ossis pars sub oppositâ parte lateat; quod ἔσφλασιν Hipp: vocat; ἔνθλασιν Galenus. Contusio, Hippocrati θλάσις, vulnus propriè non est. Fit enim quoties à telo obtuso, violentiâ quadam, introrsum compulsum cranium incurvatum apparet, exhibens sensui exterius cõspicuam lacunam, seu locum cavum, integris licet partibus cranij cunctis. eodem uti in stanneis plumbeisve quotidie usu venire cernimus vasis.

Tot igitur modis lædi caput potest. Qui singuli suas admittunt differentias ac subdivisiones, quemadmodum in singulorum pleniore expositione dicetur; quod jam prosequetur Author. Quem priusquam excutiamus, operæpretium erit audire Æginetam enumerantem distinctè & curiosè admodum vulnerum Capitis differentias cap. 90. lib: 6. Sic ergo ille,

Ἰδίως

Ἰδίως δὲ τὸ ἐν τῇ κεφαλῇ κάταγμα, διαίρεσίς ἐστιν τοῦ κρανίου ποτὲ μὲν ἁπλῆ, ποτὲ δὲ πολυσχεδὴς, ὑπό τινος ἔξοθεν βίας γινομένη. Τοῦ δὲ κατάγματος τῆς κεφαλῆς αἱ διαφοραί εἰσιν αὗται. ῥωγμὴ, ἐκκοπὴ, ἐκπίεσμα, ἐκγίσωμα, καμάρωσις. ἐπὶ δὲ τῶν νηπίων καὶ θλάσις. ῥωγμὴ μὲν οὖν ἐστιν, διαίρεσις τοῦ κρανίου ἐπιπολαῖος ἢ βαθεῖα, μηδαμῶς ἕως ἔξω μετακινηθέντος τοῦ πεπονθότος ὀστέου. ἐκκοπὴ δέ, ἐστι διαίρεσις τοῦ κρανίου μετὰ ἀνακλασμοῦ τοῦ πεπονθότος. εἰ δὲ καὶ ἀποθραυσθείη τὸ πεπονθὸς, ἀποσκεπαρνισμόν τινες τὸ πάθος προσηγόρευσαν. ἐκπίεσμα δέ, ἐστιν πολυμερὴς τοῦ ὀστέου διαίρεσις μετὰ τοῦ κατεαγότα ὀστάρια ὑποκεχωρηκέναι κάτω πρὸς τὴν μήνιγγα. ἐκγίσωμα δέ, ἐστι τοῦ ὀστέου διαίρεσις μετὰ τοῦ τὸ πεπονθὸς ὀστοῦν, ὑπεληλυθέναι τοῦ κατὰ φύσιν κάτω πρὸς τὴν μήνιγγα. καμάρωσις δέ, ἐστιν διαίρεσις τοῦ κρανίου μεθ' ὑψώσεως τῶν πεπονθότων, ὥς φησιν ὁ Γαληνὸς, ἐπὶ τὰ ἔσω ὑποχώρησις καὶ κοίλανσις, παραπλησίως τοῖς ἐκπίεσμασι. οὕτω γὰρ ἐκεῖνος οἴεται. τινὲς δὲ καὶ τριχισμὸν τούτοις προσηρίθμησαν. ἀλλ' ἐστιν ὁ τριχισμὸς στενωτάτη ῥωγμὴ, καὶ τὴν αἴσθησιν διαλανθάνουσα. διὸ πολλάκις λεληθυῖα διὰ τὸ μὴ ἀκριβῆ γενέσθαι τὴν σημείωσιν, θανάτου γέγονεν αἰτία. ἡ δὲ θλάσις, ὐκ ἔστι διαίρεσις τοῦ ὀστέου, καὶ ταύτη ἄντις εὐλόγως οὐ δὲ κάταγμα φαίη τὴν τοιαύτην διάθεσιν. ἀλλ' ἔστιν ὦσις καὶ οἷον κάμψις ἐπὶ τὰ ἔνδον τοῦ κρανίου, κοιλαίνουσα χωρὶς τοῦ λυθῆναι τὴν συνέχειαν, καθάπερ ἐπὶ τῶν χαλκῶν τε καὶ ὠμοβυρσίνων ἀγγείων ἔξοθεν πληττομένων γίνεται. εἰσὶν δὲ τῆς θλάσεως δύο διαφοραί. ἢ γὰρ δι' ὅλου τοῦ πάχους ἑαυτοῦ θλᾶται τὸ ὀστέον. ὥστε πολλάκις καὶ ἀποστῆναι τὴν μήνιγγα, ἢ πάντως γε θλίβεσθαι πρὸς τοῦ κρανίου δι' ὅλου. ἢ οὐ δι' ὅλου, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκτὸς μόνον πυγὴν ἐπιφάνειαν ἄχρι τῆς διπλόης. τινὲς δὲ ταύταις ταῖς διαφοραῖς καὶ τὸ ἀπήχημα προστεθήκασιν. ὅπερ ἐστὶ κατ' αὐτοῦ ῥῆξις κρανίου κατὰ τὰ ἀντικείμενα τῶν πεπληγμένων γινομένη μερῶν. πλανῶνται δὲ οὗτοι. οὐ δὲ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τινων ὑαλίνων ἀγγείων, ὡς αὐτοί φασι, κανταῦθα γίνεται. ἐκεῖνα μὲν γὰρ διὰ τὸ εἶναι κενὰ τοῦτο πασχουσιν. τὸ δὲ κρανίον πλῆρές ἐστι, καὶ ἄλλως ἰσχυρόν.

Ea La-

Ea Latine sic reddi possunt.

Fractura in capite peculiariter calvariæ est divisio, cc
nunc simplex, nunc multifida; à vi quadam exterio- cc
re facta. Porrò differentiæ capitis fracturarum hæ nu- cc
merantur: Rhogme, Eccope, Ecpiesma, Ecgisoma, Cama cc
rosis, in infantibus etiam Thlasis. Rhogme, Calvariæ cc
per summa est divisio, aut rima profundior, in qua ne- cc
quaquam os vitiatum foras emovetur. Eccope, cal- cc
variæ fissura est, cum ossis offensi ruptura. At si à cc
reliquo osse pars offensa discesserit, Apoceparnismon cc
nonnulli vitium appellant. Ecpiesma in multas par- cc
teis calvariæ effractio est, in qua profundius ossa des- cc
cenderint, & cerebri membranam contactu suo pre- cc
mant. Ecgisoma, calvæ ictus est, in quo os vitiatum cc
ad interiorem cerebri membranam descenderit. Ca- cc
marosis, divisio calvariæ est, in quâ pars affecta ca- cc
meræ modo exaltata relinquitur, ut Galenus tradit, cc
ac intro à sanis fracturæ partibus ossa magis rece- cc
dunt, membranæque innituntur, quemadmodum in cc
ecpiesmate. sic enim ille existimat. Alij etiam Tri- cc
chismon, quasi dicas Capillationem his adnumera- cc
runt. Est autem Trichismus, arctissima rhogme, sen- cc
sum plerumque fallens, eoque latens: quæ quia non cc
facilè se ostendit, mortis causam sæpe adfert. Thlasis cc
calvariæ divisio non est, eoque nec fracturam rectè cc
dixeris ejusmodi affectionem; verùm est ossis calvæ cc

„ *in interiorem partem impulsio, aut inflexio, concavi-*
„ *tatem integra calvæ continuitate efficiens tantùm; ut*
„ *licet in plumbeis, ex crudove corio confectis vascu-*
„ *lis, si foris percutiantur illidanturve, conspicari. Por-*
„ *rò Contusionis hujus duæ existunt differentiæ; vel*
„ *enim calva per totam ipsius crassitiem contunditur,*
„ *ut frequenter etiam cerebri membrana abscessu occu-*
„ *petur; vel omninò à calvariâ, hæc per totum, aut*
„ *non per totum premitur, sed juxtà exteriorem dun-*
„ *taxat superficiem usque ad laminam secundam depri-*
„ *mitur. Sunt qui his differentijs Apechema, quasi di-*
„ *cas ab Echo responsionem, addiderint. Ea est, à con-*
„ *trariâ ictus parte facta calvariæ fractura. At fallun-*
„ *tur hi; quoniam non fit in hominis calvâ quemadmo-*
„ *dum in vitreis quibusdam vasculis fieri illi docent.*
„ *Illa siquidem vacua sunt, ideoque id patiuntur: cal-*
„ *va autem hominis undique plena & alioquin solida*
„ *est.*

„ Ὀςέον ῥήγνυται τι τρωσκόμενον, καὶ τῷ περιέχοντι ὀςέῳ τὴν ῥωγμὴν, ἀνάγκη φλάσιν προσγένεσθαι, ἠύπερ ῥαγῆ. Τῶν γὰρ βελέων ὅ, τι περ ῥήγνυσι τὸ ὀςέον, τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ φλᾶ τὸ ὀςέον ἢ μᾶλλον, ἢ ἧσσον. αὐτό τε ἐν ὧπερ καὶ ῥήγνυσιν τὴν ῥωγμήν. εἷς οὗτος τρόπος. * ἰδέαι δὲ ῥωγμέων τοῖαι γί-

* *placet hoc loco acumen Mercurialis, qui sic legit:* ἰδέαι δὲ τῶν ῥωγμέων παντοιαί γίνονται, καὶ γὰρ λεπτότεραι, καὶ πάνυ λεπτταί, ὥστε οὐ καταφανέες γένωνται οὔτε αὐτίκα μετὰ τὴν

τὴν τρῶσιν, οὔτε ἐν τήσιν ἡ ἡμέρησιν ἐν ἥσιν ἂν καὶ πόνων ὄφελος γένοιτο τοῦ θανάτου τῷ ἀνθρώπῳ. *Species fissurarum diversæ sunt, nam & tenuiores, & multum tenues, adeo ut minime conspicuæ fiant, neq; statim post vulnerationem neq; in diebus, in quibus, & laborum necessitas mortis hominis contingat.*

νονται. καὶ γὰρ λεπτότεραί τε καὶ λεπταὶ πανὺ ὀστέου καταφανεές γίνονται. ἔστι δὲ αἴτιον ῥωγμέων, οὔτε αὐτίκα μετὰ τὴν τρῶσιν, οὔτ' ἐν τῆσιν ἡμέρησιν ἐν ἥσιν ἂν καὶ πόνων ἂν * ὄφελος γένοιτο τοῦ θανάτου τῷ ἀνθρώπῳ. αἱ δ' αὖ παχύτεραί τε καὶ εὐρύτεραι γίνονται τῶν ῥωγμέων. ἔνιαι δὲ καὶ πάνυ εὐρέαι. καὶ αἱ μὲν ἐπὶ μακρότερον ῥήγνυνται. αἱ δὲ, ἐπὶ βραχύτερον. καὶ αἱ μὲν ἰθύτεραι. αἱ δὲ ἰθεῖαι τε καὶ πάνυ. αἱ δὲ καμπυλώτεραί τε καὶ καμπύλαι καὶ βαθύτεραι. αἱ δέ, εἰς τὸ κάτω, καὶ διὰ παντὸς τοῦ ὀστέου.

** magnus Scaliger hic τέλος legit. Quē meo judicio Mercurialis immeritò carpit. nam subjungit ipse Hipp. hanc rem finem sive mortem homini adferre.*

Os vulnere finditur. Cum autem finditur collidi necesse est quod fissum fuerit. quoties namque os à telo finditur, ab eodem plus minusve colliditur, idque ubi rimam fecit, Hic est unus modus. Variæ porrò sunt rimarum species; tenuiores namque aliæ; aliæ tenuissimæ, adeo ne quidem oculis uti pateant, neque statim post ictum, neque quo tempore dolores intendi solent: hocque vulneratum abripit. Aliæ rursus crassiores latioresque; quædam latissimæ; nonnullæ breviores, longiores aliæ; aliæ rectæ, rectissimæ quædam

dam; nonnullæ magis minusve curvæ; superficiariæ nonnullæ, aliæ totum os ad imum usque pervadunt.

A Fissurâ, tanquam primâ Vulneris capitis specie, quæque frequenter admodum incidit, initium facit Hippo:; vocatque ῥῆγμα & ῥωγμὼν. Gal. 6. Meth. ῥῆξιν vocat, quamvis ῥῆγμα propriè Hipp. sit Fissura; ῥωγμὴ verò Rima. ita ut Fissura ei, nil nisi major sit rima.

Text. ὀστέον ῥήγνυται πληρώσκομμον. *os vulnere finditur.* hoc est, causa vulnerans violenter in caput incidens, frequenter causa est, ut cranium findatur, sive rimam agat.

Text. καὶ τῷ θείχοντι ὀστέῳ &c. *quum autem finditur, collidi necesse est quod fissum fuerit* Hic locus nonnullos interpretes torquet, existimantes Hippocratem velle, quod nunquam possit findi os nisi simul intus sidat, sive comprimatur. Ego non ita censeo, sed Hipp. velle puto, nullam posse fieri in cranio rimam sive fissuram nisi à telo obtuso. Audi eundem Coac. sect. de
» Tromatis Capitis aph. 5. *Rumpuntur autem po-*
» *tissimum* (capitis nempe ossa) *obtusis telis.* obtusum autem corpus incidens in pericranium, in eo contusionem faciat necesse est. ut per contusionis vocem Hipp. hic intelligat

77.

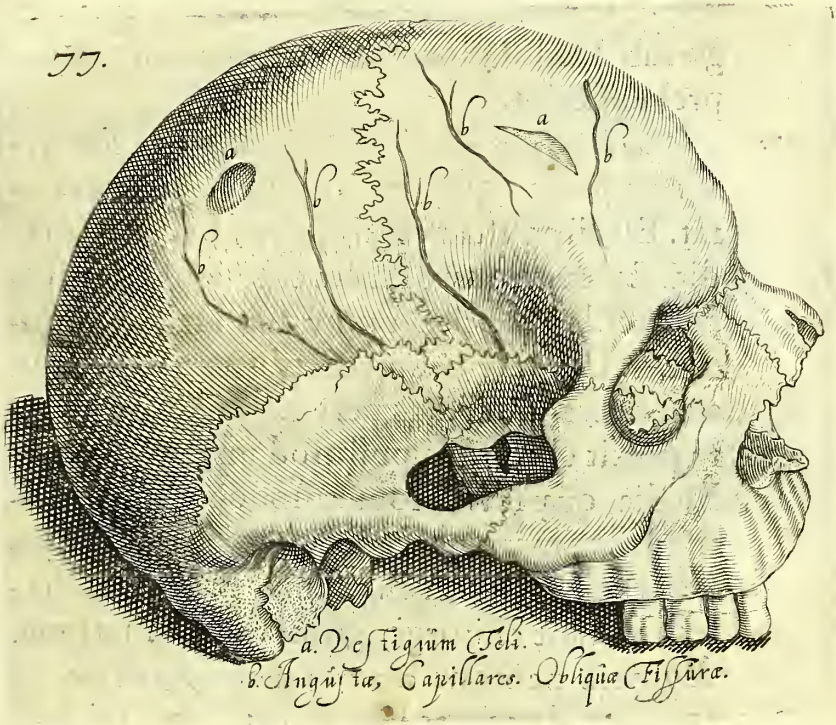

gat contusionem cutis capitis, non cranij.

Verum, quid si acuto gladio findatur os, dicat quis, nonne erit fissura absque contusione? illa, licet rimam referat, non tamen ita vocat; verum ἐγκοπὴν Dissectionem; quam ego sub Dedolatione aut Perforatione comprehenderim.

Text. ἰδέαι δὲ ῥωγμέων τρῖαι γίνονται. *Variæ porrò sunt rimorum species*, quas hoc paragrapho enumerat. Est rima alia evidens, cæca alia, alia media. Evidens, quæ diducta cute oculis conspici specilloque, citrà omne dubium, tangi potest. Hæc autem unicam solummodo, aut ambas cranij tabulas pervadit. Quòd quî scire possit chirurgus, postmodum exponemus. Media, quæ levior solummodo, aut ad summum extimam pervadens laminam, aut ejus superficiem solum infestans. hanc Capillarem vocant chirurgi, græcorum imitatione. Ægineta namque τριχισμὸν aut τριχοειδῆ ῥωγμὴν appellat. definiens lib. 6. cap. 90. Trichismum τριχισμὸς, στενοτάτη ῥωγμὴ καὶ τὴν ἄισθησιν διαλανθάνουσα διὸ πολλάκις λεληθυῖα διὰ τὸ μὴ ἀκριβῆ γενέσθαι τὴν σημείωσιν, θανάτου γέγονεν αἰτία. *Trichismus est arctissima Rhogme, sensum plerumque fallens, eoque latens, quæ quia non facile se ostendit, mortis causam sæpe adfert.* Cujus insignis loci authoritate fretus:

Græ-

græcum hunc Hipp. textum doctiſsimè corrigit, magnus ille Anutius Foëſius, legens; ἡ γὰρ λεπτότεραί τε, καὶ λεπταὶ πάνυ ὀστέων καθαφανέες γίνονται ἔνιαι τῶν ῥωγμέων, ἔτε αὐλίκα μετὰ τὼ τρῶσιν, ἔτε ἐν τῇσιν ἡμέρῃσιν, ἐν ἧσιν ἂν καὶ πόνων ὄφελος ἀίτιον γένοιτο τοῦ θανάτου τῷ ἀνθρώπῳ.

Cæcam porrò Rimam (quæ tertia erat) voco) quoties non in quem ictus incidit locus, ſed alius aliquis in capite finditur, ſeu rimam accipit. Hæc ἀσχημα dicitur Græcis. Hanc Soranus antiquus medicus primum notavit; Vidit Celſus. Fruſtraque eam aliquando contingere, cum Paulo nonnulli ex neotericis negant. De hac plenius paulo poſt, in poſtrema vulneris ſpecie cum Hippocrate.

Text. ἡ γὰρ λεπτότεραί τε καὶ λεπταί. *Tenuiores enim aliæ, aliæ tenuiſſimæ.* Fiſſuras alias alijs latiores, anguſtiores, alias profundiores ſuperficiariaſve eſſe jam dictum. Illud verò monitum, ſcitu neceſſarium chirurgo; quò anguſtiores ſunt rimæ ſi profundæ ſunt, eò plus adferre periculi; patentiores ac hiantes minus. Cujus rei cauſæ, primò, quòd amplæ rimæ Chirurgi viſum non effigiant, uti contrà anguſtæ aut cæcæ faciunt non rarò; eoque ſecuro, nec de ſcalpturâ, raſurâ alijſve, cogitante remedijs,

80.

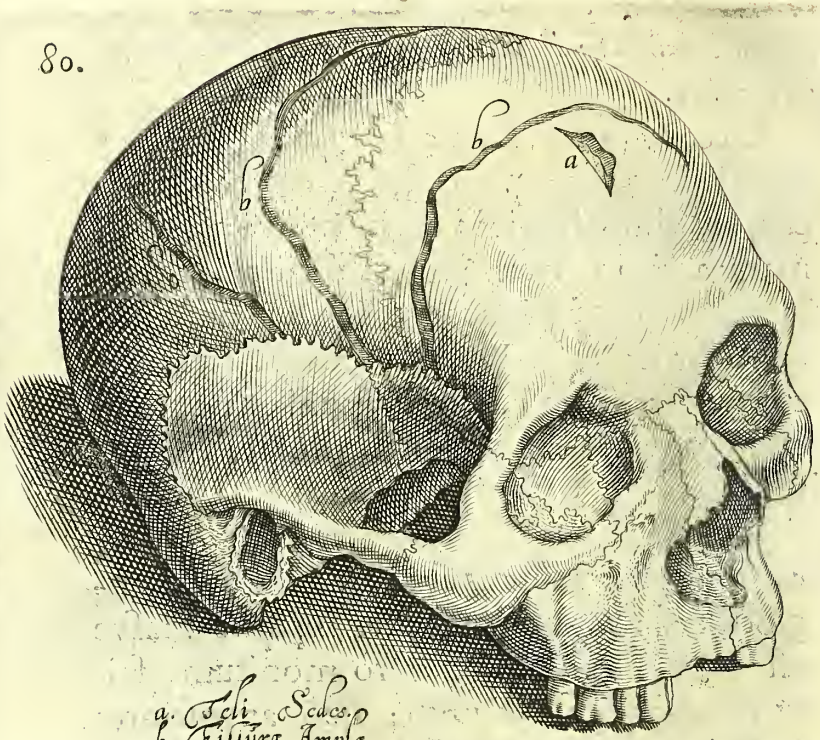

a. Foli. Scdes.
b. Fissura Ampla.

dijs, invalescens malum ægrum obruit. Accedit,

cedit, quòd patentiores rimæ, naturæ ad expellenda noxia præbeant ſpatium, hincque ad periculoſum modioli uſum confugere opus non ſit. Ipſe hanc ad rem ita loquitur Hipp. Coac. ſect: 12. aph. 7. *oſſium rima occulta interdum non ante ſeptimum diem, decimumquartum interdum, interdum ſerius ſe oſtendit. Nam caro ab oſſe abſcedit, tumque os lividum apparet. dolores item ichorum diffluentium excitantur. Atque hæc talia remedijs difficulter cedunt.* Occultam hic vocat rimam, quæ non conſpicitur, idq; aut ipſius fiſſuræ ratione; aut chirurgi negligentiâ. Fiſſuræ ipſius, ſi capillaris ſit; ſi in ſuturas incidat. Negligentiâ chirurgi non pauci moriuntur. In occultâ rimâ, aut ſubtili admodum, id maxumam difficultatem adfert, quòd caruncułæ illæ quæ in tabularum viſuntur meditullio, præ concuſsione (nam rimas ut plurimum obtuſum facit telum) compreſſæ, ſanguinis aliquid effundant. is dicto putreſcens loco, os in inflammationem rapit. Obſervatum non ſemel, inflammatione tactum fuiſſe locum inter duas tabulas medium. Hincque fit, aliquot interdum ſeptimanis, addo & menſibus poſt acceptum ictum, ut percuſſus nihil mali ſuſpi-

cetur, sicq; præter expectationem succumbat. Vide de morte subsequuta, ex neglectâ capitis rimâ, apud Schenck. Observ: tom: 1. 34. Et exemplum valde nobile. apud Valeriol: cap. 5. Appendicis loc. comm. Præter plurima à me obsérvata. Vnum admodum est nobile; Quidam Anno 1603 poculo stanneo à compotore in bregmatis os dextrum, non procul à musculo temporali, percussus fuit. Aperto pericranio, nihil fissi se deprehendisse asserebat Chirurgus. (qui medicum non acciverat) consolidato itaque quod in pericranio erat vulnere, æger obambulans, rerumq; suarum satagens, pancraticè se valere quotidie asserebat. Post decimum mensem inter ambulandum vertigine correptus concidit, neque diu post obijt; aperto cranio, deprehensum, os loco ictus planè computruisse; Nigricans enim non absq; insigni fœtore, ipsam menyngem in consensum traxerat. Notent itaque chirurgi, majores patentioresque fissuras, angustis minus esse debere suspectas; audiantque Celsi consilium *Omnia suspicari.*

Text. καὶ βαθύτεραι. rectè à nonnullis animadversum, Voculam hic desiderari, legendumque

que: αἱ μὲν ἐπιπολαιότεραι, αἱ δὲ βαθύτεραι. Vult enim, (quod jam à nobis explicatum) fissuram aut superficiariam, aut profundiorem esse.

φλαδεῖν δ' ἂν τὸ ὀστέον ἐν τῇ ἐωυλῇ φύζει, καὶ ῥωγμὴ τῇ φλάσι οὐκ ἂν προσγένοιτο τῷ ὀστέῳ εὐθεμία. δεύτερος δ' ἔστω. ἰδέαι δὲ τ' φλάσιος πλείους γίνονται. ἢ γὰρ μᾶλλον τε καὶ ἧσσον φλᾶται, ἢ ἐς βαθύτερόν τε καὶ διὰ παντὸς τοῦ ὀστέου, ἢ ἧσσον ἐς βαθύ, καὶ διὰ παντὸς τοῦ ὀστέου. καὶ ἔτι πλέον τε καὶ ἔλασσον, μήκεός τε καὶ πλατύτητος. ἀλλὰ τούτων τῶν ἰδεῶν, εὐθεμία, ἐστὶν ἰδόντι τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν γνῶναι, ὁποίη τις ἐστὶ τῶν ἰδέων, καὶ ὁπόσον τὸ μέγεθος. εὐθὲ γὰρ εἰ πέφλασαι, ἐόντων πεφλασμένων καὶ τοῦ κακοῦ γεγυμνωμένου, γίνεται τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι καταφανὲς ἰδεῖν αὐτίκα μὴ τῶν τοίων. ὥσπερ εὐθὲ τῶν ῥωγμέων ἔνιαι ἐκὰς ἐοῦσαι καὶ ἐρρωγότος τοῦ ὀστέου

Contundi quoque os potest, quamvis in suo statu maneat, & nulla ossi collisio se jungat rima. Atque secundus hic est modus. Sunt verò contusionis species plures; etenim aut plus aut minus contunditur, etiam, aut contusio pervadit totum os, aut in summo magis hæret, non in toto. Etiam longitudinem latitu-

dinemque nunc majorem, nunc minorem ostendit. Nulla autem harum contusionum aspectu dignosci potest, qualis nempe quantave sit. nam postquam quid contusum est, non protinus ab ictu malum se videndum præbet; sicuti etiam osse fisso nonnullæ ex rimis quæ longius tendunt.

Descriptâ Rimâ sive Fissurâ, læsionis cranij specie primâ, Secundam nunc proponit; quam φλάσιν vocat, θλάσιν Galenus ac Paulus. Vertunt interpretes Contusionem, & Collisionem. Quamvis inter eos qualisnam hæc sit species, seu quonam modo cranium in hoc læsum sit, non conveniat. Non desunt, qui solutæ in osse continuitatis velint esse speciem, cum sub irruente extrinsecus aliquo violento, valido & duro corpore, os ita contunditur, ut externa facies integra permaneat, at in profundo sint parvæ & multæ divisiones. quod in puerorum osibus maxumè contingere volunt. Alij (quibus nos accedimus) φλάσιν cranij affectum dicunt, quo osis continuum non solutum, forinsecus saltem ac ad sensum. ita conceptis verbis hic ait Hipp. *Contundi quoque os potest, quamvis in suo statu maneat, & nulla collisо ossi se jungat rima.* Quid potest dici manifestius? nisi dicere velimus

limus, nullam accedere ossi sensualem continui solutionem. Eodem modo, ut in convulsione medici dicunt, esse continui solutionem, sed sensibus incompertam, quia adest dolor. at verò, nunquam credo vocaverint vulnus. Idem si hic dicant, jam non est magna difficultas. quis enim non videt, quum præ contusione intus deprimitur os, in se cogi, atque eâ ratione aliquam sed obscuram sensibusque non perceptibilem dare continui solutionem? origo namque voci Græcæ est à φλάω & θλάω, quod est conquasso, premo, collido. at verò id citrà rimam, fracturam, aut fragmentorum potest fieri avulsionem, quæ in verâ sive manifestâ requiruntur continui solutione. quid? quòd priorem si amplectamur sententiam, jam inter secundam & tertiam læsi cranij speciem, discriminis fuerit nihil. Statuimus itaque, φλάσιν seu θλάζιν, Contusionem, Collisionem, esse cranij ad interiora depressionem, ita ut tangentibus ac intuentibus exterius lacuna sive fovea appareat. Eodem modo, uti indies in stanneis, plumbeis, cupreis, aut etiam figulinis nondum coctis accidere cernimus vasis. Quodipsum pueris, fœminis,

86.

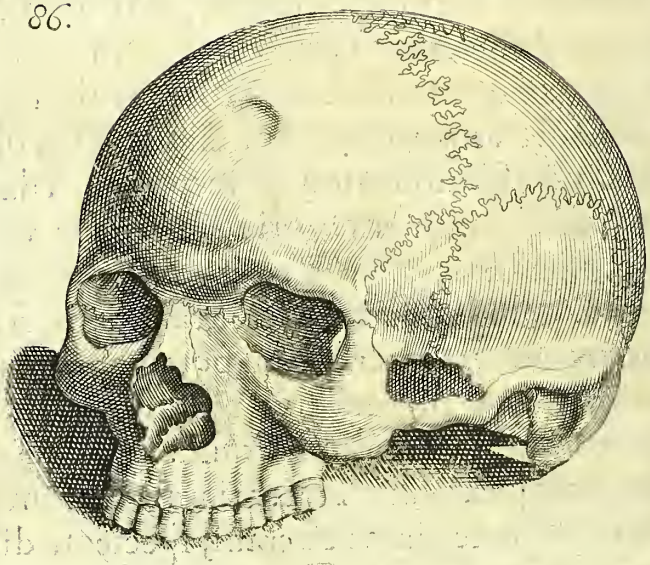

ſiſque quibus molle ductile ſive depreſsile non

non tamen fragile contigit cranium, evenire solet. Hi namque si à corpore obtuso validè in caput feriantur, cedit ac desidit, non tamen rumpitur cranium. Etiam in adultis interdum accidit. Habet exempla hujus casus plura Clarissimus Hildanus, observat. Chirurgic: Centur. 2. eaque lectu dignissima. Accidit tamen subinde, ut cum fractura hæc incidat species. Exemplum videre est est apud Pareum lib. 9. Cap. 8. de nobili quodam equite turmæ ducis Stempani. Is dum in disjecta murorum castri Hesdini parte propugnaret, glande tormento manuario missa ictus est in bregmate, alioqui casside armato. Cassidem quidem glans impulsa depressit, non fidit: imò nec cutem musculorum, nec cranium, quod saltem cerni posset. nihilominus sexto die Apoplecticus interijt. aperto cranio, visum, laminam internam fractam, fragmentaq; ex se emittentem, quæ tanquam aculei cerebro inhærebant, integrâ interim tabulâ cranij externâ. Verum hic casus proponit verum cranij vulnus, pertinetque ad sequentem modum seu ἔσφλασιν. In hoc, non nisi depressio est cranij, citra ullam continui divisionem. nam retractum

ctum cranium inque ſuum locum reſtitutum nihil amplius mali habet. Huic negotio non unus inventus eſt modus, prout diverſa fuerit capitum varietas. Craſſo namque duroq; cranio alia debetur ratio quàm puerili, fœmineo, molli ac flaccido. Hiſce, cucurbita denudato depreſſoque admota loco, ſi naribus oreque clauſo validè expirare nitatur æger, idonea. Doctiſsimus ingenioſiſsimuſque hujus ævi chirurgus Guilielmus Hildanus, eidem fini corneam excogitavit cucurbitam, parte faſtigiatâ paulum incurvam, ibidemque foramine non amplo apertam, quam lacunæ appoſitam, ægro nares ac os claudente, ore apprehendit miniſter, cui latera firma, validâque præditus inſpiratione, ut forti illâ ſuctione in ſuum redeat locum depulſum os. Idem ſequentem miſcellam emplaſtri formâ loco læſo admovet, & poſtquam topicum ſiccatum firmiter cranio glutinatum hæſerit, illud ſurſum trahendo ac avellere conando (funiculi eo fine emplaſtro extus additi) eâ ratione thlaſin ſuæ reſtituit integritati.

℞ *Farinæ triticeæ ℥ j. Ichthyocollæ aqua betonicæ & ſalviæ diſſolutæ ʒ ß pulve: maſtichis, thuris*

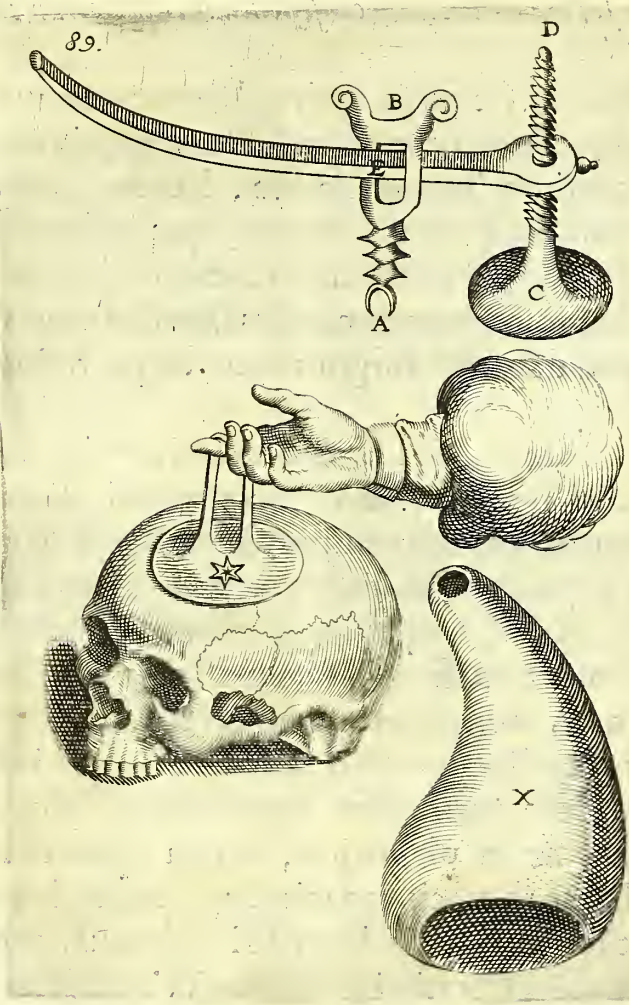

Fig. prima.
DT orcular.
E *Vectis, transiens per terebram notatam.* B.
C *Suffulcrum, aut latior torcularis pars, capiti imponenda.*
A *Bifida terebræ pars, depresso infigēda loco.*

Fig. secunda
* *Emplastrum, cui additi funiculi, quibꝰ sursum trahi possit.*

Fig. tertia.
X *Corneæ cucurbita, incurva, habēs altero extremo foramen.*

thuris, farinæ volatilis, sanguinis draconis,

gipſi ana q. ſ. miſce. coque in aqu: betonicæ & ſalviæ ad debitam conſiſtentiam. applicetur calidè

Firmioribus cranijs major debetur conatus. ijs itaque in centro depreſsi loci apprimitur elevatorium manubriatum, habens altero extremo forantem terebram, quò infixo conandum retrahere in ſuum locum depreſſum os. Aut inſtrumentum, cujus jam dedimus figuram, depreſſo affigitur loco, eaque ratione reducitur.

Cum autem hic læſionis cranij modus vulnus dici nequeat, anne incommodi aliquid ſecum adfert? maxumum certe. Quò namque depreſsio validior, eò extus lacuna apparet major; eoque intus magis protuberet cranium neceſſe eſt; locus ille protuberans premens menyngem, imo cerebrum, impediat ejus liberum motum neceſſe eſt; inde apoplexiæ periculum. haud aliter namque hic fit, ac in pleuritide, in quâ diſtentâ tumidâque thoracis capacitatem verſus pleura, motum pulmonis impediri videmus; inde namque reſpiratio intercepta. Vt non dicam, ictus vehementiâ non poſſe non validè cerebrum concuti, indeque lacerari aut medullo-

ſitatem

sitatem cranij, aut rumpi exilia illa quæ inter duram ac tenuem membranam sunt vascula; unde maxumus mortis metus.

καὶ ἧσσον ἐς βαθύ, καὶ διὰ παυλὸς τοῦ ὀστέου. Nonnulli hic ex Ægineta restituunt, καὶ ἐ διὰ παυλὸς. retineri malim priorem lectionem, utpote affirmativam. Mens enim Authoris est; Collisionem interdum adeò esse validam, ut subjecta membrana insigniter prematur; leviorem interdum, ita ut non nisi externa tabula depressa sit, ad meditullium usque. qua in re minus difficultatis. Quamvis juvenem viderim 26. annorum, cui licet levis appareret in externâ tabulâ lacuna, nihilque æger inde se incommodi percipere diceret, eoque securus nihil moliretur chirurgus; tamen trimestre post succubuisse vulneratum, laceratis meditullij carunculis, indeque in putredinem imo sphacelum tractâ non solum internâ tabulâ, verum ipsa insuper subjectâ membranâ. Text.

ἐσφλᾶσθ) τὸ ὀστέον ὑπὸ τοῦ φύσαντος τοῦ ἑαυτοῦ ἔξω σὺν ἐρωγμῇσιν. ἄλλως γὰρ οὐκ ἂν ἐσφλασθείη. τὸ γὰρ ἐσφλώμενον, ἀπορρηγνύμενόν τε καὶ καταγνύμενον, ἐσφλᾶται ἔσω ἀπὸ τοῦ ἄλλου ὀστέου μένον-

τος ἐν τῇ φύσει τῇ ἑωυτοῦ. καὶ δὴ οὕτω ῥωγμὴ ἂν προσείη τῇ ἐσφλάσει. τρίτος οὗτος τρόπος· ἔσφλασται δὲ τὸ ὀστέον πολλὰς ἰδέας. καὶ γὰρ ἐπιπλέον τοῦ ὀστέου καὶ ἐπ' ἔλασσον. καὶ μᾶλλον τὲ καὶ ἐς βαθύτερον κάτω, καὶ ἧσσον τὲ καὶ ἐπιπολαιότερον.

Deprimitur verò os, & fissum a suo statu in interiorem partem desidit. nî enim fissum esset, medium desidere nequiret. Etenim ab integro abruptum osse; quod in suâ integritate permanet, intrò cedit. ut necesse sit ita depressum os findi. Tertius hic est modus. Deprimitur autem os diversimodè; aut enim majus minusve est ossis quod desidit fragmentum; aut idem multum sub alio se effert osse, aut parum.

Tertium nunc proponit vulnerati cranij modum, quem ἔσφλασιν à φλάω deprimo, impello, vocat. Galenus sub θλάσεος nomine comprehendit. Ita Hipp. Prorrhet. 2. ἐμπεφλάσμενον ὀστέον habet: quod hic vocat ἐσφλώμενον ἔσω. Est hoc verum capitis vulnus; continui solutionem non solùm secum trahens, sed veram fracturam. Latini Depressionem, Desessionem, Introcessionem, Contrusionem dicunt. Vitium magnum, & si quod aliud, summo conjunctum cum periculo; Ægineta

neta ἀποσκεπαρνισμὸν dicit, credo à dolabra (σκέπαρνον Græci vocant) fabrili instrumento; in quo sicuti ferramentum quo ligna dedolantur semper exstat ac prominet, ita hoc casu semper pars ossis abrupta visitur. Est vitium compositum ex duobus jam explicatis, & à paucis bene intellectũ. Accidit enim quoties præ ictus vehementiâ os non solùm finditur ac intro truditur, verum insuper frangitur; fragmentumq; fracturâ secedens, sub orâ sive limbo ossis vicini integri truditur. Hic valida necesse est adsit contusio sive collisio; nam pars ossis sub osse trusa non potest non comprimere menyngem, ejusq; impedire motum. Ita ἐστράφθαι ὀστέον, intro cedere os dicitur, quum medium desidit & intro deprimitur. Modum hunc Celsus probè novit, utpote nulla vulnerum cranij specie tantum uti hac occupatus; quum revera à nullo vulnere tantum periculi. quod ita describit: Cap: 4. lib: 8.

Duo verò sub ictu calvariæ pericula sunt, ne vel findatur, vel medium desidat. si fissum est, possunt oræ esse compressæ, vel quia altera super alteram excessit, vel etiam quia vehementer rursus se commiserint. Ex quo evenit, ut humor ad membranam quidem descendat, exitum verò non habeat, ac sic eum irri-

„ tet & graves inflammationes moveat. Vbi medium
„ desedit, eandem cerebri membranam os urget, inter-

94.

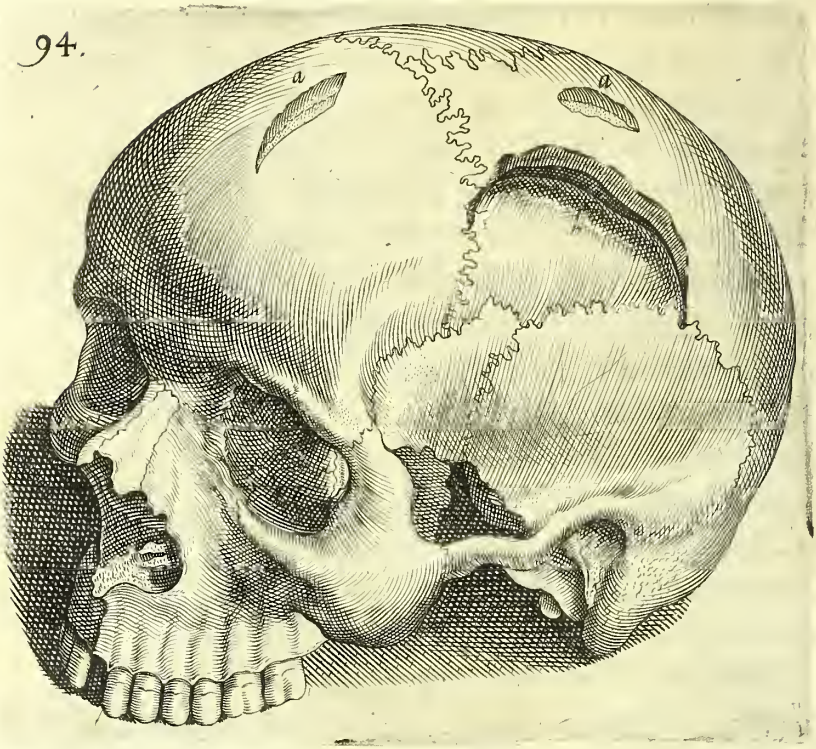

V. locum exhibentia Teli sedem sive vestigium.
B. vera Esphlasis, in qua fractum depessumq; os sub oppositi integri limbo se ingerit.

dum

dum etiam ex fracturâ quibusdam, velut aculeis pungentibus. Quid posset elegantius Celsus? qui ibidem prolixum subjungit modum, quo succurri huic debeat malo. quem paulo post in curatione ab Hippocrate allata examinabimus. Hæc porrò vulneris species pluribus potest fieri modis. 1. si solummodo portio ossis, etiamnum integro adhærens, ex parte lateat sub oppositi ossis limbo. 2. si fracturâ, portio ossis ab integro avulsa, & fragmentum universum sub osse integro aut vicino se receperit, ita ut nec conspici queat, nec instrumentis chirurgicis apprehendi extrahive. 3. si in aliquot fragmenta divisum os, eorum nonnulla menyngi infixa hęreant, imò eam pervadentes ipsi cerebro. 4. si ipso fissuræ fracturævè loco utraque ora ita sit depressa ac introrsum trusa, neutrius uti limbus orave forfice ut retrahantur, apprehendi possit. quo casu, rasis prius scalpro fracturæ ac depressionis labijs, commodus erit usus instrumentorum quorum descriptiones ac picturas in præcedentis speciei explicatione dedimus. quæ si educendis non sufficiant fractis depressisque ossis fragmentis, trahatur in usum sequens instrumentum.

σὺν ῥωγμῇσιν, *Fissum*. His verbis Hipp. manifestè requirit in Esphlasi, ut os fissum sit. ut mirandum sit Gal. lib. de Cauſ. morb ſufficere in hac ſpecie, tantummodo oſsis in interiora receſſum abſque continui ſolutione; nam hoc fit in Phlaſi, præcedente ſpecie. Neque minus miror, eundem Galenum ita à præceptoris ſui, Hippocratis, quem tanti ubique facit, ſententiâ abire, ut eodem lib. non niſi duas ἐνθλάσεως ſpecies faciat; unam, cũ cavitas feriente remoto ſervatur; alteram, ubi mollia corpora poſt ictum ad priorem habitum redire ſolent, neque cavitatem retinent. nam prior ab ipſo relata ſpecies vera Contuſio eſt; altera ne quidem cranij læſio, ubi enim nihil neque fiſſum neque fractum neque colliſum eſt, ſed oſſa depreſſa poſt ictum ſponte in ſuum redeunt locum, quænam quæſo hic læſio? Cum verò Hipp. hic ait ἔξφλασαι δὲ τὸ ὀστέον πολλὰς ἰδέας, *Deprimitur os diverſis modis*, non adſtringit ſe ad duos illos loco jam citato à Gal. relatos, nam eos ne novit quidem, ſaltem ſub Eſphlaſi non comprehendit; ſed intelligit illas ἐκφλάσεως ſpecies quas paulo ante dedimus, ijſque ſimiles. Text.

καὶ ἕδρης γλυμμὴν ἐν τῷ ὀστέῳ βέλεος, προσγλύοις ἂν ῥωγμὴ τῇ ἕδρῃ, τῇ τε ῥωγμῇ καὶ φλάσιν προσγλυφὰς ἀναγκαῖον ἐστὶν, ἢ μᾶλλον, ἢ ἧσσον, ἢ ἥπερ καὶ ῥωγμὴ προσγλύφη· ἐνθάπερ δὲ ἕδρη ἐγλύφθη. καὶ ἡ ῥωγμὴ ἐν τῷ ὀστέῳ τῷ προσεχοντὶ τῷ τε ἕδρῃ καὶ τῷ φλάσιν. τέταρτος ἔστω τρόπος. καὶ ἕδρη δὴ βέλεος γίνεται ἐν τῷ ὀστέῳ. ἕδρη δὲ καλέεται, ὅταν μυὸν τὸ ὀστέον ἐν τῇ ἐωυτοῦ φύσει, τὸ βέλος σπείξαν ἐς τὸ ὀστέον δῆλον ποιήσῃ ὅπῃ ἐσπείξεν. ἐν δὲ τῷ τρόπῳ ἑκάστῳ πλέονες ἰδέαι γίνονται. καὶ προσὶ μὲν φλάσιος καὶ ῥωγμῆς, ἢν ἄμφω ταῦτα προσγίνηται τῇ ἕδρῃ, καὶ ἢν φλάσις μούνη γένηται, ἢ δὴ πέφευγεν, ὅτι πολλαὶ ἰδέαι γίνονται καὶ τοῦ φλάσιος καὶ τοῦ ῥωγμῆς. ἡ δὲ αὐτὴ, ἐφ' ἑωυτῆς γίνεται μακροτέρη καὶ βραχυτέρη ἐοῦσα, καὶ καμπυλωτέρη, καὶ ἰθυτέρη, καὶ κυκλοτερής. καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἰδέαι διὰ τοιῆδε τρόπε, οἵοιόν ἀνὴρ καὶ τὸ σχῆμα τοῦ βέλεος ἦ. καὶ δ' αὖται καὶ βαθύτεραί τε κάτω καὶ μᾶλλον καὶ ἧσσον. καὶ στενότεραι. καὶ εὐρύτεραι, καὶ παῦρον εὐρέαι, ἢ διακεκόφαλαι· διακόπτει δ' ὁπόσῃ τις οὖν γινομένη μήκεός τε καὶ εὐρύτητος ἐν τῷ ὀστέῳ ἕδρη ἐστὶν. ἰῶ τ' ἄλλ' ὀστέα, τὰ προσεχοντα τιὼ διακο-

πτιὼ

πὴν μένει ἐν τῇ φύσει τῇ ἑωυτῶν, καὶ μὴ συνεσφλᾶται τῇ διακοπῇ ἔσω τῆς ἐν φύσιος τῆς ἑωυτῶν, οὗτος δ' ἔσφλασις δ' ἂν εἴη καὶ οὐκ ἔτι ἕδρη.

Ubi verò telum sedem sive vestigium in osse reliquit, potest etiam adesse rima; & cum rima adest, necesse est plus minusve collidatur os, quum qua parte rima ossi inciso accedit, eadem vestigium teli se ostendit. Modus hic quartus est; cum nimirum vestigium teli in oße remanet. Vocatur namque sedes sive vestigium, cum osse alias in suâ integritate manente, videre tamen licet quâ parte telum fuerit. Sunt singulorum modorum plures species. quod namque ad fißum & collisum attinet, sive ambo hæc sedi adsint, sive tantum collisio, plures emergere tum fissi tum collisi species jam dictum. Sedes porrò per se longior breviorve est, recta magis aut curva rotundave; multæque aliæ sunt differentiæ, pro teli diversitate. Num aut profundius aut minus se immittit: estque aut angustius, latius, aut latissimum vestigium, si adsit Præcisio. Præcisio autem quantum ossis in longitudine latitudineve occupaverit, refertur ad vestigium, modo alia oßa quæ sic incisa sunt in suâ maneant integritate, neque præcisa à suo statu in interiora compellantur. id namque si fieret, jam sedes sive vestigium non amplius esset, nam os medium depreßum eßet.

Tres descripsit violati cranij differentias; quartam nunc adjicit. hanc ἕδρῳ peculari vocat voce. Interpretum alij Sedem, alij Vestigium vertunt. Derivatur Græca vocula ab ἕω quod est colloco. ἕδρα enim ipsis sella, ac sedes. ita Hipp. ἕδρας, ipsas quibus insidemus, nates significat Epid. 5. Aurelianus Sessionem vocat. Explicaturus hanc vocem Erotianus, διαχοπὴ γὰρ καὶ ἕδρη ταὐτόν ἐστι, inquit; Præcisio & teli vestigium idem sunt. quod cum Galeni sententiâ convenit, qui 6. Meth, ἐγκοπὴν, διαχοπὴν, καὶ ἕδρῳ, unum idemque esse asserit. Ita hic ξ βέλεος ἕδρη dicit Hippocrates. Quæ evidenter ostendunt. non parum eos errare, qui ἕδρῳ tantum putant esse quum teli vestigium in cranio apparet; nam tum ἐγκοπὴ dici potest, διαχοπὴ non potest. Auferatur alicui latâ acutaque machærâ portio superficiaria ab externâ tabulâ, intacto meditullio, nonne ex vestigio quod machæra reliquit quivis facile iudicabit id lato telo factum esse? est ibi in osse continui solutio. quam tamen nullus ἐγκοπὴ dixerit, cum illo acuto gladio rectâ lineâ in caput incidente fiat necesse est, sed διαχοπὴ Præcisionem, nam pars ossis præcisa ac ablata est.

Exem-

101.

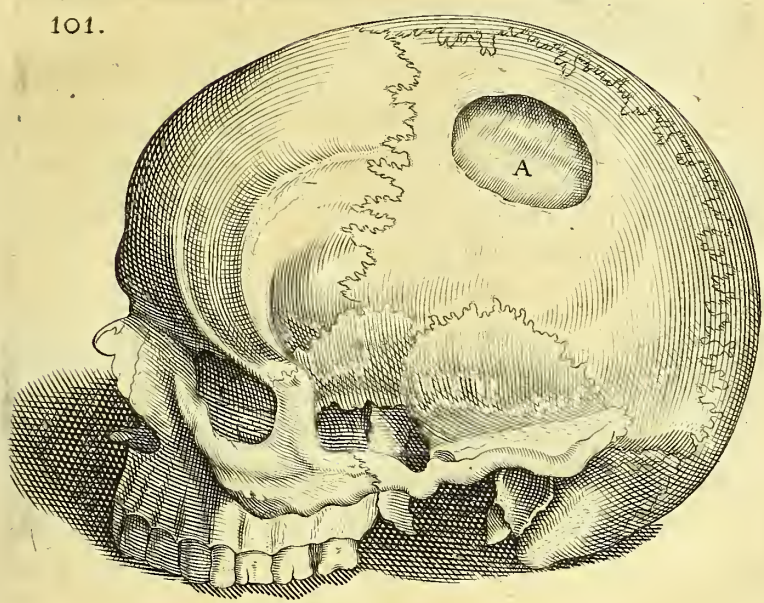

A. Exemplum Vestigij, exhibens partem cranij superficiariam, machæra ablatam.

Vt res intelligatur, potest ἕδρη sive quarta hæc vulneris capitis species quatuor contingere modis. 1. quum quis pugione ita feritur, vestigium ictus uti in osse appareat; aut cum machærâ, aut glande è tormento emissa portio superficiei cranij aufertur.

Hic casus omnium minimè periculosus, nam ejuscemodi ictus obliqui sint omnes necesse est, qui tantam capitis concussionem aut tremorem excitare nequeunt, uti ictus rectilinei, ut qui in se recurrentes, ictuum vim duplicant: 2. quum acumine gladij aut pugionis ita læsum cranium, teli uti vestigium in exteriore se ostendat cranij superficie, simulque quod reliquum est cranij fissum sit. nam facilè videbit chirurgus quousque os tetigerit telum; apparente sensim rimâ. 3 Quum cranium collisum seu intus depressum, simul fissum est. nam depressio ab acuto telo difficulter fieri potest. uti si quis ex alto in declive rectà in caput cadat. Si quis lapide, fuste, globo cathenæ nexo, vulneretur. Talis erat ejus quem vidimus casus quem adversarius, pugionem manu tenens, ferierat globo quem habet pugionis summitas. is compositio ex rimâ & collisione laborabat vulnere.

A. *Teli*

103.

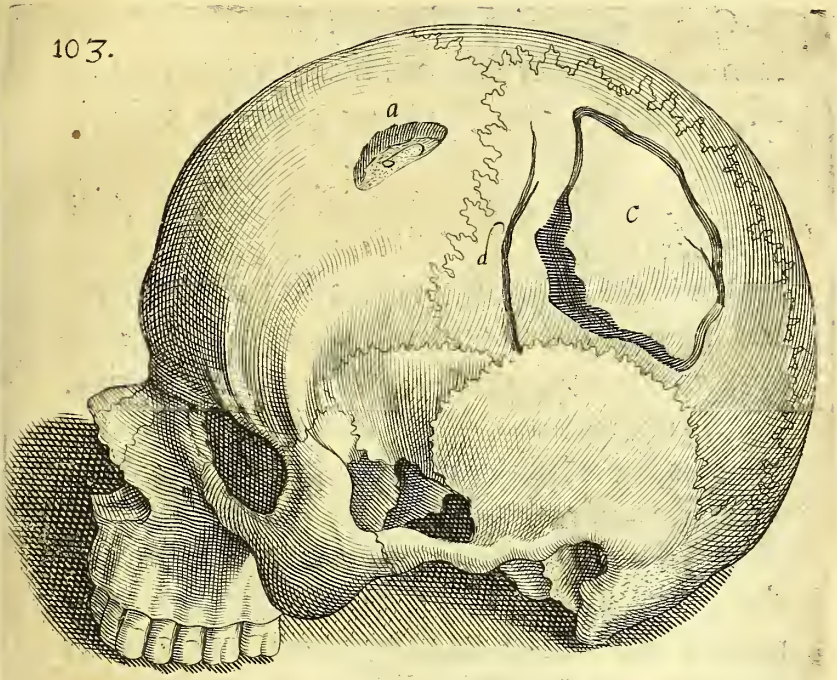

A. *Teli vestigium, sive sedes in cujus medio.* B. *apparet simul rima.*
C. *Exhibens veram Fracturæ ideam; utpote in qua rima necesse est omni ex parte fractum, fluctuansq; fragmentum, cingat.*
D. *Fissura, citra fracturam.*

Nam rotunditas manubrij ita sui vestigium in osse

in osse reliquerat, evidenter cognosci uti posset; unaque rimam insignem utramque pervadentem tabulam ostendebat cranium.

4. Quoties cranium finditur, frangitur, deorsum deprimitur, & simul introtruditur, hoc est, quum ῥῆξις, θλάσις, ἔσφλασις cum ἕδρα coincidunt.

Sed anne hæc ex mente Hipp., dicat quis? planè. textum inspice: *Vbi telum sedem sive vestigium in osse reliquerit*, primus hic modus. *potest etiam adesse rima*, secundus. *Et cum rima adest, necesse est plus minusve collidatur os*, tertius. *quin quâ parte rima ossi insciso accedit*, modus quartus, quæ ipsa citato jam paragrapho plenius adhuc prosequitur.

Illud porrò notandum, tam ἔσφλασιν quam ἕδρην plures admittere Hipp. differentias, quæ tamen nonnisi species existunt singulorum generum; at quæ Hipp. species sunt, ex illis Ægineta alijque genera facere conati sunt. Hæc causa longè plura læsionum cranij genera, apud nonnullos, quàm Hipp. quòd reperiantur. Hippocrates namque, ne res in infinitum aut incertum excresceret, omnia ad quinque universalia summa genera redegit. Laudanda certe in eo est antiquitas, compendiosè

diosè omnia quod tractarit nobisque reliquerit; quum nihil magis discentium ingenia turbet, distrahatque, quàm multijugæ illæ subdivisiones. Cujus rei luculentissimum nobis præbet testimonium, botanicum studium. Ita Hippocrates, duas solummodo statuit medicinæ partes, Adjectionem, & Ablationem; posteriores multo plures. Veteres, pathognomonicum morbi signum esse dicunt, actionum læsionem, illudque tribus apparere modis, diminutè, depravatè, abolitè; Neotericorum nonnulli, impeditam, pro quartâ; nimiam, pro quintâ; dubiam, pro sextâ adjiciunt. Veteres tria statuunt summa morborum genera, Intemperiei, Conformationis, Vnionis; Neotericorum nonnulli alia adhuc duo adjici volunt. Paracelsus plura quàm duodecim nova excogitavit. Et tamè, dicunt, qui bene distinguit bene docet; Verè dicis, sed aliud est bene, aliud nimium distinguere. Verius illud, nimium subdistinguendo amittitur veritas. nam dimidium plus toto, uti prudenter Hesiodus. Senecam hanc ad rem audi Epistola 89. *Faciam ergo quod exigis, & Philosophiam in partes, non in frusta, dividam. Dividi enim illam, non concidi, utile est.*

„ *Deſcribitur in tribus populus, in centurias exercitus.*
„ *Quidquid in maius crevit, facilius agnoſcitur, ſi diſ-*
„ *ceſſit in partes: quas (ut dixi) innumerabiles eſſe &*
„ *paucas, non oportet. Idem enim vitij habet nimia,*
„ *quod nulla diviſio: ſimile confuſo eſt, quidquid uſ-*
„ *que in pulverem ſectum eſt.*

ὀςέον τιτρώσκετ᾽ ἄλλῃ τῆς κεφαλῆς ᾗτο ἕλκος ἔχει ἄνθρωπος, καὶ τὸ ὀςέον ἐψιλώθη τῆς σαρκός. πέμπτος οὗτος τρόπος. καὶ ταύτην τὴν ξυμφορὴν ὅταν γένηται, οὐκ ἂν ἔχοις ὠφελῆσαι οὐδέν. οὐδὲ γὰρ εἰ πέπονθε τὸ κακὸν τοῦτο οὐκ ἔςιν ὅπως χρὴ αὐτὸν ἐξελέγξαντα εἰδέναι εἰ πέπονθεν τὸ κακὸν τοῦτο ἄνθρωπος, οὐ δ᾽ ὅπῃ τῆς κεφαλῆς.

Os ſub vulnere frangitur loco alio, quàm qua vulnus eſt oſque nudatum fuit. Hic modus quintus. Quod infortunium ubi accidit, nullis ei remedijs ſuccurras. Non enim ſcire potes ubinam malum hæreat; imo num æger vulneratus ſit, aut quanam capitis parte etiamſi maxumè quæras certior fieri potes.

Hic proponit quintum poſtremumq́; vulnerati cranij modum; quem peculiari voce ξυμφορὴν Hipp. appellat; Vertunt Interpretes, Infortunium. Et certè verè infelices ac infortunati ejuſcemodi exiſtunt ægri, qui nec ipſi

ipsi sciunt, an & quo loco læsi sint, nec quoque medicus aut chirurgus hac de re certior fieri potest, nisi cum jam conclamatum est. Multis autem fieri potest modis. Fronte icta integra, finditur occiput; aut contrà. Vulneratur tempus dextrum; ibi omnia illæsa, nisi quod fissum tempus oppositum; aut viceversa. Aut etiam si non locus rectà oppositus, vicinus læditur, illæso eo qui ictum accepit. Vidi ictum bregmatis os sinistrum quà lambdoidi jungitur, fisso sincipitis osse dextro, idque prope bregma, loco ita vicino coronariæ suturæ, in ipsam uti rimæ pars se extenderet. Iam subinde accidit (hic omnium miserrimus casus) in externam uti tabulam incidens ictus, illâ illæsâ manente rimam agat subjecta: neque solum rimam agat, sed & interdum fragmenta de se emittat, menyngem, imò ipsum quæ pungant cerebrum.

Hæc vulneris cranij species Celso fuit nota, qui eam ita adumbrat Cap. 4. lib. 8. *Solet etiam evenire, ut alterâ parte fuerit ictus, & os alterâ fiderit. Itaque si graviter aliquis percussus est, si mala indicia subsequuta sint, neque ex parte qua cutis dissicissa est, rima reperitur, non incommodum est parte alterâ considerare, num quis locus mollior*

„*sit, & tumeat, eumq; aperire.* Quid si nihil mollitiei illic ostendat locus? Quid si oppositâ parte non fuerit fissura, sed aut vicinâ aut aliâ? quid si interna tabula fissa sit? certè si quis non nisi merâ fretus suspicione hanc illamvè capitis partem secet, nihil inibi detrimenti inveniat, & æger postmodum moriatur, non poterit crudelis medici evitare nomen, verum notam tam sibi quàm arti inuret non eluendam. Miserum ac infortunatum hunc casum, Resonitum alij, alij Contrafissuram vocant, ejusque non unum videre est exemplum apud Pareum, Fallopium alioſque. Miserrimum mihi visum in pago vicino. Iuvenis quidam currui insidens metuensque ne vacillans concideret, è curru dum prosilere conatur, capite pronus in terram concidit. Sublatus pro mortuo, aphonus, vix respirans. ad se paulum ubi redijsset, vomuit. obijt tertio post casum die. Dissecto post obitum pericranio, in externâ cranij superficie apparuit nihil, ne læsionis quidem vestigium; calvâ ablatâ, conspectum, eo in quem ceciderat, loco ab internâ parte, ingens avulsum fragmentum, quod per utramque cerebri partem perque intermediam divisu-

ram

ram se trajecerat, unde motus ejus visceris dubio procul impeditus, indeque mors. Ad quem casum notandum, multis de causis fieri apoplexiam; quas ad duas referri posse putem. Fit namque, aut ab externâ, aut internâ causâ. Externâ, uti præ valido in caput incidente ictu, cerebri concussionem, mentisq; perculsionem adferente. præ subito tremore, mentisque perturbatione. præ fulgure, fulmine. A causâ internâ, quatenus animali spiritui exitus; aut aditus prohibetur. aditus, uti subito si obstruantur iugulares venæ, carotidesve arteriæ. Exhaustis namque animalibus spiritibus, restauratio nulla fit, intercluso spiritibus vitalibus aditu. apoplexiam ab hac causâ notat Hipp. aph. 43. 44. 2. tum & aph. 6. 6. exemplo eorum qui potu obruti. nam illi est vera ἀπόληψις, arteriarum nimirum venarumque interceptio. Huic curationem præscribit Epid. 2. *aphoniam febris expertem, sanguinis missio solvit.* Et ibidem paulo post: *quod quis repente obmutuerit in causa est, venarum interceptio, si bene valenti accidat; oportet itaque venam cubiti interiorem secare.* Hanc eâ quâ animalitati exitus prohibetur ideo minus periculosam iudicarim, quoniam hic nimia illa ma-

teriæ copia intra vaſa quum hæreat, educi poteſt, inſtitutâ tempeſtivè liberali evacuatione. Exemplo ſit eclipſis Solis & Lunæ; quarum illa cum mora eſt nunquam, hæc ſæpiſsimè. Quam cauſat denegatus ſpirituum animalium exitus, plures agnoſcit cauſas. Cum nimia nonnaturalis humoris copiâ, capacitas ventriculorum cerebri repletur, ſimulque ventriculis contentus choroidis plexus. Si tantum arteriolæ dictum plexum conſtituentes nimis repleantur, ventriculis liberis manentibus. Vniverſum cerebri corpus alienâ ſi inferciatur materiâ; pori dico illi quos habet dicti viſceris poroſa foraminulentaque ſubſtantia, ut quæ ſpongiæ in modum ſe habet. Quod ſi ventriculi, plexus choroides, ipſaque cerebri poroſitas, omnia hæc inquam ſimul repleantur, maxuma orietur apoplexia. uti & ſi concidens calloſum corpus, ventriculis inſtar Athlantis impoſitum, eos obturet. Si fragmentum à cranio avulſum cerebro ſe infigens motum ei adimat, uti hoc caſu factum.

τούτων τῶν τρόπων τῆς κατήξιος ἐς πρίσιν ἀφήκει, ἥτε φλάσις ἡ ἀφανὴς ἰδεῖν, καὶ ἡ πως τύχη φανερὴ γενο-

γενομένη. καὶ ῥωγμὴ ἢν ἀφανὴς ἰδεῖν, καὶ ἢν φανερὴ ᾖ. καὶ ἢν ἕδρης γενομένης τοῦ βέλεος ἐν τῷ ὀστέῳ προσγένηται ῥωγμὴ ἐς φλάσις τῇ ἕδρῃ. καὶ ἢν φλάσις μοῦνον προσγένηται ἄνευ ῥωγμὴς τῇ ἕδρῃ, καὶ αὕτη ἐς πρίσιν ἀφήκει. τὸ δ' ἔσω ἐσφλώμενον ὀστέον ἐκ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτοῦ, ὀλίγα τῶν πολλῶν πρίσιος προσδεῖται, καὶ τὰ μάλιστα, ἐσφλασθέντα καὶ μάλιστα καταῤῥαγέντα. ταῦτα πρίσιος ἥκιστα κέχρηται. οὐδὲ ἕδρη αὕτη ἐφ' ἑωυτῆς γενομένη ἄτερ ῥωγμῆς καὶ φλάσιος, οὐδὲ αὕτη πρίσιος δεῖται. οὐδ' ἡ διακοπὴ ἢν μεγάλη καὶ εὐρέη οὐδ' αὕτη. διακοπὴ γὰρ καὶ ἕδρη τ' ὤυτο ἐστιν.

Hiſce fracturæ modis de ſectione cogitandum, ſive colliſum ſit os, idque aut evidenter aut obſcure; ſive fiſſum manifeſtè ſit, aut non. Præterea quum os ita inciditur teli uti veſtigium in oſſe appareat, ſive ſimul abſque colliſione fiſſum ſit, ſive colliſum abſque fiſſurâ; nam & tum ad ſectionem accedendum. At verò id quod à ſuo abiens ſtatu deſidit, rarò ſecandum. Vti & illa minus ſectionem expoſcunt, quæ maxumè inſederunt, admodumque fracta fuerint. Vti neque ſectione eſt opus, ubi teli veſtigium abſque rimâ aut colliſione per ſe remanet; veluti neque, ſi lata magnaque fuerit præciſio. Nam præciſio & teli ſedes idem ſunt.

Expo-

Exposuit distinctè Hippocrates, quot modis capitis os lædi possit, Fissione nimirum, Collisione, Introtrusione, Teli sede, & Contrafissurâ. Pergit nunc, explicaturus qua ratione hisce incommodis medelam adferre possit debeatque chirurgus. Primum ac ante omnia, iubet sectionem ossis institui, dicens: τούτων τῶν τρόπων τῆς κατήξιος, ἐς πρίσιν ἀφήκει. Per πρίσιν autem, ipsius intelligit ossis sectionem, non cutis capitis seu pericranij. Est namque origo voculæ à πρίω. πρίων serram significat. inde πριόω & πρίζω, serro, serrâ seco vel divido; indeque πρίσις, sectio seu divisio quæ serrâ seu ferreo fit instrumento in corpore duro. Et tamen aliter, quotquot sunt exercitati chirurgi, priusquam in capitis ictubus ad sectionem ipsius deveniant cranij, de pericranij apertione, diductione, seu dilatatione agunt omnes. Respondeo, Hippocratem idipsum paulò post monere ac præscribere, hoc eodem libello. Præterquam, quòd existimet, perito chirurgo monitore hic non esse opus. Sicque reverâ est, in omni capitis vulnere illud veterum monitum animo circumferre oportet, *omnia suspicari*. Itaque si vel minima fuerit læsi cranij suspicio, quamprimùm

primùm dissecindendum pericranium; illud namque si negligatur, fueritque vel minima in osse rimula, præcipitabit se in subjectum cerebrum saburra fissurâ collecta, corruptaq;, mortemq; vulnerato adferet certam. Celsus hanc ad rem audiatur cap. 4. lib. 8. *Quacunque autem de causâ curatio hæc necessaria est, si nondum satis patefacta cutis est, latius aperienda est, donec quidquid læsum est in conspectu sit. Nec enim magno negotio cutis sanescit. etiamsi* * fruſtrà *desecta est. In quo ipso videndum est, ne quid ex ipsâ membranulâ, quæ sub cute calvariam cingit, super os relinquatur. Siquidem hæc scalpro terebrisve lacerata, vehementes febres cum inflammationibus excitat. Itaque eam commodius est ex toto ab osse diduci. Plagam, si ex vulnere est, talem necesse est habeamus, qualem acceperimus. Si manu facienda est, ea fere commodissima est, quæ duabus transversis lineis litteræ X figuram accepit, ut deinde singulis procedentibus* † angulis *cutis subsequatur.* Locus insignis, metum sectionis pericranij chirurgo adimens, cum dicit; capitis cutem facilè solidescere. Ita namque est, substantia ei data mollis, succulenta, pinguis, eoque facile solidabilis. nisi autem separetur, non potest nec purgari, multo minus deleri si quæ subsit ri-

* Vulgaris hæc lectio placet, non vero quòd nõnulli. *in fruſta.*

† Ita legendum censeo.

ma. Addit Celsus observationes chirurgo in pericranij dissectione observandas. 1. ut unicâ sectione non solùm cutis, verùm & subjectum periosteon dissecetur, simulque ab osse separetur. nam illa acutè quum sentiat, nî removeatur, doloribus excarnificabit ægrum, quoties vulnus reficitur; indeq; febris ac inflammationis metus. 2. quâ incisionis figurâ uti chirurgus debeat; nimirum quæ decussatim chiasmum faciat. nam illa quatuor suppeditat angulos, quibus in diversa diductis, satis superque denudabitur cranium.

Sciat tamen chirurgus, non indiscriminatim quemcunque capitis locum incidi debere; vitanda etenim, aut saltem admodum circumspectè & cum judicio dissecanda frontis cutis, ne palpebris detrimentum inferatur. Etiam abstinebit à læsione musculorum capitis motui dicatorum, si in occiput inciderit vulnus. Omnino verò idque admodum religiosè, abstinebit à temporalibus musculis. Idem Celsus monet loco citato; *neque id vitium ullum metum, nisi inter musculos, qui tempora continent adfert *, nam ibi nihil tuto fit.*

* Ita lego, nullus alias sensus erit.

A Mul-

115.

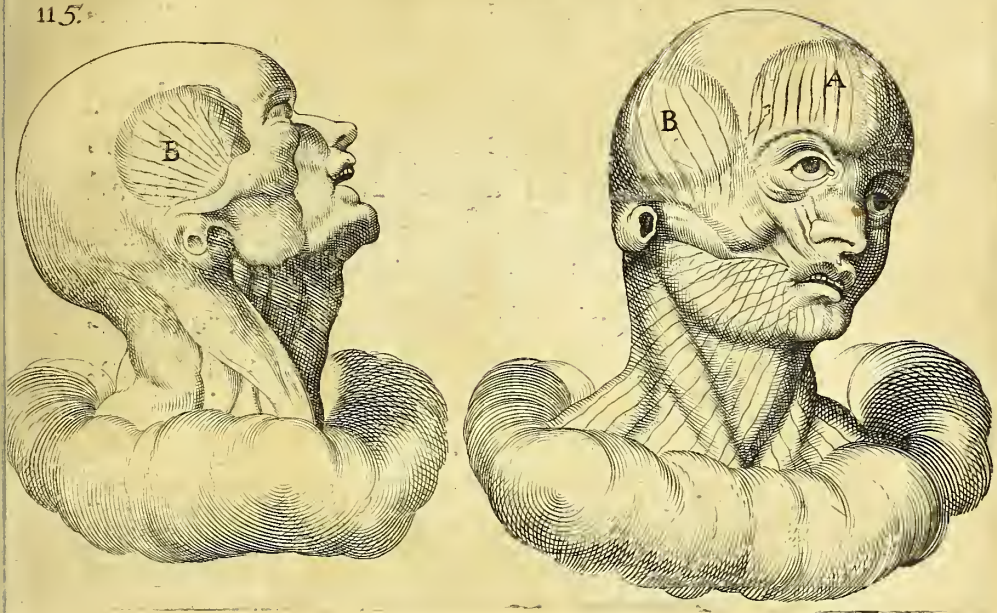

A. *Musculi frontis, superiori palpebræ addicti, fibrasque suas rectas eò efferentes.*

B. *Musculus temporalis, maxillam versus fibras extendens.*

* *ad musculos occipitis, quorum hac pagina fit mentio, vide figuram pag. 59.*

Norit & illud chirurgus; quum in omni ci-

pitis vulnere iubemus absque morâ dissecindi pericranium, duabus tamen cum cautelis idipsum fieri debere. 1. tum quum aliqua est suspicio læsi cranij: aut cum insignis est contusio continens sanguinem concretum, hanc instituendam. non enim debet sine causâ doloribus infestari æger. 2. non temere ad hanc sectionem in pueris veniendum, nam in illis minus id tutum. ideo potius convenientibus topicis conandum resolvere discutereque tumoris contusionisque materiam, quàm sanguinis profusione, vires in illâ ætate minus firmas, magis dejicere. ut non dicam præ clamore ac eiulatu puerorum, distendi capitis vasa, unde facile supervenit inflammatio, aliaque symptomata.

Hisce itaque, si per se vulnus capax satis non fuerit, protinus tum πρίσιν præscribit Hip. quâ non id vult, semper ad modiolum recurrendum, eoque partem ossis excidendam. nullo modo. periculosæ plena aleæ illa res. Distinguendum itaque hic: Si namque superficiaria fuerit Fissura, primam non transcendens tabulam, conandum scalprorum usu eam delere. Sunt variæ figuræ scalpra.

1017.

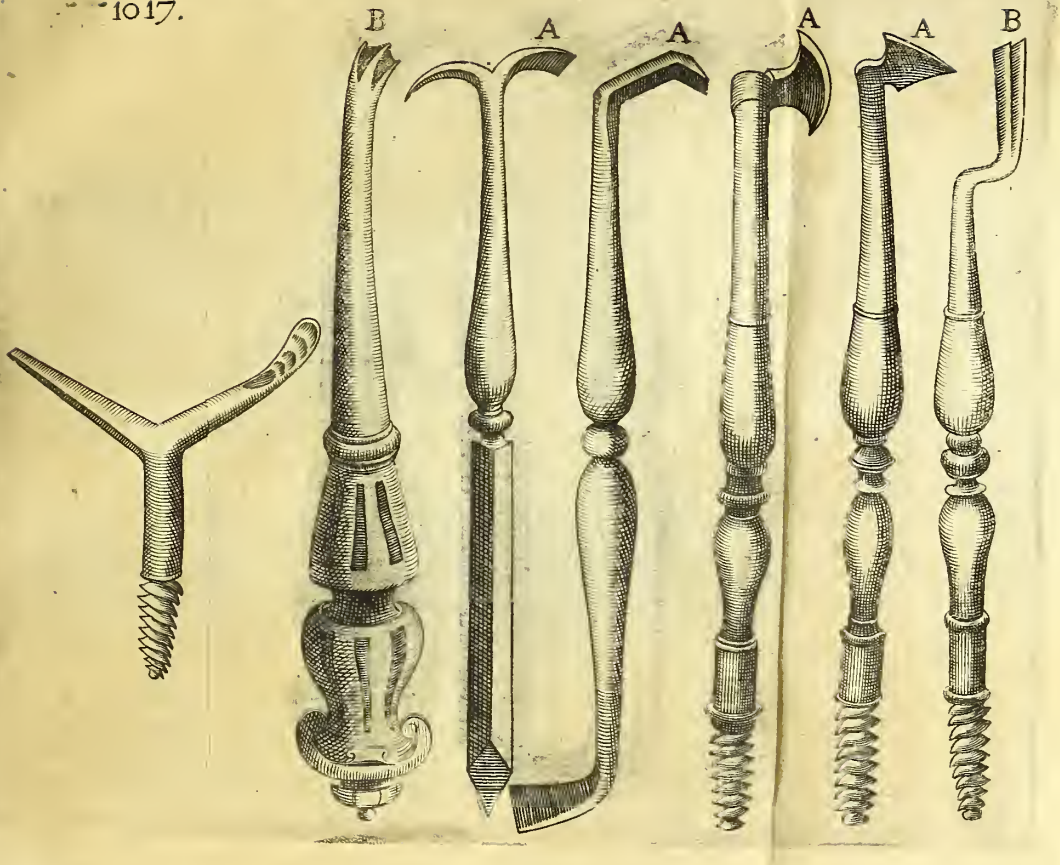

A. *Scalpra raſoria.*

B. *Scalpri quos μηλωτὰς vocat Paulus.*

118.

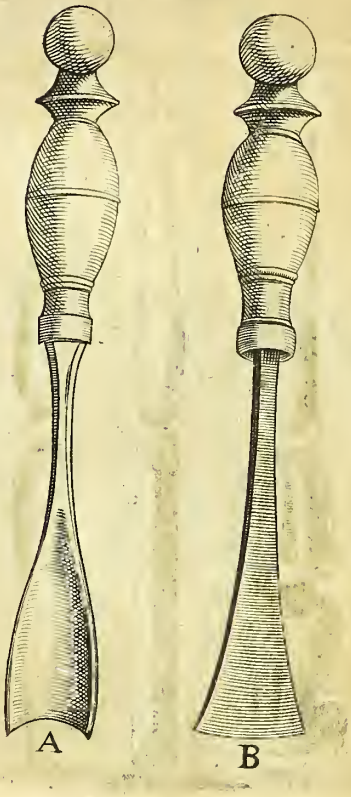

A. κυκλοτερὲς, *sive scalper exterius cavus, qui malleo impelli solet.*

B. *Planus scalper.*

Erant

Erant veteribus scalpra excisoria & cava (quos κυκλίσκους Galenus, Paulus κυκλισκωτοὺς vocat) tum rasoria, quæ ξυστῆρας vocabant. Erant & scalpri lenticulares, φακοῖδοι dicti, quibus ad membranæ tutelam in calvariâ secandâ utebantur. Paulus etiam μηλιδοῦς scalpros specilli formam habentes in excidendis eminentibus ossibus celebrat, quam ad rem planos scalpros Celsus adhibet: Erant & κοινικίδες seu κοινίκια Celso, non longè absimiles.

Ex his hoc illove utendum, prout dumolliusve tractandum fuerit cranium, tum rius & profundiores aut superficiariæ rimæ. Nam id seriò observare chirurgus debet, quam minimum uti ossis capitis auferat. nativum namque cerebri tegmen calvæ os est. innuunt id hujus paragraphi verba: *ossa quæ admodum fracta fuerint, sectione opus non habent.* Tali namque casu, satis à seinvicem dissident frágmenta, naturæq; ad superfluorum expulsionem, satis superque datur spatij.

Alia adhuc quò ad prisin subest difficultas, an nimirum ad ferramentorum usum protinus, & simul ac inflictum fuerit vulnus aut dissectum pericranium, accedendum sit. Fuerunt inter Veteres, suntque etiam hodie chirur-

chirurgi periti id qui negent, iubentes negotium naturæ relinqui; usu namque emplastrorum cephalicorum asserunt proventurum callum, quo ferruminari possit non rima solum, verum insuper fracturæ, eaque ratione divisa ossa glutinari. Celsus controversiam tangit, imò satis plenè tractat, Cap. 4. lib. 8. aiens: *In omni verò fisso fractove osse protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id excíderent. Sed multo melius est emplastra experiri quæ calvariæ causâ componuntur. Eorumque aliquod oportet ex aceto mollitum per se super fissum fractumve os imponere, deinde super id aliquanto latius quàm vulnus est, eodem medicamento illitum linteolum, & præterea succidam lanam aceto tinctam. Tunc vulnus deligare, & quotidie solvere, similiterque curare usque ad diem quintum. A sexto die etiam vapore aquæ calidæ per spongiam fovere. cætera eadem facere. Quod si caruncula increscere cæperit, & febricula aut soluta erit aut levior, & cupiditas cibi reverterit, satisque somni accedet, in eodem medicamento erit perseverandum. Procedente deinde tempore emolliendum id emplastrum, adjecto cerato ex rosâ facto, quo facilius carnem producat. nam per se reprimendi vim habet. Hac ratione sæpè rimæ callo quodam implentur, estq;*

ea ossis

ea ossis velut cicatrix; & latius fracta ossa si quà inter se non cohærebant, eodem callo glutinantur, estq́; aliquanto melius velamentum cerebro, quàm caro quæ exciso osse increscit. Si verò sub primâ curatione febris intenditur, brevesq́ue somni & ijdem per somnia tumultuosi sunt, ulcus madet, neque alitur, & in cervicibus glandulæ oriuntur, magni dolores sunt, cibiq́ue super hæc fastidium increscit, tum demum ad manum scalprumq́ue veniendum est. Vides Celsum aliquot diebus periculum facere cephalicis emplastris, spemq́ue dare spontè coalitura ossa fracta. Quam sententiam omnino explodendam puto, standumq́ue Hippocrati, iubenti ut statim sectio rasuráve instituatur. Statim dico, ita namque paulo post hoc libro: τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἡμέρι ἐπιξεύειν χρὴ τῷ ξυστήρι κατὰ βάθος καὶ κατὰ μῆκος τοῦ ἀνθρώπου ὡς πέφυκεν. *Postridie scalpro radendum est os, in altitudinem & longitudinem, prout hominis natura fuerit.* En, non vult differri rem, aut tempus teri emplastrorum usu, sed jubet ut ad prisin veniamus *postridie.* Nimis enim periculosum in capitis vulneribus negotium naturę relinqui. Subest enim pars princeps quæ facile in consensum trahitur. Quotidianus id ostendit usus, nimis periculosè chirurgiam in hisce differri affe-

ctubus quum licet postmodum ad prisin venias, nihilominus succumbat æger, qui in tempore si purgatum os fuisset, servari potuisset. *os enim fractum nisi protinus succurratur, gravibus inflammationibus afficit, difficiliusque postea tractatur*, uti bene idem Celsus. Fidamus rationi, quotidianæ experientiæ, consilio magni nostri Ducis; idque ijs quas hic proponit conditionibus.

Text. εἰς πρίζιν ἀφικ. *de sectione cogitandum*, id est ad usum instrumentorum chirurgicorum convenientium accedendum. dictum etenim jam, non semper per prisin exsectionem quæ trepano fit, intelligendam. Tentandum delere fissuram; planandæ ossis fracti oræ; si angustæ valde sint rimæ, dilatandæ, ut superfluis exitus detur, idque accommodatorum scalprorum usu. abradentes scalpri si non sufficerint, etiam ad cyclisçum accedendum. Breviter, omnia tentanda, priusquam modiolus in usum trahatur, periculo enim non vacat, unde non nisi summâ urgente necessitate eo utendum.

Text. ἤτε φλάσις *sive os collisum sit*. Vides eum per prisin non semper exsectionem ossis quæ trepano fit, intelligere, nam hic in collisione prisin

prisin præscribit, quæ curatur infigendo in locum depressum, terebram. Vide hanc ad rem figuram pag. 43.

καὶ ἢν ἕδρη γινομένη. *Præterea quum ita inciditur os.* Text.
Si rima patens satisque conspicua sit, sufficit exasperatas inæqualesque fissi ossis oras scalpendo delere, ut saniei ac sordibus pateat exitus. si rima capillaris, illa in totum radendo deleatur.

τὸ δὲ ἔσω ἐσφλώμενον ὀστέον. *At verò id quod à suo abiens statu desidit os, raro secandum.* Text.
Non vult prisi utendum in Esphlasi sive Introtrusione; nam membrana satis premitur à depresso osse aut ejus abrupto fragmento, ita ut majorem quam scalptura esset allatura pressuram, ferre nequiret. Quid itaque tali casu? instituatur usus modioli, isque applicetur à latere introtrusi ossis; hoc est ossi integro.

οὐδὲ ἕδρη αὕτη ἐφ' ἑωυτῆς γινομένη. *Vti neque prisi opus ubi teli vestigium absque rimâ ac collisione per se remanet.* Text.
Nam sufficit sola scalptura. Modo enim asperitas quam tum ostendit os, deleatur id satis est, ne nativo suo tegmine privetur cerebrum

οὐδ' ἡ διακοπὴ ἢν μεγάλη. *Veluti neque si lata magnaque fuerit præcisio.* Text.
nam quum satis ossis te-

lò ablatum eſt, quid opus amplius auferrè modiolo? nam de hoc agit.

Text. διαιρεσις γὰρ καὶ ἕδρη τ' αὐτό ἐστιν. *nam præciſio & teli ſedes idem ſunt.* Hoc eſt, utriuſque eadem eſt ratio, poteſt namque utrique ſcalpturâ ſatisfieri.

Ad intelligendum porrò hunc paragraphum inſpiciendus Celſus lib. 4. cap. 8. nam ibi modos habet auferendi & excidendi os, ſcalpris exciſorijs, aut terebratione, abſque tamen modioli uſu. nimirum in eo caſu ubi fragmentum oſsis à reliquo avulſum ſe recepit ſub oſſe oppoſito aut vicino, membranamque urget, ſimiliter etiam ubi colliſum ſive introrſum depreſſum fuit os, ſimulque in centro depreſsionis rimam habet, fit ita anguſtum præ oſsibus ſeinvicem prementibus, nullo uti pacto detur exitus ſuperfluis. Quid in hiſce caſibus? ſimplex raſura ſive ſcalptura hic non ſuffecerit. Celſus itaque hanc rationem init: *Duo verò, inquit, ſub ictu calvariæ pericula ſunt, ne vel findatur, vel medium deſidat. Si fiſſura eſt, poſſunt oræ eſſe compreſſæ, vel quia altera ſuper alteram exceſſit, vel etiam quia vehementer rurſus ſe commiſerunt. Ex quo evenit, ut humor ad membranam quidem deſcendat, exitum*

verò

verò non habeat, & sic eam irritet & graves in- cc
flammationes moveat: ubi media desedit, eandem ce- cc
rebri membranam os urget, interdum etiam ex fra- cc
ctura quibusdam velut aculeis pungentibus. His ita cc
succurrendum est, ut tamen quam minimum ex osse cc
dematur. (Notanda verba, nam os nativum ce- cc
rebri tegmen est.) Ergo si ora altera insedit, satis cc
est id quod eminet plano scalpro excidere, quo sublato cc
jam rima hiat quantum curationi satis est. hanc ad cc
rem radens scalprum non suffecerit, opus
malleolo erit quo scalper adigatur. At si oræ cc
inter se comprimantur, à latere ejus interposito digiti cc
spatio terebrâ foramen faciendum est, ab eoq; scalper cc
duabus lineis ad rimam agendus ad similitudinem C cc
litteræ, sic ut vertex ejus * a basi foraminis ad rimam cc
sit. Quod si rima longius patet, ab altero foramine cc
rursus similis sinus fieri debebit: & ita nihil latens cc
in osse concavum est, abundeq; exitus datur intus cc
† latentibus. Ne si fractum quidem os desedit, totum cc
excidi necesse est. Sed sive totum perfractum est, & cc
ab alio ex toto recessit. sive circumpositæ calvariæ cc
inhæret exiguâ parte, ab eo quod naturaliter se habet cc
scalpro dividendum est: deinde in eo quod desedit cc
juxta rimam quæ fecimus foramina addenda sunt. cc
Si in angusto noxa est, (id est, si longa non fuerit cc
rima) duo; si latius patet tria: septaq; eorum exci- cc

* Ita lego, nam vulgaris lectio sensum turbat.

† non ladentibus.

τὸ ἕλκος, εἰ διακεκόφαλαι ὑπὸ τοῦ βέλεος. καὶ εἰ ἔστω εἰσῆλθεν εἰς τὸ σῶμα, κινδυνεύει τὸ ὀστέον ψιλὸν νεῦναι τοῦ σαρκός.

Considerare autem imprimis oportet, qua capitis parte vulnus inciderit, anne imbecilliore. Tum & capillos circà vulnus intueri. nam hi si telo præcisi vulneriúque sint impacti, verisimile sit os nudatum esse. quod quum evenit, dicendum à telo labem accepisse.

Dixit Author, cranij vitia πρίσιν requirere. Ejus usum cum cautione tamen ineundum nunc monet. Inter cautiones primo loco prognosin adfert, ne si victa ars malo fuerit, aut fefellisse aut ignorasse videatur chirurgus. Vult itaque ante omnia examinari vulneris locum, ut necessarios monere possit de periculo. Hac in re inconsideratus si sit chirurgus, redundabit in ipsam artem calumnia.

Text. ὅπῃ ἔχῃ τὸ τρῶμα τῆς κεφαλῆς εἴτ' ἐν τοῖσιν ἀσθενεστέροισιν

qua parte capitis vulnus inciderit, num imbecilliore. Nam quo imbecillior locus læsus, eò periculi plus ægro imminet. Etenim ictum validum absque cerebri membranarumque offensa difficius perferet debilis quàm validus locus. Quibus verò locis imbecillius sit cra-

nium,

nium, ante dixit; nimirum anteriores cranij partes imbecilliores sunt posterioribus: omnium auten maxumè debile est bregma.

καὶ τὰς τρίχας καταμανθάνειν. *Et capillos circa vulnus intueri.* Et hæc verba ad prognosin spectant. Si namque simul ac ad vulneratum accedit chirurgus videat, capitis pilos in ipso vulnere erectos esse, antequam manum adhibeat, monebit proxumos non videri rem carere periculo; nam ut plurimum id significat pericranio dissecto ipsum os læsum esse. Text.

Ταῦτα μὲν οὖν χρὴ ἀπὸ τοῦ θεν σκεψάμενον λέξαι, μὴ ἁπόμενον δ' αὐτοῦ πρῶτον. ἁπόμενον δὲ ἤδη πρῶτον εἰδέναι δεῖ, εἰ ἔστι ψιλὸν τὸ ὀστέον ἢ σαρκὸς ἢ οὔ. καὶ ἴσως μὲν καταφανὲς ἦ τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν τὸ ὀστέον ψιλόν· εἰ δὲ μὴ, τῇ μήλῃ σκέπτεσθαι,

Et quidem hæc animadvertenda veniunt, dicendáque priusquam homini manus injiciatur. Postquam manum admoveris, adnitendum est, ut num os carne nudatum sit scias; & an, nudatum si sit, conspici queat. Videri enim si nequeat, specillo res explorandá.

ἁπόμενον δ' ἤδη. *ut num os carne nudatum sit, scias.* Text.

Per carnis vocem perioſteon intelligit, dicitque fieri poſſe ut adeo anguſtum ſit pericranij vulnuſculum, ut neque digitis, multo minus viſu iudicare queas, num perioſteon pertuſum. Fieri namque poteſt, os uti fiſſum ſit, membranulâ hac integrâ; hinc ſcalpris tractari os nequit, nî ſingulis refectionibus recrudeſcere dolores velis. Tali caſu cutem & cum eo unà perioſteon diſcindere præſtat, ſicque os nudare. Quîeris certus?

Text. τῇ μήλῃ σκέπτεο *Fac periculum ſpecillo.* μήλη chirurgicum eſt inſtrumentum, quo ad explorandа vulnera vulgò uti ſolent. quo vulnerum profunditatem, rectitudinem, cæteraq; pertentare ſolent; unde vulgò Tentam vocant. Hinc μηλόω tento; exploro. μήλωσις pertentatio, exploratio. Hoc, Speciſlum Latinis, diminutivè uti videtur à ſpecium, quo uſus eſt Pacuvius, cui origo à ſpeculando. Vult itaque, ſpecillo per pericranij vulnuſculum demiſſo, explorari ac ſpeculari num pertuſum perioſteon; num quæ ſubſit rima. Quo pacto? Rima ſi ſubſit, hæſitabit inſtrumentum; integrum ſi perioſteon, obtuſum habebis ſenſum. Quid ſi auditu? ſolent namque emiſſo ſpecillo leviter pulſare fundum; clarum nam-

namque dabit sonum os, denudatum si sit. Vtendum autem hanc ad rem specillo obtuso. Nno una etenim specillorum figura. Celsum audi, Cap. 4. lib. 8: *Ergo qua plaga est, demitti specillum oportet, neque nimis tenue, neque acutum; ne cum in quosdam sinus naturales inciderit* (inæqualitates aut asperitates quas nonnullorum habent crania intelligit) *opinionem fracti ossis frustrà faciat: neque nimis plenum,* (latum, obtusum) *ne parvulæ rimæ fallant. Vbi specillum ad os venit, si nihil nisi læve & lubricum occurrit, integrum id videri potest. Si quid asperi est, utique qua suturæ non sunt, fractum os esse testatur.* (Dic tu, nisi vulneratus peculiares sibique proprias habeat suturas. uti in nonullis fit. Vide Osteologiæ meæ Cap. 6.)

καὶ ἢν μὲν εὕρῃς ψιλὸν ἐὸν τὸ ὀστέον τῆς σαρκὸς, καὶ μὴ ὑγιὲς ἀπὸ τοῦ τρώματος, χρὴ τοῦ ἐν τῷ ὀστέῳ ἔοντος τὴν διάγνωσιν πρῶτα ποιέεσθαι, ὁρῶντα ὅσον τέ ἐστι τὸ κακὸν, καὶ τίνος δεῖται ἔργον.

Vbi verò os carne nudatum ac à telo læsum offenderis, dignoscere tum opus est quantum sit vulnus, & quam exposcat operam.

Quantum sit vulnus. Num magnum, num Text.

parvum. an utraque, an verò unica solummodo tabula pertusa.

Text. *Quam exposcat operam:* Num sola sufficiat scalptura, an etiam cyclysco excisorio opus; num terebratione, ossis sublevatione, excisione quæ modiolo fit.

χρὴ δὲ καὶ ἐρωτᾶν τὸν τετρωμένον ὅπως ἔπαθε καὶ τίνα τρόπον.

Etiam examinandus vulneratus, ut sciamus qualiter & quò pacto inflictum vulnus sit.

Text. *Qualiter,* quo teli genere nempe, acuto, obtuso: si conciderit, an ex alto ceciderit, nec

Text. ne. *Quo pacto.* Num ictum præviderit. nam prævisa tela minus nocent. Itaque quærendum, num ad manus cum adversario devenerit. Etiam quænam vulnerati fuerit cum ictus infligeretur conditio, num potu obrutus. Hæ etenim circumstantiæ, majorem minoremve ictus facient vehementiam, indeque num plus minusve æger periclitetur, colliget chirurgus.

ἢν δὲ μὴ καταφανὲς ᾖ τὸ ὀστέον, εἰ ἔχει τι κακὸν ἢ μὴ ἔχει, πολλῷ ἔτι χρὴ μᾶλλον τὴν ἐρώτησιν ποιέεσθαι ψιλοῦ τε ἐόντος τοῦ ὀστέου τὸ τρῶμα ὅπως ἐγγένετο, καὶ ὅντινα τρόπον.

Sin ve-

Sin verò nulla ratione appareat num læsum sit os nec ne, osse nudato multò magis interrogandum, qualiter vulneratus & quo pacto.

Infortunij seu Contrafissuræ casum hisce verbis proponit. Si nimirum tam ex inflicti vulneris circumstantijs, quam præsentibus symptomatis chirurgo oriatur suspicio cranium esse læsum, neque tamen sensui se offerat læsio. tali casu omnia suspecta sunto chirurgo, cujus erit summa cum curiositate, ad singula quæ se offerent, diligentissimè attendere.

Osse nudato ait, hoc est, ubi ipso in quem plaga ictusve incidit loco, os nudatum oculis conspici possit, specillo feriri ac explorari, nullam tamen labem deprehendat chirurgus; symtomata nihilominus fissi fractive adsint cranij, vomitus nempe, vertigo, obcœcatio, prostratio, similiaque: hoc inquam casu, ne sit securus. metuendum namque est, alio aliquo loco cranium divisum esse. Text.

τὰς γὰρ φλάσιας, καὶ τὰς ῥωγμὰς τὰς οὐ φαινομένας ἐν τῷ ὀστέῳ, ἐνεούσας δὲ, ἐκ τῆς ὑποκρίσιος τοῦ τετρωμένου πρῶτον διαγινώσκειν πειρῆσθαι εἴτι πέπονθε τοῦτο τὸ ὀστέον ἢ οὐ πέπονθεν.

Quum enim colliſa aut fiſſa oſſa non tamen talia apparent, ex vulnerati relatu primo adniti debemus cognoſcere, num os aliquam noxam habeat.

Interrogandus nempe æger, num bilem vomuerit, num oculi ejus obcæcati ſint; num obmutuerit; num per nares aureſve ſanguis ei effluxerit; num conciderit; num ſine ſenſu quaſi dormiens jaçuerit. Hæc enim rarò, niſi fracto oſſe eveniunt. At ubi inciderunt, ſcire licet neceſſariam, ſed difficilem curationem eſſe. Sed de hiſce ſimilibuſqu, e quæ ex ægri relatu ſcire chirurgus debet, ſtatim ipſe aget Author.

ἔπειτα δὲ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐξελέγχοντα πλὴν μηλώσιος. μήλωσις γὰρ οὐκ ἐξελέγχει εἰ πέπονθε τοῦτο τῶν κακῶν τὸ ὀστέον, καὶ εἰ μὴ ἔχει ἐν αὑτῷ, ἢ εἰ πέπονθεν, ἀλλ' ἔσθλιψε τὸ τοῦ βέλεος ἐξελέγχει μήλωσις. καὶ μὴν ἐμφλαθῇ γε τὸ ὀστέον ἔσω ὑπὸ τῆς φύσιος τῆς ἑαυτοῦ. καὶ μὴν ἰχῶρας ῥαγῇ τὸ ὀστέον, ἅπερ καὶ τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι καταφανέα ἐστὶν ὁρῶντα γινώσκειν.

Dein rem citrà ſpecillum ratione explorare. non enim deprehenditur ſpecillo ullamne talem noxam os ſenſerit, & num violatum ſit an non. Verum ubi veſti-

vestigium teli in osse manet, vel à suo statu recedens desidit, aut vehementer ruptum est, id specillo deprehenditur; uti idipsum etiam tum oculis cerni potest.

Idem est hujus qui præcedentis paragraphi sensus. nimirum si ictus vehementia aliaque arguant os divisum, neque tamen specillo eâ de re certus esse possis, suspicari debes alio quàm ictus loco hærere offensam. Quum verò vestigium teli ostenderit os: aut quum idem vehementer perfractum est, idipsum non solum specillo sed & visu cognosci potest.

ῥήγνυται δὲ τὸ ὀστέον τάς τε ἀφανέας ῥωγμὰς καὶ τὰς φανερὰς, καὶ φλᾶται τὰς ἀφανέας φλάσιας, τὰ ἐσφλᾶται ἔζω ἐκ τῆς φυσεως τῆς ἑωυτοῦ μάλιστα ὅταν ἕτερος ὑφ' ἑτέρου τιτρωσκόμενος ἐπίτηδες τρῶσαι * βουλόμενος. ἢ ὅταν ἐξ ὑψηλοτέρης γίνηται ἡ βολὴ ἢ ἡ πληγὴ, ὁπότερ ἂν ᾖ μᾶλλον. ἢ ὅτ' ἂν ἐξ ἰσοπέδου τοῦ χωρίου. καὶ ἢν ἐπικρατέῃ τῇ χειρὶ τὸ βέλος. ἤν τε βάλλῃ, ἤν τε τύπτῃ. καὶ ἰσχυρότερος ἐὼν ἀσθενεστέρους τιτρώσκει.

* βουλομένου alij

Finditur autem os obscuris & conspicuis rimis, colliditurque ita ut collisum non appareat, tum & à statu suo recedens desidit, cum alter alterum de industriâ.

dustriâ vulnerat : quumque a loco sublimi vel jacit telum, vel etiam manu tenens ita ferit. Quocunque id fiat modo, gravius erit vulnus quàm si æqualiter consistat, & si quis manu tenens telum ita jaciat feriatve. etiam gravius futurum est vulnus, robustus imbecilliorem si lædat.

Circumstantias aliquot nunc enarrabit è quarum examine colligere medicus poterit, majore minoréve num vulnus cum periculo conjunctum sit.

Text. *Vbi alter alterum de industriâ vulnerat.* Nam id probatione non eget, eos qui deliberato animo inferuntur ictus, efficacius graviusque afficere vulneratum, quàm si quis per incogitantiam, aliud agens, aut etiam invitus lædat.

Text. *Quumque è loco sublimi vel jacit telum.* Hæc intellectu facilia sunt. quo enim propinquior vulnerato vulnerans, eò truculentius feriet. Ita & robustus deliberato animo accedens sicarius, graviorem ingeret ictum, quam debilis, nec firmis præditus lacertis.

ὅσοι δὲ πίπτοντες τιτρώσκονται, πρός τε τὸ ὀστέον, καὶ αὐτὸ τὸ ὀστέον. ὁ ἀπὸ ὑψηλοτάτου πίπτων καὶ ἐπὶ σκληρότατον καὶ ἀμβλύτατον, τοῦτῳ κίνδυ-

κίνδυνος τὸ ὀστέον ῥαγῆναί τε καὶ φλασθῆναι, καὶ ἔσω ἐσφλασθῆναι ἐκ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτοῦ. τῷ δ' ἐξ ἰσοπέδου μᾶλλον χωρίου πίπτοντι καὶ ἐπὶ μαλθακώτερον, ἧσσον ταῦτα πάσχει τὸ ὀστέον, ἢ οὐκ ἂν πάθοι.

Si ex casu aut ea quæ circà os sunt, aut ipsum os vulneretur, is qui ex valde sublimi loco in declivem, eumque durum ac obtusum pronus ruit, periclitatur ne os findatur, collidatur, aut a suo recedens statu desidat: is verò qui è loco plano in subjectum mollius decidit, minus certe aut nullo pacto noxas istas incurret.

Circumstantia ejusdem cum præcedente intentionis. Sicuti enim cominus, quàm eminus illati ictus validiores; ita omninò is, qui ex alto cadens illidit in saxum aut ferrum, magis offendetur, quam si in terram, eamque sabulosam nec compactam delabatur.

ὅσα δὲ ἐσπίπτοντα ἐς τὴν κεφαλὴν βέλεα τιτρώσκει πρὸς τὸ ὀστέον, τὸ ἀπὸ ὑψηλοτάτου ἐμπεσὸν, καὶ ἥκιστα ἐξ ἰσοπέδου. καὶ σκληρότατόν τε καὶ ἀμβλύτατον, καὶ βαρύτατον, καὶ ἥκιστα κοῦφον. καὶ ἥκιστά τε καὶ ὀξὺ καὶ μαλθακόν. τοῦτο ἂν ῥήξειε τὸ ὀστέον

καὶ φλάσει. καὶ μάλιστά γε ταῦτα πάσχειν τὸ ὀστέον κίνδυνος, ὅταν ταῦτα τὲ γίνηται, καὶ ἐς ἰθὺ τρωθῆναι κατ' αὐτίον γενήται τὸ ὀστέον τοῦ βέλεος. ἠὲ τε πληγῇ ἐκ χειρός. ἠὲ τε βληθῇ. ἠὲ τέ τι ἐμπέσῃ αὐτέῳ. καὶ ἠὲ αὐτὸς καταπεσὼν τρωθῇ. ἐκ ὁποσοῦν τρωθεὶς κατ' αὐτίον γένοιτο τοῦ ὀστέου τῷ βέλει. Τὰ δὲ πλάγιον τοῦ ὀστέου * παρασύραντα βέλεα, ἧσσον ῥήγνυσι τὸ ὀστέον, καὶ φλάσει εἴσω ἐς κεφαλὴν, καὶ κἂν ψιλωθῇ τὸ ὀστέον τῆς σαρκός. ἔνια γὰρ τῶν τρωμάτων τῶν οὕτω τρωθέντων οὐδὲ ψιλοῦται τὸ ὀστέον τῆς σαρκός.

* περισύραντα nonnulli, quod minus placet.

E telis verò quæ in caput cadentia vulnerant ea quæ juxta os sunt, tum & ipsum os, quod à loco maxumè sublimi ac inæquali incidit, quodq; valde ponderosum, hebes, ac durum non leve, neque acutum aut molle, illud findere collidereq; os poterit; maxumè verò periclitatur os ne ita lædatur tum quum recta telo occurrit æger, sive telum manu jaciatur, sive feriatur, sive quid in ipsum illabatur, sive corruens offendatur, seu quomodocunque percutiatur osse è regione ad lineam rectam ipsi telo occurrente. Tela verò obliquè ferientia os minus findunt, collidunt, ac desidere faciunt, licet etiam os carne nudatum sit. Nam a nonnullis ejuscemodi vulneribus os ne nudatur quidem.

Hoc

Hoc paragrapho illud quod in prolegomenis inter monita à nobis fuit explicatum proponit; nimirum ictus rectilineos obliquis efficacius afficere. Nam in illis ictuum vis in se perpendiculariter recurrens duplicatur, fitq; tremor concussioq; cerebri longè major. Ejuscemodi itaque vulnera majore cum discrimine conjuncta sunt. Docuit id ante exemplo ictuum in ipsum bregma rectà incidentium, ut quibus periculosiora in caput non cadunt. Tantum hæc res potest, ut exercitati chirurgi minoris faciant partem magnam cranij diacope ablatam esse, quam rectilineo ictu non nisi vestigium teli in osse si apparet. Vidi, quibus globulus plumbeus ex arcu emissus rectâ lineâ in verticem inciderat, ita ut plumbum cranio infixum hæreret, obijsse; alios non paucos, quibus glandes, è sclopeto ejectæ, os insigniter dedolaverant, tamen evasisse. Simile exemplum is dedit, quem cestrâ in caput recto ictu percussum concidisse vidimus. Huic enim quamvis nulla appareret in externâ tabulâ neque fissura, fractura, imò ne teli quidem sedes, multò minus collisio, vidimus inquam avulsa ab internâ tabulâ fragmenta,

apoplexiæ citæque mortis dedisse causam.

Τῶν δὴ βελέων ῥήγνυσι μάλιστα τὸ ὀστέον, τάς τε φανερὰς ῥωγμὰς καὶ τὰς ἀφανέας, καὶ φλᾶται καὶ ἐσφλᾶ ἔσω ἐκ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτοῦ τὸ ὀστέον, τὰ στρογγύλά τε καὶ περιφερέα, καὶ ἀρτίστομα, ἀμβλέα, τὲ ὄντα καὶ βαρέα, καὶ σκληρὰ. καὶ τὴν σάρκα ταῦτα φλᾶται, καὶ πέπειρον ποιέει, καὶ κόπτει. καὶ τὰ ἕλκεα γίνεται ὑπὸ τῶν τοιούτων βελέων ἐς τὸ πλάγιον. καὶ ἐν κύκλῳ ὑπόκοιλα καὶ διάπυά τε μᾶλλον γίνεται, καὶ ὑγρὰ ἔστι, καὶ ἐπὶ πλέονα χρόνον καθαίρεται. ἀνάγκη γὰρ τὰς σάρκας τὰς φλασθείσας καὶ κοπείσας πῦον γενομένας ἐκτακῆναι. Τὰ δὲ βέλεα καὶ προμήκεα ἐπιπολὺ λεπτὰ ἔοντα, καὶ ὀξέα καὶ κοῦφα, τήν τε σάρκα διατάμνει μᾶλλον ἢ φλᾶ καὶ ὀστέον ὡσαύτως. καὶ ἕδρην μὲν ἐμποιέει αὐτὸ καὶ διακόψαν. διακοπὴ γὰρ καὶ ἕδρη τωυτόν ἐστι. φλᾶ δὲ οὐ μάλα τὸ ὀστέον τὰ τοιαῦτα βέλεα. οὐδὲ ῥήγνυσιν, οὐδ' ἐκ τῆς φύσιος ἔσω ἐσφλᾶ.

Rotunda verò & orbiculata, plana, retusa, gravia, & dura tela findunt os, tam conspicuis quàm obscuris rimis; tum & collidunt, & à naturali suo statu medium desidere faciunt. Carnem quoque illa contundunt, maturant & lacerant. Vulnera præterea sub

rea sub hujusmodi telis lateralia in orbem cava fiunt, magis purulenta ac humida tardiusque purgantur. Necesse enim est carnem collisam contritamq; in pus versam, tabescere. Oblonga verò tela, majore parte tenuia, acuta, & levia, carnem uti & os sic incidunt, ut magis penetrent quam collidant. incidens enim telum potissimum sedem relinquit. nam præcisio & sedes ad idem referuntur. Hujusmodi vero tela os non admodum collidunt, findunt, aut ita perrumpunt, ut a suo statu recedens desidat.

Rotunda, obtusa, gravia, dura tela præ acutis ac scindentibus duo adferre solent incommoda: minorem etenim excitant in capite cerebroque contento tremorem ac concussionem: tum & pericranium cum periosteo magis contundentia atterentiaque, composita faciunt vulnera, quæ & os findunt franguntve & carnem collidunt. Plus autem negotij chirurgo, plusque periculi facessunt ægro vulnera composita, quàm simplicia. Celsus id eleganter monet lib. 5. cap. 26. *Aliquid etiam in vulneris genere figuraq; est. nam pejus est, quod etiam collisum, quam tantum discissum est. adeo ut acuto quoque quam retuso telo vulnerari, commodius sit.*

Dicit non parum ad faciliorem difficilio-

remvé curationem facere qua figura præditum vulnus sit. Etenim cui collisio adest sive contusio pejore habet loco, quàm quod incisum solummodo. Ratio est, quod priori, præter cerebri concussionem (loquimur namque de Capitis vulneribus) adsit carnis contusio, attritioque; quum telum acutum tantum discindens carnem, solutionem continui licet, partium attritum tamen non inducat. Etenim attritæ ab obtuso telo partes carneę, vasis laceratis sugillationem adferunt non tantum, verum insuper carnium læsarum putredinem ac in pus conversionem. Quod ipsum etiam hoc paragrapho monet Hippocrates.

Text. *Oblonga verò acutaq; tela carnem & os magis incidunt.* Idipsum antea monuimus, os potius findi a telo obtuso quàm acuto. nam acutum tremorem concussivum non infert, uti obtusum.

Text. καὶ ἀρλίσημα. ἀρλίσημα tela exponit Gal. in Exeg. πανταχόθεν ὅμαλα, undiquaque plana & æqualia. Alioqui ἀρλίσημος is dicitur qui linguæ alicujus verba integra, non truncata, aut mutilata, sed distinctè ac perfectè profert.

Hippocrates duo hic proponit telorum genera,

genera, obtusa & acuta. Ægineta hac in re admodum curiosus, telorum differentias ita prosequitur, non semel uti miratus fuerim Scriptoris illius σμικρολογίαν. Sic inquit Cap. 88. lib. 6. ὅτι τὸ βελουλκικὸν τῆς χειρουργίας μέρος τῶν ἀναγκαιοτάτων ἐστὶ, δηλοῖ ὁ ποιητὴς ὅμηρος εἰρηκὼς,

ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.
ἰούς τε ἐκτάμνειν, ἐπὶ τ' ἤπια φάρμακα πάσσειν.

λεκτέον οὖν πρῶτον τὰς διαφορὰς τῶν βελῶν. διαφέρουσι τοίνυν τὰ βέλη, ὕλῃ, σχήματι, μεγέθει, ἀριθμῷ, σχέσει, δυνάμει. ὕλῃ μὲν, καθ' ὃ τῶν καλουμένων ἀτράκτων αὐτῶν, ἢ ξυλίνων ἢ καλαμίνων ὑπαρχόντων. αὐτὰ δὲ τὰ βέλη, ἢ σιδηρά ἐστιν ἢ χαλκὰ, ἢ κασσιτέρινα, ἢ μολίβδινα, ἢ κεράτινα, ἢ ὑάλινα, ἢ ὀστᾶ, ἢ καλάμινα καὶ αὐτὰ, ἢ ξύλινα. Τοσαύτη γάρ τις διαφορὰ μάλιστα παρ' αἰγυπτίοις εὑρίσκεται. σχήματι δὲ. καθ' ὃ τὰ μὲν εἰσι στρογγύλα. Τὰ δὲ γωνιωτὰ, οἷον τρίγωνα. Τὰ δὲ γλωχινωτὰ, καὶ γοιγωτὰ καλουμένα. Τὰ δὲ τριγλώχινα. καὶ τὰ μὲν ἀκιδωτὰ, τὰ δὲ χωρὶς ἀκίδων. καὶ τῶν ἀκιδωτῶν, τὰ μὲν ἐπὶ τὰ ὀπίσω νευούσας τὰς ἀκίδας ἔχουσιν, ἵνα ἐν τῇ ἐξολκῇ ἀντεμπείρωνται. Τὰ δὲ ἐπὶ τὰ ἐμπρὸς, ἵνα ἐν τῇ ὠσθήσει τοῦτο ποιῶσι. Τὰ δὲ εἰς ἀντιθέτως δίκην τῶν κεραυνίων, ὑπὲρ τοῦ καὶ ἑλκόμενα αὐτὰ καὶ ὠθούμενα, ἀντεμπείρεσθαι. τινὰ δὲ καὶ κινούμενα διὰ γιγγλύμου τὰς ἀκίδας ἔχουσι συναγομένας. αἵτινες ἐν τῇ ἐξολκῇ ἐξαπλούμεναι, κωλύουσιν ἐξέλκεσθαι τὸ βέλος. Μεγέθει δὲ. καθ' ὃ τὰ μὲν εἰσι μεγάλα ἄχρι τριῶν τῷ μῆκος δακτύλων. Τὰ δὲ μικρὰ ὅσον δακτύλου, ἃ δὴ καὶ μικτὰ καλοῦσι καθ' αἴγυπτον. Τὰ δὲ τούτων μεταξὺ. ἀριθμῷ δὲ. καθ' ὃ τὰ μὲν εἰσιν ἁπλᾶ, τὰ δὲ σύνθετα. λεπτὰ γάρ τινα αὐτοῖς ἐπεντίθεται σιδήρια, ἅτινα ἐν τῇ τοῦ βέλους ἐξολκῇ διαλανθάνοντα μένῃ κατὰ τὸ βάθος. σχέσει δὲ. καθ' ὃ τὰ μὲν οὐρὰ χον ἔχει τοῖς ἀτράκτοις ἐγκείμενον. τὰ δὲ αὐλὸν. καὶ τὰ μὲν ἀσφαλῶς ἐνήρμοσται πρὸς τὸν ἄτρακτον.

Τὰ δὲ

Τὰ δὲ, ἀμελέστερον, ἵνα κατὰ τὴν ἐξολκὴν χωριζώμενα εἴσω καταμείνῃ. δυνάμει δέ. καθ' ὃ τὰ μὲν εἰσιν ἀφάρμακα, τὰ δὲ πεφαρμακευμένα. αὗται μὲν αἱ τῶν βελῶν διαφοραί.

„ *Chirurgicæ partem telis extrahendis dicatam*
„ *maximè necessariam esse, Poëta Homerus his ver-*
„ *sibus innuit:*

„ Vir medicus multis alijs præstantior, ut qui
„ Corpore tela trahens, medicamine vulnera curet.

„ *Primum itaque telorum differentiæ enumerari de-*
„ *bent. Differunt autem tela materiâ, figurâ, magni-*
„ *tudine, numero, habitu, viribus. Materia quidem,*
„ *quatenus hastilia aut lignea sint, aut arundinea.*
„ *Ipsa verò tela aut ferrea sunt, aut ærea, aut stannea,*
„ *aut plumbea, aut cornea, aut vitrea, aut ossea, aut*
„ *arundinea, vel etiam eadem lignea, tot enim diffe-*
„ *rentiæ potissimum apud Ægyptios reperiuntur. Fi-*
„ *gurâ autem, quatenus alia sunt rotunda, alia ungu-*
„ *losa, nempe triangula, alia sulcata quæ & Gonchota*
„ *dicuntur, alia trisulca, atque alia cuspidata, alia*
„ *cuspidibus carent. Ac cuspidatorum, hæc cuspides*
„ *posteriora spectantes habent, ut dum extrahuntur*
„ *contrà defigantur: illa in anteriora ut propulsata idem*
„ *faciant: quædam obversas cuspides habent, fulminis*
„ *instar, ut dum ipsa trahuntur propellunturque, in ob-*
„ *jecta infigantur. Sunt quæ motâ cardine, cuspides*

habent

habent contractas: quæ dum in trahendo explicantur, telum extrahi prohibent. Magnitudine variant tela, quatenus alia magna sunt, ut trium digitorum longitudinem expleant: alia parva, ut unum digitum æquent, qua sane & myiata apud Ægyptios vocantur; alia medium inter hæc locum occupāt. Numero autem, quatenus nonnulla simplicia sunt, nonnulla composita. tenuia siquidem ferramenta ipsis imponuntur, quæ in teli extractione in imo delitescunt. Habitu, quatenus alia ferrum acutum ligno habent insitum, alia concavum; ac quædam firmiter ligno infixa sunt, quædam negligentius, ut in extractione separata intus remaneant. Viribus differunt, quatenus veneno quædam sunt oblita, quædam non. Atque hæc sunt telorum discrimina.

ἄλλα χρὴ πρὸς τῇ ὄψει τῇ ἑωυτοῦ ὅ, τι ἂν σοι φαίνηται ἐν τῷ ὀστέῳ, καὶ ἐρώτεσιν ποιέεσθαι πάντων τούτων. τοῦ γὰρ μᾶλλον τε καὶ ἧσσον τρωθέντος ταῦτ' ἔστι σημεῖα. καὶ ἢν ὁ τρωθεὶς καρωθῇ. καὶ σκότος περιχυθῇ. καὶ δῖνος. ἢ καὶ πέση.

Quidquid porrò in osse se offert, præter ea quæ visu deprehenderis, id omne ex ægro quærendum; est enim aut gravioris leviorisve vulneris indicium. Præter hæc, num ictus velut soporosus fuerit; num

obcæcati oculi; num vertigo eum comprehenderit; num conciderit.

Tradidit ſigna quorum ope veriſimiliter cranium fiſſum fractumve eſſe aſſequitur chirurgus: nimirum, exploratione per ſpecilcillum: examine ægri, quoad modum rationemque qua vulnus illatum: conſideratione teli quo idipſum inflictum: num perpendicularis, obliquus num fuerit ictus: an in debilem, an verò robuſtum capitis inciderit locum. Vulnus ſitne compoſitum an ſimplex. Addit nunc præter hæc alia ſigna; quibus fretus, certius quam jam dictis concludere etiam primâ refectione poteſt num læſum cranium nec ne. Illa ab animali deſumit facultate, ut quæ in capite habet domicilium. Hac præ ictu læſa, certè valida fuerit cerebri concuſsio ac perturbatio neceſſe eſt. quod cum fit, etiamſi integrum manſerit cranium, ſcire tamen licet, ægrum periculi expertem non eſſe. quid namque periculoſius, quàm ſi vulneri cranij, partis principis accedat affectio? Celſus hæc ſigna ita habet:

*Ita omnino legend. in.

„ *Igitur ubi ea *percuſſa, protinus requirendum*
„ *eſt, num bilem is homo vomuerit; num oculi ejus*
„ *obcæcati ſint; num obmutuerit; num per nares aureſ-*
ve ſan-

ve sanguis ei effluxerit; num conciderit; num sine sensu quasi dormiens jacuerit. Hæc enim non nisi osse fracto eveniunt. Non, hoc est rarò. Eveniunt namque interdum osse integro, si ab obtuso in caput incidente telo valde fuerit concussum perturbatumq; cerebrum. *Atque ubi inciderunt, scire licet necessariam, sed difficilem curationem esse.* significatur namque cerebrum, partem principem, laborare, metumq; esse ne excussus è suis vasis sanguis ac putrescens, phrenitidem aliave adferat incommoda. *Si verò etiam torpor accessit, si mens non constat; si nervorum vel resolutio vel distentio secuta est, verisimile est, etiam cerebri membranam esse violatam, eoque in angusto magis spes est. At si nihil horum secutum est, potest etiam dubitari, an os fractum sit.* Notanda postrema hæc Celsi verba. Eodem modo Ægineta in Capitis fracturis, Vertiginem, Vocis Interceptionem, repentinam collapsionem, ponit. Bilis verò vomitiones, convulsionem, mentis perculsionem, acutamque febrem, ubi membrana tacta fuerit.

Εἰ ὁ πρωθεὶς καρωθῇ. Num percussus velut soporosus fuerit. Significat namque adeo præ ictus vehementiâ concussum turbatumq; esse cerebrum, ut ad peragendam respirationem,

debitè moreque ſolito ſeſe movere nequeat. Non enim eſt naturalis hic ſomnus, verum ſtertor (Carum vocat Hipp.) ei ſimilis quo phrenitici ac lethargici corripiuntur. Illis namque affectubus, tumeſcente cerebro, impletoque ſpatio quod ipſum membranamq; intercedit, locum in quo ſe attollat etiamſi velit non habet; hic, ſpatium iſtud integrè licet ſe habeat, præ imbecillitate tamen ac perturbatione attollere ſe princeps illud viſcus nequit. Inde namque provenire ſoporem, quotidiana decrepitorum ſenum oſtendunt exempla, quos apoplexia cum maxumo ſtertore ſubito invadit, non aliâ de causâ, quàm reſoluto calloſo corpore in ventriculos irruente. Similis hic cari cauſa.

Text. ἢ σκότῳ πεζιχυθῆ. *Num obtenebrati oculi.* Quod perturbatum commune ſenſorium, viſorios ſpiritus, debitè ad particularia ſenſus organa, (ut oculos) non tranſmittat. Triplici namque ratione deficit ſenſuum actio. Ipſum particulare organum ſi vitium in temperie, conformatione, aut partium unione accipiat. Sicuti oculus in ophthalmia, cataractâ, ulcere pupillæ. Nervus organo inſerviens ſi lædatur, velut ſi denſentur, vulnerentur, aut

tur, aut obstruantur optici nervi. Aut denique ipsum commune si laboret sensorium. Sicuti phrenitici floccos carpunt, existimantes ea se, quæ non vident, videre: apoplectici nihil vident. Ita hic, perturbato cerebro, quum viscus illud commotum præ ictu ac perturbatum, munere suo, in conficiendis mittendisque per opticos spiritibus visorijs, non fungatur, oritur hoc symptoma.

καὶ δῖνος. *Si vertigo vulnerato oborta.* δῖνος vorticem, gurgitem Græcis significat, inde δινέω, instar vorticis circumago, gyro. Inde affectus cerebri, quo omnia circumagi videntur, licet ita non sit. Fit namque commotis, nec firmo manentibus loco animalibus, quos ventriculi cerebri continent, spiritibus. indicio certo laborare cerebrum. Text.

ἢ καὶ πίσῃ. *Aut si considerit.* Vocula à πίπτω deducta; cado, labor, corruo significans. indicium propter cerebri animaliumque spirituum perturbationem, apoplexiâ aut paralysi vulneratum corripi. uti quotidie in ijs quæ mactantur videmus animalibus, quæ robustissima licet; tamen unico ictu concidunt. Fieri tamen potest ut vulneratus corruat protinus ab accepto ictu, idque præ per- Text.

cussionis robore ictusque vehementiâ, licet non perturbetur cerebrum;

Hæc itaque symptomata ut plurimùm indicant validam cerebri concussionem. Concussionem dico; cujus hoc loco mentio licet non fiat, alubi tamen fit. Sicuti Coac. Sect. 12. aph. 2. ubi σείσιν hoc malum vocat. ὅσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεσῇ &c. *quibus cõcussum* (propriè conquassatum) *est cerebrum, continue neque vident, neque audiunt, ac fere moriuntur.* σείσις & σείσμος voces græcæ, à σείω derivantur, quod est concutio, quasso, agito. Vtitur illâ voculâ lib. de Artic. ubi inter dislocationis species, σείσιν ponit. haud aliter enim se habere spinam dicit, ac si vimen seu virgam flexilem quatias. Ita σείσμος Aristoteli pro terræ motu sumitur. Exemplum concussionis cerebri est in sternutatione, quam licet natura peragat, quoniam tamen eo momento non parum cerebrum laborat, hinc origo antiquæ consuetudini (quæ etiamnum hodie obtinet) precandi nempe sternutantibus salutem: nimirum ut illis Deus tum adsit, ne concussio illa cerebri aliquid adferat incommodi. omnia namque cerebri latera convelluntur. Vide ad antiquum hunc morem A.

rist-

rist. 1. Hist. Anim. Cap. 11. & Plin. lib. 28. Cap. 2. Ejusdem cerebri concussionis exemplum exhibet Epilepsia; cui apoplexia, aut paralysis si non succedit, non parum tamen cerebri robur enervatur. Nihil itaque periculosius quàm adeo validè cerebrum concuti. Frangitur namque tali quassatione vehementer ejus robur; unde fit ut munia ordinaria peragere nequeat. Sed anne hæc certo, sicuti cerebri læsionem, ita cranij indicant fissuram aut fracturam? εἴκοτα esse fateor, ἀχώριστα minimè. exempla quotidiana id testantur; nempe non adesse hæc signa cranio licet fisso imo (exempla mihi nota) insigniter fracto; eo verò soluto, horum nullum se ostendere. Adeo nihil in naturâ certi. Fatetur ipse Hipp. in Coac. sect. de Capit. vulnerib. aph. 3. dicens ὁ ἴσιν ὁ ἐγκέφαλος τιτρώσκετο, πυρετὸς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ χολῆς ἔμετος ἐπιγίνεται, καὶ ἀποπληξίη. *Quibus cerebrum vulneratur, ijs ut plurimum febris; & bilis vomitio, & apoplexia incidit.* Notandum quod ait, ἐπὶ τὸ πολὺ, ergo non semper.

ὅτ' ἂν δὲ τύχῃ ψιλωθὲν τὸ ὀστέον τῆς σαρκὸς ὑπὸ τοῦ βέλεος, καὶ τύχῃ κατ' αὐτὰς τὰς ῥαφὰς γινόμενον τὸ ἕλκος, χαλεπὸν γίνεται καὶ τὴν ἕδρην τοῦ βέλεος φλά-

φράσασθαι τὴν ἐν τῷ ἄλλῳ ὀστέῳ φανερὴν γινομένην. εἴτ' ἔνεστιν ἐν τῷ ὀστέῳ, εἴτε μὴ ἔνεστιν. ἤν τε τύχῃ γινομένη ἡ ἕδρη ἐν αὐτῇσι τῇσι ῥαφῇσι. *συμβλέπει γὰρ αὐτὴ ἡ ῥαφὴ τρηχυτέρη ἐοῦσα τοῦ ἄλλου ὀστέου. καὶ οὐ διάδηλον ὅτι τε αὐτοῦ ῥαφή ἐστιν, καὶ ὅτι τοῦ βέλεος ἕδρη, ἢν μὴ κάρτα μεγάλη γένηται ἡ ἕδρη. προσγίνεται δὲ καὶ ῥῆξις τῇ ἕδρῃ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ αὕτη ἐν τῇσι ῥαφῇσι γινομένη, καὶ γίνεται καὶ αὐτῇ ἡ ῥῆξις χαλεπωτέρη φράσασθαι ἐρρωγότος τοῦ ὀστέου, διὰ τοῦτο, ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν ῥαφὴν ἡ ῥῆξις γίνεται. ἢν ῥήγνυται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ἕτοιμον γὰρ ταύτη ῥήγνυσθαι τὸ ὀστέον, καὶ διαχαλᾶν διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσιος τοῦ ὀστέου ταύτῃ καὶ ἀραιότητα, καὶ διά τε τῆς ῥαφῆς ἑτοίμης ἐούσης ῥήγνυσθαι, καὶ διαχαλᾶν. †τὰ ἄλλα τὰ ὀστέα τὰ περιέχοντα τὴν ῥαφὴν μεν εἰ ἀρραγέα, ὅτι ἰσχυρότερά ἐστι τῆς ῥαφῆς

*συγκλέπτει nonnulli, neque displicet.

†ἄλλά τε ὀστέα exemplaria habent alia. differentia exigua.

Quum verò osse à telo nudato vulnus in ipsam inciderit suturam, arduum est asserere num teli sedes num verò fissura fuerit. Sutura namque asperior reliquo osse hac in parte tibi imponet, ut iudicare nequeas sitne teli vestigium an verò sutura; nisi amplum valde sit teli vestigium. Accedit etiam sedi rima plerumque quoties sedes in ipsas incidit suturas, tumque osse fisso difficile est de suturâ iudicare, quia

quia rima si adsit suturam ut plurimum occupat. Os namque hisce locis facilè frangitur, ob eam quæ ipsi à naturâ inest imbecillitatem, aut etiam quia ipsa sutura facilè frangitur ac laxatur. Ossa verò vicina suturæ minus facilè franguntur, quia firmiora naturâ sunt.

Illud vult hoc paragrapho, infelices illos esse ægros, quibus cranium finditur, ipsis locis ubi suturæ sunt. nam ejuscemodi fissurarum difficilis est tum cognitio, tum curatio. Cognitio, nam suturæ ipsæ fissuras sive rimas referunt suturarum enim locis cranium ex suâ naturâ fissum est. Si itaque hisce locis levior potissimum inciderit fissura, existimabis esse ipsam naturalem suturæ fissuram. Curatio difficilis, nam fissuræ scalpris deleri aut saltem purgari debent; at ipsis suturarum locis, propter membranosorum filamentorum trajectionem, radere licitum non est. doloris namque immanitas, febrem inflammationemq; excitaret.

Quam profectò sit arduum deprehendere fissuram, quæ in ipsum suturæ alicujus incidit locum, vel exemplo ipsius apparet Hippocratis, qui hoc nomine se deceptum fuisse ingenuè fatetur, idque cum vulnerati pernicie Epid. 5.

Text. *Sutura namque reliquo osse asperior, hac in parte tibi imponet.* uti si specillo obtusiore explores num os fissum sit, si ipso suturæ id feceris loco, hæsitante ac subsistente specillo arbitraberis aut ipsam suturam esse fissuram, sicque frustrà fatigabis ægrum: aut fissuram esse suturam, negligesq; curationem. Etenim tam sutura quàm fissura asperum quid ac renitens offert specillo. Imò tantæ difficultatis hæc res est, ut ne quidem atramento si os tangas certior fieri queas (quæ tamen ratio satis certa est in capillaribus extrà suturas evenientibus rimis) cum ejus vestigium non minus sutura quàm fissura sit exhibiturum.

Text. *Nisi amplum valde sit teli vestigium.* Vidimus obtusa pugionis parte inflictam cranio sedem satis capacem. idipsum ipso suturæ si eveniat loco, facilis cognitio erit; at qualis curatio? nam exposcunt limbi sedis præ ictu exasperati scalpturam; quam sutura non patitur.

Text. *Accedit etiam sedi rima plerumque quoties sedes in ipsas incidit suturas.* Non necessario semper, quia ipsa suturarum loca infirma sunt, si validus ictus insigne faciat vestigium, vix poterit fieri ut non simul findatur os.

ἡ δὲ ῥῆξις ἡ κατὰ τὴν ῥαφὴν γινομένη καὶ διαχάλασίς ἐστιν τῆς ῥαφῆς, καὶ φράσαι οὐκ εὐμαρὴς ᾖ, οὔτε ὑπὸ ἕδρης τοῦ βέλεος γινομένης ἐν τῇ ῥαφῇ, ἐπειδὰν ῥαγῇ καὶ διαχαλάσῃ.

Rima verò ad ſuturam, ipſius ſuturæ eſt ſolutio. non enim facile eſt dicere, ubinam à teli ſede in ſuturâ proficiſcatur, quum finditur ac reſolvitur ſutura.

Idem ferme dicit quod præcedentibus. Quod tamen de ſuturarum ait laxatione, adeo verum eſt, ut notandum ſit præ nimio madore in ipſas ſe præcipitante ſuturas, adeo eas ſubinde hiare, menyngis uti pulſatio conſpici poſsit. argumento, filamenta membranoſa per ſuturas ſe fundentia non ſolùm perioſteon uti pariant id facere; verum & ligamentorum munus oſsibus præſtare cranij, impedientia ne locis ſuturarum diſſolvantur, Non enim voluit nimis arctas eſſe ſuturas natura, ut exhalationibus pateret tranſitus. Exemplo ſit is apud Gal. lib. de Faſc. cui præ nimis arctâ capitis conſtrictione, arctatis ſuturis, ſuperfluiſque cohibitis, tanta fuit oborta inflammatio, oculi uti eruperint extrà orbitas.

ἀλλ' ἔστι χαλεπώτερον φράσαι τὴν ἀπὸ τῆς φλάσιος ῥωγμήν. συγκλέπτουσι γὰρ τὴν γνώμην καὶ τὴν ὄψιν τοῦ ἰητροῦ αὗται αἱ ῥαφαὶ ῥωγμοειδέες φαινόμεναι, καὶ τρηχύτεραι ἐοῦσαι τοῦ ἄλλου ὀστέου. ὅτι μὴ ἰσχυρῶς διεκόπη καὶ διεχάλασε.

Verum adhuc difficilius est asserere osse collisonum rimam egerit, idq; quoniam suturæ rimas referentes (utpote reliquo osse asperiores) iudicium aspectumque medici fallunt; nisi tamen os vehementer dissectum ac solutum sit.

Vbi os vehementer hoc est insigni fracturâ solutum est, tum sane difficile non est, solutionem continui percipere; nam fracturâ solutæ partes intermediæ fluctuant, neque fieri potest chirurgi aspectum uti fugiant; cujus contrarium fit in nudâ rimâ, præsertim capillaris si sit.

ἀλλὰ χρὴ εἰ κατὰ τὰς ῥαφὰς τὸ τρῶμα γένοιτο καὶ πρός γε τὸ ὀστέον στηρίξειε τὸ βέλος, προσέχοντα τὸν νόον ἀνευρίσκειν ὅ, τι πέπονθεν τὸ ὀστέον. ἀπὸ γὰρ ἴσων βελέων τὸ μέγεθος καὶ ὁμοίων, καὶ πολλόν τε ἐλασσόνων καὶ ὁμοίως τρωθεὶς καὶ πολὺ ἧσσον, πολλῷ μεῖζον ἐκτήσατο τὸ κακὸν ἐν τῷ ὀστέῳ ἐς τὰς ῥαφὰς δεξάμενος τὸ βέλος, ἢ ὁ

μὴ ἐς

μὴ ἐς τὰς ῥαφὰς δεξάμενος. καὶ τούτων τὰ πολλὰ πρίεσθαι δεῖ.

Quum in ipsis suturis fuerit vulnus, ossique telum insederit, diligenter tum attendere necesse est, ut quam offensam os habeat, cognoscamus; nam ab æqualibus ejusdemque magnitudinis telis, uti etiam à leviore gravioreve ictu, si in ipsas incidat suturas magis lædetur vulneratus, quam si in alia loca. Horum magna pars sectionem exigit.

Repetitio præcedentium, nimirum efficacius afficere ictus in ipsas incidentes suturas, quàm in alia capitis loca, Causa data, quia ossa naturâ suâ suturarum locis soluta, longè facilius solventur si plagam accipiant, quàm loca capitis integra.

Horum magna pars sectionem exigit. Nimirum, magna pars eorum vulnerum, quæ in loca suturas non habentia incidunt. nam illis scalprorum usus, nihil incommodi adferre potest. Texti.

ἀλλ' οὐ χρὴ αὐτὰς τὰς ῥαφὰς πρίειν, ἀλλ' ἀποχωρήσαντα ἐν τῷ πλησίον ὀστέῳ τὴν πρίσιν ποιέεσθαι, ἢν πρίῃς. περὶ δὲ ἰήσιος τρώσιος τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ ὡς χρὴ ἐξελέγχειν τὰς παθὰς τὰς

ἐν τῷ ὀστέῳ γινομένας τὰς μὴ φανερὰς, ὧδέ μοι δοκέει.

Secare autem ipsis futurarum locis non expedit: sed si sectio necessaria, seca partem ossis vicinam maxumè. Et quidem de Vulnerum capitis curatione, deque ratione qua deprehendi debeant ossium læsiones non apparentes, ita censeo.

Pluribus de causis prohibetur prisis locis ipsis futurarum. imbecilliora namque sunt ipsa futurarum loca, quàm ut eam quam scalptura aut modiolus adfert compressionem, perferre possint. Accedit, filamentorum membranosorum laceratio, nec illa periculi expers. ut non dicam, metum esse à callo gignendo sectionis loco, ne is (luxurians potissimum) obturans futurarum hiaturas, suliginum exitum prohibeat.

Text *Si sectio necessaria, seca partem ossis vicinam maxumè.* Idipsum monebit in sequentibus plenius, nimirum quoties ipse locus divisi ossis chirurgica non patitur instrumenta, ea vicinis locis applicanda. puta fissam fractamve esse ipso futuræ loco calvam, quem casum hic proponit: illam instrumentis tangere, ob jam dictas causas non expedit, &

tamen

tamen casus requirit encheiresin. Statue os fractum ubi nullæ futuræ, verùm in tot divisum vacillantia & fluctuantia fragmenta, uti non conducat ipso loco læso scalpra aut trepanum admovere. Hisce casibus, loca quæ maxumè læsioni vicina eligenda, ibiq; pars ossis exscindenda; ut exitus pateat intus latentibus partim, partim vectes similiaque instrumenta necessaria immitti uti queant. Quam ad rem semper eligendus (nisi quid impediat) locus declivis, ut qui expurgandis superfluis magis conveniens. Ita Hipp. v. Epidem. secuit Autonomum in ipsas ictum futuras die decimo quinto. non secuit autem ipso plagæ loco, sed vicino procul dubio.

ἕλκος ἐν τῇ κεφαλῇ ὐ χρὴ τέμνειν ὐδενὶ, ὐ δὲ οἴνῳ,* ἄλλως ἤκιστα.

* alij ἀλλ' ὡς ἤκιστα.

Capitis ulcus nullâ re madefaciendum, imo ne quidem vino, aut certe quam parcissimè.

Vulnerati cranij ea si fuerit conditio, solutionem continui uti non deprehendat chirurgus: veluti si in ipsas inciderit futuras; si capillaris sit visumq; effugiat; aut si negligentior in investigandâ fuerit rimâ; si serius (quod hisce locis frequens) advocetur, fit non

non rarò ut collecta fissuræ loco sanies, eoq; non educta, illa acrimoniam putredine contrahens, os in cariem præcipitet. Eam hic ulcus vocat, & bene; quum nihil aliud sit caries quam exesio ossis, sive ejus continui solutio facta paulatim ac ut plurimum à causâ intrinseca. Hoc vitium ossa capitis frequenter quum infestet, priusquam docere pergat quo pacto os recenti vulnere laborans tractari debeat, quædam de curatione ejuscemodi præmittit ulceris.

Text. ἕλκος ἐν τῇ κεφαλῇ *Capitis ulcus.* Per ulcus, quod dixi, intelligit cranij, non pericranij, ulcus. hoc propriè περήδων & per crasin κρήδων dicitur Græcis: estque continui solutio in osse, quam erosio genuit. posset simpliciter dici, ossis exulceratio. Est autem axioma chirurgicum universale; ulcus nisi siccetur, curari non posse. nam in omni ulcere novella caro producatur, necesse est. ad carnis productionem requiruntur sarcotica. talia sunt, quæ temperatè calent, quæque citrà adstrictionem siccant. temperatè calida, ut innatum ulceratæ partis calorem (ejus essentia in temperie consistit) recreent. Siccantia ut ichorem illum, quo ob languentem calorem innatum labo-

laborant partes ulceroſæ, abſumant. Hæc ſi in omni ulcere, in capitis ulcere multo magis locum habeant, neceſſe eſt. Etenim caries, ad gangrænam via eſt. Eò magis, quòdoſsis ſit affectus: requirunt autem partes remedia naturæ temperamentoq; ſuo analoga, hoc eſt ſic cantia. Itaque locus carioſus ſcalpris primum radi, & quantum fieri poteſt, mundari debet. Si non ſufficiat ſcalptura, carie nimis profunda exiſtente, cauterijs aut actualibus aut potentialibus tangendus locus. tum topica convenientia applicanda; pulvis iridis, ariſtolochiæ, gentianæ, ſal, nitrum. aut ex his compoſita, qualia apud Gal. videre eſt 3. Method. Cap. 2. idque ut fragmenta vitio tacta ejici à naturâ poſsint. Elegantiſsimam curandi cariem rationem tradit Celſus. Locus dignus qui hic inſeratur. eſt cap. 2. lib. 8. *Omne autem os, ubi injuria acceſſit, aut vitiatur, aut finditur, aut frangitur, aut foratur, aut colliditur, aut loco movetur. Id quod vitiatur; primò fere pingue fit, deinde vel nigrum; vel carioſum. Quæ ſuper natis gravibus ulceribus aut fiſtulis, hiſq; vel longâ vetuſtate, vel etiam cancro occupatis eveniunt. Oportet ante omnia os nudare ulcere exciſo: &, ſi latius ejus vitium eſt, quàm ulcus fuit, carnem ſubſecare, donec integrum*

» os undique pateat: tum id quod pingue est, semel ite-
» rumve satis est, admoto ferramento adurere, ut ex
» eo statu secedat: aut eradere, donec jam aliquid cruo-
» ris ostendatur, quæ integrioris nota est. Nam necesse
» est, aridum sit id quod vitiatum est. Idem in carti-
» lagine quoque læsâ faciendum est. Siquidem ea quo-
» que scalpello radenda est, donec integrum id sit, quod
» relinquatur. Deinde si vel os, sive cartilago rasa est,
» nitro bene trito respergendum est. Neque alia facien-
» da sunt, ubi caries nigritiesve in summo osse est. Si-
» quidem id vel paulo diutius eodem ferramento adu-
» rendum, vel radendum est. Qui radit hæc, audacter
» imprimere ferramentum debet, ut & agat aliquid &
» maturius desinat. Finis est, cum vel ad album os,
» vel ad solidum ventum est. Albo finiri ex nigritie
» vitium, soliditate quadam ex carie manifestum est.
» Accedere etiam cruoris aliquid integro, supra dictum
» est. Si quando autem altius descenderit, utrumlibet
» dubium est. In carie quidem expedita cognitio est.
» Specillum tenue in foramen dimittitur, quod magis
» minusve intrando, vel in summo cariem esse, vel al-
» tius descendisse testatur. Nigrities colligi quidem po-
» test etiam ex dolore & ex febre. Quæ ubi mediocria
» sunt, illa altè descendisse non potest. Manifestior ta-
» men adactâ terebrâ fit. Nam finis vitij est, ubi sco-
» bis nigra esse desijt. Igitur si caries altè descendit,

per

per terebram urgenda crebris foraminibus est, quæ "
altitudine vitium æquent. Tum in ea foramina, de- "
mittenda candentia ferramenta sunt, donec inde sic- "
cum os ex toto fiat. Simul enim post hæc & resolve- "
tur ab inferiore osse quodcunque vitiatum est, & is "
sinus carne replebitur, & humor aut nullus postea "
feretur aut mediocris. Sin autem nigrities est, aut si "
caries ad alteram quoque partem ossis transit, opor- "
tet excidi. Atque idem in carie quoque ad alteram "
partem ossis penetrante fieri potest. Sed quod totum "
vitiatum, totum eximendum est. Si inferior pars "
integra est, eatenusquod corruptum est, excidi debet. "
Item sive capitis, sive pectoris os, sive costa carios a "
est, inutilis vitio est, & excidendi necessitas est. Ne- "
que audiendi sunt qui osse nudato, diem tertium ex- "
pectant, ut tunc excidant. Ante inflammationem "
enim tutius omnia tractantur. Itaque quantum fieri "
potest, eodem momento & cutis incidenda est, & os "
detegendum, & omni vitio liberandum est, longeque "
pernicios issimum est, quod in osse pectoris est: quia "
vix etiam si rectè cessit, curatio veram sanitatem "
reddit. "

Ex hoc Celsi loco satis patet, cariem sisti neque tolli posse, nisi os siccetur. Idcirco subjungit Hipp. non tantum ab humidis actualibus, sed & potentialibus abstinendum in

„ carioſo cranij ulcere. dicit namque οὐδὲ οἴνῳ *ne*
„ *quidem vino.* quod potentiâ licet ſive effectu ſiccet, actu tamen humet. Ipſe Author lib: de Vlcer. inculcat. ulcera nullis madentibus tangi debere niſi vino; hic tamen in capitis ulcere vinum interdicit. In aliarum partium ulceribus conceditur uſus vini nigri ac auſteri, idque ad repellendum & ſiccandum: tum & quia partes illæ non ita ſiccæ ſunt uti os. Niſi dicere velimus, recentibus cranij ulceribus vinum minimè convenire, nî medicatum ſumas; quale eſt, cui abſinthium, roſæ, myrthus, betonica, nuces cupreſsi, ſimiliaq; incoxerint. Etenim ulcus nullo pacto glutinandum, niſi prius mundetur, oſsiſque tacti fragmenta ejecta ſint. At vinum auſterum repellendi ſuâ vi has actiones impedit. melius itaque eſt inſiſtere uſui topicorum à nobis iam traditorum ſimiliumque. Veteres emplaſtrum Iſis valde commendant. etiam alia, quæ apud Celſum videre eſt cap. 19. lib. 5.

οὐδὲ καταπλάσσειν, οὐδὲ μοτῷ τὴν ἴησιν ποιέεσθαι.

Nec etiam cataplaſmate, uti nec linamentis utendum.

Prohibuit humectantia in capitis vulneribus

ribus; tria alia vetat. 1. usum cataplasmatum. 2. linamentorum. 3. fortis ligaturæ. hæc namque omnia fuliginum, à quibus liberari satagit os carioſum, impediunt exhalationem. Fieri enim nequit ſolatium uti carioſo adferatur oſsi, niſi ventiletur: etenim præ nonnaturali ei inhærente materiâ obruitur extinguiturque innatus oſsis calor, unde ad gangrænam trahitur. at verò jam dicta tria poros ac ſpiracula oſsis obſtruunt, impediuntque ne ſuperfluis detur exitus.

καταπλάσμ. duplici nomine obſunt cataplaſmata; præterquam enim quod craſsitie ſuâ os claudant; etiam facultate conſtant ſuppuratoriâ. aſt talia, calida & humida. Vidi non ſemel incipiente partis alicujus carnoſæ gangrænâ, redditam confirmatam præ cataplaſmatum, plagularum, faſciarum nimiâ craſsitie ac mole. quanto magis in cranio? Text.

ἀδέμασιν. *nec linamentis.* Sunt linamenta ex linteo aut lino crudo parata; quæ vulneribus immittuntur; aut ut ichorem ſuperfluum in ſe trahant; aut ut medicamentis quibus tingi ſolent locum vulneris imbuant. Horum uſus in recentibus eſt pericranij vulneribus, quorum labijs ſicca applicantur ad hæmorrha- Text.

giam ſiſtendam: at pinguedine tincta, oſsi minimè admovenda.

οὐδὲ πιέζειν χρὴ ἕλκος ἐν κεφαλῇ. *Neque admodum comprimendum capitis ulcus.* Quod fit plagularum faſciarumque fortiter nimis ſtringentium ac comprimentium uſu, nam illa & poros & ſuturas cranij claudunt, eaque ratione fuliginum effluvium impediunt. Vidi hac in parte peccaſſe chirurgos non ſemel. Notum eſt exemplum Mantiæ ex Galeno paulo ante citatum. Potiſsimum verò incommoda hinc enata vidi, in membris fractis. illa enim relinquere applicatis ferulis plaguliſque circumpoſitiſque faſcijs poſt primam reſectionem diebus aliquot ſolent plerumque chirurgi, reverſique membrum incipiente tactum gangræna vident. Dicunt nonnulli, faſcias quaſdam dari reprimentes. Reſpondeo, earum uſum hic non eſſe neceſſarium, quum caput in faſtigio collocatum corporis, repercuſsione non indigeat.

ἢν μὴ ἐν τῷ μετώπῳ ᾖ τὸ ἕλκος ἢ ἐν τῷ ψιλῷ τῶν τρίχων, ἢ περὶ τὴν ὀφρῦν καὶ τὸν ὀφθαλμόν. ἐν ταῦτα δὲ γινόμενα τὰ ἕλκεα, καταπλάσιος καὶ ἐπιδέσιος μᾶλλον κέχρηται ἢ πᾶν ἄλλοθι τῆς κεφαλῆς

φαλῆς τ' ἄλλης. περιέχει γὰρ ἡ κεφαλὴ ἡ ἄλλη τὸ μέτωπον πᾶν. ἐν οἷς τῶν περιεχόντων τὰ ἕλκεα, καὶ ἐν ὅτῳ ἂν ᾖ τὰ ἕλκεα φλεγμαίνει καὶ ἐπανοιδίσκεται δι' αἵματος ἐπιῤῥέον. χρὴ δὲ οὐδὲ τὰ ἐν τῷ μετώπῳ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου καταπλάσσειν καὶ ἐπιδεῖν, ἀλλ' ἐπειδὰν παύσηται φλεγμαίνοντα, καὶ τὸ οἴδημα καθίσῃ, παύεσθαι καταπλάσσοντα καὶ ἐπιδέοντα.

Niſi in fronte (nimirum comprimere licet) *fuerit, aut loco depili ſeu glabro, aut circà ſupercilium & oculum. nam horum locorum ulcera magis patiuntur cataplaſmata, ac deligationes, quàm quæ aliis capitis accidunt locis; quum reliquum caput frontem contineat. at verò ulcera ubicunque accidunt, propter ſanguinis fluxum ab iis quibus continentur in inflammationem ac tumorem præcipitantur. Attamen neque in frontis affectibus ſemper & quocunq; tempore cataplaſmatis deligationiq; locus eſt, niſi poſtquam inflammatio deſijt, tumorq; evanuit, tum enim ab his abſtinendum.*

Niſi in fronte. Vincula faſciaſque comprimentes quas in reliquo capite damnavit, admittit in frontis vulneribus. cauſamq; addit. Text.

quoniam reliquum caput frontem contineat: quibus hoc vult, quibuſcunque locis fiunt ulcera Text.

cera, tumores, aut inflammationes, illis, affectubus ab influxu noxiæ materiæ maxumè metuendum. Hac de causâ videndum semper quænam sint loca mittentia materiam ad partes laborantes, admovendaque reprimentia ac repercutientia, quæ affluentem materiam eo adigant, unde fluere incipit. Iam verò frons obnoxia influxui est materiæ noxiæ; nam in frontem desinunt sesèq; exonerant sinus membranæ duræ, is potissimum falci qui comparari solet. Est præterea frons declivis admodum. In fronte collocatum infundibulum cum pituitariâ glandulâ; nares, palatum, ad frontem sunt omnia, ita ut excrementa se soleant frontem versus efferre. Adde, in fronte esse bregma, locum corpori perpendicularem, & versus quem natura solita est corporis superflua, halituosa potissimum mittere. Hæ causæ sunt, quur frequentius multò fronte quàm aliâ capitis parte doleamus. quur etiam facile inflammationem incurrat frons. Frons contracta phrenitidem minatur, inquit in Coac. Hippocrates. Hisce de causis constringentia ac reprimentia vincula fronti magis quàm reliquis capitis locis conveniunt, ut eorum ope

ope reprimatur affluens inflammationis, tumoris, aliorumque symptomatum materia.

Addit tamen, non omnibus vulnerum frontis temporibus ei convenire vincula comprimentia, sed quamdiu tumor & inflammatio durant tam diu ipsis utendum, illis cessantibus porrò abstinendum, idque ne nimium claudantur ossis frontis pori ac spiracula.

ἐν δὲ τῇ ἄλλῃ κεφαλῇ ἕλκος ὅτε μολῦν χρὴ, οὔτε καταπλάσσειν, οὔτε ἐπιδεῖν, εἰ μὴ ἢν τομῆς δέοιτο.

In ceteris capitis ulceribus, nec linamento, nec cataplasmate utendum, uti neque deligatione, nisi sectione opus sit.

Non sum hic cum ceteris Interpretibus in eadem sententiâ, Hippocratem nimirum per sectionem (quâ cum opus est, concedit linamenta & cataplasmata) hic intelligere πρίσιν seu sectionem aut exsectionem ossis; verum dissectionem pericranij. Non enim dicit necessariam esse πρίσιν, sed εἰ μὴ καὶ τομῆς δέοιτο. quum etenim dissecatur pericranium, dissectis quæ habet vasis non rarò molesta oritur hæmorragia; cui coercendæ, linamentis siccis aut

adstringentibus topicis, tum & firmis opus est vinculis. Confirmant meam sententiam ea quę subsequuntur:

Τάμνειν δὲ χρὴ τῶν ἑλκεῶν τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ γινομένων, καὶ ἐν μετώπῳ, ὅπῃ ἂν τὸ μὲν ὀστέον ψιλὸν ᾖ τῆς σαρκὸς, καὶ δοκέῃ τι σῖνος ἔχειν ὑπὸ τοῦ βέλεος. Τὰ δὲ ἕλκεα μὴ ἱκανὰ τὸ μέγεθος τοῦ μήκεος καὶ τῆς εὐρύτητος, ἐς τὴν σκέψιν τοῦ ὀστέου εἴ τι πέπονθεν ὑπὸ τοῦ βέλεος κακὸν, καὶ ὁποῖόν τι πέπονθεν, καὶ ὅσον ἡ μὲν σὰρξ πέφλασται. καὶ τὸ ὀστέον ἔχει τὸ σῖνος. καὶ δ' αὖ τε εἰ ἀσινὲς τέ ἐστιν τὸ ὀστέον ὑπὸ τοῦ βέλεος, καὶ μηδὲν πέπονθε κακόν. καὶ ἐς τὴν ἴησιν, οἵης δεῖται τινὸς τό τε ἕλκος, ἥ τε σάρξ. καὶ ἡ πάθη τοῦ ὀστέου. Τὰ δὴ τοιαῦτα τῶν ἑλκέων τομῆς δεῖται.

Exigunt autem sectionem capitis frontisque ulcera postquam os nudatum est, & verisimile fuerit à telo esse violatum; ipsa verò ulcera neque lata neque longa satis sint ut conspici possint an quid offensæ os à telo incurrerit, cujusmodi illa sit & quam magna: quantum item carnis collisum sit. aut, num è contra os sub telo inviolatum remanserit, nihilque mali senserit; quidque tam in carnis quàm ossis curatione observari debeat. Quod si nudato osse ulcera intus cava sunt, abundè incidere id cavum transversum oportet. Hæc itaque talia ulcera, sectionem expostulant.

Nihil

Nihil apertius, quàm Hippocratem hic de divisione seu dissectione pericranij, seu cutis capitis loqui. nam tum oportet τάμνειν inquit: hoc est novaculâ incidere pericranium, quum a telo non fuerit satis divisum, ita ut num subjectum os læsum sit, & quo læsionis genere teneatur conspicere possimus. hanc rem antea pag: 113. adducto in medium Celsi loco prolixè explicuimus, quo pacto nimirum talis sectio instituì debeat, & quænam in ea observare conveniat. Tres itaque sunt hujus paragraphi cautiones chirurgo in dissectione pericranij observandæ. 1. non esse eâ utendum, ubi a telo satis diductum est: idque ne dolore frustrà excarnificemus ægrum. id illa docent verba: *Exigunt autem sectionem capitis frontisq; ulcera postquam os nudatum est, ipsa verò ulcera neque lata neque longa satis sunt ut conspici possit.* Si tum tantum, itaque ubi præ telo satis denudatum os, non est ulterius disecandum pericranium. Idem Cels: Cap. 4. lib. 8. *Quacunque autem de causâ curatio* " *hæc necessaria est, si nondum satis cutis patefacta est* " *latius aperienda est, donec quidquid læsum est, in con-* " *spectu sit.* Et paulo post: *plagam si ex vulnere est,* " *talem necesse est habeamus qualem acceperimus. Si* "

manu facienda est &c. Itaque non indiscriminatim, quod à nonnullis fit, in omnibus vulneribus pericranium dissecandum, sed si res exigat. 2. Majorem requiri pericranij dissectionem, ubi os subjectum cariosum est; potissimum quum locus cariosus rotundus existit. illis verbis: *quod si nudato osse ulcera intus cava sunt, abundè incidere id cavum transversum oportet.* 3. Non esse absque judicio ac diligenti consideratione, quemcunque pericranij locum incidendum, quum nonnullis id absque summo discrimine fieri nequeat; sed requiritur, ut chirurgus sit bonus Anatomicus, quò norit quibusnam locis subjectæ sint pericranio partes quas intactas relinquere, aut summo cum judicio secare oporteat. Vti in fronte quum sint palpebrarum musculi, nunquam per transuersum frontis cutis dissecanda, ne hominem excæces. Ita in occipite sunt musculi capitis motui addicti; cavesis illos violes. Potissimum verò cavendum à temporibus, uti sequente paragrapho monebit.

ἂν καὶ μὲν ὀστέον ψιλωθῇ τῆς σαρκὸς, ὑπόκοιλα δὲ ᾖ ἐς πλάγιον ἐπιπολὺ ἐπανατέμνειν τὸ κοῖλον, ὅκου μὴ εὐχερὲς τῷ φαρμάκῳ ἀφικέσθαι, ὁκοίω ἂν

ψυχρή. καὶ τὰ κυκλότερα τῶν ἑλκέων. καὶ ὑπόκοιλα μὲν πολύ, καὶ τὰ τιτῶντα ἐπαναλέμνων τὸν κύκλον διχῇ κατὰ μῆκος, ὡς πέφυκεν, ἄνθρωπος, μακρὸν ποιεῖν τὸ ἕλκος. Τάμνουσι δὲ κεφαλὴν, τἆλλα μὲν ἄλλα τῆς κεφαλῆς, ἀσφαλείᾳ ἔχει τεμνόμενα. ὁ δὲ κρόταφος, καὶ ἄνωθεν ἐπὶ τοῦ κροτάφου, κατὰ τὴν φλέβα, τὴν διὰ τοῦ κροτάφου φερομένην, τέτμηται τὸ χωρίον μὴ τάμνειν. σπασμὸς γὰρ ἐπιλαμβάνει τὸν τμηθέντα. καὶ ἢν μὲν ἐπ' ἀριστερὰ τμηθῇ κρόταφος, τὰ ἐπιδεξία ὁ σπασμὸς ἐπιλαμβάνει. ἢν δ' ἐπὶ δεξιὰ τμηθῇ κρόταφος, τὰ ἐπ' ἀριστερὰ ὁ σπασμὸς ἐπιλαμβάνει.

Atque etiam ubi os quidem nudatum carne fuerit, fuerit verò obliqua quædam in ulceribus cavitas, oportet tum cavitatem illam sufficienter incidere, ubi medicamentum facile eò pertingere nequit. Oportet etiam incidere ulcera rotunda valdeque cava, ut orbe in longitudinem bifariam diviso, pro hominis natura ulcus longum reddatur. Quum incidendum caput est, cætera quidem loca tutò incidantur; at tempus, regioque superior prope venam quæ per tempora fertur, hic inquam locus secari non debet. Convulsione namque corripitur ita incisus. Et

quidem ſiniſtrum tempus inciſum ſi fuerit convelluntur dextra; ſin dextrum, ſiniſtra.

Hæc jam eſt cautio tertia, obſervanda religiosè chirurgo in pericranij apertione; ut norit non eſſe temere & ſine magnâ causâ aperiendam cutem in temporibus. Nam eo fine ſecatur cutis, ſubjectum uti os denudetur; at hoc loco inter cutem ac os interjecti ſunt temporales muſculi; quos diſcindere ſummè periculoſum, ne dicam lethale eſt. Anne ſemper? Minimè. Vidi namque ala molæ puero ita colliſum tempus dextrum, aliquot uti oſsis pertuſi fragmenta per vulnus eximerentur, nihil tamen incommodi toto curationis tempore patiente puero. Ita tempora aperiri manu chirurgi non ſemel vidi, abſque ullo ſymptomate: verum ducebatur ſemper novacula ſecundum ductum fibrarum temporalis muſculi. ij namque omnes excurrunt tendinem verſus. Itaque, ſi novaculam ducas ab occipite faciem ſive os jugale verſus (nam illud à naturâ temporalis & maſſeteris impoſitum tendinibus) minus erit periculi. Minus dico; nemini namque author fuerim, leviter & niſi ſummâ expoſcente neceſsitate uti tempora dividat; verum eorum causâ hoc moneo, qui adeo meticu-

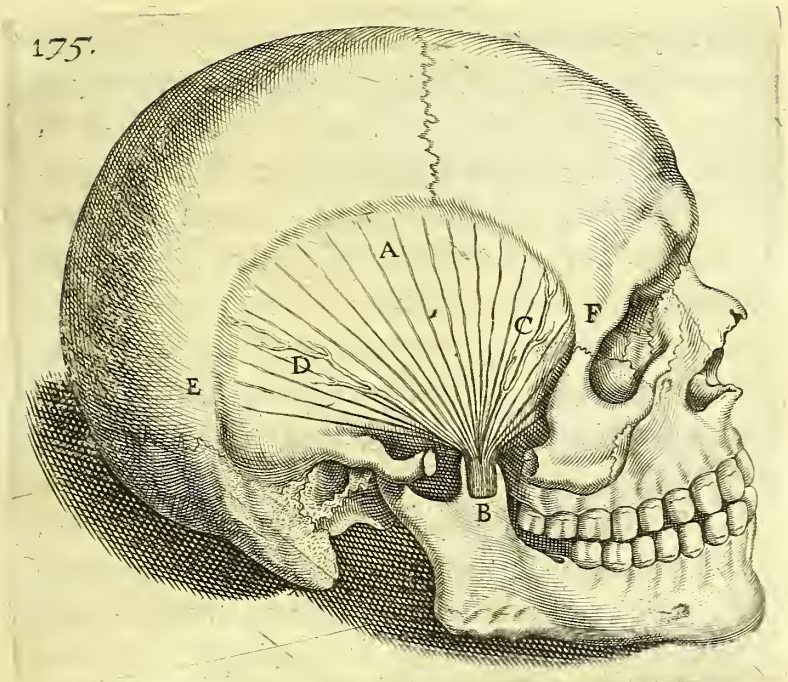

A Musculus Temporalis.
B Dicti musculi tendo, ex fibris in eum desinentibus enatus, acutoque maxillæ processui sub osse Iugali, hic diffracto, insertus.
C Vasa temporali concessa.
Quod si novaculam ducas ab E versus F fieri non potest quin per transversum tam fibras quam vasa disseces.

losi in

losi in divisione cutis laborantibus temporibus, potius uti omni ope destitutum ægrum deserant, quam ad encheiresin uti deveniant. reverà, tam potest hic peccari in defectu quàm excessu. Hęc nisi nota sint ac observentur, revera res periculo non vacat. Quod si namque per transversum ducas novaculam non poteris evitare venæ, arteriæ, nerviąue, (vasorum temporali musculo concessorum,) dissectionem. Venam, potissimum verò arteriam si lædas, non nisi summo cum labore cohibebis effluentis aut potius cum impetu exilientis sanguinis impetum. Nam comedente, loquente vulnerato propter maxillæ, læso temporali nexæ motum, novam incurret hæmorrhagiam; quam ut sistas, pluribus opus erit plagulis, arctissimaq; insuper constrictione, quæ eripiendo arteriæ liberam pulsationem, in certam perniciem ægrum trahi videbis. Si nervum, convulsionis oritur metus, & quidem convulsionis caninæ, quâ durante æger nihil cibi sumere poterit. Vniversum musculum si dissecces (quod ut os petrosum denudetur fiat necesse est) omnes necesse est ejus fibras tendinem versus excurrentes dis-

secces

feces unde maxillæ aut resolutio, aut certa sequetur convulsio. Exempla hanc ad rem fide digna adducere in medium possem ex Iacotio, Columbo, Paræo, Fallopio, Langio, Hildano plurima; sed sufficit magni Hippocratis authoritas, ex naturâ & conditione loci desumta. qui quod addit notatu dignum, imo necessarium est, nimirum, *siniſtrum tempus inciſum ſi fuerit, convelli dextrum; ſin dextrum, ſiniſtrum.* Idem ijsdem pene verbis repetit Coac. Præn. Cap. de Trωmatis, aph. 1. ὁκόσοισι κρίζαφος τέμνεται, σπασμὸς ἐκ τῶν ἐναντίων τῆς τομῆς ἐπιγίνεται. *Quibuscunque tempora præciduntur convulsio incidit è diverso partis præcisæ.* Quænam hujus rei causa? eam dare non est difficile. Maxillæ enim inferioris motui inserviunt temporales musculi. eam uti superiori adducant, necesse est simul agant seu se contrahant: uti cum simul se laxant, ductâ maxillâ aperitur os. Quod si horum alteruter dissectis per transversum ejus fibris resolvatur, is amplius se firmare non poterit; oppositο contrà munus suum exercente (non quidem invitus nimium agit oppositus musculus, sed iniussus) universa maxilla eò retrahatur necesse est. Itaque is tum con-

vellitur. Dissectus namque paralysi, convulsione laborat oppositus. Exemplum est in spasmo cynico, ubi similis est causarum ratio. Quærat quis. quur non itaque omnem paralysin sequatur aut comitetur oppositi lateris convulsio? quia partes habent musculos separatim agentes; secus ac hic, ubi ambo temporales musculi quum uni eidemque inserviant parti, maxillæ dico, sunt robore æquales, sitque inde quædam velut ἀντίπασις seu æquilibrium, aut uti eleganter Hipp. lib. de Art. ἀδελφίξια, fraternitatem, mutuum consensum dixeris; ut necesse sit, alterutro à suo cessante officio, oppositum spasmo contrahi; nam pars maxillæ quam antea tendebat læsus, nunc universa versus oppositum fertur. In aliarum partium musculis secus fit, ut qui separatim agunt. Quænam namque dari possit pars cujus extensioni plures, ijq; oppositi inserviant musculi? si detur, in illo membro, idem quod in temporibus fiat, necesse est. Non possum autem satis mirari Casij medici in dissolvendo hoc nodo audaciam, qui rationem redditurus problemate. 41. quur opposita resolvantur temporibus læsis, causam dicit: quòd omnes nervi à basi

cerebri

cerebri oriantur, & ab exortu dextri ad sinistra, sinistri ad dextra abeant. quis hæc inquam aut vidit aut scribere cogitavit. Sensus docet, nervos ab exitu ad sua singulos abire latera. Ridenda itaque non refellenda hæc Casij sententia.

Fisso itaque fractove temporum osse ægrum deseret Chirurgus? minimè verò, sed secabit pericranium sincipitis loco vicino; denudatoque ossi, si res ita exigat, modiolum admovebit. Exemplum ejus est apud Galen. 6. Meth. Cap. ultim: *Quod sincipitis ossi proximum est, Temporis os vocatur. in eo luculenta fractura longissimè pertinebat: quam quidem minimè attingens, sed tantum sincipitis os exscindens hominem sanavi. adeo ut nunc quoque multos annos vivat. Etiam Paræum* lib. 9. cap. 9. *Ne quis (inquit) chirurgus eo temeritatis veniat, ut musculi illius sectionem aggredi ausit ad subjectum os terebrandum: supra potius aut ad latus, ac quàm proximè partem affectam fieri poterit sibi terebrandum putet. Quod ego feci in nobili Petrechio. Is in triumphali Regis Henrici secundi in urbem ingressu, lapide ita sauciatus est, ut impetu os petrosum fractum, & vehementer contusus temporalis musculus, sine vulnere tamen extiterit. Sequenti die advocatus, perspecta la-*

„ ctâ læsionis specie, & læsæ partis conditione, Medi-
„ corum & aliorum mecum Chirurgorum consilium
„ cogendum sensui; ex quibus cum quidam censerent di-
„ videndum quamprimum temporalem musculum, ut
„ renudato osse terebrare liceret, sicque fracta ossa exi-
„ mere; Ego contrà acriter resistere cœpi, citatâ Hip-
„ pocratis sententiâ, ex lib. de Vuln. Capitis, quâ in-
„ terdicitur Chirurgis ejusmodi musculorum sectione,
„ metu commemoratorum symptomatum; citata etiam
„ experientiâ, quâ crebro animadverteram, quibus is
„ sectus fuisset musculus, convulsos interijsse; satius
„ multo futurum, si proximè supra fracturam, os te-
„ rebrâ aperiretur, intacto quam minimum temporali
„ musculo. In eam sententiam cum tandem omnes des-
„ cendissent, ipse ex tempore sectione trigona cutem
„ musculosam, quæ supernæ fracturæ immineret, di-
„ visi. Postero die, qui tertius erat morbi, terebravi,
„ ac terebratione peractâ diebus aliquot post, quatuor
„ aculeata fracti ossis fragmenta exemi, tubulumque
„ plumbeum planum immisi, per quem, jusso ægro quo-
„ ties curaretur caput deprimere, & ore naribusque
„ obturatis contentius expirare, multa manabat sanies
„ inter cranium & crassam menyngem collecta. Reli-
„ quæ sordes, si quæ contumacius adhærerent, rerum
„ detergentium decocto elui; tantumque Deo conatus
„ meos fortunante, perfeci, ut tandem convaluerit.

Par

Par casus & similis fortuna in Metarum obsidione contigit Pienarum domino. Is enim cum ad dirutam muri partem propugnaret, fracto temporum osse læsus est lapidis ictu, ex adstante muro elisi, æneo tormento ab Imperatoris castris disploso: ab ictu statim concidit, sanguinem ore, naribus & auribus cum multo vomitu reddidit, ac totos fere quatuordecim dies mutus & attonitus sic extitit, ut neminem adstantium agnosceret: Crebræ palpitationes ac subsultus convulsorij illum exercebant, facies tumida erat. Terebratum autem fuit illi os frontis ad latus temporalis musculi, manu Petri Auberti Chirurgi Regij: ac quamvis die quinto ac vicesimo caro mollis & exquisito sensu prædita, per foramen terebra factum emersisset, cujus ortum cathæretici pulveres prohibere non potuerunt, tandem tamen convaluit.

ὅτ' ἂν οὖν τάμνῃς ἕλκος ἐν κεφαλῇ ὀστέων εἵνεκα τῆς σαρκὸς ἐψιλωμένον, θέλων εἰδέναι εἴ τι ἔχει τὸ ὀστέον κακὸν ὑπὸ τοῦ βέλεος, ἢ καὶ οὐκ ἔχει, τάμνειν χρὴ τὸ μέγεθος τὴν ὠτειλὴν, ὅση ἂν δοκέῃ ἄνω χρῆναι. Τάμνοντα δὲ χρὴ ἀναστεῖλαι τὴν σάρκα ἀπὸ τοῦ ὀστέου, ἢ πρὸς τῇ μηνύγγι καὶ πρὸς τῷ ὀστέῳ πέφυκεν. ἔπειτα διαμοτῶσαι τὸ ἕλκος

πᾶν μοτῷ. ὅστις ἂν εὐρύτατον τὸ ἕλκος παρέξει ἐς τὴν ὑστεραίην ξὺν ἐλαχίστῳ πόνῳ. μοτώσαντα δὲ καταπλάσματι χρῆσθαι ὅσον ἂν χρόνον καὶ τῷ μοτῷ, μάζην ἐκ λεπτῶν ἀλφίτων, ἐν ὄξει διαμάσσειν ἢ ἕψειν καὶ γλίσχρην ποιέειν ὡς μάλιστα.

Quum itaque ob os carne nudatum ulcus in capite secatur ut deprehendas num os loco ictus labem aliquam acceperit nec ne, dissecare eâ amplitudine parte superiore vulnus necesse est. Quod dum facis, carnem qnæ ossi & membranæ adhæret ab osse removebis. Quo facto, linamentis vulnus implendum, quæ in sequentem diem vulnus apertissimum exhibeant. Linamentis inditis & cataplasmate quamdiu linamenta adhibentur, utendum maza ex tenuissimâ polentâ aceto subactâ, sicque cocta, donec glutinosa evadat.

Hic paragraphus etiam ad pericranij pertinet divisionem. nam dissectio illa quum hæmorrhagiam non excitare non possit, quæritur quâ ratione sanguinis effluvium coërceri possit (nam ejus nimium effluvium ægri vires valde dejiciet.) Author hoc loco duobus remedijs occurrit, jubens ut simul ac dissectum pericranium fuerit, linamentis replea-

repleatur locus sectus. nam siccitas lini è quo carpto volsove ejuscemodi parantur linamenta, imbibet fluentem sanguinem. Si nimius fuerit sanguinis impetus, tingantur linamenta medicamentis sanguinem supprimentibus; quale ovi albumen, bolus, pulvis rosarum siccarum, pulvis myrtillorum, similiaque. Neque solum hoc nomine linamenta immitti secto vult pericranio; verum insuper jubet, ut quam copiosa illa submittantur, diductis incisi pericranij labijs. Ea namque ratione cutis tota ab osse recedit, proximaque refectione os liberè conspici poterjt num aliquo teneatur vitio, ac instrumentis si opus tangi. Alterum remedium, ut præter linamenta applicentur loco secto, uno aut altero die (quum enim sanguis cohibitus fuerit, non est opus hoc remedio) cataplasma, quod suâ partim siccitate, partim emplasticâ vi ora dissectarum venarum claudendo, eâ ratione sanguinem sistat. Illud præscribit ex mazâ, coctâ ex aceto; ἄλφιτον vocat. Estque nil nisi hordei tosti frictique farina. Illa si liquore aliquo subligatur, μάζη dicitur. Maza latinum nomen non habet, nisi Offam ex Plinio dicamus. Erat olim ci-

bus

bus vilior & plebeorum. Nam ubique veteres τὸν ἄρτον, & μάζαν, panem & mazam, sibi invicem opponunt. Ita Hipp. lib. de Salub. Diæt. panem prohibet, mazam ut molliorem cibum concedit. Et lib. περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς, panem & mazam, ut ficciorem & humidiorem cibum inter se conjungit. Porrò Erotianus μάζαν ita describit: φύραμα ἐξ ἀλφίτων γινόμενον, ποτὲ μὲν μετ' ὀξυμέλιτος, ποτὲ δὲ μετ' ὀξυκράτου, ἢ ὑδρομέλιτος, ἢ μετ' ὕδατος. *Farinam hordei tosti humore aliquo subactam sive oxymelite, posca, mulsa, aut aqua.* Hoc medicamentum omnibus satisfaciet hoc casu concurrentibus indicationibus. opus namque est suppressione, doloris lenitione, inflammationis inhibitione. quæ cuncta potest farina hordei tosta, acetoque permista. Galenus hoc casu topicum laudat ex melle, cerâ, medullâ cervinâ, myrrhâ, & resinâ terebinthinâ, addito aceto.

Verum enimvero ad sanguinem, qui dissecto profunditur pericranio quod attinet, illud notandum; ut cum iudicio hac in parte agat chirurgus. Reperiuntur enim nonnulli vulnerati, sanguine abundantes, potissimum quum vulnerarentur, repleti potu, tum & irâ valde excandescentes: his talibus expedit

expedit ut sanguis liberalius feratur priusquam supprimitur, ita enim de supervenient inflammatione minus erit periculi; Contrà, qui emaciati, qui dejecto animo, pueri, his talibus quam citissimè supprimendus.

Τῇ δ' ὑστεραίῃ ἡμέρῃ ἐπειδὰν ἀξέλῃς τὸν μοτὸν, καλιδῶν τὸ ὀστέον ὅ, τι πέπονθεν, ἐὰν μή σοι καταφανὴς ἡ πῶσις, ὁποίη τίς ἐστιν ἐν τῷ ὀστέῳ, μὴ δὲ διαγνώσκῃς εἰ τέ τι ἔχει τὸ ὀστέον κακὸν ἐν ἑωυτῷ, ἢ καὶ οὐκ ἔχει. Τὸ δὲ βέλος δοκέει ἀφικέσθαι ἐς τὸ ὀστέον καὶ σινᾶσθαι. ἐπιξύειν χρὴ τῷ ξυσῆι κατὰ βάθος, καὶ κατὰ μῆκος τοῦ ἀνθρώπου ὡς πέφυκεν. καὶ αὐδῆις εἰ ἢ κάρφος τὸ ὀστέον τῶν ῥηξέων ἕνεκα τῶν ἀφανέων ἰδεῖν, καὶ τῆς φλάσιος, ἕνεκα τοῦ ἀφανέος τοῦ οὐκ ἐσφλωμένης εἰσω ὑπὸ τοῦ φύσιος τοῦ κεφαλῆς τοῦ ἄλλου ὀστέου. ἀξελέγχει γὰρ ἡ ξύσις μᾶλλον, ἢν μὴ καὶ ἄλλως καταφανέες ἐῶσιν αἱ πάθαι οὖσαι ἐν τῷ ὀστέῳ τοῦ βέλεος. καὶ ἢν ἕδρην ἴδῃς ἐν τῷ ὀστέῳ τοῦ βέλεος ἐπιξύειν χρὴ αὐτὴν τὴν τὴν ἕδρην τοῦ βέλεος. καὶ τὰ περιέχοντα αὐτὴν ὀστέα, μὴ πολλάκις τὴν ἕδρην περισχίζειν ῥῆξις, καὶ φλάσις, ἢ μένη φλάσις. ἔπειτα λαμβάνῃ καὶ καταφανέα ἔοντα.

Postridie, ablatis linamentis, inspice quo malo os teneatur. Quod si qualis sit noxa consequi nequeas,

neque num os læsum sit, telum licet os attigisse, ipsumque læsisse tibi videatur, scalpro radere oportet in altitudinem ac longitudinem prout vulnerati fuerit natura: imò & transversim, ob rimas quæ visui se non subjiciunt, tum & propter non apparentem collisionem, quum os desinens ab alio non recesserit osse. Nam scalpturâ ossis vitia, alioqui non apparentia, deprehendi solent. Etiam si teli vestigium in osse apparuerit, scalpenda sedes tum & quæ circum sunt ossa; ne cum ad teli vestigium sæpe fissum collisumque, aut tantum collisum accedat, ea postmodum lateant neque in conspectum se dent.

Traditis ijs quæ chirurgo obſervanda in diſſectione pericranij, nunc progreditur, expoſiturus quid porrò fieri debeat. Iubet itaq; ut quamprimum (poſtridie inquit) ad πίσιν accedat, hoc eſt, uti os ſcalpris tractet. Scalptura, quatuor de cauſis neceſſaria. 1. ut latentes obſcuræq; rimæ denudentur. 2. ut apparentes fiſſuræ deleantur. 3. Superficies calvæ ab aëre alterata (nam ſtatim nigredinem contrahit) auferatur. 4. Si quæ in oſſe aſperitas inæqualitaſve, illa ut lævigetur. Oſsi etenim exaſperato novellam carunculam ægrè inducit natura. Hæ primariæ ſcalpturæ cauſæ. In quâ utinam frequentiores forent chirurgi; nam

nam commodi adferre poteſt plurimum. incommodi nihil. Eâ autem neglectâ, noxis multis præbetur occaſio.

Τῇ δὲ ὑστεραίῃ. Notandum, quod iubeat protinus ſecundo ab illato vulnere die os radi. In magnis quidem vulneribus interdum non ante diem tertium os ablatis linamentis detegimus, metu hæmorrhagiæ: quæ ſi deſierit, quò citius eò melius. Nihil etenim in capitis vulneribus calamitoſius, quàm rem trahere aut differre; nam ſicubi, hic locum habet, Occaſio præceps. Vt nullo pacto ij audiendi ſint qui freti Celſi authotitate, ſatis eſſe putant ſi æſtate ante ſeptimum, ante decimumquartum diem hyeme priſis inſtituatur. Explodenda opinio, & quibuſcunque modis averruncanda è chirurgorum animis. quum quotidiana id teſtentur exempla, ſi eouſque rem differas, nihilominus tum mori ægros. Revocentur huc à nobis tradita pag: 47. Audiatur Celſus ipſe ſui, uti videtur, immemor Cap. 2. lib. 8. *Neque audiendi ſunt, qui oſſe nudato diem tertium expectant, ut tunc excidant. Ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. Itaque quantum fieri poteſt, eodem momento & cutis incidenda eſt, & os *detegendum, &* omni

Text.

* Quid ſi detergendum.

omni vitio liberandum est. Salutariter Celse mones. quur autem ejusdem libri Cap. 4. iubes rem differri in diem 7. imò ulterius? nimium pernicioſa multis hæc tua ῥαθυμία.

Text. *Radendum prout vulnerati fuerit natura.* Hoc est, prout crassiore tenuioreve fuerit cranio vulneratus. Neque enim tãtum scobis à tenui uti à crasso auferre licet capite. Hoc monuit in prolegomenis Author, quum diceret, humana capita parum inter se convenire. Persarum lapilli ictum, secus ac Ægyptiorum vix sustinebant. Æthiopum, ipsa tela disilire faciunt. At, dicat quis, quo pacto certus fiam quousque scalpendum sit? donec aliquid sanguinolentæ se ostendat medullæ; qua apparente, certus esto, ad meditullium, ablatâ primâ te perveniſſe tabulâ. Celsum du
„ cem sequere, qui sic Cap. 2. lib. 8. *Tum id quod*
„ *pingue est, semel iterumve satis est admoto ferra-*
„ *mento adurere, ut ex eo statu secedat aut eradere, do-*
„ *nec jam aliquid cruoris ostendatur, quæ integrioris*
„ *nota est. nam necesse est aridum sit id quod vitia-*
„ *tum est.*

Text. *Imò & transversim, ob rimas quæ visui se non subjiciunt.* Ingeniosum monitum. Si inquit adeo exiles rimæ fuerint, ipsus uti dubites

num

num fissum os sit, utere scalpris, ijsque os omnibus modis radito. Si rasurâ rectâ nil invenias, transversam institue. Illâ namque simul ac ad rimæ locum venerit ferramentum, hæsitabit, secus ac in scalpturâ rectâ.

Nam scalpturâ ossis vitia, alloqui non apparentia, deprehendi solent. Nisi in cranijs adeo duris, nihil uti scobis auferre queant scalpra radentia, Quid tum? tingendum os atramento, uti jamjam monebit Author. Text.

Etiam si teli vestigium in osse apparuerit, scalpenda sedes. Etenim teli vestigium necessariò os exasperat; ast loco exasperato nunquam commodè carnem inducet natura; scalptura itaque lævigandus. Celsus audiatur Cap. 3. lib. 8. *Circumradendæ lævandæque sunt oræ, ut sine noxâ postea cutis increscat: quæ aspero ossi innascens, protinus non sanitatem, sed novos dolores movet.* Addit hîc etiam causam Author, ut nempe deprehendi exiles possint rimulæ, quas non raro ossis asperitas, quam teli sedes parit, obumbrat. Text. “ “ “

ἐπειδὰν δὲ ξύσῃς τὸ ὀστέον τῷ ξυστῆρι, λεῖον μὲν δοκεῖ εἰς πρῶτον ἀφῖκεν ἡ τροφὴ τοῦ ὀστέου, πρέπει χρὴ καὶ τὰς ἡμέρας μὴ ὑπερβάλλοντα ἀπρίωτον,

ἀλλ' ἐν ταύτῃσι πρίειν, ἄλλως τε καὶ ἢ θερμῆς ὥρης, ἰοῦ ἐξ ἀρχῆς λαμβάνης τὸ ἴημα.

Vbi scalpro os rasum fuerit, quod si vulneris conditio exsectionem requirere videatur, eam intra triduum instituito, neque patere id temporis spatium effluere; tum potissimum, quum constitutione aëris calidâ curationem susceperis.

Existimo translata hæc esse, neque genuino occurrere loco. nam de exsectione ossis hic agit, iubens ante tertium diem uti illa instituatur, præsertim æstate; & tamen multa subiungit de modo investigandi rimas, quæ rasurâ facile, citrà ossis exsectionem, deleri queunt. Arbitror itaque hæc post sequentem collocanda paragraphum.

ἰοῦ δὲ ὑποπτεύσῃς μὴ τὸ ὀστέον ἐρρωγέναι, ἢ πεφλάσθαι, ἢ ἀμφότερα ταῦτα, τεκμαιρόμενος ὅτι ἰσχυρῶς τέτρωται ὑπὸ τῶν λογέων ἢ τρωματίου. καὶ ὅτι ὑπὸ ἰσχυροῦ ἢ τρώσαντος, ἢν ἕτερος ὑφ' ἑτέρου τρωθῇ. καὶ τὸ βέλος ὅτῳ ἐτρώθη, ὅτι τῶν κακέργων ἑλέων ἰοῦ. ἔπεσε τὸν ἄνθρωπον ὅτι δίνος τε ἔλαβεν, καὶ σκότος, καὶ ἐκαρώθη καὶ κατέπεσεν.

Et si quidem suspiceris fissum, collisum, aut utroque

que modo os affectum esse, de vulneris magnitudine colliges ex ægri relatu; num nimirum à valido inflictum sit adversario; num consertâ manu inter se conflixerint; num ejusmodi telum, quo efficaciter infligi queat vulnus. Adde, si æger vertigine correptus sit, si offuscati oculi, si profundo oppressus somno.

Si inquit ita se habuerint post illatum ictum circumstantiæ, ut verisimile sit os rimam egisse, quam tamen reperire nequeas, diligenter in omnia inquirendum. Examinetur æger. qui si asserat, *robustum fuisse qui ictum intulit adversarium*, verisimilè fiet cranium divisum esse; si dicat *se conserta manu cum adversario congressum*, spem facit vulneris minus gravis, quàm si à sicario non cogitanti inflictum sit, nam tela prævisa minus nocent. Si referat, *telum fuisse* aut valde scindens, aut obtusum & tamen admodum ponderosum, suspicionem dabit fissi cranij. Hisce si accedant signa cerebri perturbati; uti *vertigo, caligatio, carus*; hæc inquit concurrentia, admodum firmabunt chirurgum, de fisso cranio suspicantem. Et tamen, dicat quis, hæc cuncta fallacia esse, ante dictum; nihilne itaque certi; respondet Author.

Τέτων ὧν ἔτω γινομένων, ἢν μὴ διαγινώσκῃς εἰ ἐρρωγε τὸ ὀστέον, ἢ πέφλασται, ἢ καὶ ἀμφότερα ταῦτα, μήτε ἄλλως ὁρῶν, *δεῖ δὲ ἐπὶ τὸ ὀστέον τήκειν τὸ μαλαττόμενον διὰ τοῦ μέλανι φαρμάκῳ τῷ πικρῷ. τότε ἕλκος ὑποτείνας ὀθόνιον ἐλαίῳ τέγξας, εἶτα καταπλάσας τῇ μάζῃ ἐπιδῆσαι. τῇ δ' ὑστεραίῃ, ἀπολύσας καὶ ἐκκαθήρας τὸ ἕλκος ἐπιξύσαι. καὶ ἢν μὲν ᾖ ὑγιές, ἀλλ' ἐρρώγῃ καὶ πεφλασμένον ᾖ, τὸ μὲν ἄλλο ἔσαι ὀστέον λευκὸν ξυόμενον. ἢν δ' ῥωγμὴ ᾖ ἢ φλάσις καταλείπῃ τοῦ φαρμάκου δεξαμένη τὸ φάρμακον ἐς ἑωυτὴν μέλαν ἐὸν, ἔσαι μέλαινα, ἐν λευκῷ τῷ ὀστέῳ τῷ ἄλλῳ. ἀλλὰ χρὴ αὖθις τὴν ῥωγμὴν †ταύτην φανεῖσαν ἐπιξέειν κατὰ βάθος. καὶ ἢν μὲν ἐπιξύων τὴν ῥωγμὴν ταύτην φανεῖσαν μέλαιναν ἐξέλῃς καὶ ἀφανέα ποιήσῃς, φλάσις μὲν γεγένηται τοῦ ὀστέου ἢ μᾶλλον ἢ ἧσσον, ἅπερ ἐρρήθη καὶ τὴν ῥωγμὴν τὴν ἀφανισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ξυσῆος. ἧσσον δὲ φοβερὸν καὶ ἧσσον αὐτῷ πῆγμα ἀπ' αὐτῆς γίνοιτο ἀφανισθείσης τῆς ῥωγμῆς.

*Videtur hic desiderari vocula aliqua, uti ἐγχέειν, aut similis, plenior uti sit mens.

† Nonnulla exemplaria habent φανεῖσαν μέλαιναν.

Hisce apparentibus, si nondum patet fissum, collisum, aut utroque modo os læsum sit; neque aliâ ullâ id col-

id colligere ratione liceat, tingendum tum os nigro aliquo medicamento, maceratum quod sit, ulcusque deligandum linteo oleoso substrato, tumque impositio ex maza cataplasmate. Postridie detecto loco absterso que, radito. Integrum namque si os non fuerit, verum fissum collisumve, reliquum quidem os scalptum albedinem ostendet, fissum verò collisumve quia nigredinem medicamenti imbibit, reliquo osse albo apparente, nigredinis ostendet vestigium. Quocirca denuò quæ nigredinem habet rima profundius radenda. Sic nigricantem namque si radendo ita ut evanescat delere possis, os plus minusve collisum fuisse, ex eoque rimam accepisse, quam scalper delevit, scito. minus autem terret, minusque faciesit negotij deleta rima.

Hæc ultima inveniendi rimam spes est. rimam inquam, quæ neque visu cognosci, nec specillo aut scalpro deprehendi potest. Inducatur itaque ossi, quod nihilominus in suspicionem venit, atramentum scriptorium; quo facto cataplasma ex mazâ imponito, sicque per noctem relinquito. postridie fascijs; ac cataplasmate ablato, osseque bene absterso, denuò ad scalpturam accedito. Si integrum fuerit os, undiquaque scobem albam dabit; sin vitium habeat, deprehendes

rimæ vestigium atramenti liturâ. Nam atramentum penetrandi vi, ratione aceti pollens, insinuabit se in ipsam ossis divisuram. Hac itaque ratione de rimâ certus fies. Quænum profunda admodum sit, nec ne, ut cognoscas, radito denuo os scalpris ipso nigredinis loco; quod si namque facile vestigium nigredinis deleveris, securus esto; non enim profundè se ossi insinuat rima. Sin verò atramenti vestigium, ne quidem erumpente sanguineâ medullâ, auferre queas, scito primam cranij tabulam in totum fissam; forte & profundius penetrare fissuram. Hæc Authoris hoc paragrapho mens. Quæ cum in sensu consistant, explicatione laboriosâ non egent.

Ceterum mirari satis nequeo, nonnullorum hujus loci interpretum nimiam curiositatem; monent etenim, ne in hoc casu atramento scriptorio chirurgus utatur, ne si forte utraque tabula fissa, à chalcanti ac gallæ acrimonia dura meninx offendatur. Nescium hi, ejuscemodi medicamenta exigere membranam nudatam læsamve. Nam quum siccam admodum acceperit consistentiam, siccantia remedia, utpote naturæ suæ analoga, ei

ga, ei grata. Celſum audiant Cap. 4. lib. 8. *His factis, ea membrana acri aceto reſpergenda; ut, ſive aliquid ſanguinis ex eâ profluit, cohibeatur; ſive intus concretus cruor remanet, diſcutiatur.* "

Etiam Interpretes nonnullos ambigere video, quale medicamentum nigrum hic Hippocratis præſcribat. Verba ejus ſuut δεῖ δὴ ἐπὶ τὸ ὀστέον τήκειν τὸ μελάντατον δεύσαντα τῷ μέλανι φαρμάκῳ τῷ τηκομένῳ. *Et ſuper os medicamentum aliquod nigrum liquatum & humore ſubactum inducendum.* Quidnam hic μελάντατον vocet, ſubtilius quam utilius nonnulli diſputant. Sunt qui medicamentum nigrum; alij atramentum ſcriptorium; ſunt qui utrumque. exiſtimantes nihil hæc duo differre. Errant poſteriores. aliud namque græcis μέλαν φάρμακον, & μέλαν γραφικόν. μέλαν φάρμακον, ſic à nigredine vocatum, certum erat compoſitum medicamentum, quod etiam καρικὸν vocabant. Hoc ab ipſo deſcribitur Hippocrate lib. de Vlcerib. Conſtabat elleboro nigro, ſandarachâ, æris ſqammâ, plumbo loto, ſulphure, auripigmento & cantharidibus. Hæc in pollinem redacta, cedrino excipiebant oleo, ſicque medicamentum parabant cathareticum, ad detergenda ulcera ſordida, carneſque exedendas. Cui

ſubinde arum coctum tuſum, aut aridum lævigatum & melle exceptum, adjiciebant. Hoc à nucibus accepiſſe nomen qui arbitrantur, falluntur non parum; nulla cum fiat in deſcribendo carico, nucum mentio. At uerò μέλαν γραφικὸν ſeu ſcriptorium atramentum, erat illud quò Veteres ſcribebant, (non enim ſtylo ſemper utebantur) cujus parandi modum, Dioſcorides tradit Cap. ultimo lib. 6. nimirum, ſumebant fuliginis à tedis coactæ minam; gummi ſeſquilibram; taurini glutinis, atramenti ſutorij, ſingulorum ſeſquiunciam. Hac deſcriptione etiam ſutorij atramenti fit mentio. Erat namque illis atramentum triplex: Scriptorium, Tectorium, Sutorium. Scriptorium, quo in tranſcribendo utebantur, à Dioſcoride jam deſcriptum. Tectorium, à tectorijs ſic vocatum. quod pictoribus in uſu, tectis & parietibus depingendis. Sutorium, quod in pellibus inficiendis, coriarijs & depſatoribus olim, uti & hodie, in uſu; quod ſæpe χαλκανθον Græci; à vitri ſimilitudine Vitriolum latini. Quocunque horum quatuor (pharmaci dico nigri, atramenti ſcriptorij, ſutorij, tinctorij) ad inveſtigandam rimam uti chirurgus volet, menti Hipp.

ti Hipp. satisfaciet. Qui hoc solum vult, rimam etiam capillarem uti si habeat os, eam atramenti aut pharmaci nigredine investigandam. Nec est, uti jam dixi, quod atramenti acrimonia quem deterreat, quum licet ambas calvæ tabulas pervadat, nihil tamen noxæ inferre membranæ queat, ut quæ ab acribus minimè abhorret. Ita Gal. 6. Method. ex sententiâ Eudemi & Megetis Sidonij, emplastrum quod Isis vocatur concedit in membranâ denudatâ, ex admodum acribus constans.

Hoc itaque postremum est signum, cujus ope rimam dubiam investigari vult Hippocrates. Reliqua hic conjunctim referre operæ pretium, duco. 1. inquirit in symptomata quibus ab ictu correptus vulneratus: num oculi obcæcati sint; num obmutuerit; num per nares aureſve sanguis effluxerit; num sine sensu ac motu fuerit; num vertigine correptus; num in vomitum eruperit. Quę tamen cuncta, concussionem cerebri, quàm cranij rupturam indicant potius. 2. Examinat circumstantias vulneris illati. num nimirum ictus admodum fuerit validus; num inscio illatus ægro; num robustus qui inflixit.

3. Ipsum telum. quod si obtusum, admodumque fuerit ponderosum; si ex loco sublimi in declivem æger ceciderit, suspicio violati venit cranij. 4. Hipp. in Coac. vulnerato ferulæ caulem masticandum præbet, ut eâ ratione strepitus fractorum exaudiri possit ossium. Cujus imitatione nonnulli hodie chirurgi, vulnerato nucem dentibus frangendam offerunt. Aut filum cujus alterum extremum ore tenet æger concutiunt, observantes num tremulum illum motum ferre possit. 5. Os specillo feriri jubet, ut sono obtuso aut claro, integritatem, rupturamve ossis consequantur. 6. Specillo nec acuto nec obtuso nimis explorat, num fissum sit. 7. Num arrecti loco vulneris sint capilli, considerat. 8. Addunt hoc ævo chirurgi, ut vulneratus ore naribusque clausis magno nisu conetur expirare. Si namque bullulæ, aut humor aliquis ex osse erumpat, ibi fissuram esse verisimile fit. 9. Alij ossi cataplasma ex mastiche, bolo, ovique applicant albumine; quòd si ablatum emplastrum hac quàm illâ sui parte magis exsiccatum sit, de rimâ suspicio oritur. Simili modo quo 3. de Morb. Hipp. applicatione cataplasmatis ex terrâ

Ery-

Erythroide rubrâ, thoracis explorat empyema. 10. Tincturam ossis atramento addit Hipp. de quo jam satis dictum.

ὢν δὲ κατὰ βάθος ᾖ καὶ μὴ ἐθέλῃ ἐξιέναι ἐπιξυομένη, ἀφίκει ἐς πρίσιν ἡ τοιαύτη ξυμφορή. ἀλλὰ χρὴ πρίσαντα τὰ λοιπὰ ἰητρεύειν τὸ ἕλκος. φυλάσσεσθαι δὲ χρὴ ὅπως μή τι κακὸν ἀπολαύσῃ τὸ ὀστέον ἀπὸ τῆς σαρκὸς, ἢν κακῶς ἰητρεύηται. ὀστέῳ γὰρ καὶ πεπρισμένῳ, καὶ ἄλλως ἐψιλωμένῳ, ὑγιεῖ δὲ ἐόντι, καὶ ἔχοντι τὶ σῖνος ὑπὸ τοῦ βέλεος, δοκέοντι δὲ ὑγιεῖ εἶναι, κίνδυνός ἐστι μᾶλλον ὑπόπυον γένεσθαι ἢν καὶ ἄλλως μὴ μέλλῃ, ἢν καὶ ἡ σαρξ ἡ περιέχουσα τὸ ὀστέον κακῶς θεραπεύηται, καὶ φλεγμαίνηται, καὶ περισφίγγηται. πυρετῶδες γὰρ γίνεται, καὶ πολλοῦ φλογμοῦ πλέον. καὶ δὴ τὸ ὀστέον ἐκ τῶν περιεχουσῶν σαρκέων ἐς ἑωυτὸ θέρμην τε καὶ φλογμὸν, * καὶ ἄραδον ἐμποιέει καὶ σφόγμον καὶ ἰσάπερ ἡ σαρξ ἔχει κακὰ ἐν ἑωυτῇ, καὶ ἐκ τουτέων ὧδε ὑπόπυον γίνεται.

* Hæc nonnulla exemplaria omittunt.

Profundiore existente rimâ quàm radendo deleri uti possit, ad sectionem veniendum. Sectione autem utentem, in reliquo ad ulceris curationem intentum esse oportet, cavendumque ne os a carne minus rectè tractatâ detrimentum accipiat. Os enim sectum & aloqui

alioqui nudatum, tamen integrum, aut quod labem à telo accepit, licet integrum videatur, majore in periculo est ne purulentum fiat, cum alioqui purulentum non fieret. tum si caro os ambiens malè curetur, tum inflammationem concipiat, & constricta sit. Etenim os igneum redditur atque inflammatur, ut quod a subjectâ carne madescit, inflammatur, perturbatur, pulsat, ijsque corripitur malis, quibus laborat caro, eaque ratione purulentum efficitur.

Si conanti atramenti delere vestigium, scalpendo deleri non posse videat, iudicabit rimam pervadere primam tabulam. Quum itaque scalpendo talis fissura auferri nequeat, de excidendo osse fisso cogitandum, idque aut cyclisco exciforio, aut modiolo. De quo dum cogitas, inquit, cavere debes, ne secandum os labem aliquam à pericranio non rite tractato incurrat, quod facile fieret. Nam os modioli circumactione valde incalescit, eoque calore retrahit si quid noxij fuerit in pericranio. Si itaque chirurgus reficiens quotidie vulnus, labia pericranij non debitè mundet, omnemque ichorem sordesque curiosè auferat, illa partim suo pondere, partim attracta à nonnaturali calore qui ossi inest, stillabunt in subjectam membranam (nam

(nam illa exsectione ossis detecta jam est) quodipsum periculo non vacat. Præterquam quòd eædem sordes, in ipsum os sectum se infundent. Non poterit enim os laborans, superflua affluentia à se commodè repellere, quia fissurâ partim, partim prisi, non parum debile redditum fuit. Qui namque existimant os ob summam siccitatem putredine corripi non posse, errant. Habet nativam in se succulentiam, haud aliter ac cæteræ corporis partes. habet medullam calidam & humidam, quæ accedente aliquâ causâ haud aliter corrumpitur ac carnosæ partes. Testatur caries, ossis gangræna. Testatur nimia modioli circumductio, quæ os efficaciter inflammare solet. Hic itaque ea inculcat quæ prævidere debet chirurgus priusquam prisin instituat; alias sectioni supervenientia, ossis glutinationem impedient non parum. Non paucos enim reperias imperitos chirurgos, qui nihilominus perniciosâ quadam temeritate vulnera capitis, quorum nullam habent notitiam, tamen curanda sumunt. Hi ignorantes, mutanda esse remedia pro diversis morbi temporibus, (nam alia debentur dum in primo tempore sive in principio

est vulnus; aliâ cum in augmento, quam in statu) ijsdem remedijs ab initio ad finem usque insistunt; utplurimum pericranio dissecto applicantes sua vocata elixiria, medicamenta summè calida & sicca, qualis aqua stillatitia, pulveres calidissimi. non distinguentes interim inter ætates, corporum constitutiones, similiaque ad curandum observatu necessaria; unâ fideliâ omnes dealbare dum conantur parietes, pericranium ipsumque os in inflammationem conjiciunt, affectusque per se curabiles non rarò insanabiles efficiunt. Alij, omni ulceri quocunque morbi tempore solum unguentum de betonicâ admovent: alij hæresin esse putant, si dicas pinguibus os tangi non debere. cum tamen ita id verum sit, non semel uti viderim os nigredinem contraxisse, imò cariem incurrisse admotis pulveribus, qui cephalici ipsis vocantur, qualis myrrha, thus, styrax, similiaque resinosa. Hæc enim actu licet sicca applicentur, gummositas tamen ab ossis humiditate dissoluta, ipsi ossi se insinuat, illudque offendit. Si caput nimiâ tegminum copiâ offendi dicas, impediri fuliginum evaporationem, inde inflammationis, doloris capitis, aliorumque

rumque symptomatum metum, delirare te putant; nescientes, ita à frigore cavendum, ne calorem nimis accendas. Eâ namque ratione innato calore offuscato, alienus calor incrementa sumit; indeque omnium malorum origo. Quam multi hac amethoda curandi ratione, dum charybdin vitant, in scyllam incidunt, dum vitant vitia, in contraria currunt. Sunt qui solius aquæ usum omnibus vulneris temporibus convenire contendunt. Sed paradoxologi illi nullo pacto audiendi. Frigus nimium capiti inimicum, scio; sed & illud scio, initiò vulnerum partes læsas præter solitum calere; nam sanguis & spiritus ad debiles, utpote læsas, partes affluendo, eas calidiores efficiunt. Hisce itaque motus Hipp. hoc monitum priusquam priseos rationem tradat, necessarium esse existimavit. Quodipsum etiam sequentibus inculcat.

Κακὸν ἢ καὶ ὑγρὼ τε εἶναι τὼ σάρκα ἐν τῷ ἕλκει, καὶ μυδῶσαν. καὶ ἐπὶ πολλὸν χρόνον καθαίρεσθ. ἀλλὰ χρὴ διάπυον μὲν ποιῆσαι τὸ ἕλκος ὡς τάχισα. ἔτω γὰρ ἂν ἥκιστα φλεγμαίνοι τὰ περιέχοντα τὸ ἕλκος, ἢν τάχιστα καθαρὸν ἔιη. ἀνάγκη

γὰρ ἔχει τὰς σάρκας τὰς κοπείσας καὶ φλασθείσας ὑπὸ τοῦ βέλεος ὑποπύους γινομένας ἐκτακῆναι. ἐπειδὰν δὲ καθαρθῇ, ξηρότερον χρὴ γίγνεσθαι τὸ ἕλκος. οὕτω γὰρ αὐτάχιστα ὑγιὲς γένοιτο ξηρῆς σαρκὸς βλαστούσης καὶ μὴ ὑγρῆς. καὶ οὕτως οὐκ ἂν ὑπερσαρκίσῃ τὸ ἕλκος. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ὑπὲρ τῆς μηνίγγος τῆς περὶ τὸν ἐγκέφαλον. ἢν γὰρ αὐτίκα ἐκπρίσας τὸ ὀστέον καὶ ἀφελὼν ἀπὸ τῆς μηνίγγος *ψιλώσας, αὐτὴν καθαρὴν χρὴ ποιῆσαι ὡς τάχιστα καὶ ξηρήνη † ὡς μὴ ἐπὶ πουλὺν χρόνον εὐοῦσα μυδήῃ τε καὶ ἐξαίρηται. τούτων γὰρ οὕτω γινομένων, σαπῆναι αὐτὴν κίνδυνος.

* ψιλώσας legit doctissimus Scaliger.

† Nihil hic in textu mutandum arbitror.

Malum autem ulceris carnem humidam esse ac hebetem tardiusque repurgari. Adnitendum tamen, ut quàm citissimè ad suppurationem ulcus perducatur. Nam hac ratione quæ ulcus ambiunt partes inflammationem non incurrent, ipsumque ulcus quàm celerrimè purum reddetur. Lacerata namque collisaque à telo caro, in pus verti ac tabescere debet. Vbi verò purgatum ulcus fuerit; siccius fiat necesse est; eâ namque ratione maturè ad sanitatem tendet, caroque sicca non humida non flaccida producetur; neque quoque supra vulneris labia excrescendo se attollet. Eadem etiam membranæ cerebri est ratio, ut

quæ

quæ osse secto exemtoque omni conatu purgari siccarique debet, ne madida diutius hebes reddatur, tum & intumescat seseque attollat. Nam hæc si fiant, ne ipsa putredine corripiatur metus est.

Signum minimè bonum dicit, si novella caro, quam in parte ulcerosâ producere incipit natura, mollis sit, spongiæ instar albicans, ac hebes, hoc est, stupidâ, parumque sentiens. Significat namque, eam *tardius repurgari*: id est, naturam debilem non satis efficaciter propellere superfluam, quæ carnem flaccidam reddit humiditatem. Bene notari hic debet: Monitum istud non solum in pericranij carne, sed eâ quoque, in ipso quæ producitur cranio, locum habere. Postquam enim bene nudatum os, fissuræ deletæ, fragmenta omniaque impedimenta ablata, jam tum natura in exteriore cranij superficie punctula carnea producere incipiet; quæ paulatim juncta universim os ac si periostion foret, tegent: Vidi, nec semel, cum putaret in vado omnia esse chirurgus, nihilque ad curationem restare, tum naturam aut nihil produxisse carnis, aut eam albicantem, mollem, spongiosam, ac insensilem. quod animadvertens suspicio mihi fiebat latitare

etiamnum quid: nec me suspicio fefellit; tandem etenim prodiens lamina quædam ossea, etiamsi exilis admodum, impedijsse se actiones naturæ ostendebat. Rectè itaque ait,

Text. *Malum ulceris carnem humidam esse ac hebetem.* Significat namque naturam habere impedimentum, quò minus debitè operationes suas peragere queat; sive sit, quia os nondum debitè mundatum; sive aliqua ei adhuc inhæreat intemperies; sive quod latens lamella, exigua quamvis, quominus natura debitè officio suo fungatur, impediat.

Text. *Adnitendum tamen ut quàm citissimè ad suppurationem ulcus perducatur.* Quibus medijs? suppuratio naturæ opus est, quo illa adnititur materiam, quam universam sibi assimilare nequit, saltem sibi quantum fieri potest similem efficere. Quod ut fiat, debet bene temperata esse pars, ejusque innatus calor alacriter beneque se habere. Nam à calore innato, probaque temperie pendet puris laudabilis confectio. Quidnam recreat partis laborantis calorem ejusque temperamentum? ea quæ ipsi amica ac analoga. In temperie consistit caloris essentia, nam omnia intemperata ei inimi-

inimica. Etiam in oleoſo ac pingui illo, quod humidum primigenium vocant, ſuum habet calor fundamentum. Inde ſequitur, quod quæcunque calent ac hument moderatè, illa aptam reddunt partem, ut probum pus producere valeat. Talia paſsim recenſet Galenus; ceram, fœnugræcum, melilotum, altheam, reſinam terebinthinam, lentiſcinam, myrrham, thus, balſamum. Verum anne hac in parte errari poteſt, quærat quis? poteſt vel maxumè. Si quis namque initio ſtatim parti ulceroſæ calida & humida adhibeat, ſuppurationem impediet. Efficiet namque, tantus uti verſus laborantem locum fiat affluxus, nativus calor uti obruatur. Similiter ubi jam tempus quo ſuppurantibus utendum, venerit, ſi loco temperatè calfacientium, ijs quæ intensè calent, utaris; parte in inflammationem conjectâ, ſuppurationem impedies. Sic &, ſi ſine judicio, temperatè calidis validè ſiccantia permiſceas aut adſtringentia, ſuppurationem impedies; claudentur namque partis laborantis pori, impedieturque ſanguinis, ad novæ carnis productionem, affluxus.

Dicat quis, Si ulcus ſanari nequeat niſi ſuppuratio

puratio promoveatur, sint autem calida & humida suppurantia, quo pacto, intelligendum, quod dicitur, ulcus nisi siccantibus sanari non posse. Resp: Puris productionem curationem esse ulceris, non ejusdem sanationem. Est namque via ad sanationem. Purificatione enim, ab omnibus ipsi inhærentibus superfluis, liberatur pars; ijs inquam quæ actiones naturæ impedire possent. Ijs ablatis, postquam sui juris facta fuerit natura, tunc sanandi tempus est. Nam sanatio, in novæ carnis productione sita est, quâ ulceris cavitas repleatur; at sarcotica siccandi vi prædita sint necesse est, uti diapuitica humectandi. Quod dico, ipse hoc dicit paragrapho Hipp: *ubi purgatum ulcus fuerit*; suppurantium nempe usu, manuque chirurgi, *siccius fiat necesse est*; hoc est, tum ad sarcotica accedendum: nam ab illis ulceris sanatio, uti à suppurantibus pendet curatio. *Eâ namque ratione, natura ad siccitatem tendet, caroque sicca & humida producetur.* Quid posset dici elegantius.

Text. *Vbi verò purgatum ulcus erit, siccius fiat necesse est.* Est hæc præcedentium confirmatio. Quum enim dixisset, ulcus curari non posse, nisi prius nonnaturalis materia in pus versa fuerit

fuerit; jam subjicit, nihil superesse, nisi ut finis curationi imponatur, idque ulceris sanatione. quæ in eo consistit, ut nova eaque probâ carne repleatur locus ulcerosus cavus. Medicamenta hac in parte naturæ inservientia, ea sunt quæ σαρκώτικα ab effectu Græcis, Incarnantia & Carnem producentia Latinis; in quibus hæ requiruntur conditiones. 1. nihil uti in se habeant adstrictorij. Si enim adstringant, partis sanandæ poros claudent, materiæque carnem producturæ affluxum impedient. 2. caleant uti, verum moderatè. Etenim carnis productio naturæ est actio. Naturæ in omnibus actionibus inservit calor. calor similia sibi requirit, temperata dico. 3. siccandi facultate polleant. quamdiu enim in parte vel minimum residuæ fuerit humiditatis, adeò illa flaccida manet, organum uti idoneum agenti naturæ esse nequeat. Itaque residuus ille mador absumi omninò debet, idque siccantium usu.

Eadem etiam membranæ cerebri est ratio, ut quæ ossi secto exemtoque, omni conatu purgari, siccariq; debet. Simulac os prisi ablatum fuerit, in conspectum protinus se dat cerebri membrana, utpotè calvæ immediatè subjecta. Hæc nobi- Text.

lisimas quum peragat actiones, insignemq; cum cerebro consensum obtineat, debitè tractari debet, habeatque hujus curiosam rationem chirurgus, necesse est. Illud hic inculcat Hipp. iubens, convenientibus uti medicamentis detectam tractet membranam chirurgus; quę vult esse siccantia, ut analoga sint naturæ partis. Humidis si tractetur, adeo illa madida flaccidaque reddetur, ut præ respirationis vehementiâ se sit sublatura ac effusura per foramen in cranio factum, ac in tantum se attollet tumorem, restitui uti suo nequeat loco. unde ne ab aëre alterata inflammationem, imò gangrænam contrahat, mortemq; vulnerato adferat metus oritur. Verum anne semper & quomodocunq; se membrana habeat, siccantibus tractanda? Distinguo. Aut enim post ademtum os, in nativâ suâ integritate est membrana, aut alterata. Si namque per rimam quam habuit priusquam eximeretur os, stillavit in membranam sanies, eamque inflammatam tumidamque fecerit. si divisa sit, continuique solutione laboret; hic certe convenientibus opus medicamentis, de quibus suo tempore. Nunc illud quæritur, quasnam membranâ simpliciter denudatâ,

datâ, medicamenta conditiones habere debeant, nondum autem alteratâ, sed quibus medicamentis ejus alterationem avertere chirurgus possit. Dico Hipp. ad illud respicientem axioma; topica partibus applicanda analoga esse debere, temperiei, substantiæ, naturæque laborantium partium; in hisce medicamentis vim siccandi, calfaciendi, acrimoniam, & fragrantiam requirere. Siccandi; nam sicca densaque membranæ est consistentia: adeò quidem, à nonnullis inter tunicas non membranas uti referatur. Certe adeò menyngi inimicus mador, ut non desint docti, existimantes paralysin fieri non posse, nisi membranosâ nervorum substantiâ humida nimis flaccidaque reddita, eoque ad motum inidonea facta fuerit. Membranosam autem quòd accipiant nervi substantiam ab hac membranâ, per eam dum transeunt, probatione non opus. Idipsum Aph. 5. lib. 3. innuit, australes ventos ἀμβλυπήκεας dicens; quatenus nempe humidus is per nares tractus aër, flaccidas efficit cerebri membranas. Ejusmodi itaque medicamentis tractanda membrana integra existens, in sua integritate uti maneat. Sin dolor aut imflammationis

ſe oſtendãt principia, ad lenientia paregorica deflectendum; cui fini Gal. 6. Meth. alijque roſaceum tepidum, aut oenæleum adhibent, ijſque antequam ad ſiccantia veniant, ſymptomata placant. Hoc in Galeno videntes nonnulli, ideo in medicamentis membranæ applicandis incerti ſunt. Male inquam diſtinguunt, alia requiri in membranâ integrâ, quàm alteratâ.

ὀςέον δὲ οἵ τι δὴ ἀποςῆναι δεῖ ὅτου ἄλλου ὀςέου ἕλκεος ἐν κεφαλῇ γενομένου, ἕδρης τε ἐούσης τοῦ βέλεος ἐν τῷ ὀςέῳ, ἢ ἄλλως ἐπὶ πουλὺ ψιλωθέντος τοῦ ὀςέου, ἀφίςαται ἐπὶ πουλὺ ἔξαιμον γινόμενον. ἀναξηραίνεται γὰρ τὸ αἷμα ἐκ τοῦ ὀςέου ὑπό τε τοῦ χρόνου καὶ ὑπὸ φαρμάκων τῶν πλείςων. Τάχιςα δ' ἂν ἀποςαίη, εἴ τις τὸ ἕλκος ὡς τάχιςα καθήρας ξηραίνοιτο λοιπὸν τότε ἕλκος καὶ τὸ ὀςέον. καὶ τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἧσσον. τὸ γὰρ τάχιςα ἀποξηρανθὲν καὶ ἀποςρακὸς, ἐν τούτῳ μάλιςα ἀφίεται ἀπὸ τοῦ ἄλλου ὀςέου τοῦ ἐναίμου τε καὶ ζῶντος αὐτέου, ἔξαιμον τε γενόμενον καὶ ξηρὸν, τῷ ἐναίμῳ καὶ ζῶντι μάλα ἀφίςαται.

Os autem quod capite vulnerato ab alio abſcedit oſſe, ſive in eo teli veſtigium relictum ſit, ſive alioquin

quin plurimum nudatum, ubi exſangue redditum fuerit tunc abſcedet. Abſumitur autem in oſſe ſanguis paulatim, uſuque medicamentorum. Feſtinantior verò abſcedet, ſi quis citiſſimè ulcere purgato, tum os ſiccet, idque magis minuſve; quod enim cito areſcit, attenuaturque, eâ de causâ ab alio oſſe ſanguinem adhuc in ſe habente ac vivente abſcedit, quia redditum exſangue ac ſiccum, ab eo quod ſanguinem habet vivitque, valde abſcedit.

Monuit propoſuitque obſervanda in pericranio ac menynge detectâ, dabit jam nonnulla ipſum concernentia cranium. Fieri quotidie videmus, naturam exiles oſsis ſquammulas ſolutas ejicere: quo pacto hanc rem accelerare chirurgus queat, ſuppetiaſque naturæ ferre, idipſum nunc tradit. Vbi notandum chirurgo, ne fiſſa fractave, aut ſemi ſoluta oſsis fragmenta violenter ſeparet, ac à reliquo auferat oſſe. Ejus namque conditionis cranium eſt, quamminimum lædi uti velit. Eſto itaque os fiſſum, laminaque aliqua ſoluta, non quidem omni ex parte, ſed ſemifluctuans; ſatis erit, portionem ejus ſi eximat, ſicque ſpatium ſuperflua ejiciendi naturæ concedat. quod reliquum eſt fiſſuræ, ſcalpris bene radat, ne collecta in ſubjectam

membranam ſtillet ſanies. Quo facto, medicamenta quæ reſiduum ſponte ſecedere faciant, admoveat. Qualia illa? ſiccantia, hæc namque ſucculentiam oſsis abſumendo, id efficiunt, ut exareſcens os, à ſano ac integro non magno ſecedat negotio.

Ubi exſangue redditum fuerit tum abſcedet. Tum etenim quum nutrimento ſuo deſtituatur, neceſſe eſt à ſano ac integro ſeparetur, ut cui cum ejuſcemodi exſucca ac areſcente parte nihil commune. Illud quotidie in gangræna obſervamus, ubi natura ſeparat quod corruptum eſt, ne pars ſincera trahatur. Idem in rebus externis, arborum dico, plantarumq; ramis vitio aliquo tactis, qui ſimulac omnimodè ſiccati fuerint, à reliquo quod in ſtirpe eſt ſucculentum ſecedunt. Hiſce itaque id probatur, oſsi ſiccantia deberi medicamenta.

ὅσα δὲ τῶν ὀστέων ἐσφλᾶται ἔσω, ἐκ τῆς φύσιος τῷ ἑωυτῶν καταῤῥαγέντα ἢ καὶ διακοπέντα πάνυ εὐρέα, ἀκινδυνότερα τὰ τοιαῦτα γίνεται. ἐπὴν ἡ μήνιγξ ὑγιὴς ᾖ. καὶ τὰ πλέοσι ῥωγμῆσιν ἐσκαταῤῥαγέντα καὶ εὐρυτέρησιν, ἔτι ἀκινδυνότερα καὶ εὐμαρέστερα ἐς τὴν ἀφαίρεσιν γίνεται. καὶ οὐ χρὴ πρίειν

πρίειν τῶν τοιούτων οὐδὲν. οὐ δὲ κινδυνεύειν τὰ ὀστέα πειρώμενον ἀφαιρέειν, πρὶν ἢ αὐτόματα ἐπανίη. *εἰκὸς πρῶτον χαλάσαντος. ἐπανέρχεται δὲ τῆς σαρκὸς ὑποφυομένης. ὑποφύεται δὲ ἐκ τῆς διπλόης τοῦ ὀστέου καὶ ἐκ τοῦ ὑγιέος, ἢν ἡ ἄνωθεν μοῖρα τοῦ ὀστέου μούνη σφακελίσῃ. οὕτω δ' ἂν τάχιστα ἥ τε (ἀρξ ὑποφύοιτο καὶ βλαστάνοι, καὶ τὰ ὀστέα ἐπανίοι, εἴ τις τὸ ἕλκος ὡς τάχιστα διάπυον ποιήσας καθαρὸν ποιήσῃ). καὶ ἢν δια παντὸς τοῦ ὀστέου ἄμφω αἱ μοῖραι ἐσφλασθῶσιν ἔσω ἐς τὴν μήνιγγα, ἥ τε ἄνω μοίρη τοῦ ὀστέου καὶ ἡ κάτω, ἰητρεύοντι ὡσαύτως τὸ ἕλκος ὑγιὲς τάχιστα ἔσται. καὶ τὰ ὀστέα ταχιστα ἐπανίεσιν τὰ ἐσφλασθέντα ἔσω.

* Non displicet quod nonnulli legunt εἶκος ἢ πρῶτον χαλάσαντος ἐπανέρχεσθαι καὶ τῆς σαρκὸς ὑποφυομένης. Quāvis nec Mercurialis animadversio omnino rejicienda qui loco εἶκος εἰκῶς legit.

Quæcunque etiam ossa à naturali suo recedentia statu, desidunt, vel quod perrupta aut latè præcisa sunt, hoc periculi minus habent ubi membrana fuerit inviolata: tum & quæ plurimis ijsque hiantibus rimis fracta sunt, minus adhuc periculi secum adferunt, faciliusque eximuntur. neque horum quicquam secare oportet, aut conari ut cum periculo avellantur priusquam soluta sponte sint. Tum autem sponte sequentur, quum prius subeunte carne laxantur, quæ ex ossis meditullio, ubi ossa inter se connectuntur, &

ab eo

ab eo quod ſanum eſt ſuccreſcit, ſi ſuperior tantum oſſis pars corrupta ſit. Hac ratione etiam cito luxuriabit ſuccreſcetque caro, oſſáque ſolventur, ſi quam feſtinanter fieri poterit puris productioni incumbas. Quod ſi totum os deſidat, ita ut utraque tam inferiore quàm ſuperiore parte membranæ inhæreat, eadem ratione & citiſſimè ſanabitur ulcus, & deſidentia oſſa ejicientur.

Monitum alterum, cujus hic ſenſus: Vbi cranium læſum, fiſſuras fracturaſve ampliores quàm auguſtiores eſſe præſtat. Cujus rei cauſæ. 1. quia fragmenta educenda, commodius manu chirurgi prehendi queunt. 2. quod ſectione ſive priſi non ſit opus. quorſum namque os exſecare, ubi ſpatium ſatis capax per quod ſuperflua expelli poſsint? 3. neque violentam inſtituere fragmentorum avulſionem neceſſe eſt, quum ſponte fluctuent: Amplæ itaque fiſſuræ non eſt, quòd chirurgum terreant; ſed anguſtæ ſuſpectæ ſemper eſſe debent. Idem in aliarum partium vulneribus quotidie obſervamus: quum periculoſius ſit, ac difficultatis plus ſecum trahat, ſi nervus aciculâ aut tenui ligneo pungatur fragmento, quam paulo ampliore ſi vulneretur plagâ. nam ibi inflammationis aut convulſionis

nis oritur metus. ibi ut plurimum sectio sive major apertio manu chirurgi fiat necesse est, quæ in latiore vulnere non requiritur. Exceptionem tamen addit, sive cautionem quoad hoc monitum.

Vbi inviolata fuerit membrana. Hoc est minus periculi est, si cui machærâ, majuscula cranij portio præcidatur, quàm si obtuso ictu exilem tantum angustamque rimam agat, dummodo præcisione illâ, subjecta menynx læsa non sit. Cui adde, dummodo præ ictus vehementiâ cerebrum validè concussum commotumve non fuerit, ita ut perturbata sit animalis facultas, laceratava cerebri vascula. Nam hæc talia quotidie, angustiore quamvis existente fissurâ, evenire solent. Text.

Aut conari ut cum periculo avellantur, priusquam soluta sponte sint. Hoc jam illud est, quod paulo ante dictum; periculosum nimirum esse, ossis fracti fragmenta laminasve non fluctuantes, neque in totum separatas, manu chirurgi violentiâ quadam ab integro avellere osse. Nam illa avulsio species novæ est fracturæ. Text.

Tum autem sponte sequentur, quum prius subeunte carne. Sensus horum verborum est, tunc Text.

temporis ſponte ſuâ nullaque moleſtiâ ſeparari ſecedereq; fragmenta, quum nova in oſſis denudati ſuperficie apparere incipit caro. Etenim illud ſemper in quocunque læſionis cranij genere fieri ſolet, ut poſtquam nihil amplius vitioſi fuerit quod abjicere natura nititur, ut inquam tum incipiat producere in ſuperficie cranij caruncula recentem. Cujus materia eſt ſanguis meditullio contentus, is namque ſcalpturitione exteriore durâ cranij ſuperficie ablatâ, exſudans, in carnem convertitur; quo natura inducit cranium, ablati perioſtij loco. Hoc itaque vult, naturam tum ſeparare ejicereq; fragmenta fiſsi fractivé cranij, quum novam incipit producere carnem. Quur non antea? quia occupata fuit ac impedita oſsis ſeparatione, ita ut de aliâ aliquâ actione non cogitarit.

Τῶν δὲ παιδίων τὰ ὀστέα καὶ λεπτότερά ἐστι ἢ μαλθακώτερα διὰ τοῦτο, ὅτι ἐναιμότερά ἐστι καὶ κοίλα. καὶ ὅτε σηραγγώδεα. ἢ ὅτε πυκνὰ, ὅτε σηρέα. καὶ ὑπὸ τῶν βελέων ἴσων τε ἐόντων καὶ ἀσθενεστέρων, καὶ τρωθέντων ὁμοίως τε ἧσσον, τὰ νεοτέρου παιδίου καὶ μᾶλλον καὶ θᾶσσον ὑποπυίσκεται, ἢ τὰ πρεσβυτέρου, καὶ ἐν ἐλάσσονι χρόνῳ,

νῳ, καὶ ὅσα αὖ ἄλλως μέλη ἀποθανεῖται ἐν τοῦ πρώματος, ὁ νεώτερος ἢ πρεσβυτέρου θᾶσσον ἀπόλλυται.

Puerorum verò ossa & tenuiora sunt & molliora, quia sanguinis plus continent. Sunt & cavernosa, non dura, nec densa, aut solida. Hinc fit ut cum à pari telo aut etiam imbecilliore æquale aut etiam levius vulnus acceperit tenuioris pueri os, id magis celeriusque purulentum fiat quàm robustioris. Et si alioquin tethale fuerit vulnus, iunior quàm ætatem habens citius perit. Text.

Tertium hoc monitum est. Dixit jam, quò cranij os fuerit siccius eò citius faciliusque sanitatem consequi, ac à reliquo osse separari. Idipsum jam exemplo puerorum probat: quorum ossa ætatis constitutionisque corporis ratione mollia sunt, succulenta ac sanguine plena. Hac namque de causâ evenire cernimus, puer capite si vulneretur, frequentius ut moriatur quàm adultus. Etenim succulentiæ, qua cranium scatet ratione, facillimè putredine corripitur. Hinc itaque est, difficulter quòd fissa fractavé fragmenta in illis separentur; quæ ipsis mortis causa.

Puerorum ossa molliora sunt. Cujus duæ causæ. Text.

1. nondum enim innatus eorum calor eam acquisivit acrimoniam, copiosam uti humiditatem absumere valeat. 11. quòd humido primigenio (reddente omnes corporis partes molles & flaccidas) pueri abundent. Quam facile videmus præ indecenti positu, infasciatione, aut etiam malâ assuetudine, puerorum membra indecoram induere figuram? Mollia, cerea eorum sunt ossa, quamcunque figuram facile induentia. Vnde tot gibbi? illa res macrocephalos facit, si Hipp. fides.

Text. *Sunt & cavernosa.* σηραγγώδεα. (ita legendum, non uti nonnulli σκληρώδεα.) Caloris omnia penetrantis ratione. Senum ossa contrà quòd densa sint, fit, quia pervadens calor in illis deficit.

Text. *Non solida.* Fragilia quidem non sunt, sed flexilia, quæque facile cedunt. Videmus puerorum capita præ valido ictu, desidere sæpius quàm findi aut frangi.

Text. *Iunior quàm ætatem habens, citius perit.* imbecillior namque. Accedit, quod infantile cranium ob summum madorem, levi de causâ putredinem incurrat, secus ac juvenile.

Text. *Citius purulentum fiet pueri os.* Nam calor omnia

omnia regens, inque suâ conservans integritate in imbecillioribus magis deficit. Hinc ejuscemodi crania putredine, omnia corrumpente, citius corripiuntur. Putredini autem nonnaturalis calor comes quum semper sit, etiam hac de causâ facile accedit inflammatio, periculosum vulneris capitis symptoma. Cui ut occurratur, suadet sequente paragrapho, terebrâ uti urgeatur. Quodipsum tamen non leviter in pueris faciendum.

ἀλλὰ χρὴ ἢν ψιλωθῇ τῆς σαρκὸς τὸ ὀστέον, προσέχοντα τὸν νόον πειρῆσθαι διαγινώσκειν ὅ τι μή ἐστι τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν ἰδεῖν καὶ γνῶναι εἰ ἔῤῥωγε τὸ ὀστέον καὶ εἰ πφλασθαι, ἢ μοῦνον πέφλασθαι. καὶ εἰ ἕδρης γενομένης τοῦ βέλεος πρόσεστι φλάσις ἢ ῥωγμὴ, ἢ ἄμφω ταῦτα. καὶ ἢν τι τούτων πεπόνθη τὸ ὀστέον, ἀφεῖναι τοῦ αἵματος τρυπῶντα τὸ ὀστέον σμικρῷ τριπάνῳ φυλασσόμενον ἐπ' ὀλίγον. λεπτότερον γὰρ τὸ ὀστέον, καὶ ἐπιπολαιότερον τῶν νέων ἢ τῶν πρεσβυτέρων.

Verum oportet ubi nudatum fuerit os, id operam dare ut cognoscas quod cerni nequit, intelligasque num fissum sit os ac collisum, an verò non nisi collisum, vel non ita incisum ut ostendat qua telum in- Tens.

 sederit,

ſederit, & præter id, colliſum, fiſſum, aut tam hoc quam illo modo læſum ſit. Et ſi quid horum deprehendes parvo terebello os urgere oportet, ſicque ſanguinem exhaurire. adhibitâ tamen cautione, quod tenuius ſit ætate tenerâ quàm firmâ os.

Author hic iubet quod præcedente paragrapho tacite vetuiſſe videtur, ſi enim pueriliа crania ratione ſucculentiæ facillimè inflammatione putredineque infeſtentur; tum &, ſi in genere citius puer quàm adultus capite ictus moriatur, reverà non facile ſecandum pueri caput. Ob id Author neque ſcalprorum, multo minus exſectionis per modiolum facit mentionem, jubens ut anguſto ac ſubtili terebello foretur ſemel atque iterum locus læſus, idque eo fine, ut effuſo ebullente ſanguine, inflammationis putrediniſque auferatur metus. Qui huc Celſi locum adducunt, jubentis ut inter forandum terebellum ſæpe eximatur foraminiſque altitudo conſideretur, non vident Celſi illum locum puerorum capitibus convenire nequaquam poſſe, ut quæ tantum craſsitiei non habent. Lamella adeo tenuis eſt, vix uti conſpici poſsit medulloſitas.

τρυπῶντα τὸ ὀστέον σμικρῷ τρυπάνῳ. Per trepanum hic minimè intelligit modiolum veterum, nam eo exscindi solet cranij portio, quod in pueris fieri non debet; verùm terebellum forans non perforans. Cui rei inservire commodè poterit à Celso descriptum hisce verbis Cap: 3. lib: 8. *Terebrarum autem duo genera sunt: Alterum simile ei quo fabri utuntur. Alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde subito latius fit, atque iterum ab alio principio paulo minus quàm æqualiter sursum procedit.* Text.

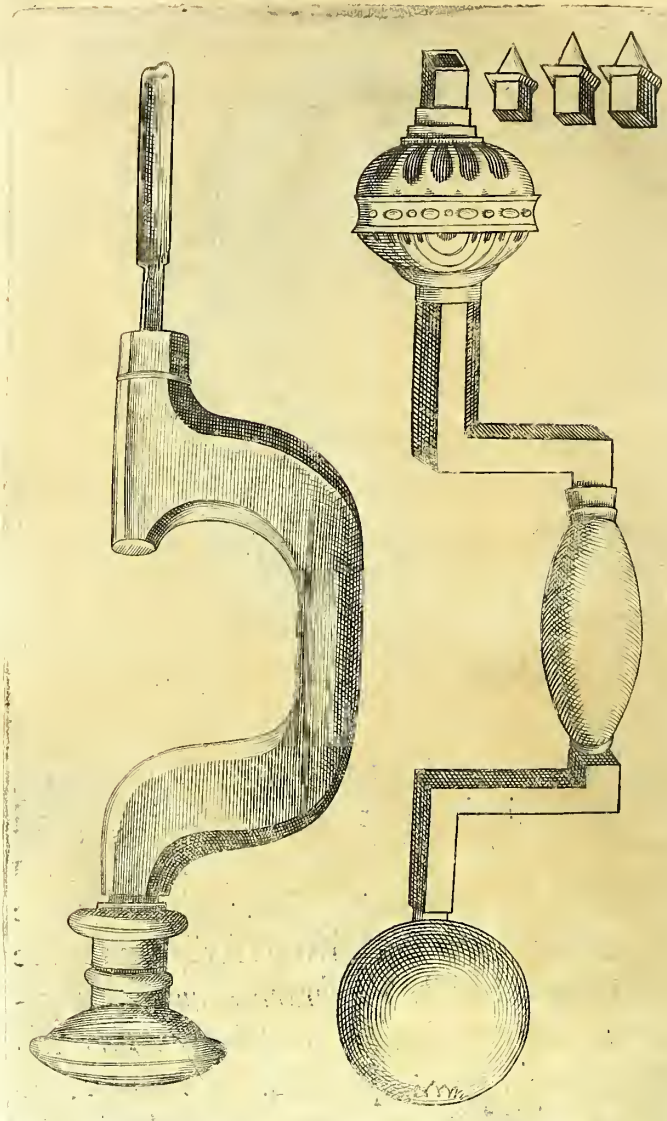

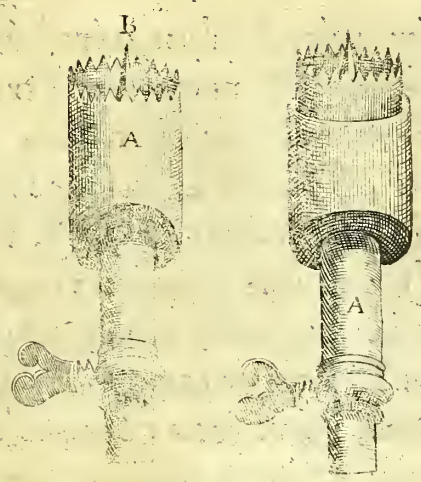

Sequitur modioli tum & Trepani abaptistæ Figura.

A *Modioli vera effigies.*
B *Clavus, ne modiolus vacillet impediens.*
C *Prominens limbus, prohibens ne modiolus altius mergatur.*

Nam prominens limbus notatus B. ne altius mergi queat terebra, impedit.

ὅστις δὲ μέλλει ἐπὶ τρωμάτων ἐν κεφαλῇ ἀποθνήσκειν, καὶ μὴ δυνατὸν αὐτὸν ὑγιᾶ γενέσθαι, μὴ δὲ σωθῆναι, ἐπὶ τῷ ἢ τῷ σημείων χρὴ τὴν διάγνωσιν ποιεῖσθαι τῶν μέλλοντες ἀποθνήσκειν, καὶ προλέγειν τὸ μέλλον ἔσεσθαι. πάσχει γὰρ τάδε. ὁκόταν τις ὀστέον κατεαγὸς, ἢ ἐρρωγὸς, ἢ πεφλασμένον, ἢ ὅτῳ γὰρ τρόπῳ καλεπὸς ἐπινοήσας ἁμάρτῃ, καὶ μήτε ξύ-

σῃ, μήτε πρίσῃ, μήτε δεόμενον, μήτε δὲ ὡς ὑγιέος ὄντος τοῦ ὀστέου, πρὸ τῶν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμερέων πυρετὸς ἐπιλήψεται ὡς ἐπιπολὺ ἐν χειμῶνι. ἐν δὲ τῷ θέρει μετὰ τὰς ἕπτα ἡμέρας ὁ πύρετος ἐπιλαμβάνει. καὶ ἐπειδὰν τοῦτο γένηται, τὸ ἕλκος ἄχροον γίνεται, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἰχὼρ ῥέοι σμικρὸς. καὶ φλεγμαῖνον ἐκτέθνηκεν ἐξ αὐτοῦ, καὶ γλισχρῶδες γίνεται, καὶ φαίνεται ὥσπερ τάριχος, χροιὴν πυῤῥὸν, ὑποπέλιον, καὶ τὸ ὀστέον σφακελίζειν τηνικαῦτα ἄρχεται. καὶ γίνεται περκνὸν, λεῖον ὂν, τελευταῖον, ἔπωχρον γενόμενον ἢ ἔκλευκον. ὅτ' ἂν δ' ἤδη ὑπόπυον, ἢ ἐπὶ τῇ γλώσσῃ φλυκταῖναι γίνωνται, καὶ παραφονέων τελευτᾷ. καὶ σπασμὸς ἐπιλαμβάνει τοὺς πλείστους τὰ ἐπὶ θάτερα τοῦ σώματος. ἢν μὲν ἐν τῷ ἐπ' ἀριστερὰ τῆς κεφαλῆς ἔχῃ τὸ ἕλκος, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τοῦ σώματος ὁ σπασμὸς λαμβάνει. ἢν δ' ἐν τῷ ἐπὶ δεξιὰ τῆς κεφαλῆς ἔχῃ τὸ ἕλκος, τὰ ἐπ' ἀριστερὰ τοῦ σώματος ὁ σπασμὸς ἐπιλαμβάνει.

Text. *Cum quis ex capitis vulnere moriturus, nec ullo pacto sanus reddi ac evadere potest, talem moriturum hisce cognosces signis, quæque ei eventura indicabis. Os ubi fractum, fissum, collisum aut quocunq; modo solutum esse intellexeris, neque per errorem raseris*

ſeris, ſecueriſve, exiſtimans ſectionem non exigere; hoc caſu febris plerumque hyeme ante diem decimum-quartum, poſt ſeptimum æſtate apparebit. Qua ſuperveniente, vulnus colorem ſuum mutat, parumque ſanieï eructat, quodque in eo inflammatum eſt emoritur, fit glutinoſum & ſalſamentum refert, colore fulvum, ſublividum; tumque os corrumpi incipit, fitque nigrum, læve exiſtens, tandemque ſuppallidum albicanſque redditur. At verò purulentum jam cum eſt, oriuntur in linguâ puſtulæ, delirioque correptus moritur. Plæriſque etiam alterum corporis latus convellitur. Et ſiquidem in ſiniſtris capitis vulnus fuerit, dextra infeſtat convulſio; Sin dextra vulnerata, convelluntur ſiniſtri lateris nervi.

Priuſquam ex inſtituto ad priſin quæ modiolo fit, deveniat, præmittit prognoſin; tradens ſigna quibus certior redditur medicus pericliteturne vehementer vulneratus, nec ne. Vti namque egregiè Celſus lib: 5. Cap. 26.

Prudentis eſt, eum qui ſervari non poteſt, non attingere, nec ſubire ſpeciem ejus ut occiſi, quem ſors ipſius peremit. Deinde ubi gravis metus ſine certâ tamen deſperatione eſt, indicare neceſſarijs periclitantis in difficili rem eſſe, ne ſi victa ars malo fuerit vel ignoraſſe vel fefelliſſe videaris. Tradidit paulo ante prognoſtica quædam ſigna, etiam huc

pertinentia, verum quæ in principio vulneris locum habebant tantum, antequam manum vulnerato admoveret chirurgus: hæc verò locum habent etiam tum, in curatione quum versatur chirurgus. Sciendum namq; duplici de causâ ex capitis vulnere ægrum mori; aut quod per se vulnus lethale sit; aut quod lethale reddatur per accidens. Per se, uti cerebrum validè concussum si fuerit; si non tantum cranium, sed & menynges dississæ, inque ipsum penetraverit cerebrum telum; si basis cerebri læsa sit. His talibus ut plurimum statim initio lethalia adsunt symptomata, quæ ægrum quarto aut septimo die abripiunt. Celsus, quænam lethalia sint in genere vulnera recenset, loco jam citato: *servari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui iocinoris portæ, cui in spinâ medulla percussa est; cuique aut pulmo medius, aut jejunum, aut tenuius intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt, cuive circà fauces grandes venæ vel arteriæ præcisæ sunt. Vix autem ad sanitatem perveniunt, quibus ullâ parte pulmo, aut iocinoris crassum, aut membrana quæ continet cerebrum, aut lien, aut vulva, aut vesica, aut ulum intestinum, aut septum transversum vulneratum est. Hi quoque in ancipiti sunt, in quibus us-*

que ad grandes intusque conditas venas, in alis vel poplitibus mucro desedit. Fit vulnus per accidens lethale non unâ de causâ. Medici ac chirurgi imperitia errorve in causâ esse potest. Vti, pericranij apertionem calvæque nudationem si neglexerit; os scalpris si non purgarit; pinguia aut alioquin inimica ossi si applicuerit remedia; in eximendis fragmentis, modiolive usu, membranam si violaverit, ipsis futuris scalpra modiolumvé si applicuerit, caput nimijs operimentis si obruerit; fragmenta non integrè soluta nimis violenter à reliquo osse abstraxerit; nullam si corporis rationem habuerit, purgationem, venæ sectionem, alterantia medicaméta, convenientem diætam si non præscripserit; ægrum genio indulgere si permiserit; de vitando aëre, potissimum intemperato, eum non monuerit. Hac namque ratione, non raro, quod per se exiguum est malum, majus curantis negligentiâ fit. Potest & ipse vulneratus huic rei ansam præbere, neque id inefficaciter; si namque spretis medici monitis gulæ se mancipet (nam in fissuris aut etiam levioribus fracturis, non raro primis diebus nihil mali sentiunt vulnerati) vino se repleat, Veneri se det, aerem

quemcunque hauriat, de vindictâ indesinenter cogitet, eaque ratione animo perturbato somnum aliasque naturæ actiones impediat; næ hic talis malum ipse sibi accerset. Aut è contra, animo ita si sit abjecto, omnem salutis spem uti abjiciat, & sibi indesinenter mortem proponat. Illud namque asserere possum, non unum ab hisce caulis me abreptum vidisse, per se quum vulnus grave non esset. Non frustra uti moneat Hipp. Aph. 1. non sufficere suo uti fungatur officio medicus, requiri etiam, partibus suis uti non desit æger. Qui maligno aliquo, eoque latente si laboret quum vulnus inferretur affectu, sicuti venerea lue aut simili, neque de eo certiorem faciat medicum; Si corpus habuerit ante conflictum multâ cacochymiâ repletum. illa namque tacitè in caput se efferet. Certe hi tales, vulnerati licet, non tamen ex vulnere moriuntur.

Text. *Neque per errorem raseris, secueris.* Vides, hîc Hipp. tacitè rem, uti à nobis jam factum, distinguit: nempe, non omnes ex vulneris magnitudine, nonnullos propter negligentiam chirurgi mori. In corvos quàm ejuscemodi incidere præstet magistellos. Et tamen

men quotidiana se offerunt exempla.

Hyeme plærumque febris ante diem 14. Videtur hic ejus esse Author sententiæ, præstare ut in capitis vulneribus citius quam serius se ostendat febris. Hanc ad rem insignis apud eundem est locus 2. Prorheticorum. *Præstat, inquit, eum qui capite vulneratus est, neque febricitare, neque sanguinis profluvium, inflammationem, aut dolorem aliquem pati; aut si eorum aliquod appareat, circà initia fieri, neque diu durare tutissimum est.* Dicuntur hæc respectu causæ è qua excitari febris solet. Si namque statim initio, primo aut secundo appareat die, illa proculdubio causam agnoscet perturbationem, humorumque ac animi commotionem quum vulnus incuteretur. Cessante causâ procatarcticâ, ac ubi se collegerit æger, desinet illa febricula. Si verò primis diebus nihil febrile, nec ullum symptoma sentiat æger, seque in nullo versari discrimine existumet, hunc talem si subito, die 7. aut 14. (nihil licet in victu rebusve peccarit externis) ac præter expectationem febris invadat, significatur latens aliquod in cranio, cerebro, aut corpore vulnerati vitium, cui quamdiu potuit restitit natura, sed quæ tandem victa ac causæ vehementiâ su- Text.

tiâ ſuperata ſuccumbit. Ita ut cauſæ reſpectu, pejus ſit, diu poſt, quàm protinus apparere febrem. Quoties vidimus in fiſſuris non conſpicuis omnium ſymptomatum expertes primis fuiſſe diebus ægros, qui, collectâ paulatim loco fiſſuræ ac in ſubjectum ſtillante cerebrum ſanie, ſubito mortui ſunt. Vt oporteat ſuſpicacem eſſe chirurgum, illudque animo firmiter impreſſum habere, Capitis vulnera quum maxumè arrident, tum ſæpe vel maxume inſidias ſtruere.

Text. *Quâ ſuperveniente, vulnus colorem ſuum, &c.* Notandum quod dicit καὶ ἐπειδὰν τοῦτο γένηται. nam quæ ſtatim initio apparet, non habet tantum difficultatis reſpectu minoris cauſæ; verum ſuperveniens aut poſt apparens, jam paulatim naturam fregit.

Text. *Vulnus colorem ſuum mutat.* Quem namque habebat vividum ac carneum colorem, in pallidum primum, tum fuſcum, tandem nigricantem mutat. Deficiente nimirum calore, hincque ſolitâ nutritione carniſque productione unà ceſſante.

Text. *Parumque ſaniei eructat.* Nam vulnus, deficiente expultrice facultate, ſiccum redditur. deficientibus autem facultatibus, paulatim

ipſa

ipsa deficit actionum omnium causa Anima. Ita in Prognosticis, Coacis, alibique pessimi signi loco semper habet, vulnus aut ulcus siccum reddi. Neque oculati id ignorant chirurgi. Nisi tamen translatio fiat materiæ, idque ex bonâ causâ. uti ei apud Paræum, cui brachij ulceribus laboranti subitò siccata ulcera, quum metum injeciſſet ea res chirurgis, visum saniem per inteſtina se effudisse.

Quodque in eo inflammatum est, emoritur. Text. Deficiente naturâ, quæ alias inflammatam in pus vertere assolet materiam.

Plærisque etiam alterum corporis latus convellitur. Text. Hic notat quod non semel in capitis vulneribus eveniſſe vidimus convulsione nimirum, corripi partes oppositi lateris, non eas in quas incidit vulnus. Cujus rei ut explicari causâ possit, duo ad hunc locum notanda. Primo, Hipp. hic non dicere quod illud semper fiat, sed quod aliquando. τὰς πλείστας inquit, sæpe ac multis id accidit. Ergo non omnibus. Non enim semper id evenire, sed etiam sæpe ejusdem lateris nervos convulsione infestari, præter quotidiana exempla, etiam ostendit historia apud Hippocratem Epid: 5. *Lariſſæ, inquit, Palamedis equiso undecim*

„ *annos natus, ab equo in fronte supra oculum dextrum*
„ *vulnus accepit, & ad os vitium perveniſſe vide-*
„ *batur, ex eoque modicus ſanguis proſiliebat. Hic ma-*
„ *gnam ſectionem ad os duplex uſque pertulit, ex eo ſta-*
„ *tu os curationem accipiebat. Sub vigeſimum diem*
„ *circà aurem tumor obortus eſt, febris cæpit & rigor,*
„ *indeq; tumor & dolor augebantur. Sub initia febris*
„ *ex rigore cepit, & oculi, frons, ac univerſa facies in-*
„ *tumuit. Hæc autem dextra capitis parte fere contige-*
„ *runt, pervaſit tamen tumor etiam ad ſiniſtram, ſed*
„ *hic nullam noxam attulit.* Alterum hic dicit, convulſionem vulneri ſupervenire; καὶ σπασμὸς, inquit, ἐπιλαμβάνει τὰς πλείστας τῶν ἐπὶ θάτερα τοῦ σώματος. Ita & in Coac. ſect. 14. σπασμὸς ἐπὶ τρώμασι, θανάσιμον.

Quod itaque ſæpe fiat ut capite vulneratis ſuperveniat convulſio, ejus primariam dixerim cauſam, quod tanta fiat in capite materiæ morbificæ collectio, aut etiam quod tam valida oriatur in capite ob retentam ac putreſcentem dictam materiam inflammatio, illa uti nervis communicetur, abſumta nimirum præ inflammatione nativâ nervorum ſucculentiâ. At quanam de causâ oppoſiti nervi hoc malo corripiuntur, dicat quis? reſponderim, quod de læſo latere adeo ſollicita ſit

ta sit natura ubi malum hærere sentit, de oppositi lateris partibus minus uti cogitet. tota namque est, omnesque suas vires in id confert, læsi uti lateris partes integras servare aut pristino nitori restituere possit; hinc fit, in eas uti partes, de quibus minus cogitat, materia se infundat. Cæca etenim est natura, nullâ utitur ratione, non sollicita nisi de eo præsens quod est, de futuro minus cogitans. Ita videmus naturam morborum initijs percipientem aliquid in corpore sibi dissimile ac inimicum de eo adeo sollicitam esse, non paucas alias uti actiones negligat. Hinc enim utplurimum fit alvus quod tum temporis officij sui immemor reddatur. Ita, quænam causa, quod in lipothymia, febrium initijs exteriora frigeant, æstuantibus valde interioribus? quod natura sentiens cordi creari periculum, calorem cum sanguine universum eo trahat, de alijs partis minus cogitans. Quin & naturam videmus interdum de cerebro valde cogitantem tantâ copiâ sursum trahere calorem, inde uti delirium oriatur. Dicunt, à morbo id fieri. respondeo, non edere sed lædere actiones morbum, verum quas læsit actiones morbus, eas edit natura.

Exemplum porrò oppositi lateris convulsi; dextris capitis vulneratis, præbet famula quæ in Omilo decumbebat apud Hipp. 5. Epid. *hæc duodecim ferme annos nata ex capiti vulnere moritur decimoquarto die, æstate mediâ, ubi impacta à quodam januâ os collisum & fissum fuit. Ad suturas verò vulnus erat, quod exsectione egere est animadversum, sectum est autem non quantum oportuit, verum quod in ipso relictum fuit, in pus versum est. octavo die rigor, febris prehendit. habebat verò non commodè. nono autem die, quod reliquum erat, exsectum est, & pus admodùm exiguum cum sanguine subesse, visum fuit, membranaque pura erat, ac somnus quidem cepit, febris verò non dimittebat. Convulsio autem manum sinistram occupabat quòd dextra potius parte ulcus haberet.*

εἰσὶ δ' οἱ καὶ ἀποπληκτοὶ γίνονται. καὶ ἔτως ἀπόλλυνται περὶ ἑπτὰ ἡμερέων ἐν θέρεϊ, ἢ τεσσάρεων καὶ δέκα ἐν χειμῶνι.

Text. *Sunt & qui apoplexia corripiuntur, sicq; æstate ante septimum, hyeme ante decimumquartum diem pereunt.*

Fiunt interdum vulnerati apoplectici, aut quod materia paulatim capite collecta ejusque actiones impediens, ventriculis cerebri subitò

ſubitò ſe infundat; aut concuſſo commotoque præ ictu cerebro, turbatiſq; ac in unum confluentibus, ventriculoſqne eâ ratione replentibus animalibus ſpiritibus. Ita in Coac. Sect: 14: Aph: 3. *Quibus, inquit, cerebrum vulneratur, ijs ſæpe febris ac apoplexia accidunt, ſicque moriuntur.* De hac cerebri concuſsioue nos in præcedentibus plenius egimus.

ὁμοίως δὲ καὶ σημεῖα ταῦτα σημαίνει, καὶ ἐν πρεσβυτέρῳ ἐόντι τῷ τρώματι, ἢ καὶ ἐν νεοτέρῳ.

Hæc ſigna idem ſignificant, ſive ſenex ſive juvenis ſit qui laborat. Text.

Hoc eſt, ſive in ſene ſive juvene vulnerato jam dicta ſe oſtendant ſigna, ſemper periculum denuntiant. Et quidem per ſe ſemper, quamvis ratione ſubjecti differant. etenim juvenis hiſce ſymptomatis alacrius reſiſtet quàm decrepitus.

ἀλλὰ χρὴ εἰ ἐννοίης τὸν πυλετὸν ἐπιλαμβάνοντα, καὶ τῶν ἄλλων τι σημεῖον τούτῳ προσγινόμενον, μὲ διατρίβειν, ἀλλὰ πρίσαντα τὸ ὀστέον πρὸς τὴν μηνίγγα. ἢ καταξύσαντα τῷ ξυστῆρι. εὔπριστον δὲ γίνεται καὶ εὔξηστον. ἔπειτα τὰ λοιπὰ οὕτως ἰη-

τρῦσιν ὅπως ἂν δοκέῃ ξυμφέρειν πρὸς τὸ γινόμενον ὁρῶν.

Text. *Verum cum intelligis febrem invadere, aut aliud aliquod signum vulnerato supervenire, noli ulterius differre; os namque usque ad membranam secandum, aut scalpro radendum. Facile enim secatur ac raditur. In reliquis ea curatio adhibenda, quæ conveniens videbitur: quam ad rem diligenti intuitu opus.*

Tradidit signa evenientia capite vulneratis, & quidem illa quæ in maxumo versari ægrum testantur discrimine. Quibus apparentibus jubet jam ad prisin statim deveniendum, idque aut exsectione, aut scalpturâ ad membranam usque. Vbi eam nonnulli movent difficultatem, quod in deploratis casubus à curatione abstinendum dicant, ne qui violentiâ morbi moritur, dicatur medicatione tuâ sublatus. Celsum hi citant cap: 26. lib: 5. Etiam Galenum dicentem. 11. Meth. „ Cap: 9. *In quò insperata omninò salus est, imprudentis consilij fuerit apud vulgus infamare præsidia* „ *quæ multis fuere saluti.* Ad quæ respondeo; certissimum si fuerit ægrum moriturum, omninò ab ossis sectione abstinendum esse: at verò,

rò, quoniam quotidianis videmus exemplis eos de quibus desperabatur tamen convalescere, institutâ prædictione, monitisque propinquis, interdum anceps nullo remedio præferendum, quum crudele ac inhumanum sit omni spe destitutum ægrum deserere. Nam vel hoc mortem accelerare ęgro possit, à medico ac chirugo se deseri si animadvertat. audiatur idem Celsus loco adducto: *Vbi gravis metus sine certâ tamen desperatione est, indicandum necessarijs periclitantis in difficili rem esse, ne si victa ars malo fuerit vel ignorasse, vel fefelliſe videatur medicus.* Est & alia responsio; nimirum Hipp. hic præcipere ut prisis instituatur tum, si periculosa symptomata primis appareant diebus, hoc est initio statim post inflictum vulnus, non 14 die uti præcedens habebat paragraphus. Ita statuit Celsus primis verbis Cap: 4. lib: 8. *Vbi calvaria pertusa, protinus requirendum est, num bilem is homo vomuerit, num oculi eius obcæcati sint, num obmutuerit, num per nares aureſve sanguis ei effluxerit, num conciderit, num sine sensu quasi dormiens jacuerit; atque ubi hæc apparent, scire licet necessariam, sed difficilem curationem esse. Si verò sub primâ curatione febris intenditur, breveſque somni*

& ijdem

" *& ijdem per somnia tumultuosi sunt, ulcus madet,*
" *neque alitur, & in cervicibus glandulæ oriuntur, tum*
" *tum demum ad manum scalprumque veniendum*
" *est.*

Text. *Os namque usque ad membranam secandum.* Excisâ nimium utraque tabulâ quodipsum modiolo fiat necesse est; de quo jam plenè aget.

Text. *Aut scalpro radendum.* Vbi fissura fuerit, eaque non nisi primam infestet tabulam, conetur eam delere scalpendo: sin utramque, exscindi os debet aut modiolo, aut cyclisco seu scalpro excisorio.

ὅταν δ' ἐπὶ τρώματι ἐν κεφαλῇ ἀνθρώπου ἢ πεπριωμένου ἢ ἀπριώτου, ἐψιλωμένου δὲ τοῦ ὀστέου, οἴδημα ἐπιγένηται ἐρυθρὸν καὶ ἐρυσιπελατῶδες ἐν τῷ προσώπῳ, καὶ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν ἀμφοτέροισιν, ἢ τῷ ἑτέρῳ. καὶ εἴτις ἄπτοιτο τοῦ οἰδήματος ὀδυνῶτο. καὶ πυρετὸς ἐπιλαμβάνει, καὶ ῥίγος τὸ δὲ ἕλκος αὐτὸ τὸ ἀπὸ τῆς σαρκὸς καλῶς ἔχοι ἰδέσθαι, καὶ τ' ἀπὸ τοῦ ὀστέου, καὶ τὰ περιέχοντα τὸ ἕλκος ἔχῃ καλῶς, πλὴν τοῦ οἰδήματος τοῦ ἐν τῷ προσώπῳ. καὶ ἄλλην ἁμαρτάδα μηδεμίαν ἔχοι τὸ οἴδημα τῆς ἄλλης διαίτης, τούτου χρὴ τὴν κάτω κοιλίην ὑποκαθῆραι φαρμάκῳ, ὅ, τι χολὴν ἄγει. καὶ οὕτω καθαρθέντος,

θέντος, ὅ, τε πυρετὸς ἀφίησιν. ἢ τὸ οἴδημα καθίσαλαι, ἢ ὑγιὴς γίνεται. τὸ δὲ φάρμακον χρὴ διδόναι πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρώπου ὁρῶν, ὡς ἂν ἔχῃ ἰσχύος.

Ubi autem in capitis vulnere, sive sectio adhibita sit sive non, osse tamen detecto, tumor rubicundus ac ad erysipelatis naturam accedens in facie, oculis sive alterutro sive utroque oritur, dolens ad tactum; febris item superveniat & rigor; ulcus verò quod ad carnem attinet bono esse loco videatur; os & quæ juxta sunt rectè procedant, facieï tumore excepto, neque ullus in victu error commissus sit; alvus homini solvenda medicamento quod bilem detrahit. Si sic purgatus febris desinit, tum & tumor evanescit, sanitati æger restituitur. In medicamenti autem exhibitione considerandum quomodo se vires vulnerati habeant.

Dixit, febre in principio apparente absque morâ sectionem ossis instituendam esse; quærat quis, annon habenda sit febris aliorumque symptomatum ratio. Respondet Hipp: habendam omnino esse. Perseverante namque, multo magis ingravescente febre, & vires deficient, ita ut exsectionem perferre æger nequiret; & quoque os ipsum phlo-

gosin à calore febrili conciperet, eoque modioli circumactionem absque inflammatione sustinere non posset.

Text. ἔιδημα ἐρυσιπελατῶδες. Est Erysipelas genus mali capitis affectubus frequenter superveniens; rubore vivido ac splendente, doloreque urente partem affligens. Tumor est non admodum se attollens, pendet namque à bilioso sanguine, qui ratione tenuitatis se in latum diffundit potiùs.

Text. *In facie, oculis.* Familiaris faciei est erysipelas, nam bilioſus humor excitans affectum ratione levitatis sursum fertur. Quod si admodum valida fuerit natura, depellit affluentem materiam ad loca maxumè disita, tumque in tibiâ aut pede (quæ etiam valde frequens) ostendere se solet. Hic verò, laborante capite, ideoque nequeunte procul pellere erysipelatis causam materialem, in facie se prodit.

Text. *Dolens ad tactum.* Dolet etiam non tactum neque pressum erysipelas; nam acris fervidaque a quâ pendet, materia pungitivos excitare solet dolores.

Text. *Febris item superveniat.* Absque febre rarò aut nunquam est Erysipelas; utpote quam excitare

citare ſolet orgaſmo mota bilis, aut expreſſa à partibus internis ad exteriores. Motus is materiæ per ſe fervidæ, tam ipſam, quam per quas fertur partes accendendo febrem excitat.

Et rigor. Febris quæ eryſipelas comitatur continua ut plurimum eſt. quæ tamen acceſſione primâ cùm frigore aut rigore invadere ſolet, propter bilis ſeſe moventis acrimoniam. Movent nonnulli dubium, num eſſentiale intermittentium ſignum ſit rigor, ideoque unquam in continuis apparere poſsit. Dico poſſe; quamvis me non lateat in continuis ſubinde rigorem ſe oſtendere, intermittentes contrà rigoris eſſe expertes; illas dico, quarum materia non acri, verum miti ac humidâ putredine tacta, cum magno non movetur impetu. Continuæ contrà ſubinde rigorem, quum incipiunt, conjunctum habent. ita cauſum frequenter cum rigore invadere animadvertimus. Quod verò inſtante criſi in continuis ſæpe adſit rigor præter quotidiana exempla nobilis is Hippocratis notat Aph. 46. 4. *Si rigor frequens & iteratus, febre non deſinente* (hoc eſt in continua) *ægrum jam debilem invadat, lethale.* Aſt de hoc rigore non agimus Text.

agimus, sed de eo qui singulis paroxysmis in febribus intermittentibus ostendere se solet.

Text. *Vlcus verò quod ad carnem attinet bono loco esse videatur.* Hisce id vult; bonum esse *si* erysipelas in morbis foris appareat, modo per metaptosin seu materiæ à nobilioribus ad ignobiles fiat translatione. Si namque per propagationem, propter nimiam bilis in corpore universo parteve aliquâ copiam id fiat, bonum esse vix potest. Quomodo sciam? Ex ijs quæ hic traduntur signis: si namque epigenesi fiat, non aderunt bona signa, quorum hoc loco fit mentio. talem notat aph.
„ 20. 7. *ab erysipelate, putredo aut suppuratio, ma-*
„ *lum.* & aph præcedente; *Ab ossis denudatione ery-*
„ *sipelas, malum.* dic tu, quoniam mala comitantur signa.

Text. *Os & quæ juxtà sunt, rectè procedat.* Hæc ostendunt eum de erysipelate à bonâ causâ loqui, hoc est, robore naturæ expellentis.

Text. *Alvus homini solvenda est.* Vt naturæ conatum promovendo ei suppetias feramus. Illa namque ab erysipelatis materiâ se quantum potest, liberare satagit. Quod natura abjicere nequit, id faciat cholagogo exhibito medicus.

In

In medicamenti exhibitione vires, &c. Est hæc cautela universalis, locum in omni præscribendâ pharmaciâ habere debens: hoc ævo tamen minus necessaria, quo benigna leniaq; habemus pharmaca, quæ vires non facile prosternunt. Hippocratis verò tempore, scammoniata, helleborata, similiaque valida quum in usu essent purgantia, imo turbantia, hæc causâ, quod hoc monitum hic ponat. Nam capitis vulnera valida pharmaca non ferunt. Vide Hipp: 2. De Morb: ubi biliosos affectus (qualis erysipelas) scammonio & colocynthide curari jubet. Reverâ in ejuscemodi quæ tantâ agunt violentiâ medicamentorum usu, vires diligenter ponderandæ veniunt. Text.

Περὶ δὲ πρίσιος, ὅταν καταλάβῃ ἀνάγκη πρίσαι ἄνθρωπον, ὧδε γινώσκειν. ἢν ἐξ ἀρχῆς λαβὼν τὸ ἴημα πρίης, οὐ χρὴ ἐκπρίειν τὸ ὀστέον πρὸς τὴν μηνίγγα αὐτίκα. οὐ γὰρ συμφέρει τὴν μηνίγγα ψιλὴν εἶναι τοῦ ὀστέου περὶ πολὺν χρόνον κακοπαθοῦσαν, ἀλλὰ τελευταῖον σάπη καὶ διεμύδησεν. ἔστι δὲ καὶ ἕτερος κίνδυνος ἢν αὐτίκα ἀφαιρέης πρὸς τὴν μηνίγγα ἐκπρίσας τὸ ὀστέον, τρῶσαι ἐν τῷ ἔργῳ τῷ πρίονι τὴν μηνίγγα. ἀλλὰ

χρὴ πρίοντα, ἐπειδὰν ὀλίγου πάνυ δέῃ διαπεπρίσθαι, καὶ ἠδὴ κινέηται τὸ ὀστέον, παύσασθαι πρίοντα, καὶ ἐὰν ἐπὶ τὸ αὐτόματον ἀποστῆναι τὸ ὀστέον. ἐν γὰρ τῷ διαπριωτῷ ὀστέῳ καὶ ἐπιλελειμμένῳ τῆς πρίσιος, οὐκ ἂν ἐπιγένοιτο κακὸν οὐδέν. λεπτὸν γὰρ τὸ λειπόμενον ἠδὴ γίνεται. τὰ δὲ λοιπὰ ἰῆσθαι χρὴ ὡς ἂν δοκέῃ ξυμφέρειν τῷ ἕλκει.

Quum verò prisis ineunda, de eâ sic statuendum. Quod si statim initio vulneris inflicti curationi adhibearis, os ad membranam usque simul ac semel exscindere non oportet. Quum non expediat ablato osse hanc diu indetectam relinqui, graviter namque læderetur imò putresceret ac hebes redderetur. Præterquam quòd aliud subsit periculum, si statim os ad membranam usque auferas, ne inter operandum membranam lædas. Sed inter secandum id observato, ut postquam eò res perducta ut parum absit, quin universum os pertusum sit, jamque os vacillare incipit, ab ulteriore sectione abstineas; ossique ut sponte porro secedat, permittas. Nam ossi quod sectum est, & sine exsectione relictum, nihil detrimenti accidere potest; nam quod relinquitur id tenuatur. Ad reliqua quod attinet, ea instituenda curatio quæ ulceri conferat.

Iam Prisin adgreditur, cujus causa præcedentia

dentia præmisit. πρίσις à secando & excavando nomen habet. Nam πριὼν serram significat: inde πρίω, πρίζω serro, serra seco vel findo; πρίσμα scobs eorum quæ serrâ secantur. πρίστης qui serrâ quid secat. Est namque serra instrumentum dentatum, quo ligna lapisve secantur, cujus primam inventionem Dædalo veteres acceptam referunt. Sunt autem serrarum variæ tam apud architectos, fabros, quàm ipsos chirurgos ideæ; quas ad tria genera retulerim, ut alia sit recta, incurva alia, alia denique orbicularis. rectarum alia major, minor alia. Major, quæ Palladio lupus, est serrula manubriata Galeno πρίων μαχαιρατὸς cujus ad amputandum membrum, ad auferendum, dum anatome exercetur, cranium est usus. Minor quâ interdum in cranio ad dividendam primam tabulam utuntur chirurgi. uti etiam eundem usum illis præstat serrula incurva. Harum hæ sunt picturæ.

Orbi-

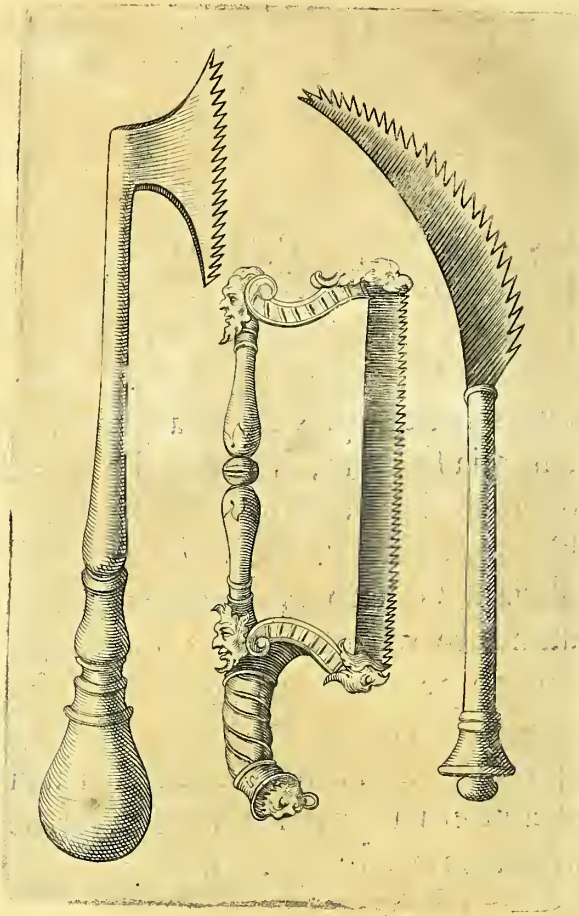

Orbicularis ſolis chirurgis in uſu. hæc illa eſt, quam Modiolum Celſus ac latini vocant ſcriptores, idque à ſimilitudine quæ ei cum modio (eſt modius menſuræ aridæ genus.) modius χοῖνιξ græcis. inde modiolum voce diminutivâ, * χοινίκιον ijdem. Quem hoc pacto deſcribit Celſus Cap: 3. lib: 8. *Modiolus ferramentum concavum teres eſt, imis oris † ferratum per quod medium clavus, ipſo quoque interiore orbe cinctus demittitur.* Ejus en Iconem.

* non χοινίκιον uti ineptè nonnulli.

† legendum omnino ſerratum.

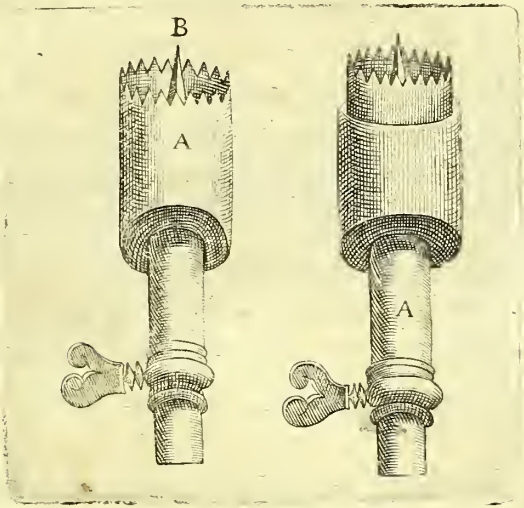

Modiolus hic fuit duplex Veteribus, estq; etiamnum hodie; vulgaris, hic depictus: tum & * qui duplicē habet orbem, alterum suprà alterum exstantem. Hic πρίων ἀβάπτιστος græcis. facit namque orbis sive limbus exstans, ne profundius mergi queat.

* cujus picturam vide pag: 225.

Hunc ita describit Galenus 6. Meth. Cap. 6.

„ τινὲς δὲ ὕπερ τοῦ μηδέποτε ἁμαρτεῖν, ἀβάπτιστα στρύπανα κατε-
„ σκυάσαντο. Καλοῦσι δὲ οὕτως αὐτὰ, διὰ τὸ μὴ βαπτίζεσθαι. πει-
„ θεῖ γὰρ ἐν κύκλῳ περιφερής τις ἴτυς, πρόκουσα μικρὸν ὑπὲρ ἄνω
„ τοῦ κατὰ τὸ τρύπανον ὄξεος πέρατος εἰν δὲ δή που χρὴ πολλὰ καὶ
„ ταῦτα πρὸς ἅπαν πάχος κρανίου παρευκενασμένα. τοῖς μὲν γὰρ
„ παχυτέροις, τὸ μακρότερον ἁρμόσει τρύπανον. ὀνομάζω δὲ οὕτως
„ ὡ μεῖζον ἐστὶ, τὸ μεταξὺ τοῦτο ἄκρου πέρατος τε καὶ τῆς κυκλοτε-
„ ροῦς ἴτυος. τοῖς δὲ λεπτομερέσι, τὸ μικρότερον. *Quidam au-*
„ *tem quominus aberrarent, tales terebellas excogita-*
„ *runt quæ mergi nequeant, quas inde* ἀβάπτιστα *vocant.*
„ *Circumcurrit enim parum suprà terebellæ supercilium*
„ *circulus alius parum exstans. Sane expedit complures*
„ *id genus ad manum habere, ad quamcunque cranij*
„ *crassitudinem. nam crassiori longior convenit terebra*
„ *(ita autem voco, cujus spatium quod inter summam*
„ *est cuspidem, & circulum qui exstans circumcurrit,*
„ *majus est) tenuiori brevior.*

Vocat hac descriptione Galenus terebellum longius aut brevius, cujus circulus ferreus

reus præ ſecundo circuitu longius breviuſquè prominet. Tales terebellos Ægineta Abaptiſmos vocat; quos hoc pacto deſcribit lib. 6. cap. 89. εἰ δὲ ἰσχυρὸν εἴη τὸ ὀστέον, πρότερον τοῦτο περιτρηπήσαντες τοῖς ἀβαπτισμοῖς λεγομένοις. τοιαύτα δὲ ἔστι τὰ ἔχοντα μικρὸν ἐσωτέρῳ. τῆς ἀκμῆς ἐξοχὰς κωλυούσας αὐτὰ πρὸς τὴν μηνίγγα βαπτίζεσθαι. *Si autem validum fuérit os, prius illud terebellis abaptiſmis vocatis perforato. Ejuſmodi verò ſunt, quæ paulo ſuprà acumen cuſpidis eminentias habent, impedientes ne ad cerebri uſque membranam demergi poſſint.*

Modiolus porrò Hipp. πρίων χαρακτὸς dicitur, idque hoc loco, cum inquit ἢν δὲ μὴ ἐξ ἀρχῆς λαμβάνης τὸ ἴημα, ἀλλὰ παρ' ἄλλου παραδέχῃ ὑστεριζεῖν τῆς ἰήσιος, πρίονι χρὴ χαρακτῷ ἐμπρίειν μὲν αὐτίκα τὸ ὀστέον πρὸς τὴν μηνίγγα. *At ſi ſtatim initio ad curandum vocatus non fueris, ſed eam ab alio tibi traditam tardius ſuſceperis, terebrâ excavatâ & ſerratâ protinus os uſque ad membranam exſecabis.* Per πρίονα χαρακτὸν intelligit cavum Celſi modiolum; voce derivatâ a χαράσσω, χαράττω quod ſignificat excavo, ſculpo.

Hæ porrò orbiculares ſerræ ſive modioli, quoniam excavant, ideo terebræ latinis, τρύπανα græcis vocari ſolent, uti jam ex Galeno & Paulo audivimus. Ne quis putet nos terebram cum ſerrâ malè confundere, ſi in

sequentibus indifferenter vocem nunc terebræ nunc serræ audiat. Certum namque est quod πρίων Hipp: latinis significet quodcunque instrumentum quo os tangitur, sive sint serræ, modioli, terebræ, sive etiam scalpra. Audivimus namque in præcedentibus eum scalprorum usum non semel vocasse πρίσιν. Hoc autem loco per illam voculam, ossis excisionem quæ modiolo fit, intelligit. Ad cujus usum quod attinet, sciendum non convenire veteres in modo quo chirurgus modiolo uti debeat: Eorum namque alij naturæ negotium committendum arbitrantur, ut nimirum illa fracturas callo jungat, nulla instituta prisi. ab horum partibus Celsus est lib: 8: Cap: 4. his verbis. *In omni verò fisso fracto-*
ve osse protinus antiquiores medici ad ferramenta ve-
niebant, quibus id excideret. Sed multò melius est
ante empl stra experiri quæ calvariæ causâ compo-
nuntur. Eorumque aliquid oportet ex aceto mollitum,
per se super fissum fractumve os imponere, deinde su-
per id aliquanto latius quàm vulnus est, eodem me-
dicamento illitum linteolum, & præterea succidam
lanam aceto tinctam. Tunc vulnus deligare, & quo-
tidie resolvere, similiterq; curare usque ad diem quin-
tum. A sexto die etiam vapore aquæ calidæ per spon-

giam

giam fovere, cætera eadem facere. Quod si caruncula increscere cœperit, & febricula aut soluta erit, aut lenior, & cupiditas cibi reverterit, satisque somni accedet, in eodem medicamento erit perseverandum. Procedente deinde tempore, emolliendum id emplastrum adjecto cerato ex rosâ facto, quo facilius carnem producat. nam per se reprimendi vim habet. Hac ratione sæpè rimæ callo quodam implentur, estq; ea ossis velut cicatrix, & latius fracta ossa, si qua inter se non cohærebant, eodem callo glutinantur, estque aliquanto melius velamentum cerebro, quàm caro quæ exciso osse increscit. Si verò sub primâ curatione febris intenditur, breveque somni & ijdem tumultuosi sunt, ulcus madet, neque alitur, & in cervicibus glandulæ oriuntur, magni dolores sunt, cibiq; super hæc fastidium increscit, tum demum ad manum scalprumque veniendum est. Ex hoc loco patet Celsum non oscitanter hæc scribere, quasi ignoraret veteres in contrariâ fuisse sententiâ, nam eos reprehendit, dicens; *sed multo melius est.* Distinguit autem rem, ut si initio vulneris inflicti res ægri bene succedant, neque febris, neque magna se ostendant symptomata, ut inquam tali casu à chirurgicâ encheiresi abstineat, tantum cephalicis utatur emplastris quorum ope callus promoveatur:

contrà, si initio febris, aliaque se ostendant incommoda, vult tum absque morâ ad manum veniri. Cum Hipp. conceptis verbis jubeat statim exsectionem ossis instituj; cum hac tamen distinctione, ut si statim initio vulneris illati ineatur, utraque tabula non dissecetur; sin serius ad hoc opus accedat, os ad membranam usque excidat. Expedit sane Hipp. sequi sententiam; quum sicuti in præcedentibus non semel dictum, nihil in capitis fracturis procrastinatione calamitosius sit. Si namque differas donec febris aliaque se ostendant symptomata, experieris tunc temporis naturam paulatim fractam succumbere, neque vulneratum ullo modo sectionem perferre posse. Festinanter itaque hac in re agendum, cunctando enim hanc rem non restitues; sed in causâ eris ut collecta fissuræ aut fracturæ loco sanies, osse corrupto se in menyngem sit præcipitatura, & eam quoque inquinatura. ita autem afflicto ægro majorem addere, quam modioli operatio adfert afflictionem, consultum minimè est.

Implorata itaque summi Dei ope, (est namque periculosæ plenum aleæ opus) observataque quam hic adfert Hipp. cautione

& rei

& rei distinctione, adgrediendum opus. Distinguit autem hanc hoc modo.

Quodsi statim initio vulneris inflicti curationi adhiberis. Text. Non raro enim verùm sæpissimè, ne dicam ut plurimum (mos detestandus) hisce locis fit, ut capite vulnerati prioribus diebus nihil aut parum sentientes incommodi, rem parvi faciant, neque medicum aut chirurgum advocent. Fit &, ut advocatus chirurgus videns quoad exteriora ægrum bene valere, nihil mali suspicans pericranium non dividat, neque exploret, num os fissuram habeat nec ne, immemor moniti Hippocratici proœmio hujus libri, dicens: *nullum capitis vulnus parvi faciendum.* ut plurimum namque quum hæc vulnera maxumè arrident insidias struunt maxumè. morte autem præter omnem expectationem ægrum obruente, aut fefellisse aut ignorasse chirurgus clamatur, redundatque in ipsam Artem medicam calumnia.

Os ad membranam usque simul ac semel excindere non oportet. Text. Hæc est distinctio quam Hipp. adfert, ut si protinus illato vulnere adhibeatur chirurgus, modiolique usum necessarium judicet, ne inquam tali casu eousque modiolum

lum circumagat, utraque uti cranij tabula pertusa exciſaque ſit. Quid itaque? pertunde inquit primam tabulam in totum, modiolum ſubinde auferendo; tum ut quàm altè inſtrumentum penetraverit animadvertas, tum ut incaleſcens præ circumactione ferramentum ventiles. Ad ſecundam ubi perveneris, imprime ei veſtigium modiolo, cumque pene vacillare eam videris, pertunde tantum uno loco. Quorſum? ut locus ſit apertus per quem ſi quid ſub cranio hæreat noxij expelli poſsit: tum & ut habeas aditum immittendo inſtrumento ſufficientem ut aut quod reliquum eſt, ipſa natura porro ſeparet; aut ut per locum pertuſum immittere poſsis inſtrumentum medium inter menyngem ipſamque tabulam excindendam, quo ſepares membranam ab oſſe, ne perruptione internæ tabulæ dentato ferramento membranam vulneres. Quale hoc inſtrumentum dicat quis? quod ab affectu μηνιγγοφύλακα græci vocant. Ejus mentionem facit, imò illud exactè deſcribit Celſus Cap: 3. lib. 8. „ *Factis foraminibus eodem modo media ſæpe, ſed* „ *multo circumſpectius excidenda ſunt, ne forte an-* „ *gulus ſcalpri membranam violet, donec aditus fiat,*

per

per quem membranæ custos immittatur, μηνιγγοφύλακα "
græci vocant. Lamina ænea est, firma, paulum resima, "
ab exteriore parte lævis, quæ demissa est, ut exterior "
pars ejus cerebro proprior sit. Subinde eï subjicitur "
quod scalpro discutiendum est, ac si excipit ejus angu- "
lum, ultra transire non patitur, eoque & audacius & "
tutius scalprum malleolo subindé medicus ferit, donec "
excisum undique os eadem laminâ levetur tolliqúe sine "
ullâ noxa cerebri potest. "

Ejus hæc est icon

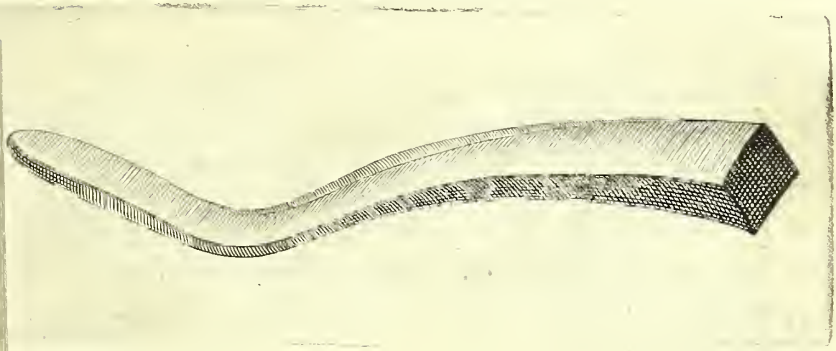

Ejusdem instrumenti mentionem facit Æ-gineta lib: 6. Cap. 89. Galenus verò Cap: ultimo lib: 6. Postquam cyclisci os usque ad membranam excusserit, ne cyclisco (qui malleo adigitur) membrana violetur, lenticulato utitur scalpro. illud ita describens: ἐμλὼ ἐδ' "
ἐν κύκλῳ πᾳῶ ὅσον ὀκκοπῆναι χρὴ τοῖς κυκλίσκοις γυμωτίον, "

„ ἀλλ' κατ' ἐκεῖνο μάλιστα τὸ μέρος, ἔνθα τὸ κάταγμα βιαιότερον
„ αὐτοῦ γεγόνε. πρὸς μὲν γὰρ τοῖς ἄλλοις, καὶ ἡ μήνιγξ ἀφίσταται τά-
„ χιστα τῶν ἰσχυρῶς παθόντων ὀστῶν. ὥστε οὐδείς ἐστι κίνδυνος ἅψασθαι
„ τῆς ἀφεστώσης ἤδη. ἢν δὲ ἅπαξ ἔντι γυμνώσης μέρος, ὑπολαβὼν
„ ἐκκοπέα, τὸ μὲν φακοειδὲς, ἐπὶ τὸ πέρατι πρῶχον ἀμβλὺ καὶ
„ λεῖον ἔχοντα. τὸ δὲ ὀξὺ, κατὰ τὸ μῆκος ὄρθιον, ὅταν στηρίξῃ κατὰ
„ τῆς μήνιγγος τὸ πλατὺ τοῦ φακοειδοῦς ὁμιλοῦσα. καὶ ἢν προσέχῃ
„ δέπου τῷ κρανίῳ, καὶ ταύτης τὴν πρὸς ἄντησιν ἀλύπως ἐπισπᾶ
„ τὸ περιφερὲς πέρας τοῦ φακοειδοῦς. ἔπειτ' δὲ ἐξ ὄπισθεν αὐτῷ πο-
„ δηγοῦντι, διακόπτων τὸ κρανίον ὁ ἐκκοπεὺς αὐτός.

„ *Cæterum quod excidi oportet, id totum circulo cy-*
„ *cliscis nudandum non est, sed eâ maxumè parte qua*
„ *fractura est gravissima. Nam præter alia, etiam mem-*
„ *brana ipsa ab ossibus quæ valde sunt læsa, celerrimè*
„ *recedit. adeo ut nullus sit metus eam, quæ jam sejun-*
„ *cta est, attigisse. Si verò unam semel nudaveris par-*
„ *tem, ac scalprorum qui in cuspide præfixam habet ob-*
„ *tusum lævemque lenticulæ speciem, aciem verò per lon-*
„ *gitudinem erectam, submiseris: ubi latam partem len-*
„ *ticulæ super membranam statueris, feries malleolo, ac*
„ *sic calvariam divides. Evenient enim ita agentibus quæ*
„ *requirimus omnia. nam membrana, ne si dormitans*
„ *quidem quis agat, lata tantum lenticulæ parte occur-*
„ *rens vulnerari potest.* Lenticulati scalpri hic a Galeno descripti (sic dicti, quod in summitate ferramentum habeat rotundum & planum

num similitudine lentem referens) hæc est pictura.

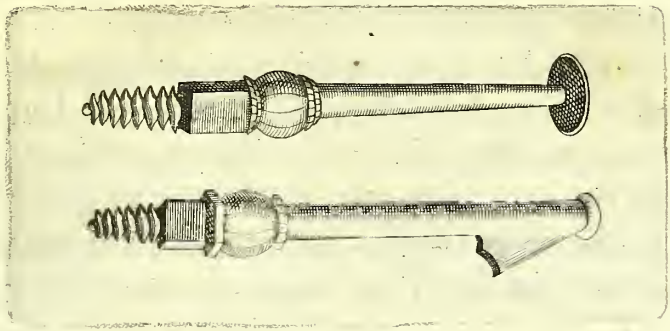

Hæc itaque Hippocratis sententia non esse simul ac semel modiolo pertundendam utramque cranij tabulam, verum internam una solummodo parte; ut per locum apertum immitti possit aut μωιγγόφυλαξ Celsi, aut scalprum lenticulatum Galeni; idque ne dum quod reliquum est internæ tabulæ exscindere voles, duram matrem lædas. Anne hæc intentio Hippocratis? ille immittendorum instrumentorum nullam facit mentionem, verum vult naturæ relinquamus tabulæ internæ separationem. patet ex ijs verbis.

Nam ossi quod sectum est & sine exsectione relictum nihil accedere potest detrimenti. Quum inquit vestigium modiolo in secundâ feceris Text.

tabulâ, eique tantum impreſſeris modiolum ut jam vacillare incipiat; inſuper eandem uno loco pertuderis, tum inquam facile erit naturæ reliquam ſegregationem perficere. Ratio eſt, quia os modiolo læſum, haud aliter ſe habet ac fractum ſi eſſet: at verò læſum os ſiccatur & contabeſcit ſponte, ſicque ſanum ac integrum ab eo liberari volens, illud abjicere ſatagit, quodipſum exemplo ramorum in ſtirpibus areſcentium probavimus. Sed quur non vult initio univerſam internam tabulam exſcindi? ne membranam cerebri lædas inquit. Nonne idem imminet periculum in priſi quæ aliquot diebus poſt inflictum vulnus inſtituitur? minime; Etenim tum os præ telo læſum paulatim marceſcit ac ſiccatur, ſicque membrana quæ oſsi integro arctè adhæret ab oſſe paulatim ſecedit. ita ut tum periculum læſionis à modiolo non ſit tantum.

Hippocrates de durâ menynge admodum eſt ſollicitus, & merito ſane, quum nobiliſſima ſit ejus actio. progugnaculo cerebro exiſtit, quod viſcus hac de causâ facile in conſenſum rapit. Habet ſibi inſculptos nobiles illos ſinus, in quibus permiſtio præparatioq; fit

fit ſanguinis venoſi cum arterioſo, affundendi cerebro. Profundè ipſi cerebro & ſub ſagittali & lambdoide futurâ ſe immittit. Accedit, quòd univerſa ſpinalis medulla habeat tegminis loco propaginem membranoſam ab hac menynge. Tum & omnes quotquot habet corpus nervi accipiunt exterius ſuum velamen ab hac menynge. quæ quum ſint officia nobiliſsima, quam periculoſum ſit hanc lædi, quis non videt? Hac de causâ utraque quam hic adfert Hipp. cauſa membranam reſpicit; dicit enim.

Graviter namque læderetur, imo putreſceret ac hebes redderetur. Nimirum ſi eximas univerſum os. unde? nam tum exponitur aëri. at verò diſsimillimus membranæ aër eſt. Hic namque humidus, quum ſit, illa vero ſicciſsima, magna eſt naturarum diſsimilitudo. Hinc dixerunt præcedentia, membranam expoſcere quàm ſicciſsima medicamenta; utpote naturæ ſuæ analoga. Pinguibus ſi tractes, utpote humidis, non poterit non offendi. Quo ſiccior, eò circum cerebrum ſe tendit magis, firmumque ei præbet propugnaculum: ab aëre humectata redditaque flaccida, concidat neceſſe eſt, cerebrique motum Text.

impediat. Haud aliter ac tympano inductum corium, quo ſiccius ac tenſum magis, eo clariorem edit ſonum.

Text. καὶ διεμύδησεν inquit; præ madore hebes fit, marceſcit, uvida redditur, μυδάω eſt nimio humore & uligine vitior, imo madore corrumpor. Ita μυδρίασις, oculi vitium, quo flacceſcente ejus acies hebeſcit.

Text. *Aliud ſubeſt periculum, ne inter operandum membranam lædas.* acumine dentati acutiqúe modioli nimirum. Huic periculo occurri aliquo modo poteſt immiſsione menyngophylacis, aut lenticulati ſcalpri: at verò humectantem aërem arcere nequis.

Text. *Poſtquam eò res perducta, ut parum abſit quin univerſum os pertuſum ſit.* Hoc eſt, poſtquam veſtigium modiolo feceris in externam interioris tabulæ ſuperficiem, ita ut ejus dimidia pars, imo amplius ſi fieri poſsit, pertuſa ſit. Nam & hæc tenuior quamvis externa, ſuam tamen habet craſsitiem.

Text. *Jamque os vacillare incipit.* Pulſatum nimirum à ſubjectâ membranâ. Quod ut capias, ligna vide quæ ferrâ ſecantur, quum pene pertuſa ſunt, vacillare videbis. glaciem intuere quum mutatione aëris diſſolvi incipit, exorto

exorto vento aquam quæ ſubtus movente, vacillare videbis licet diſſolutam nondum.

Oſſi quod ſectum eſt, & ſine exſectione relictum, nihil detrimenti accidere poteſt. Qua de cauſa? *nam quod relinquitur id tenuatur* ſiccatur, nutrimento deſtituitur, contabeſcit, ſicque in ſe corrugatum à membranâ ſecedit. Videmus itaque veteres triplici ratione conſuluiſſe menyngis integritati. 1. non pertundebant univerſam internam tabulam. 2. utebantur meningophylaca vocato inſtrumento. 3. habebant terebella abaptiſta, quæ ita à Celſo deſcribuntur, *Alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde ſubito latius fit, atque iterum ab alio principio paulo minus quam æqualiter ſurſum procedit.* Trepanum abaptiſtum paulo ante ex Galeno deſcripſimus, ejuſque dedimus delineationem. Text.

Πρίοντα δὲ χρὴ πυκινὰ ἐξαιρέειν τὸν πρίονα τῆς θερμασίης ἕνεκα τοῦ ὀστέου, καὶ ὕδατι ψυχρῷ ἐναποβάπτειν. θερμαινόμενος γὰρ ὑπὸ τῆς περιόδῃ πρίων, καὶ τὸ ὀστέον ἐκθερμαίνων καὶ ἀναξηραίνων, κατακάιει. καὶ μεῖζον ποιέει ἀφίστασθαι τὸ ὀστέον τὸ περιέχον τὴν πρίσιν; ἢ ὅσον μέλλει ἀφίστασθαι, καὶ ἣν αὐτίκα βούλῃ ἐκπρίσαι τὸ πρὸς τὴν μη-

νίγγα

νίγγα, ἔπειτα ἀφελέειν τὸ ὀστέον, ὡς αὐτως χρὴ πυκινὰ τὲ ἐξαιρέειν τὸν πρίονα καὶ ἐναποβάπτειν τῷ ὕδατι τῷ ψυχρῷ. ἢν δὲ μὴ ἐξ ἀρχῆς λαμβάνης τὸ ἴημα, ἀλλὰ παρ' ἄλλου παραδέχῃ ὑστερίζειν τῆς ἰήσιος, πρίονι χρὴ χαρακτῷ ἐμπρίειν μὲν αὐτίκα τὸ ὀστέον πρὸς τὴν μηνίγγα. θαμινὰ δὲ ἐξαιρεῦν τὸν πρίονα σκοπεῖσθαι καὶ ἄλλως καὶ τῇ μήλῃ πέριξ κατὰ τὴν ὁδὸν τοῦ πρίονος. καὶ γὰρ πολὺ θᾶσσον διαπρίεται τὸ ὀστέον, ἢν ὑπόπυόν τε ἐὸν ἤδη καὶ διάπυον πρίης. καὶ πολλάκις τυγχάνει ἐπιπόλαιον ἐὸν τὸ ὀστέον. ἄλλως τε καὶ ἢν ταύτῃ τῆς κεφαλῆς ᾖ τὸ τρῶμα ᾖ τυγχάνει τεπτότερον ἐὸν τὸ ὀστέον ἢ παχύτερον.

Inter secandum verò serra subinde auferenda, attollenda, ne os incalescat, & aquæ frigidæ immergenda. Nam circumactione incalescens terebra, os calefacit, siccat, imò accendit, facitque ut plus abscedat ejus ossis, quod locum sectum ambit, quàm abscedere oporteat. Quod si verò protinus, os ad membranam usque secare animus tibi sit, sicque eximere, terebra etiam tum sepius recipienda, frigidæque aquæ immergenda. Si verò statim initio inflicti vulneris adhibitus non fueris, sed curationem ab altero tibi traditam serius susceperis, acutiore & cavâ terebrâ excidere os simul ac semel ad membranam usque oportet

oportet. quæ tamen ſubinde attollenda, tumque aliâ viâ tum ſpecillo immiſſo ejus circuitus conſiderandus. Longè enim expeditius os ſecatur quod pus contraxit ipſumque fundit, ſæpiuſque os in ſummo fluctuans conſpicitur: præcipuè eâ capitis parte inflictum ſi vulnus fuerit, ubi tenuius quàm craſſius os exiſtit.

Serra ſubinde auferenda, tollenda, & frigidæ immergenda. Admonitio eſt, encheireſin quâ uti ad exſcindendum os chirurgus debeat, inculcans. nimirum quum circumagi ferramentum aliquoties debeat; motus autem calorem excitet; ne nimis incaleſcens ipſum os in inflammationem præcipitet, monet ut aliquoties attollatur modiolus, partim ut quouſque pervenerit, cognoſcat, partim ut ferramentum ventiletur. Cui fini jubet aquæ frigidæ immergi. Hac de re ſic Celſus Cap: 3. lib: 8. *Terebra verò, quam ſecundo loco poſui, utendum, eaq; ne nimis incaleſcat, in aquam frigidam demittenda eſt.* Paulò ante tamen eodem capite, vult ut dum in modioli circumactione eſt chirurgus, inſtillet paulum olei roſacei vel lactis, quo magis lubricè circumagatur. Text.

Ne os incaleſcat. Cranij os, in inflammationem proclive; tum quia calidâ abundat medullâ Text.

dullâ: tum à vaporibus indesinenter e corpore ascendentibus. Hac de causâ osteotomiam quæ terebrâ fit præscripsit paulo ante Hippocrates, causamque addebat, ut calidus se effundens sanguis inflammationis metum auferat.

Text. *Facitque, ut plus abscedat ejus ossis quòd locum sectum ambit.* Hinc magis denudatur membrana, quæ aëre tacta ea incurrit symptomata, quæ jamjam retulit Hippocrates. ut non dicam, ipsum cerebrum nativo suo spoliari tegmine, in quo plus habet propugnaculi, quàm habiturum sit osse exciso.

Text. *Si verò statim initio inflicti vulneris adhibitus non fueris.* Nunc jubet, utramque tabulam simul ac semel uti modiolo exsecet chirurgus. Causa ei, quoniam tum temporis non adeo membranæ metuendum, sicuti initio vulneris inflicti. Et quænam ejus rei ratio? respondet Hippocrates, quod;

Text. *Longè expeditius os secetur, quod pus contraxit ipsumque fundit.* Sensus est, quia paulatim membrana sponte ab osse divortium facit. nam os fissum fractumve & tot diebus neglectum, corrumpitur purulentumq; redditur. Sic autem alteratum os quia solito more non

non nutritur (facultates enim naturales suo non funguntur officio) paulatim nativâ destitutum succulentiâ exarescit, contabescit, ac in se contractum à membranâ secessionem facit. Perrumpat itaque licet præter opinionem modiolus, longius tamen remotam membranam non ita lædet, uti cum ei arctè adhæresçit. Nonnulli arbitrantur hoc casu paulatim saniem ex osse læso in subjectam stillare membranam, eamque suo pondere deorsum detrudere. quæ sane ratio, vel idcirco minus placet, quod licet tum excsecetur os, nullo id fiet ægri commodo, alteratam ac corruptam membranam inveniet chirurgus, sicq; in calumniam rapietur modioli usus, licet morti causam dederit nullam.

Præcipuè, eâ capitis parte inflictum vulnus si fuerit, ubi tenuius quam crassius os. Hanc ob causam periti chirurgi non abs re monent, ut studiosi, junioresque chirurgi in siccata calvâ frequenter modioli usum instituant, loco duræ membranæ chartam ei apponendo, ut eâ tanquam sagittarijs metâ præpositâ encheiresin sibi comparent, eoque securiores reddantur, siquando in vulnerato illud opus in- Text.

 stituen-

ſtituendum. Nam ſicubi, hic certe experimentum periculo non vacat; tractatur namque pars princeps.

ἀλλὰ φυλάσσεσθαι χρὴ ὡς μὴ λάθης προσβαλὼν τὸν πρίονα, ἀλλ' ὅπῃ δοκέῃ παχύτατον εἶναι τὸ ὀστέον, ἐς τοῦτο ἀιεὶ ἐνστηρίζειν τὸν πρίονα, θαμινὰ σκοπούμενος, καὶ πειρᾶσθαι ἀνακινέων τὸ ὀστέον ἀναβάλλειν. ἀφελὼν δὲ τὰ λοιπὰ, ἰητρεύειν ὡς ἂν δοκέῃ ξυμφέρειν τῷ ἕλκει. καὶ ἢν ἐξ ἀρχῆς λαβὼν τὸ ἴημα αὐτίκα βούλῃ ἐκπρίσας τὸ ὀστέον ἀφελεῖν ἀπὸ τῆς μήνιγγος, ὡσαύτως χρὴ πυκινά τε σκοπεῖσθαι τῇ μήλῃ καὶ περίοδον τοῦ πρίονος, καὶ ἐς τὸ παχύτατον ἀεὶ τοῦ ὀστέου τὸν πρίονα ἐνστηρίζειν, καὶ ἀνακινέων βούλεσθαι ἀφελέειν τὸ ὀστέον. ἢν δὲ τρυπάνῳ * χρὴ, πρὸς δὲ τὴν μήνιγγα μὴ ἀφικνέεσθαι, ἢν ἐξ ἀρχῆς λαμβάνων τὸ ἴημα † τρυπαῖς, ἀλλ' ἐπιλιπεῖν τοῦ ὀστέου λεπτὸν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ πρίσει γέγραπται.

* χρὴ non nulli

† Alij τροπαῖς.

Quamobrem animadvertere oportet, ne adhibiturus terebram horum immemor ſis, ſed ubi craſſius os ibi ſerram imprimere debes; conſiderando interdum, oſque educere tentando. Quo exemto reliqua curatio talis ſit, qualem ulcus requirit. Quod ſi à principio, curationi adhibitus os in univerſum excidere voles, eodem

eodem modo ſpecillo demiſſo ambitus modioli conſiderandus ſæpius, ut quâ parte craſſitiem maxumam os habet ei terebram apprimas, ac conare dimovendo os educere. Cum itaque terebræ occurrit uſus, ſi ſtatim initio curationi adhibearis, caveſis ne ad membranam uſque penetret, verum portio oſſis tenuis relinquenda, ſicuti jam ſcriptum.

Eſt hic nil niſi epilogus præcedentium. Iubet ut

Vbi os craſſiſſimum ibi applicemus modiolum. Text. Quid? neceſſe eſt is admoveatur ipſi fiſſuræ loco: at verò is modioli uſum ſi non admittat (uti ſi in fragmenta aliquot comminutum cranium, ita ut compreſsionem illam ferre nequeat: aut ſi in ipſas inciderit ſuturas: ſi tempora læſa ſint) tum uti vicinus eligatur locus, talis ubi os craſsiſsimum.

Conſiderando interdum. Hoc eſt eximendo Text. modiolum, ut quam fecerit impreſsionem cognoſcere poſsis, ne ruditer hanc rem ſi inſtituas irruat in membranam, eamque lædat dentatum ferramentum.

Reliqua curatio talis ſit, qualem ulcus requirit. Text. Nimirum tractetur topicis ſiccantibus.

Vt quâ parte craſſitiem maxumam os habet, eï terebram apprimas. Text. Hoc vult, ut eâ parte for-

tius premas modiolum, idque ut loco tantum perforato ſpatium habeat natura, per quod ejicere ſuperflua queat, tum & per quod idem immitti poſsit menyngophylax. nam agit de uſu modioli qui inſtituitur initio vulneris illati, qui voluit ne interna tabula univerſim, ſed uno tantum pertundatur loco; qua de re ante plenius egimus.

A.

CORNELII CELSI

DE

RE MEDICA

liber octavus.

Ejus priora quatuor Capita Commentarijs illustrata

à

PETRO PAAVV.

LVGDVNI BATAVORVM,
Apud IODOCVM à COLSTER.
Anno cIↃ IↃ CXVI.

IMposueram finem Hippocrati Græco. Latinus tum se offerebat, Cornelius Celsus inquam, scriptor egregius. Is inter alia operis sui libro postremo, de Ossibus eorumq; agit affectubus. Videbam ibi plura, quæ lucis non parum Hippocratico huic Tractatui adferre possent, quum eandem rem ex instituto tractet. Consultum ob id duxi, dicti libri priora capita subjungere. quæ non uno loco à mendis purgavi, obscura explicui, controversa dissolvi. Tu lector fruere, Celsiq́ue quæ hisce Commentarijs citavi loca, nunc conjunctim unoq́ue intuitu à me habeto. id insuper certus, hæc si placere intellexero, daturum me operam, integer uti Celsus, hac ratione explicatus, lociq́ue plurimis emendatus, prodeat. Vale.

AVRE-

A.

CORNELII CELSI
DE
RE MEDICA
Liber octavus.

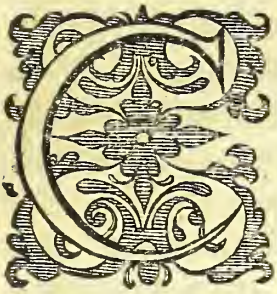

ELSI, Medici & Rhetoris insignis. sic est, non fuit Author hic aut haberi debet gregarius, ut qui cum medendi usu conjunctam solidam habuit eruditionem. Scripsit varia, quorum nonnulla temporis injuriâ perierunt. testis Columell. lib. 1. 1. *non minorem laudem meruerunt nostrorum temporum viri, Cornelius Celsus, & Julius Atticus. Quippe Cornelius totum corpus disciplinæ quinque libris complexus est. Hic de unâ specie culturæ, pertinentis ad vites, singularem librum edidit.* Etiam Quinctilianus lib: 10. Cap: 1. *Scripsit non parum* (in arte Rhetoricâ nempe) *Cornelius Celsus, Scepticos secutus; non sine cultu ac nitore.* Superstites verò sunt octo hi quibus de Re Medica, titulum fecit, libri. Vixit temporibus Tiberij, Caligulæ, Claudij & Neronis, quod fuit ab anno nativitatis

Christi 28. ad 60. annis circiter centum quinquaginta ante Galenum. Coætaneus fuit Columellæ, Senecæ, aliorumque virorum celebrium. Professione Scepticum fuisse dixit Quinctilianus. quæ secta utinam hoc ævo reliquias suas ostenderet. Fuisse etiam præstantem medicum, Anatomicum, Chirurgum, hi ejus libri testantur abundè. Cujus dictio adeo pura ac nitida, ipsum uti Plinium mihi superare videatur. Hippocratis scripta tanti fecit, passim uti latinis verbis eum loquentem in Celsi scriptis audias: nec id absimili stylo. inde hujus ævi viri docti, Hippocratem Latinum, Romanum Hippocratem eum vocant.

CAP. I

*De Positu & Figura * totius humani Corporis.*

* *Ossium* inseriérunt nonnulli, cujus Exemplaris fidē, non vidi.

De situ & forma Oeconomiæ humanæ.

Superest ea pars quæ ad ossa pertinet, quæ quo facilius accipi possit, priùs positus figuraſque eorum indicabo.

Absolvi inquit, eorum affectuum descriptionem, reliquo quæ accidere corpori solent;

lent; tempestivum nunc ea quoque vitia tangere non nisi ossibus quæ eveniunt, uti sunt fracturæ, caries, dislocationes.

Igitur [a] *Calvaria incipit,* [b] *ex interiore parte concava, extrinsecus gibba,* [c] *utrimque lævis, & quà cerebri membranam contegit, & quà cute capillum gignente contegitur.*

[a] Calvaria, (quod calvitiei sit causa sic dicta) latè & arctè sumitur. Significatione latiore, universum significat caput osseum, quod κράνιον græci. Strictè, convexam tantum ejus partem; quæ à figurâ κόγχῳ & σκάφιον ijsdem.

[b] Tanta ei cavitas, quanta cerebri moles, Hipp.* alubi hujus cavitatis respectu cucurbitæ caput comparat, indeque (lienem † addit) omnium maxumè morbis obnoxium asserit. græcis inde κεφαλὴ, ἀπὸ τῆ κεκυφῶσθαι, à cavitate, dicitur.

* 4 de morbis eodem lib.

[c] Per lævorem, glabritiem, æqualitatem, à quâ omnis abest asperitas ac inæqualitas intelligit. ὁμόχροιαν vocat lib: jam explicato Hip: Quà cerebri membranam tegit, talis esse debuit, ne aspera si foret menyngem offenderet: quà cute capillum gignente, ne pericranium.

Eaque simplex ab occipitio & temporibus, duplex usque in verticem à fronte est.

Occipitis, & Temporum ossa simplicia dicit, hoc est futuris non divisa (nisi ludente subinde naturâ, uti videre est de Vulner. Cap: pag: 56.) incipiendo verò à fronte pergendoque per verticem, duplicem eam reddit sagittalis futura,

[a] *Ossaque ejus ab exterioribus partibus dura; ab interioribus, quibus inter se connectuntur, molliora sunt.*

[a] Ossa plurali vocat voce, duas quibus calvaria constat tabulas, quarum respectu σκαλοον dicit cranium Hippocrates. Harum superficies externas, (quarum una menyngem, pericranium altera respicit) duriores dicit internis, quibus nempe medullam interpositam tangunt; nam emolliuntur illa loca à medullâ humidâ.

Interque ea venæ discurrunt, quas his alimentum subministrare [a] *credibile est.*

Meditullium inter duas tabulas medium (è quo nonnulli tertiam fingunt tabulam) substantiâ constans telis aranearum, aut apum favo simili, multa habet punctula protuberantia, quæ compressa sanguinolentam fundunt

fundunt medullam. Hæc ita Hipp: καὶ ἔχει τὸ ὀστέον ἐν ἑωυτῷ ὅμοια σαρκία πολλά; ἔνι δὲ ἐν τῷ ὀστέῳ καὶ φλεβία λεπτότερα καὶ κοιλότερα, ἄιμα δὲ πλέα: *Et habet os cranij multas carunculas: sunt etiam in osse venulæ tenues & cavæ, sanguinis plenæ.* Hæ illæ sunt carunculæ, è quibus interdum præ valido in caput incidente ictu sanguis expressus ac putrescens, os corrumpit, multorumque malorum existit causa, nullâ interim in osse neque fissurâ neque fracturâ apparente. Carunculas illas, unà cum duabus tabulis depictas exhibet pag: 33. de Vuln. Capitis.

[a] *Credibile est.* imo certissimum. est namque medulla proximum ossium nutrimentum. Luxuriat autem præter solitum in hisce ossibus medulla, quæ causa inflammationi opportunum reddit cranium.

Rarò autem calvaria solida sine suturis est, locis tamen [a] *æstuosis facilius invenitur.*

Suturis distinctum esse caput, neminem latere potest. Quorum usus, ad suliginum effluvium, membranosorumque filamentorum è durâ menynge, periostion producente, trajectio.

[a] Author Herodot: lib: 9. in Platæensi strage caput nullâ prorsum futurarum com-

missurâ repertum. Cui succinerre videtur Aratus: πολλαὶ δ' ἄῤῥαφέες κεφαλαὶ πάγεν ἀνθρώποισι. *Capitum plæraque hominibus citrà futuras compacta sunt.* Arrianus, æthiopum crania futuris nullis laxa prodidit. Notat & hoc loco Celsus; locis æstuosis facilius ejuscemodi inveniri crania asserens.

Et id caput firmissimum atque à dolore tutissimum est: ex cæteris, quo futuræ pauciores sunt, eò capitis valetudo commodior est.

Paradoxologus hic videtur Celsus. reclamat tota Antiquitas; refragatur ratio, naturæque institutum; ut quæ futuras frustrà non fecit. Nî sic interpretari Celsi verba velimus, minus externis obnoxios esse injurijs quibus ἄῤῥαφες cranium. Quo enim magis cranium compactum, eò externis lædentibus minus ad cerebrum patet aditus.

Neque * *enim* [a] *certus earum numerus est,* [b] *sicut ne locus quidem.*

* lege etiam.

[a] Certus non est futurarum numerus, respectu Scriptorum hac de re contendentium. Sunt namque, qui sqammosas à futurarum numero excludant; At in naturâ, regulariter ac ordinariè agente, certus est. Est namque coronalis, sagittalis, lambdoides, squammosæ, & illæ quas jam Celsus describet.

b Nam ſagittalis ſtationem ſuam non infrequenter mutat, & per mediam frontem ad nares etiam per medium occiput, ad ſpinæ initium uſque excurrit. Sunt & quibus peculiares ſuturæ; quodipſum prope os occipitis obſervavi non ſemel. vide ſequentes figuras.

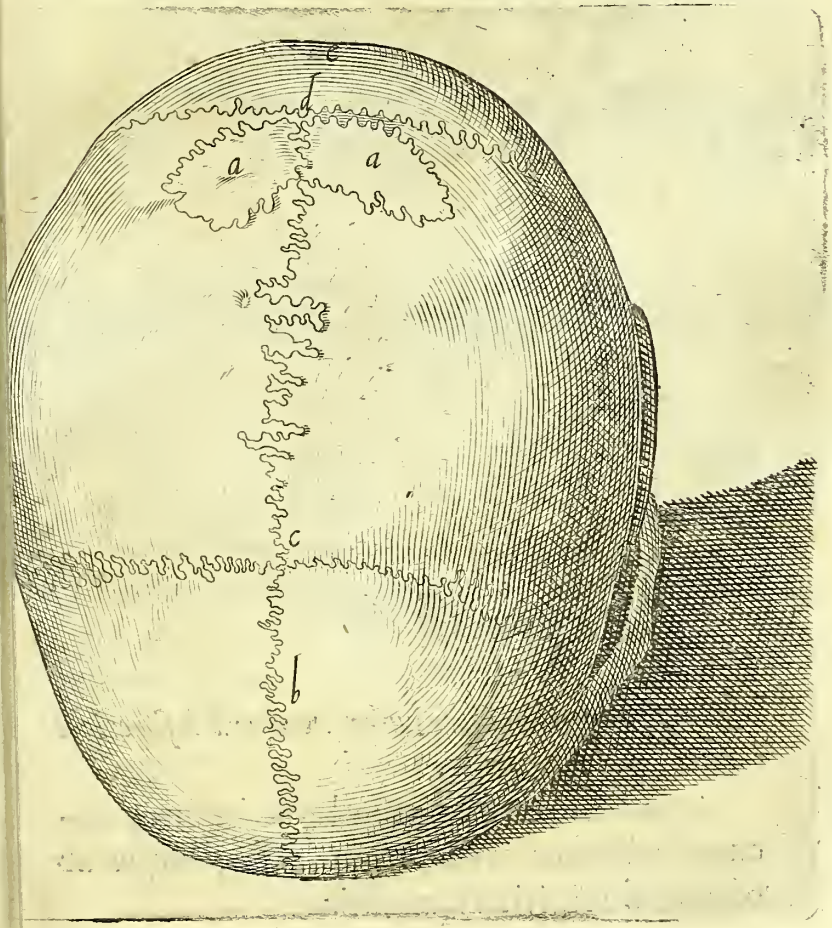

Ferè

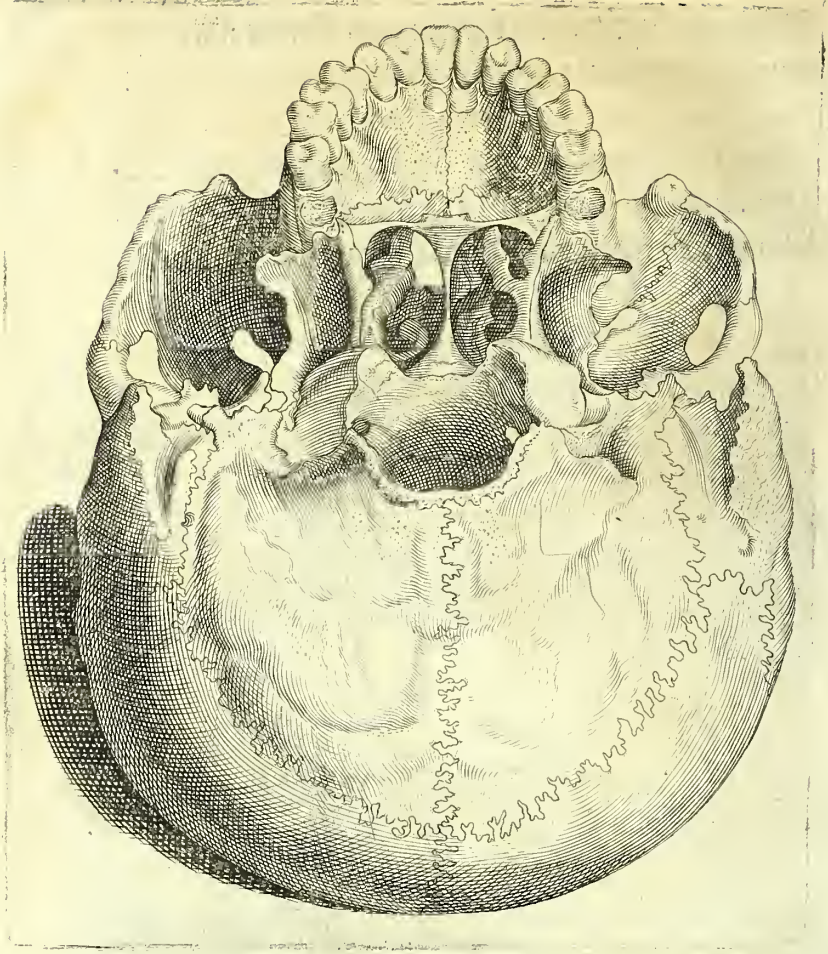

Ferè tamen duæ ſuper aures, tempora à ſuperiore capitis parte diſcernunt.

Squammoſas ſive mendoſas innuit, circumſcribentes Temporum oſſa, eaque ab oſsibus ſincipitis ſeparantia.

Tertia

Tertia ad aures per verticem tendens, occipitium à ſummo capite diducit. Lego; *tertia ad latera per verticem tendens.* Nam deſcribit vocatam lambdoidem, quæ occiput cingit. Hæc autem ſtatim poſt verticem angulum ſuum oſtendens, inde in diverſa abit ad latera. Vide Tabulam oſteolog: pag: 91. litera d.

Quarta, ab eodem vertice per medium caput ad frontem procedit, eaque modo ſub imo capillo deſinit; modo frontem ipſam a *ſecans inter ſupercilia finitur.*

Sagittalis & Recta dicta est quam hic describit. Ejus varietatem sequentes exhibent picturæ.

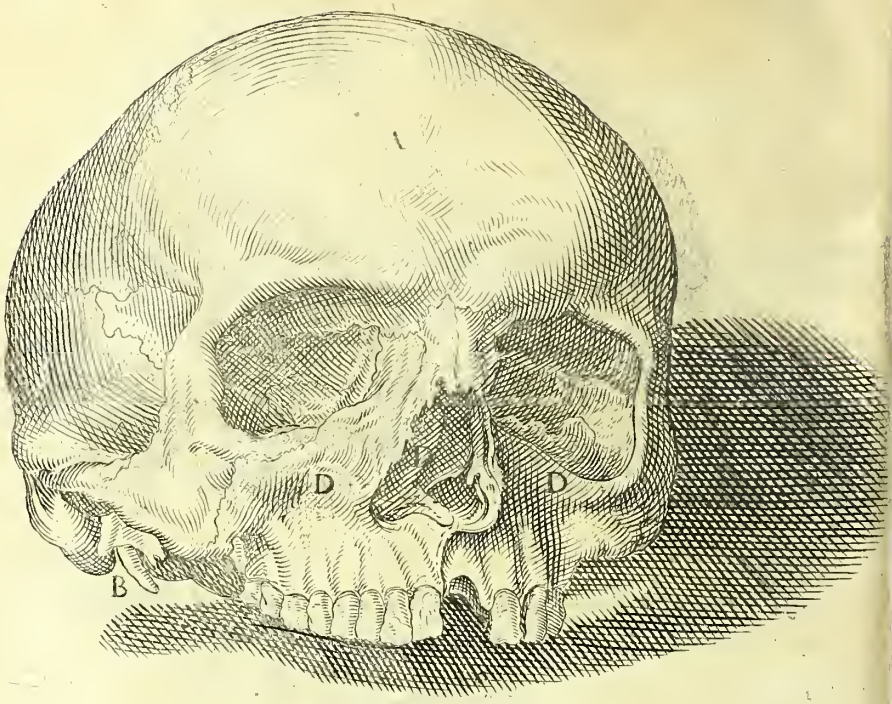

a Idipsum in solis qui fieri putant fæminis, falluntur. Naturæ, liberè & pro suo arbitrio agentis, lusus est. Falluntur & ij, qui existumant hanc ad nares excurrentem delere cavitatem

vitatem quam ad narium radicem ostendit frontis os; uti & tales omnes simos esse. Contrarium ostendit autopsia, diluendis controversijs Anatomicis legislatrix fidissima.

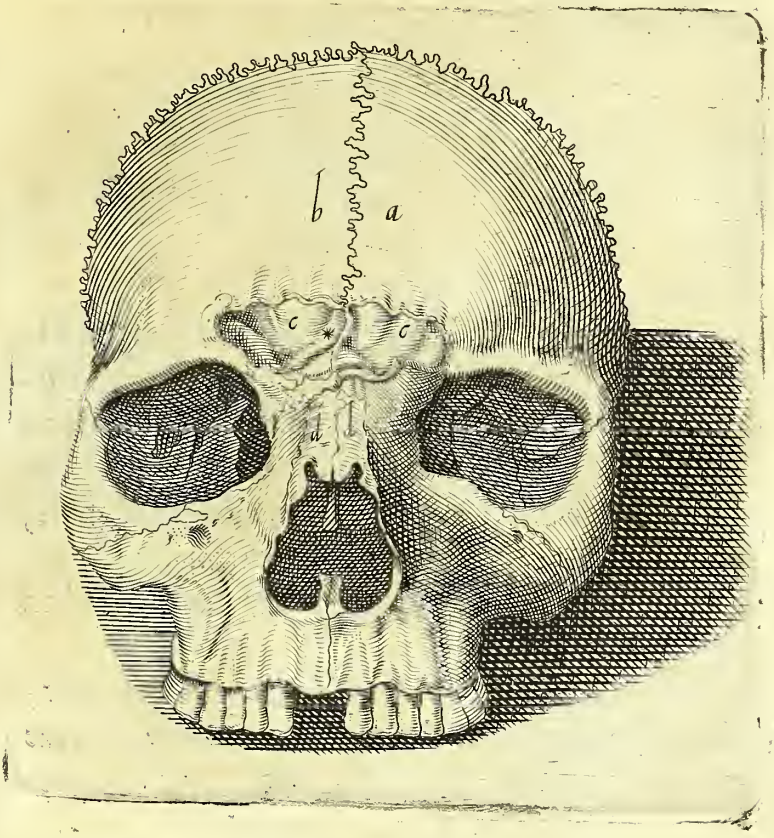

Ex his ceteræ quidem suturæ in a *unguem committuntur. Hę vero quæ super aures transversæ sunt, totis*

oris paulatim extenuantur, atque ita [b] *inferiora ossa superioribus leviter insidunt.*

[a] Pectinatim se invicem ingrediuntur futurarum ope quæ junguntur ossa. ratione non multum à gynglymo differente, nisi quod ibi motus ossibus maneat.

[b] Sunt Petrosa ossa inferiore sita loco quàm sincipitis; ut quibus leviter *assident*. (sic lego,) hoc est accumbunt.

[a] *Crassissimum verò in capite os post aurem est, quia* [b] *capillus, ut verisimile est, ob idipsum non gignitur.*

[a] Credo solidissimum, robustissimum dicere voluisse. Quid enim? adeo tenue est petrosum os, etiam transparens uti sit. at densum, & petræ instar (unde petrosi vox ei tributa) firmum. Crassitie verò ab osse frontis, sincipitis, occipitis longè superatur.

[b] Densitas ossis partim, partim cerumina in causâ sunt.

Sub his quoque [a] *musculis qui tempora* [b] *connectunt, os medium in* [c] *interiorem partem inclinatum positum est.*

[a] Temporalibus.

[b] Nonnulli *contegunt* legunt, vox Celso minus familiaris.

[c] De

c De lugali cum loqui putant quidam. non assentior. Causa mihi gemina: non enim illud os sub musculis est, verum illis impositum: tum & paulo post ex instituto luga-

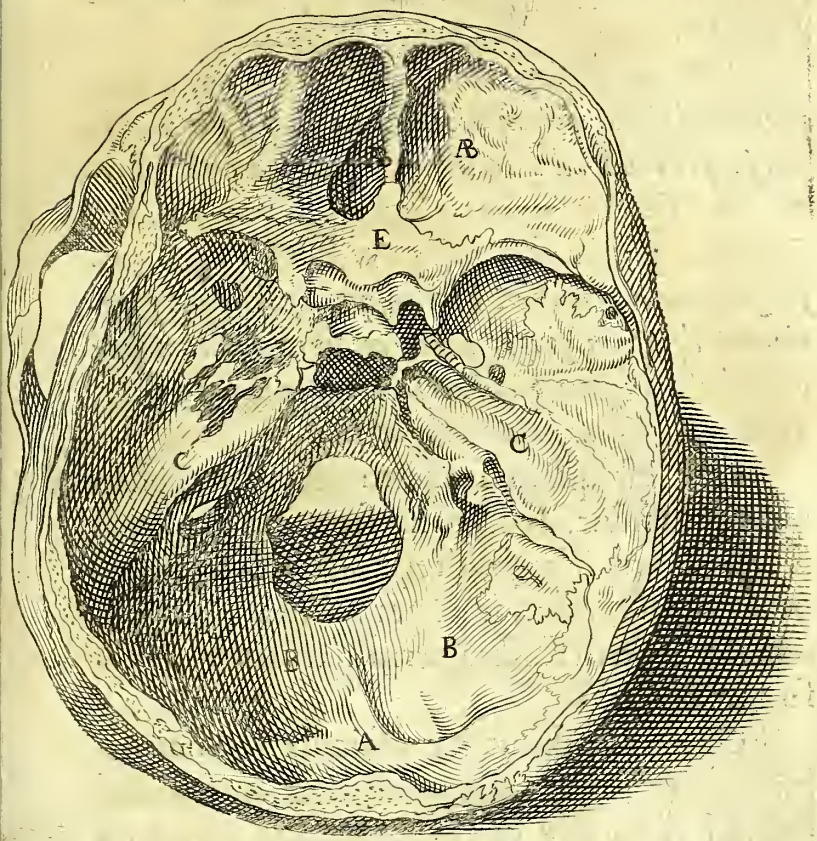

le describitur hoc eodem capite. De quarto processu ossium petrosorum eum loqui arbitror, cui auditus organum insculptum, illud autem in interiore parte inclinatum est, ita ut conspici nisi ablatâ calvâ nequeat. quem dico processum præcedens exprimit Figura littera c.

At facies [a] *suturam habet maxumam, quæ à tempore incipiens; per medios oculos nareſque transversa pervenit ad alterum tempus. A quâ* [b] *breves duæ sub interioribus angulis deorsum spectant. Et* [c] *malæ quoque in summâ parte singulas transversas suturas habent. A* [d] *mediisque naribus aut superiorum dentium gingivis per medium palatum una procedit* [e] *aliaque transversa idem palatum secat. Et suturæ quidem in plurimis hæ sunt.*

[a] Hæc est quam suturam octavam Celsus alijque faciunt, secernens frontem à reliquâ facie. Nam illa ab altero osse petroso incipiens transversa transit per narium radicem, utriusque oculi fossam, terminaturque petroso opposito.

[b] Circumscribunt hæ ossicula in majoribus oculorum angulis conspicua, quibus insculpta rima per quam præposita glandula lachrymarum materiam in nares transmittit.

tit. quâ exesâ, fit ægilops, faciei ulcuſculum.

c Loquitur de futuris ſeparantibus os jugale à malarum oſsibus in ipsâ facie, loco maxumè protuberante.

d Inconjugata hæc futura (ſi non potius harmonia vocanda) in palato valde conſpicua, ſeparat palati oſſa, excurrens à riſorijs dentibus ad tranſverſa palati oſsicula. vide Tabulam oſteologiæ pag: 49.

e Hæc tranſverſa harmonia, cujus mentionem jamjam feci, dicata ſeptimo octavoque ſuperioris maxillæ oſsibus, conſpicua Tabella, jam citata.

f At coronariam non deſcripſiſti, nobiliſsimam; quæque neminem quum lateat, omnino exiſtimo nonnulla hic perijſſe.

a *Foramina autem intra caput maxuma oculorum ſunt, deinde* b *narium,* c *tum quæ in auribus habemus. Ex his quæ oculorum ſunt,* d *recta ſimpliciáque ad cerebrum tendunt.*

a Speciosè licet neotericorum nonnulli diſcrimen faciant inter Foſſam, Sinum, Foramem, vides eos Authore Celſo non loqui. Quid enim, ille oculorum thalamos foramina vocat, quod illi non dixerint.

b Narium foramina biſida, aſcendentia ad

ad ethmoides os usque, ab eo descendentia terminataque gutturis capacitate. Per nares prodire quæ ore continenter quotidie cernimus, quod per hæc fit foramina.

c Constituentia auditorium meatum. Multo tamen capacius quod occiput ostendit foramen.

d Præbent hæc nervis opticis aditum.

Narium duo foramina a *osse medio discernuntur. Siquidem* b *hæc primum à supercilijs anguliſque oculorum osse inchoantur, ad tertiam ferè partem, deinde in cartilaginem versa quò propius ori descendunt, eo magis* c *carunculâ quoque molliuntur.*

a Est hoc mihi undecimum maxillæ superioris os, verè narium diaphragma; tangens parte unâ colatorium os, alterâ palato insistens. habet hoc utrimque rimam, squammâ osseâ tectam, transeunti pituitæ dicatam. Coëunt hæ, simplexque faciunt foraramen, habens rimæ ideam, anteriore palati parte ubi incisorij dentes.

b Tribus partibus nasum constare dicit, osseâ, cartilagineâ, carneâ. Os & cartilago faciunt, semper uti nares pateant, ne aëri cerebrum petenti unquam denegetur aditus. Ideo namque Respirationem illam naturalem vocant medici.

c Alas

[c] Alas narium vocant; quas præter consuetudinem, in ijs animam qui agunt, flabelli instar moveri cernimus.

Sed ea [a] *foramina, quæ à summis ad imas nares simplicia sunt, hi rursus in bina itinera dividuntur. Aliaque ex his ad fauces pervia spiritum & reddunt & accipiunt; alia ad cerebrum tendunt. In* [b] *ultima parte in multa & tenuia foramina dissipantur, per quæ sensus* [c] *odoris nobis datur.*

[a] Describit jam bifida ab intermedio diaphragmate discreta foramina, alia descendentia, ascendentia alia, quæ unicuique inquirenti satis apparent, & quorum jam à nobis facta mentio.

[b] Hæc sunt ossis Cribriformis foramina, per quę aër secum ferens odoratus materiam, processus mammillares nervosq; petit odoratorios: tum & destillans mucus, in nares se præcipitat. Ejus ossis en hic iconem.

[c] Ita est. At quo pacto odoris sensum accipit cerebrum, tum & aërem ad respirandum, quum cribriformis ossis foraminula oppleta visuntur? dixerim, per foraminula palati. Quod tamen dicam licet, non assero tamen.

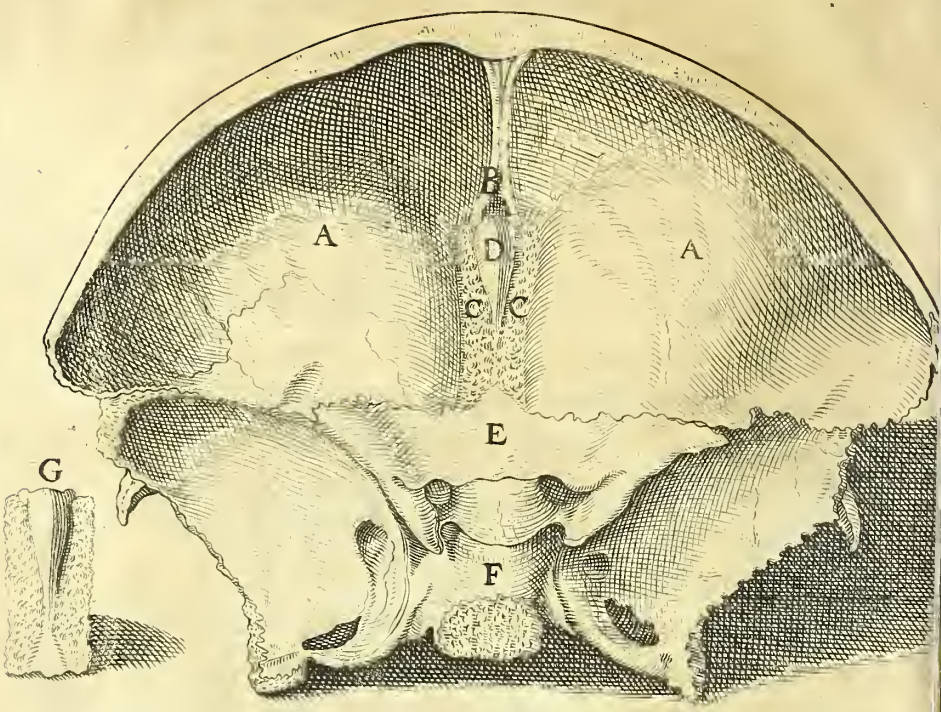

In aure quoque primò [a] *rectum & ſimplex iter procedendo* [b] *flexuoſum fit, quodipſum juxtà cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ* [c] *facultas audiendi eſt.*

[a] Rectus ſimplexque manet auditorius meatus donec occurrat tympani loco, ibi tria offendit oſsicula menyngem firmantia, quę malleo incudi, ſtapedi comparari ſolent.

[b] Tym-

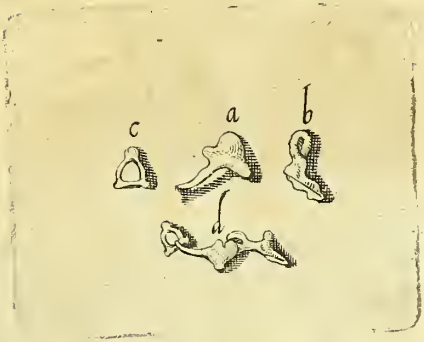

[b] Tympani ablatâ membranulâ multæ occurrunt cavernulæ squammulis osseis discretæ. Plenę hę sunt purissimis ac elaboratis animalibus spiritibus, tympanum tendentibus, quòd superficie oppositâ ab aëre verberatur.

[c] Materiam illius facultatis intelligit: audiendi namque facultas, hoc est vis sonos distinguens, ab ipso pendet tympano.

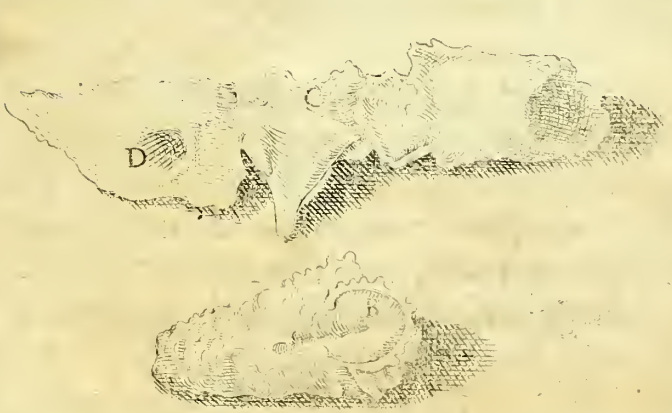

Iuxta ea [a] *duo parvuli quasi sinus sunt, superque eos finitur os, quod transversum à genis tendens ab inferioribus ossibus sustinetur, jugale appellari potest, ab eadem similitudine, à quâ id græci ζυγῶδες appellant.*

[a] Sunt ij sinus, quibus se rotundis insinuans processibus inferior maxilla, instar cardinis movetur; insculpti ossi petroso ad radicem ossis iugalis prope auditorium meatum. Quo loco etiam conspicui sunt stylo, & vaccino uberi comparari soliti processus.

Figura 11.

ll. *Sinus maxillæ recipiendæ dicati.*
ii. *Processus a vaccini uberis similitudine Mamillares vocati.*

[b] Aut quod faciei ossa reliquo capiti jungat; aut à figurâ, quia jugum non ineleganter refert. Maxumi usus hoc os, propugnaculi præbens officium temporalis & masseteris musculorum tendenibus. Cujus picturam vide citata jam Figura e. tum & sequente icone. d.

Maxillæ

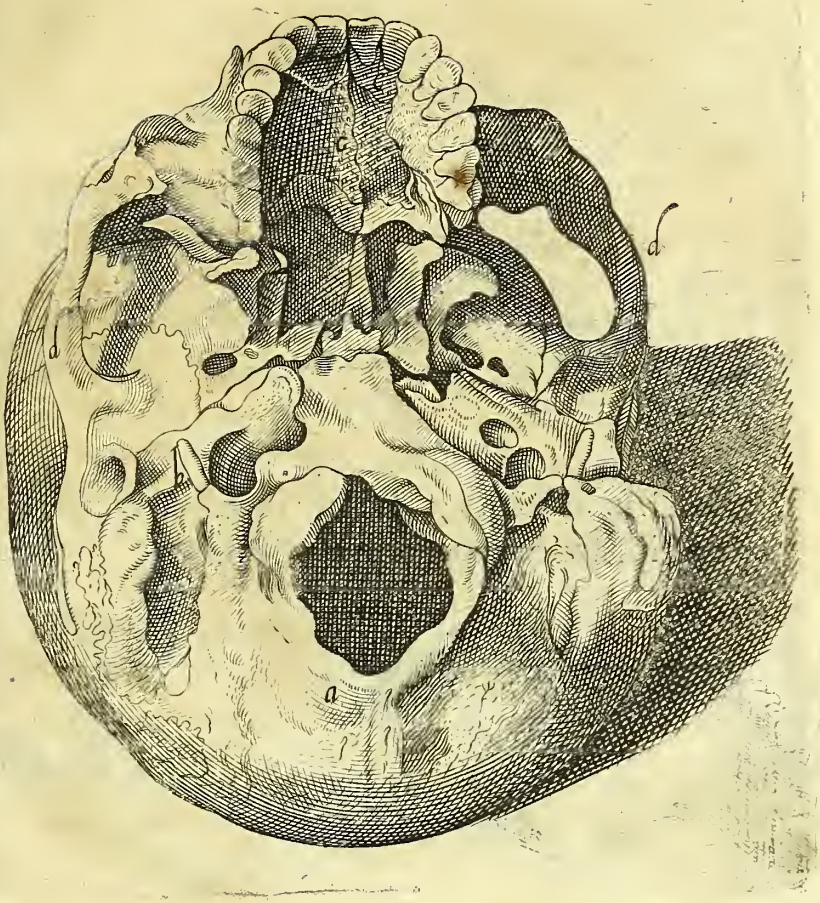

Maxilla verò est a *molle os, eáque* b *una est, cujus eadem & media & etiam ima pars* c *mentum est,* d *à quo utrimque procedit ad tempora, solaque ea movetur.*

[a] Forte reſpectu copioſæ, quâ prædita medullæ, hoc dicit. Nam Gal. II. uſ. Part. cap. 18. durum ſolidumque aſſerit maxillæ os. Sicq; oportuit, ob fortes quos loquendo ac madendo ſuſtinet motus.

[b] In adultis, obliterata in mento harmonia, duas maxillæ partes per ſynchondroſin jungente, unica eſt.

[c] Ariſtoteles. I. Hiſt: Anim: Cap: II. γένυον Mentum, vocat; anteriorem maxillæ partem, ubi compreſsa ea paulum viſitur, cuique inciſorij dentes infixi. Ita etiam Ruffus Onomaſ. lib: I. Cap: 7. Dividi maxilla in mentum, ipſum corpus, & proceſſus ſolet.

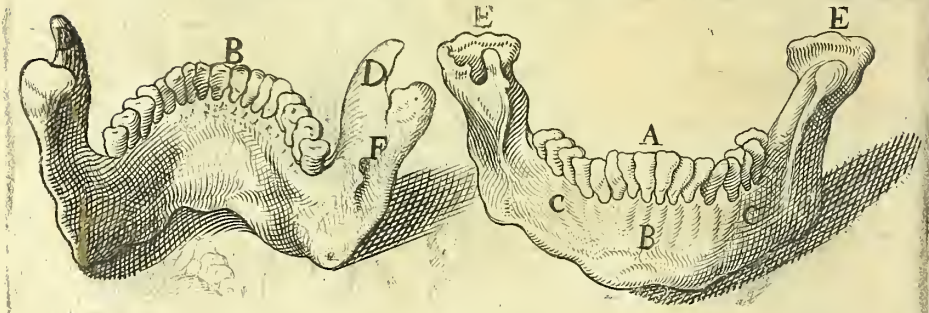

[d] Temporum oſsibus ſe jungit, articulata rotundis ſuis capitellis eorum oſsium ſinubus ad radicem zygomatis. Hocque monet

lib:

lib: de Vulner: Cap: Hipp: hanc nimirum syntaxin periculosiora facere temporum vulnera.

e Per se inter omnia capitis movetur ossa maxilla, si os hyoides addas; nam & ei arbitrarius motus, ut quem musculi perficiunt.

a *Nam* a *malæ cum toto osse quod superiores dentes exigit, immobiles sunt.*

a Superiorem maxillam intelligit. illa in homine, secus ac in crocodilo ac psittaco, per se immobilis. Constat autem pluribus ossibus quæ Author non tangit; narium duo (vide figuram pag: 38. dd.) in majoribus oculorum angulis figura pag: 49. littera p. in naribus tria. duo genarum, eadem figurâ. l. ad finem palati duo. ibidem t. Ethmoides pag: 73. os Cuneiforme, exhibitum sequente figurâ.

Adde

Addeos Hyoides.

Hæc

Hæc ossa unà cum dentibus, quos jam Author describet, superiorem vocatam constituunt maxillam.

Verum ipsius maxillæ partes extremæ quasi [a] *bicornes sunt. Alter processus intra latior, vertice ipso tenuatur, longiusque procedens sub osse jugali subit, & super id temporum musculis illigatur. Alter brevior & rotundior, & in eo sinu qui juxta foramina auris est, cardinis modo fit: ibique huc & illuc se inclinans maxillæ* [b] *facultatem motus præstat.*

[a] Quatuor processubus donata maxilla est, quorum duo acuminati, obtusi duo. Acuminati κορώναι Galeno, os jugale subeunt, ibique tendinibus musculorum, maxillę motui dicatorum, operam suam navant. Obtusi, volutantur in Petrosorum ossium sinubus. vide picturam ejusq; explicationem pag: jam citata 74.

[b] Sunt qui *facilitatem* non facultatem. placet recepta lectio.

Duriores osse dentes sunt; quorum [a] *pars maxillæ, pars superiori ossi malarum hæret.*

Dentes quasi edentes, à voce græcâ ἔδω nomen acceperunt. Hos substantiâ constare ossibus quibus inhærent duriore asserit. Sicq; est, partem cui magis densa compactaque

quam dentium consistentia in corpore non reperias. Plinius lib: 16. Cap. 7. flammis indomitos, ignibus invictos ob id dicit. Idem lib: 36. Cap: 17. cadavera sarcophago inclusa absumi intrà quadragesimum asserit diem, exceptis dentibus. invictæ duritiei indicio.

[a] Totidem numero in superiore quot in inferiore conspiciuntur maxillâ, nimirum utrimque sedecim.

Ex his quaterni primi quia secant, [a] *τομικοὶ à græcis nominantur; hi deinde quatuor* [b] *caninis dentibus ex omni parte cinguntur. Ultra quos utrimque fere* [c] *maxillares quaterni sunt, præterquam in his in quibus* * *tres ultimi qui serò gigni solent,* † *non increverunt.*

* Quur *tres*? Delenda hæc vocula.
† *Iam increverunt* Ita omnino legendum arbitror.

Quadripartitò dividi dentes ab osteologis solent, in Incisorios, Caninos, Molares, Genuinos. Incisorij quatuor (quod de una dico maxillâ etiam de alterâ dictum esto) Canini duo: Molares octo: duo Genuini.

[a] Incisorios ac si dicas, ab usu; a numero Quaterni; à loco Primores; quod nobis ridentibus, diductis labijs, præ alijs se ostendant, γελάσιοι Risorij. Hi ad articulatam faciunt enuntiationem quâ de re Plinij videatur locus. 7. Cap. 16.

[b] Κυνόδοντες a figurâ acutâ græcis, Mordentes,

Fractorij ijdem ab usu. à positu Collaterales. Etiam Columellares, quod hisce dolentibus frequenter in consensum Columella trahatur. Oculares quoque, quòd qui superiore maxillâ, peculiarem cum oculis habeant consensum. videatur etiam hanc ad rem Plinius lib: 7. Cap: 12.

c Quòd majorem maxillarum partem occupent sic dicti, sunt namque in utroque utriusque maxillæ latere quatuor. Etiam, idq; communiter, Molares à latâ figurâ molaribus lapidibus simili.

d Quia serò gigni solent inde Serotini Scriptoribus. Notavit namque Hipp. quarto quaternario hos interdum enasci. Etiam Genuini, quoniam raro antequam genuinam homo attigerit ętatem prodeant. inde dentes ætatem complentes. Et σοφρωνισῆρες, Sapientiæ dentes; eâ quòd se ostendant ætatis parte, sapere quâ homo debeat.

Ex his a *priores singulis radicibus*, b *maxillares utique binis, quidam etiam ternis* c *quaternisve nituntur.*

a Tam incisorij quàm canini. rarum namque est caninum duabus præditum esse radicibus.

[b] Vastiores namque reliquis firmius radicari debent. Notatu dignum, maxillares superiores, eos quos inferior habet maxilla, unâ semper radice superare. credo, quia illi penduli.

[c] Ternis præditi radicibus multi conspiciuntur molares ast, rarum admodum dentem quater radicatum videre.

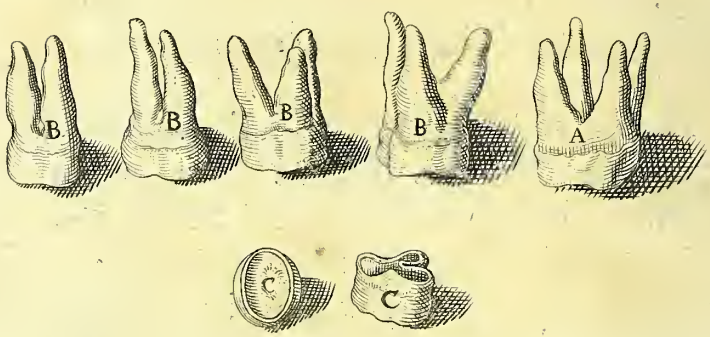

Ferèque [a] *longior radix breviorem dentem edit,* [b] *rectique dentis recta etiam radix, curvi flexa est.* [c] *Ex eadem radice in pueris novus dens subit, quī multo sæpius priorem expellit, interdum tamen suprà infrave eum se ostendit.*

[a] Radice dentis alimentum absumente.

[b] Si ossibus maxillarum (quæ φάλυια peculiariter

liariter græcis) dentes inhærentes, mortariola (βόθρια græcis) sibi faciant recta, exserit se recto ductu dens; sin aliter, secus.

c Puerorum dentes appendicibus præditi sunt, quæ nondum dentibus coaluerunt. Si itaque dens à suo solutus appendice procidit, ex eadem alius producitur: sin cum epiphysi labatur dens, renasci non cernes. Vide picturâ dentium jam exhibitâ, Characteres c. c.

Caput autem spina excipit. Caput dorso (sic dicto quia deorsum extendatur) impositum. Constat ossium 34 inter se cathenatione; quæ Spina Osteologis, à spinosis quibus armata visitur processibus. Hujus primæ vertebræ articulatur duobus locis caput, excipiens binis occipitis ossis processubus ejus totidem sinus, sicque cum primo hoc osse rectis motibus movetur caput. Dentiformem verò tangens vertebræ secundæ processum, in eo circumagitur.

Ea constat a *vertebris quatuor & viginti.*

Sacri ossis ac coccygis partes si non connumeres. sunt alias 34.

a Ossicula spinam facientia, à perenni ac pene nunquam cessante motu conversione-

que, Vertebræ dicuntur. Eodem respectu græcis σπονδύλοι.

[a] *Septem in cervice sunt*, [b] *duodecim ad costas, reliquæ quinque sunt proxumæ costis.*

[a] Quæ inde cervicales Osteologis. Harum prima peculiari voce ἐπιστροφεὺς græcis. Secunda ὄδους Hippocrati, à processu dentiformi. Septima ἀτλὰς, Hippocrati κατ' ἐξοχὴν, μέγας.

[b] Quarum singulis binæ articulantur costæ, indeque in situ vitium accipientes, gibbositate thoracem deformant, perpetuæ invaletudinis, ne dicam mortis causam non rarò adferentes. Vide Aph: 36. 6. Harum duodecim quæ ordine prima ἀσφαλεῖα græcis: secunda μασχαλίστηρ: postrema διαζώστηρ.

[c] Hæ Lumbales vulgo dictæ, cæteris vastiores multo, utpote ijs basis loco suppositæ. Harum prima, quod ei renes accumbant, græcis νεφρίτις; quinta ἀσφαλίτης, quasi tutam à sacro osse stationem accipiens. Harum seriem, quæ sequitur exhibet figura.

Hæ

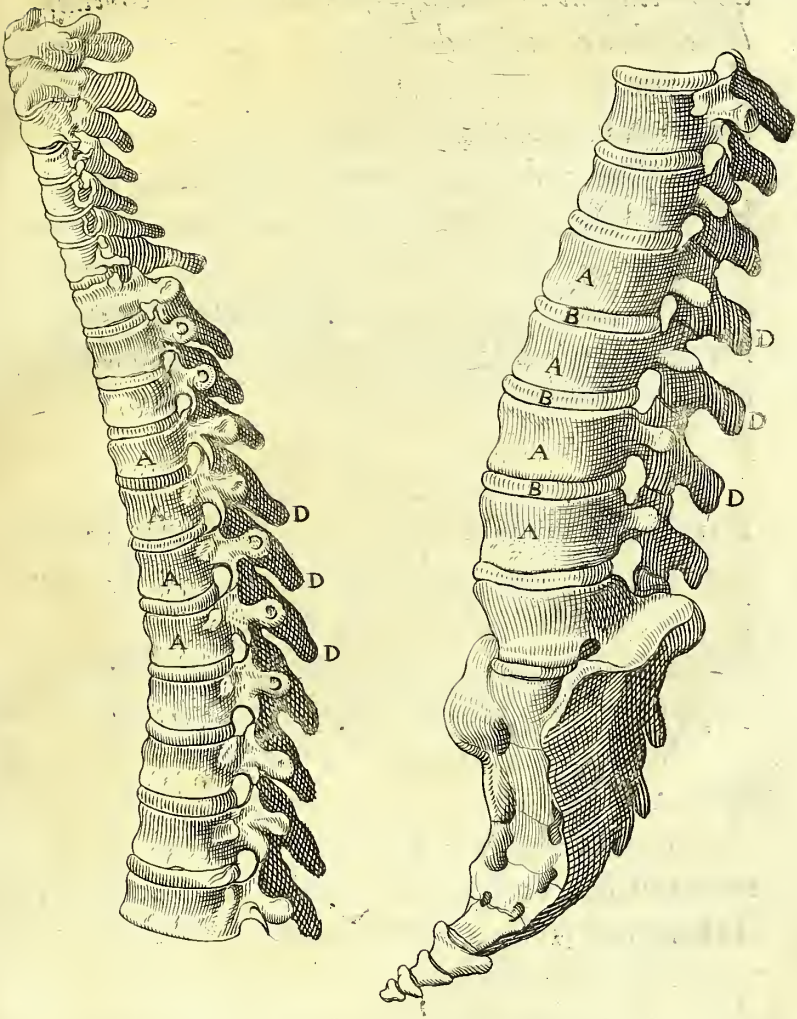

Hæ ateretes breveſq; ab utroque latere proceſſus duos

* lego *exserunt.*

† lego, *ea.*

* *pervia* legendum censeo.

*duos * exigunt :* [b] *mediæ perforatæ, qua ſpinæ medulla* [c] *cerebro commiſſa deſcendit ,* † [d] *circa quoque per duos proceſſus tenuibus cavis * perviæ , per quæ à membranâ cerebri ſimiles membranulæ dedicuntnr.*

[a] Septem donatæ ſunt proceſſubus vertebræ, duobus aſcendentibus deſcendentibus totidem , quibus ſibi invicem per gynglymon articulantur. tranſverſis duobus, quibus muſculi ſpinæ dicati motubus nectuntur, & in thorace coſtæ. Spinoſo itidem, parte poſteriore, uno.

[b] Foramen ſingulæ habent amplum ſatis. Omnium vertebrarum foramina ſibiinvicem juncta, inſignem illam , quaque major in corpore non reperitur , conſtituunt fiſtulam, quam amplitudinis reſpectu ἱεραν συρίγγα Hippocrates, medullæ ſpinali deſtinatam.

[c] Sic eſt maxume Celſe, non eſt cerebro, quod nonnulli puerili errore putant , contigua medulla ſpinalis , ſed continua. nimirum natura cerebrum è cranio producens in oblongum fingit proceſſum ſpinam, ad crurum uſque initium ſe extendentem. Autopſiæ fidem derogas? docebit te epilepſia, apoplexia ſimileſque affectus. Hos namque cerebrum affligere non ignoras. at dic quæſo,

quur

quur in Epilepsiâ non solum cerebrum, verum universum convellatur corpus? quur apoplexia universo corpori sensum motumque auferat? partium continuitate hæc fiunt.

d Textum hic non parum corruptum esse quis non videt? apertior ut sit sensus legendum censeo: *Ea quoque per duos processus tenuibus cavis pervia, per quæ à membranâ cerebri similes membranulæ deducuntur.*

Ea, spinæ medulla nempe. *Per duos processus*, membranosos, à membranis cerebri productos. *tenuibus cavis pervia;* duabus fistulis, ab intermedijs processubus membranosis separatis pervia; quos ventriculos medullæ meus de spinali medullâ tractatus vocat.

Author hoc paragrapho notat constitutionem medullæ internam, quam dicit dirimi à menyngibus cerebri in duo latera. Sicque est, ventriculus cerebri quartus junctus medullæ initio, per ejus excurrit longitudinem, reddens eam fistulosam. Illam fistulam secernunt in duo latera membranæ à cerebro descendentes, ita ut duos ostendat ventriculos medulla. hæcque hemiplegiæ causa.

Omnesque vertebræ, exceptis tribus summis, a superiore parte in ipsis processubus parum desinentes

ſinus habent, ab inferiore alios deorſum verſus proceſſus exigunt.

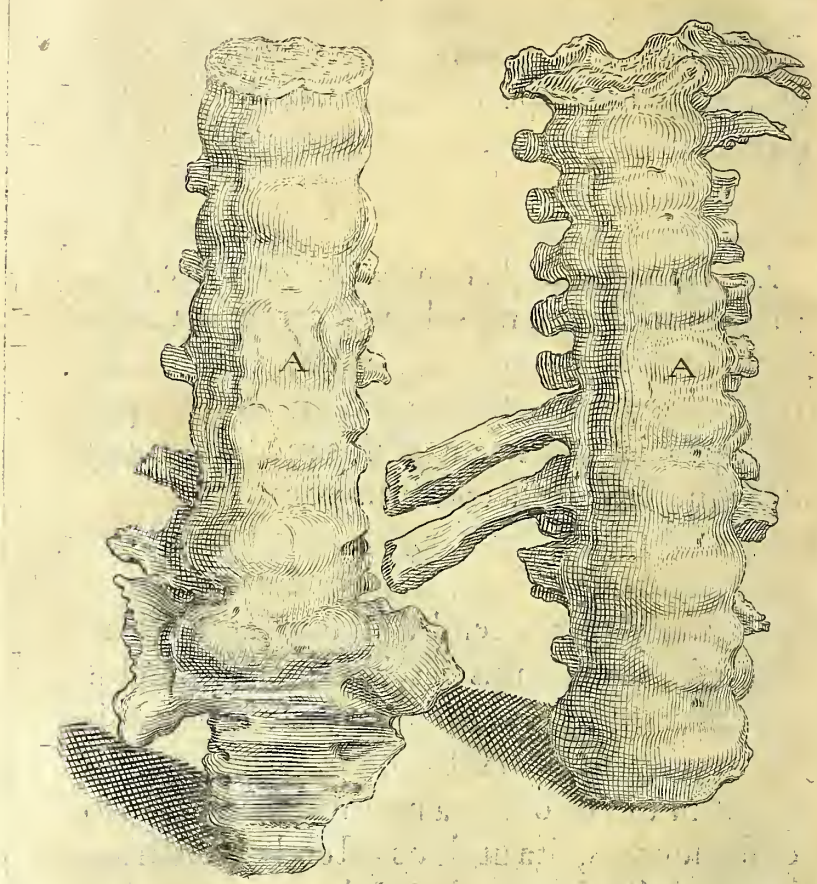

De ſuperficiarijs loquitur ſinubus, quibus aſcen-

ascendentes descendentesque vertebrarum præditi processus. nam hisce seinvicem excipiunt. utque facilior esset motus, loca hæc oblita muccilagine lentâ viscidàque intus, quâ absumtâ volubilitas illa vertebris eripitur. inde enim silicernij fiunt, uti sequens exhibet pictura. quæ & processus ossis occipitis, notatos A. & sinus primæ Vertebræ B. insignitos exhibet.

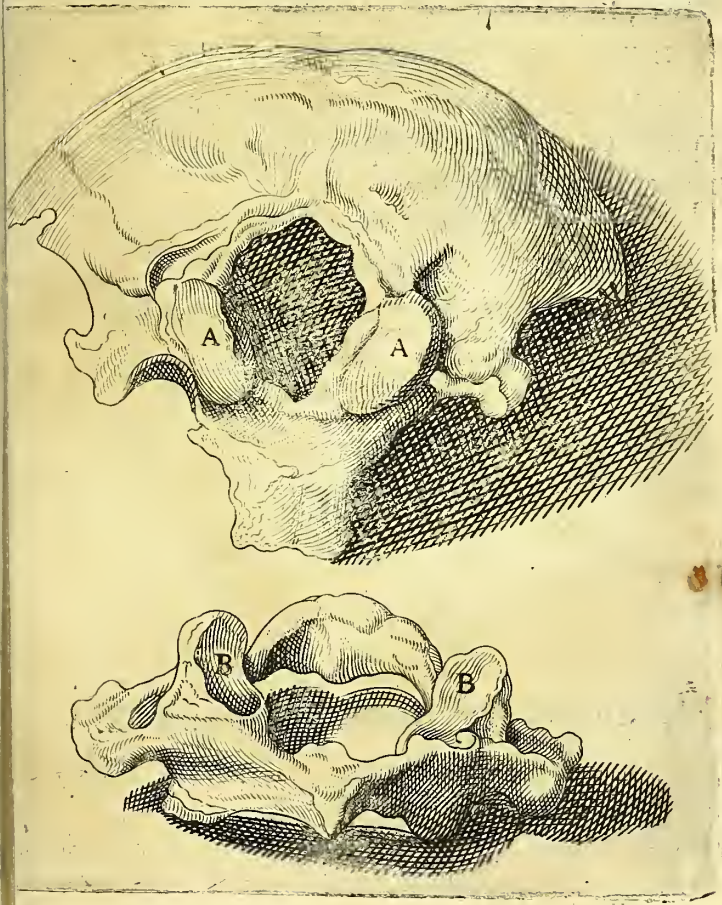

Summa igitur protinus caput ſuſtinet, [b] *per duos ſinus exceptis exiguis ejus proceſſubus. Quo fit, ut caput ſurſum deorſum verſus tuberibus exaſperetur.*

[a] Prima & ſecunda vertebræ capiti junguntur; illa locis duobus, uno hæc, quod paulo ante monitum.

[b] Sinus hi in primâ vertebrâ conſpicui. Proceſſus utrimque adſtant magno occipitis foramini, ſicuti hæc exhibet figura.

Sinus verò primæ vertebræ, ſicut & dentiformem ſecundæ proceſſum, tam ſeparatim quam una cum primâ expreſſum, conſpicuè proponet ſequens figura.

[c] Mendoſus hic eſt textus. quid enim ſibi vult

vult vocula *ſurſum?* cum deorſum verſus proceſſus ſolummodo exſerat caput. Lego itaque: *quo fit ut caput deorſum verſus tuberibus exaſperetur.* Niſi de dentiformi proceſſu, qui ſurſum erigitur eum loqui velimus. at is non eſt capitis proceſſus. Proceſſus porrò deorſum exſertos jam exhibita refert figura.

Secunda ſuperiori parti inferiore. quis ſenſus? nullus ſane. lego, *ſecunda ſuperiori parti inferioris.* ut mens, ſit ſecundam vertebram jungi ſuperiori parti inferioris vertebræ. nulla tum obſcuritas.

Quod ad [a] *circuitum pertinet,* [b] *pars ſumma anguſtiore orbe finitur.* [c] *itaque ſuperior ſumme circumdata, in latera quoque caput moveri ſinit.*

[a] Ad orbicularem capitis motum; nam in vertebrâ primâ movetur non niſi rectis motubus caput.

[b] Summa pars proceſſus dentiformis ſecundæ vertebræ: nam illa in acumen deſinit, quo occipitis oſsi jungitur. Illud dicti proceſſus acumen proponit jam data figura.

[c] Caput circumdatum ſeu orbiculari motu agitatum in vertebrâ ſecundâ, permittit eadem vertebra illud in latera moveri, ſed in primâ vertebrâ.

Tertia eodem modo secundam excipit. quo à secundâ excipitur nempe.

Ex quò facilis cervici mobilitas est. quæres facilem confert cervici motum:

Ac ne sustinere quidem caput posset, nisi utrimque [a] *recti valentesque* [b] *nervi collum continerent, quos* [c] *καρώτας græci appellant. Siquidem horum inter omnes flexus alter semper intentus, ultra prolabi superiora non patitur.*

[a] Quid si loco *recti, lecti* legamus. apertior fuerit sensus, quum nulli sint in collo nervi recti vertebras inter se nectentes.

[b] Per nervos intelligat necesse est ligamenta sibiinvicem vertebras arctè nectentia. Notum namque est nervi vocem triplici sumi apud medicos significatu: pro nervis propriè sic dictis: tendinibus: ligamentis. neque primi, nec secundi collum continere sisive vertebras jungere possunt, quum ligamentis illud conveniat. Author tamen tendines intelligere videtur, uti sequentia ostendunt verba.

[c] Ita Rhodiginus legit. malim cum Barbaro τένοντας. nam de musculorum colli tendinibus eum loqui quæ sequuntur satis innuunt. *Siquidem horum inter omnes flexus alter*

semper

semper intentus, ultrà prolabi superiora non patitur. Iamque vertebra tertia, tubercula quæ inferiori inserantur excipit. Cæteræ [a] *processibus deorsum spectantibus in inferiores insinuantur, ac per sinus quos utrimque habent, superiores accipiunt:* [b] *multisque nervis & multa* [c] *cartilagine continentur. Ac* [d] *sic uno flexu modico in promptu dato, cæteris negotijs homo, & rectus insistit, & alioqui ad necessaria opera curvatur.*

[a] Quotquot sunt, omnium articulatio fit per ascendentes descendentesque processus. Nam gynglymi quædam est idea qua vertebrarum spinæ fit syntaxis.

[b] Nota nervi voculam, nam eâ fuit paulo ante eadem usus significatione: intelligit autem nervea ligamenta vertebrarum syntaxi tributa ad firmiorem nexum.

[c] Interior processuum ascendentium descendentiumque superficies obducta est substantiâ cartilagineâ molli admodumque lubricâ, ad faciliorem motum. Hac absumtâ induratave, adnasci sibiinvicem vertebræ solent. vide paulo ante positam figuram. pag:38.

[d] Articulatio vertebrarum firma adeo existit, omne motus genus absque tamen dislocatione spinæ peragere uti homo valeat. Videre

dere nonnullos est, corpus per circulos mirâ trajicientes agilitate. alios spinam adeo incurvare capite uti calces aut tibias tangant. alios nescio quas peragere gesticulationes, vix uti ceræ sequacior videatur natura. Hæc absque certâ vertebrarum dislocatione fieri non possent, nisi firma eorum foret articulatio.

Infrà cervicem verò summa [a] *costa contrà* [b] *humeros sita est. inde* [c] *undecim inferiores usque ad imum pectus perveniunt,* [d] *Hæque primis partibus rotundæ & leviter quasi capitulatæ, vertebrarum transversis processibus ibi quoque paulum sinuatis, inhærent.* [e] *Inde patescunt, & in exteriorem partem incurvatæ, paulatim in cartilaginem degenerant. Eaque parte rursus in interiora leniter flexæ, committuntur cum osse* [f] *pectoris.*

Thoracem osseum, descriptâ spinâ nunc delineabat. ejus en iconem.

[a] Ad

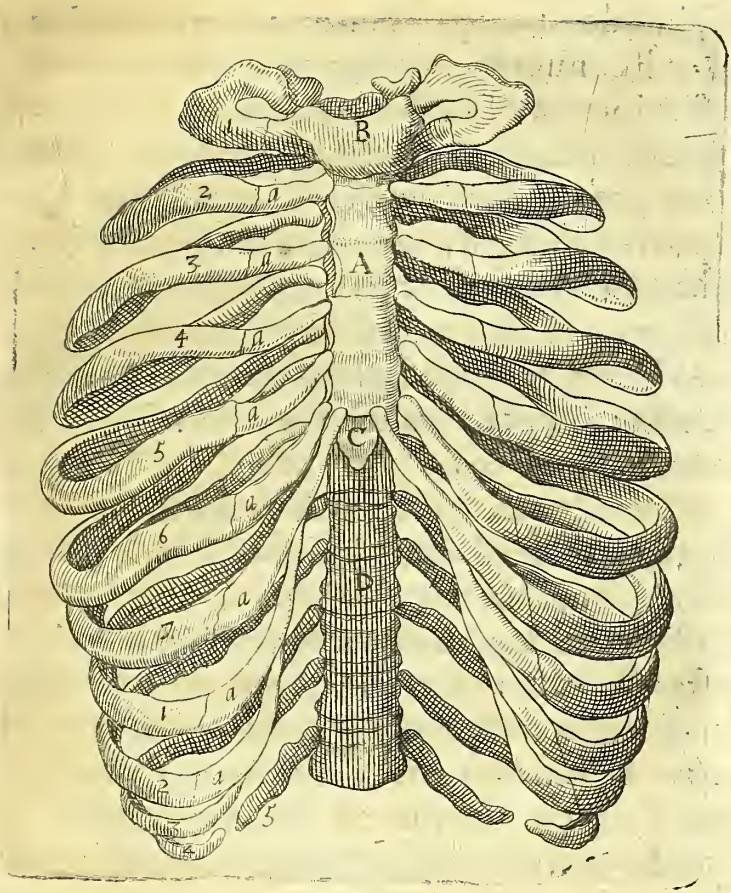

a Ad colli radicem thorax incipit, constans Costis, Sterno, Claviculis, Scapulis. De Costis primo agit; quæ à custodia vitalium sic dictæ, græcis πλεύραι, quasi πνεύραι, ἀπὸ τοῦ πνέειν à

reſpirando nempe. Sunt numero 24. Nec variat hic numerus pro ſexus diverſitate.

[b] Priore quæ ſe offerunt loco ὠπίσθοφοι retortas ac ſi dicas ac recurvas, ob brevitatem dictæ græcis. Has contrà humeros ſitas ait Author; ſicque eſt, vocando humerum ſcapulæ cum brachio & claviculâ conjunctionem, nam ei loco vicinæ hæ coſtæ.

[c] Harum quæ tertia & quarta στέρεαι, firmæ, robuſtæ: quinta cum ſextâ, σερωΐδες: ſeptuma ac octava, παρασύροι.

[d] Sunt bis capitatæ prope vertebras coſtæ, junguntque ſe duobus tranſverſorum proceſſuum ſinubus.

[e] Sequentibus hujus paragraphi illud vult, coſtas ſingulas ſemicirculum exhibentes, cum junguntur integrum peragere circulum, ſicque ſphæricam tribuere thoraci figuram, quo ſpatium liberius ad motum haberent quæ thorace continentur vitales partes.

[f] Os hoc pectoris ſcuti in modum cordi anterius præpoſitum, ſicuti poſterius ſcapulæ. στέρνον & σῆθος græcis. Huic ſe jungunt anterius coſtæ, uti vertebris poſterius. vide præcedente figurâ A.

Quod [a] *valens ac durum a* [b] *faucibus incipit, ab utroque*

utroque latere [c] *lunatum, & à præcordijs jam ipsum quoque* [d] *cartilagine mollitum terminatur.*

[a] Valens ac durum vocat pectoris os, non respectu substantiæ, quæ ei minimè solida, verum mollis ac fungosa, ne pondere suo thoracis impediret motum; sed ex eorum sententiâ qui olim sub hoc osse mentis esse firmitudinem existimabant, ἀπὸ τὸ στέρρον τοῦ νοῦ εἶναι. inde βαθύστερνος, ὄστερνος, ποικιλόστερνος. quæ omnes voculæ animum respiciunt.

[b] Nisi legamus *à jugulo*, non video quî erroris excusari possit Celsus. quid enim sterno cum faucibus intercedit? universa colli longitudo intermedia visitur.

[c] Vbi sternon initium sumit, si ab omnibus separetur partibus, tres ostendit lunatos sinus: parte mediâ exactè unum, duosque à lateribus quibus claviculæ se insinuant. Medius sinus peculiari voce græcis σφαγὴ, latinis jugulum? utrisque, quia ob plurium vasorum hoc loco concursum certum inferant interitum incidentia hic vulnera. Sunt illa vasa, Iugulares tam venæ quàm arteriæ internæ externæque; eadem vasa axillaria; sextum nervorum conjugium; nervi recurrentes; musculi præterea capitis, laryngis, hyoidis

motibus addicti. Iuguli locum exhibet B. jam datæ figuræ.

d Hæc illa tantopere nobilitata ſcriptoribus ξιφοειδὴς, cartilago Enſiformis latinis dicta notata c in prægreſsâ figurâ. Cujus munus diaphragma hoc loco planè apertum omniſque præſidio deſtitutum munire, minimè verò, (quæ tamen vulgaris opinio) ventriculi ſuperius orificium. Vſum hunc tabidi, hypochondriaci probant, utpote conſpicuam hoc loco foveam cuncti oſtendentes. uti & ij quibus ſoluta à ſterno cartilago hæc procidit, de reſpirandi difficultate non verò ſtomachi detrimento queruli.

Sub coſtis verò a *prioribus quinque, quas* b νόθας *Græci nominant, breves tenuioreſque, atque ipſæ quoque paulatim in cartilaginem verſæ, extremis* c *abdominis partibus inhæreſcunt; imaque ex his majore parte nil niſi cartilago eſt.*

a Prioribus ſeptem. illæ ἀληθεῖς Hippocrati; ſequentes quinque νόθαι. Priores quia legitimæ, idcirco ſterno ſeptem aſſcribimus partes oſſeas, nam ei illæ ſe jungunt, ſicque legitimum vitalibus præſtant officium, ſecus ac inferiores.

b Quia a verâ coſtarum naturâ degenerantes,

tes, etiam naturalibus viſceribus, Lieni, Ventriculo, Iecori inſerviunt, ſecus ac veræ.

c Hypochondrijs ſive præcordijs, ubi jam dictæ partes ſitæ.

Rurſus à cervice duo a *lata oſſa utrimque ad* b *ſcapulas tendunt, noſtri* c *ſcoptula operta,* d *ὠμοπλάτας græci nominant*

a Quę hoc ævo ſcapulæ & ſcapularum oſſa vocantur. credo à figurâ, excavata, namque, ſcaphulas non ineleganter referunt:

b Niſi legamus *ad claviculas* (quod tamen non aſſero) dicendum eſt Celſo ſcapulam vocari quod humerum alij, conjunctionem nimirum brachij cum claviculis latiſque hiſce oſsibus. nam inquit utrimque *ad ſcapulas tendunt*. unde? incipiendo à partibus horum oſsium acuminatis, & ſcandendo (inde non deſunt ſcapulas qui dictas velint) ſurſum.

Quænam acuminatæ, & latiores ſcapularum dicantur partes ſequente videre eſt figurâ.

c Quia operiunt parte corporis poſteriore vitalia. inde namque vulgo ſcuta cordis. Quum namque oculis cervix deſtituatur, à tergo incidentes ictus prævidere neque avertere quimus.

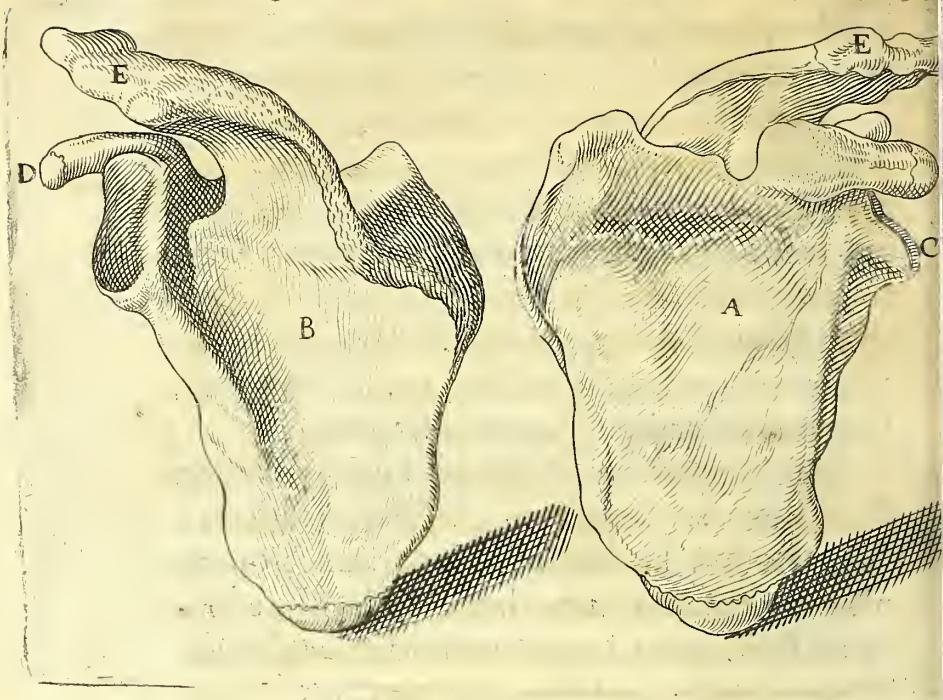

[d] Lata humerorum ac ſi dicas oſſa. Humerus enim non pars corporis, locus ſolummodo eſt.

Ea in ſummis [a] *verticibus ſinuata, ab his* [b] *triangula, paulatimque lateſcentia ad* [c] *ſpinam tendunt, & quo latiora quaque parte ſunt, hoc hebetiora.*

[a] Vertices ſcapularum ſinus habent, quibus brachiorum ſe jungunt capita. ne autem articulatio loco facile moveatur, appoſiti proceſſus

ceſſus inſignes, coracoides unus, ſpinoſus alter.

[b] Triangularis quòd ſcapularum oſsibus contigerit figura, ſolo intuitu cognoſci poteſt.

[c] Partes illæ ad ſpinam tendentes πτερύγια, Alæ ſcapularum dicuntur veteribus. Hipp. Epid: 6. quibus ſcapulæ in modum alarum prominent, hi in tabem proni.

Atque ipſa quoque in imo [a] *cartilaginoſa, poſteriore parte velut* [b] *innatant, quoniam niſi in ſummo nulli oſſi inhæreſcunt. Ibi verò validis* [d] *muſculis nerviſque conſtricta ſunt.*

[a] Limbus ſcapularum, eâ quâ coſtas ſpectant ſuperficie, cartilagine obductus, ne præ attritu ad coſtas exaſperentur.

[b] Ita eſt, fluctuant ſcapulæ in dorſo, nulli oſsi niſi brachij & claviculæ, idque uno eodemque articulata loco. Teſtantur fidiculas qui patiuntur, ut quibus rejectis in tergum manibus, funè ſuſpenſis, ſicque in præceps demiſsis, nulla oſsium fit diſlocatio.

[c] Vbi cervices oſtendunt, nam illis brachiorum capitibus, claviculiſque junguntur.

[d] Multi ſunt ſcapulis dicati muſculi, verum ad movendum ſolummodo. Notanda denuo

denuo nervi vox, pro ligamentis nerveis. ut certi simus vocem illam, cum de colli ageret nervis, idem Authori significasse.

At à summâ costâ paulo interius, quam ubi ea media est, [a] *os excrescit; ibi quidem tenue, procedens verò quo propius lato scapularum ossi fit, eo plenius latiusque, & paulatim in* * *exteriora curvatur: quod propius alterâ verticis parte modicè intumescens,* [b] *sustinet jugulum.*

* lego in interiora.

[a] Claviculas describit. hæ κλεῖδες ὦμοι, τὸ κλείειν à jungendo græcis, jungunt namque scapulas cum brachijs thoraci. longævum hæ hominem reddunt, dum medio se interponentia, inter brachia & thoracem loco, impediunt ne illa suo pondere vitalium motum impediant.

[b] Duo clavicularum sunt officia. 1. impedire ne brachiorum onus mobile pectus premat. 2. claudere (inde claves) thoracem ad colli radicem, ubi jugulum est, neve vasa ibi concurrentia lædantur, impedire. unde etiam Iugularia ossa.

Id autem ipsum recurvum ac [a] *neque inter durissima ossa connumerandum, altero capite in eo quod* [b] *posui, altero in exiguo* [c] *sinu pectoralis ossis insidit:* [d] *paulumque motu brachij movetur, & cum lato osse scapu-*

ſcapularum infra caput ejus, nervis & cartilagine connectitur.

[a] Voculam *neque* delendam arbitror, quum dura ſolidaque ſit clavicularum ſubſtantia.

[b] Altero extremo cum ſpinâ jungitur ſcapulæ. ſpina dico, à dorſo ſcapulę emergente.

[c] Sinus hi ſunt utrimque in ſummitate ſterni, quorum reſpectu ſternon lunatum antea vocavit. itaque hæc oſsicula velut obices aut cunei brachijs ac ſterno interjecti.

[d] Movetur obſcuro motu, brachio & ſcapulâ ſe moventibus, ſed obſcuro admodum. Ipſe author per ſe moveri claviculam (quam ibidem jugulum vocat) negat cap: 8. 8. hæc inquiens: *cujus ea ratio eſt, quod per ſe non movetur, ſed cum humeri motu, conſentit.*

Hinc [a] *humerus incipit,* [b] *extremis utrimque capitibus tumidus, mollis,* [c] *ſine medullâ,* [d] *cartilaginoſus: medius* [e] *teres, durus, medulloſus, leniter gibbus, & in priorem & poſteriorem, interiorem & exteriorem partem. Prior autem pars eſt, quæ à pectore eſt, poſterior quæ ab ſcapulis, interior quæ ad latus tendit, exterior quæ ab eo recedit: quod ad omnes articulos pertinere in ulterioribus patebit.*

[a] Vocat humerum, quod alij humeri os. nam humerus locus eſt non pars corporis, is

nimirum, ubi brachium cum claviculâ & ſcapula coitionem faciunt.

[b] Superius unum, duo habet capita inferius.

[c] Hæc omnino deleri debent. præterquam enim quod humeri os medullâ refertum ſit, etiam ipſe Author hoc eodem paragrapho idipſum aſſerit, *medulloſum* vocans.

[d] Non vult ſubſtantiam ei eſſe cartilagineam, ſed extrema ejus capita utrimque cartilagine lubricâ viſcidaque oblita apparere, ob motus facilitatem.

[e] Fiſtuloſitatem oſsis humeri internam tangit.

Superius autem humeri caput, [a] *rotundius, quam cætera oſſa de quibus adhuc dixi,* [b] *verticulatis ſcapularum oſſibus parvo exceſſu inſeritur, ac majore parte ex tranſitu* [c] *nervis deligatur.*

[a] Rotundius eſt oſsis humeri caput quàm ſit ſinus ſcapulæ profunditas: rotundius quàm ullum os hactenus explicatum. quamvis multum ſuperetur à capite oſsis femoris.

[b] Vocat ſcapularum oſſa verticulata, aut quia cervicibus prædita: aut à verticillis exſtantium coracoidis & ſpinoſi proceſſuum.

At in-

At inferius duos processus habet; inter quos quod medium est, magis etiam extremis partibus sinuatur: quæ res sedem [a] *brachio præstat.*

Parte unâ humeri os duo ostendit capita totidemque sinus; quibus totidem capitibus sinubusque se jungit cubitus. est namque in hac articulatione verum gynglymi exemplum.

[a] Brachium sumit pro alterâ superiorum artuum parte; quum tamen brachia vocari Osteologis soleant universi hi artus, idque voce græcâ, ἀπὸ τῆς βλαχύτητος nempe, a brevitate. nam nobis erectis stantibus (qui positus homini naturalis) brachijs terram tangere nequimus; hacq; de causâ nobis data flexilis spina, uti & genua flexilia.

Quod constat ex [a] *duobus ossibus.* [b] *Radius, quem* [c] χειρίδα *græci appellant, superior, breviorque, & primo tenuior, rotundo & leviter cavo* [d] *capite exiguum humeri tuberculum recipit, atque ibi nervis & cartilagine continetur.*

[a] Ob majorem levitatem.

[b] Sic dictus. quod in modum radij moveatur, & cum eo manus. hac de causâ peculiares accepit musculos, quos Radij musculos vocant.

 [c] χείρις

c κέρκις ab usu dicitur hoc os, ἀπὸ τῦ κρέκειν litterarum transpositione. κρέκω pulso est. citharâ canens dicitur κίθαριν κρέκειν; simili modo quo manus ab hoc osse pulsata movetur.

d Capitellum verè orbiculare est, excavatum leviter, ac muccilagine cartilagineâ obductum: sicque orbicularibus motubus in condylomate ossis humeri circumagitur.

Cubitus inferior longiorque, & a primo plenior, in summo capite, duobus quasi b verticibus in sinus humeri, quem inter duos processus ejus esse proposui, se inserit.

a Primo, id est, ubi hoc os incipit, ad cubiti flexuram, ibi namque crassius existit.

b Sunt duo capitella insinuantia se in sinus inferiores humeri. sicq; instar cardinis per gynglymon moventur hæc ossa.

Primo verò a duobus radijs brachij ossa juncta paulatim b dirimuntur, rursumque ad manum coeunt, modo crassitudinis mutato. Siquidem c ibi radius plenior, d cubitus admodum tenuis est. Dein radius in caput cartilaginosum consurgens, in verticem ejus sinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte alterâ paulum procedit.

a Vocat caput cubiti, radium; magis similitudine quàm figura motus.

b Rimâ

[b] Rimâ conſpicuâ diſcernuntur hæc duo oſſa. Quodipſum levitatis cauſa partim, partim ob faciliorem radij motum factum arbitror.

[c] Vbi? ad manum nimirum, radius latior craſsiorq; multo quam cubitus, nam ibi inſignem oſtendit ſinum, cui manus initium jungitur, illa enim radij motum ſequitur,

[d] Habens exiguum ſinum, cui duo carpi ſe inſinuant oſſa; tum & acutum proceſſum impedientem ne manus prolabatur.

Ac ne ſæpius dicendum ſit, illud ignorari non oportet, plurima oſſa in cartilaginem deſinere, nullum articulum non ſic finiri: neque enim aut moveri poſſet, niſi [b] lævi, inniteretur, aut cum [c] carne nerviſq; conjungi niſi ea media quædam materia committeret.

Vniverſale monitum hoc eſt; nimirum, quum prævideat natura ſe tali conditione formaſſe oſſa, eorum uti extrema (quæ ἄρθρα græcis, Articuli latinis) multijugo dicata motui præ attritu ad ſeinvicem facile ſqualleſcerent ac exaſperarentur, duplicem excogitavit materiam qua huic incommodo occurreret. primo namque omnes articulos quibus cavitas, replevit muccilagine quadam viſcidâ, albumen ovi omni ex parte refe-

rente. quibus cavitas nulla, eorum articulis induxit ſubſtantiam cartilagineam. nam & illa humida lubricaq; quum ſit, idem quod jam dicta muccilago præſtat.

[b] Sequor eos qui hic pro levi *lævi* legunt. artifices, operarios vide; quibus in more eſt rotulas, trochleas ſimiliaq; volubilia organa unguine aliquo illinire; naturæ exemplum hi ſequuntur.

[c] Ne duo diverſæ naturæ corpora, os & caro à ſeinvicem abhorrerent, natura jungi ac coire ea voluit adminiculo ſubſtantiæ mediæ naturæ, qualis cartilago. ita hæc naturæ fuit cauſa quur molli cerebro oſſeoq; cranio mediæ naturæ membranas interpoſuerit. Idem in conjunctione coſtarum cum ſterno obſervatum videmus. idem alubi.

Notare itaque chirurgi debent, ut in membrorum diſlocatione, extenſione potius quàm violentâ illâ utantur repoſitione. attritu namque illo ſeparatur facile cartilago ab articulo, eaque ratione etiam poſt reſtitutionem ad motum inidonea relinquitur articulatio.

In [a] *manu verò prima palmæ pars, ex multis minutiſque oſſibus conſtat, quorum numerus* [b] *incertus*

eſt

est. Sed oblonga omnia & triangula structura quadam inter se connectuntur, cum invicem superior alterius angulus, alterius planicies sit, eoque fit ex his unius ossis paulum in interiora [c] *concavi species.*

[a] Manus à manando dicta, manat namque ex brachio. Græci χεῖρ παρὰ τὸ ῥάον χεῖσθαι, à facile capiendo. hanc græci in καρπὸν, μετακάρπιον, & δακτύλους; latini in Brachiale, Póstbrachiale, & Digitos dividunt. Celsus universam internam manus superficiem à radio ad digitorum usque apicem Palmam vocat; cum tamen priorem ejus partem vola constituat.

[b] Imo certus ac determinatus, quum octo ossicula semper hic conspiciantur.

[c] Octo hæc carpum constituentia ossicula sibi iuvicem per arthrodię secundam junguntur speciem. sicq́; articulantur, ut simul nexa sicque considerata exterius paulum gibberam, cavam figuram ostendant intus. cavitas illa initium volæ est.

Verum ex manu duo exigui processus in [a] *sinus radij conjiciuntur.*

[a] Legendum *in sinum*, nam plures cavitates radius non accepit. at quinam hi duo exigui processus, qui in radij sinum conjiciuntur?

Tum

Tum ex alterâ parte recta [a] *quinque ossa ad digitos tendentia* [b] *palmam explent.*

[a] Oblonga quinque vult ossicula metacarpion seu postbrachiale constituentia, inter carpi ac digitorum ossa media. adscribit metacarpio ossa quinque; itaque digitorum aliquis duo solum obtinuerit necesse est. in hac sententiâ fuit antiquitas. testis Plinius qui lib: 11. Cap: 43. binos non nisi articulos pollici tribuit.

[b] An non volam potius? nam ad palmam etiam digiti necessarij.

A quibus ipsi digiti oriuntur, qui ex ossibus [a] *ternis constant, omniumque* [b] *eadem ratio est. Interius os in verticem sinuatur, recipitque exterioris exiguum tuberculum,* [c] *nervique ea continent,* [d] *à quibus orti ungues indurescunt. Ideoque non ossi, sed* [e] *carni magis radicibus suis inhærent. Ac superiores quidem partes sic* [f] *ordinatæ sunt.*

[a] Excepto pollice, licet a pollendo nomen acceperit, dicaturque non abs re ἀντίχειρ & μέγας græcis.

[b] Nisi quòd alij alijs sint longiores, tum & crassiores.

[c] Ligamenta & tendines copiosi hic concurrentes. Hi insignem illam excitant in digitorum

gitorum internodijs ſenſationem, quam oſtendit chiragricus cruciatus.

d Oriuntur è tendinum extremis ungues, eaque de causâ exquiſitè adeo ſentiunt.

e Per carnem peculiare intelligit tendinum parenchyma. nulla etenim caro vulgo dicta hic conſpicitur.

f Exceptis oſsibus Celſo non deſcriptis: malleo, incude, ſtapede, cuneiformi, hyoide, ſacro, coccyge.

a *Ima verò ſpina in* b *coxarum oſſe deſidit; quod* c *tranſverſum longeque* d *valentiſſimum,* e *vulvam, veſicam, rectum inteſtinum tuetur.*

a Quam Author (quod equidem mirari non ſemel ſoleo) non deſcribit. Ea namque tantopere nobilitatum illud ſacrum vocatum conſtituit os, cui coccyx jungitur. neque poteſt debitè coxarum ratio explicari niſi ſacri fiat mentio.

b In coxarum oſsibus; ſunt namque duo, per intermedium ſacrum os juncta. Verùm ſic conſiderata, unum os referunt, aut lagenulam oſſeam, cui incluſæ à natura eæ, quarum hic mentio fit, partes. Hoc veteribus ἀνώνυμον; poſterioribus tribus vocibus inſignitum, Ilij, Pubis, Coxæ. Quæ tamen potius

certa in hiſce oſsibus loca, quàm ſeparata ſuique generis denotant oſſa.

c Tranſverſum velut obtinuit ſitum, ſuperioris inferioriſque corporis reſpectu.

d Robuſtum os; ſicque requirebatur, quum univerſa ſuperior corporis moles ei velut baſi innitatur, inferior ab eo dependeat.

e Hoc primarium coxendicum officium, fidam ſtationem concedere, partibus quarum hic fit mentio.

Idque ab a *exteriore parte gibbum, ad* b *ſpinam reſupinatum, à lateribus id eſt in ipſis* c *coxis* d *ſinus rotundos habet.*

a Limbos ſive ſupercilia utrimque habet proſtantia, quibus Ilium vox olim tributa.

b Vbi per ſynchondroſin jungitur ſacro oſsi. hæc conjunctio ſymphyſi fit, argumento inconcuſſo, oſſa hæc immobilia permanere; quidquid de partu nonnulli dicant. violentum eſt quod ibi fit omne.

c Coxæ, ipſa ſunt loca oſtendentia profunda acetabula, quibus femorum oſſa inſinuantur: reliquum, Coxendicum os dicitur.

d Articulationi artuum inferiorum ſive crurum dicatos. In hiſce dolorifica illa fit arthritidis ſpecies, græcis ἴσχιας. dolorifica ob maxu-

maxumi nervi viciniam partim, partim sanguineum ligamentum, quod è capite femoris eductum centro hujus se infigit acetabuli.

A quibus oritur os quod [a] *pectinem vocant, idq; super intestina* [b] *sub pube transversum ventrem firmat:* [c] *rectius in viris, recurvatum magis in exteriora in fœminis, ne partum prohibeat.*

[a] Latinis anterior coxendicum locus ubi hæc ossa coeunt, Pubes & Pecten dicitur. Iuvenalis

Inguina traduntur medicis non pectine nigro.

Huic ossi efficax cum capite sympatheia.

[b] Pubes græcis ἥβη, ipsa infima hypogastrij pars est, cui quod subjacet, Pubis & Pectinis os dicitur.

[c] Id in cunctis fœminis non fit. Vidi quibus rima quam hoc loco constituunt coxendices, magis recta quàm in viris erat. Verum tales difficilius enituntur.

Inde [a] *femina oriuntur, quorum capita rotundiora etiam quàm humerorum sunt, cum illa ex cæteris rotundissima sint.*

Femoris ossa quod universi corporis molem ferant sic dicta. græcis quod hic separari corpus incipiat μήροι. Author femina vocat, quæ tamen vox propriè non nisi locum ho-

rum significat osium, superficiem nempe internam. inde Interfemineum.

[b] Multo majora hæc sunt quàm humerorum osium capita. sunt & acetabula longè profundiora.

Infrà verò duos processus à priore & à posteriore parte habent.

Statim infrà cervices ostendunt duos insignes processus femora, quos τροχαντῆρας ἀπὸ τῆς τροχάζειν, Rotatores latini dicunt. Hisce enim annectuntur, conversioni crurum qui inserviunt, musculi.

Dein [a] *dura, & medullosa, & ab exteriore parte* [b] *gibba: rursus ab inferioribus quoque capitibus intumescunt.*

[a] Quæ tamen durities cariem à lue venerea, præ ceteris osibus, frequenter incurrit.

[b] Ne inter incedendum homini impedimentum adferrent.

[c] Parte unâ duo habent capita, quibus tibiæ articulantur. Habent & duos sinus, quorum qui posticus ἴγνυς poples dicitur: anticum tegit patella.

Superiora in [a] *sinus coxæ, sicuti humeri in ea ossa, quæ scapularum sunt, conjiciuntur. Tum infrà* [b] *introrsus leviter tendunt, quo æqualius superiora membra*

bra sustineant. Atque in eo inferiora queque capita media [c] *sinuantur, quo facilius excipi à cruribus possint.*

[a] Qui cum valde profundi, hinc fit pertinaces uti sint horum locorum dolores, ut non raro cauterio ad extrahendam materiam opus sit.

[b] De quo præcedente dictum paragrapho.

[c] Excipiuntur à cruribus duobus locis. indeque est, crus quod nisi rectis motubus, secus ac femur, movere queamus.

Quæ [a] *commissura, osse parvo, molli, cartilaginoso tegitur,* [b] *patellam vocant.*

[a] Ipsa commissura Genu vocatur à voce græcâ γόνυ, quia flectendo γονίαν, hoc est angulum facit. Hunc locum vitalitalis nescio quid habere existimarunt veteres; quo factum, ut non parvi eum fecerint, hunc namque supplices attingebant, ad hunc manus tendebant. testis Plinius, qui plenius videatur lib: 11. Cap: 45.

[b] Rotundum ossiculum commissuram hanc tegens, Os genu, Genu oculus, Os scutiforme, etiam Patellam vocant. Credo posteriorem vocem à græcis, ἀπὸ τῆς πατελλείας. nam latiuscula simulque rotunda figura Molam

etiam hoc osiculum à molaris lapidis similitudine dixit.

Hæc super [a] *innatans, nec ulli ossi inhærens, sed carne & nervis deligata, pauloq; magis ad femorisos tẽdens, inter omnes crurum flexus* [c] *junctura mtuetur.*

[a] Ita est, ligamentis nexa femori Patella liberè fluctuat, ne huic articulationi impedimento sit.

[b] Adhæret femori; nulli ossi inhæret, hoc est immittitur.

[c] Iuncturam tueri peculiare patellæ munus est. impedit nempe ne viscida illa qua natura hanc cavitatem replevit materia se effundat.

Ipsum autem [a] *crus est ex ossibus* [b] *duobus. Etenim* [c] *per omnia femur humero, crus verò brachio simile est: adeo ut habitus quoque & decor alterius ex altero cognoscatur, quod ab ossibus incipiens, etiam in* [d] *carne respondet.*

[a] Quod crus vocat Author, hodie Tibiam dicunt, cui à currendo cruris vox indita.

[b] Levitatis causâ id factum arbitror, uti & in brachio. utrumque hæc exprimit figura.

[c] Quoad externam eamque universalem faciem artus superiores inferioribus similes sunt, non tamen per omnia, uti Celsus,

non

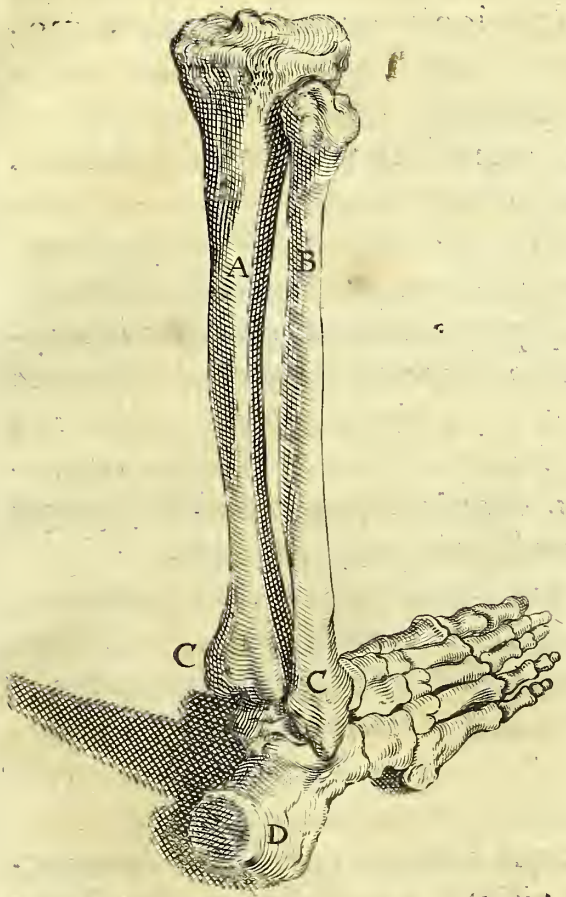

non enim habent Patellas brachia. Quid commune eſt coxendicum oſsibus cum ſcapulis? In manibus carpi octo, Tarſi pedum non

non niſi ſeptem habent oſſa. ut non dicam juncturam flexionis contrario ſe habere modo, cum enim cubiti extrorſum, introrſum flectuntur genua.

[d] Id eſt, muſculorum fere eadem eſt ratio. non tamen per omnia.

Verum alterum os ab exteriore parte ſuprà poſitum eſt, quod ipſum quoque [a] *ſura rectè nominatur. Id brevius, ſupraque tenuius ad ipſos talos intumeſcit. Alterum à priore parte poſitum, cui* [c] *tibiæ nomen eſt, longius & in ſuperiore parte plenius, ſolum cum femoris inferiore capite committitur, ſicut cum humero cubitus. Atque ea quoque oſſa infrà ſupraque conjuncta, media ut in brachio debiſcunt.*

[a] Celſi ævo, poſterioribus namque Fibula dicta, περόνη græcis. Verè ille:

Multa renaſcentur quæ jam cecidere, cadentque
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet uſus.

Suram conſtituunt muſculi gemelli Sylvio dicti, poſticâ cruris parte conſpicui.

[b] Vtrumque cruris os quum ad pedem pervenerit capitibus intumeſcit quibus Talus velut obicibus coercetur ſuoque continetur loco; inde Talleoli dicuntur illa condylomata; græcis σφυρά. loca quæ venis talleoli nomen dederunt, quorum ſectio in uteri commendatur affectubus.

[c] Tibia

[c] Tibia à tubâ, Servio teſte, Græcis κνήμη, à κνάω. Hujus anterior pars acutè prominens ſpina tibiæ dici ſolet Oſteologis; quam conſiderans Momus, ſuras ei præponi volebat.

Excipitur autem crus infrà [a] *oſſe ex tranſverſo talorum, idque ipſum ſuper* [b] *calcis os ſitum eſt, quod quadam parte ſinuatur, quadam exceſſus habet, & procedentia ex talo recipit, & in ſinum ejus inſeritur. Idque ſine medullâ durum, magiſque in poſteriorem partem projectum,* [d] *teretem ibi figuram repræſentat.*

[a] Aſtragalum vult, cui utrimque adſtantes taleoli tranſverſum ſitum exhibent.

[b] Articulatur aſtragalus calcis oſsi, quod poſterius prominet, aeri expoſitum, unde frequenter maxumus tendo, quem ſuræ pariunt muſculi, quique huic oſsi inſertus, affligitur. Pernio dicitur malum, χιμέτλον ab hyemali frigore Græcis.

[c] Credo eum velle, quòd fiſtulam non habeat medullam continentem.

[d] Veluti jam poſita exhibet figura.

Cætera oſſa pedis ad eorum quæ in manu ſunt, ſimilitudinem inſtructa ſunt. Plantæ palmis, digiti digitis, ungues unguibus reſpondent.

Eo, quod dixi diſcrimine, Tarſus quod

non nisi septem, octo habeat ossa Carpus. Etiam tarsi ossa (saltem priora duo) insigniter mobilia sunt, secus ac Brachialis. Author absolvit hominem osseum. nunc ad ossium vitia pergit.

Cap. II.

Ossa a vitiata & corrupta quibus signis cognoscantur, & quâ ratione curentur.

TRADITA Osteologiâ, nonnaturales quibus infestari ossa solent, ipsisque proprios affectus aggreditur. Eorum non unum genus; etenim à seinvicem distrahuntur, luxantur, coalescunt præter naturam; contusionem, abscessum incurrunt; etiam putredinem, cariem, nigredinem; denudantur, aliaque incurrunt mala. Quæ tamen ad tria hæc genera reduci posse putem. 1. ad figuram vitiatam; sicuti in gibbis, varis, valgis, Macrocephalis. 2. ad situs detrimentum, ut in Silicernijs, Laxatis, Distortis, Luxatis evenire cernimus. 3. ad substantiæ labem, cum abscessum, aut putredinem

dinem patiuntur; tum & continuum eorum cum ſolvitur. de quo tribus hiſce continuis capitibus aget.

[a] Vitiata & corrupta vocat oſſa, ſolutionem continui quæ patiuntur, nullâ prægreſſâ violentiâ. Sciri namque debet, oſsium continuum (ſicuti & contiguum) ſolvi à causâ internâ, aut externâ. Hæc, violentiam adhibens, oſſa frangit. κάταγμα affectum vocant Græci. Illa, latenter, imo inſcio ut plurimum ægro, ſolidam illam oſsibus tributam conſiſtentiam, corrodendo inquinat ac laceſsit. quæ ob id περηδὼν græcis, Caries latinis dicitur. hanc capite hoc proſequetur.

Omne autem os, ubi [a] *injuria acceſſit, aut* [b] *vitiatur, aut* [c] *finditur, aut* [d] *frangitur, aut* [e] *colliditur, aut loco* [f] *movetur.*

Ante omnia ponit differentias, quibus oſſa corripi ſolent, affectuum.

[a] Cauſa aliqua vitians.

[b] Ab internâ causâ læſionem incurrit. Quales illæ ſint cauſæ, jam dicet.

[c] Hoc eſt, rimam agit. quodipſum ab externâ causâ, cum violentiâ fiat, neceſſe eſt.

[d] Fractura ab oſsis Fiſſurâ differt, cum in hac fragmenta ſoluta fluctuent neceſſe ſit, in

illâ tantum continuum ſolutum. utriuſque exemplum ac diſcrimen, vitia læſa quotidie exhibent.

e Veluti in oſsis aut punctură, aut perforatione, abſque rimâ aut fracturâ. Finge alicui ſica, pugione punctim caput feriri.

f Intus deprimitur; idque aut cum continui ſolutione, aut ſine illâ. puerorum, feminarum capita ab obtuſo ſi premantur telo, hujus rei quotidiana exhibent exempla.

g Laxatione, Luxatione, Diſiunctione, Contorſione.

Id quod a *vitiatum eſt, primo fere* b *pingue fit, deinde vel* c *nigrum, vel* d *carioſum. Quæ* e *ſuper natis gravibus ulceribus aut fiſtulis, hiſque vel longâ vetuſtate. vel etiam* f *cancro occupatis eveniunt.*

a Omiſsis reliquis oſsium offenſis, eam ſolùm ab internâ quæ fit causâ proſequitur; & quidem præcipuè Cariem. quę nil niſi oſsis eſt exulceratio corroſiove. oſsis vermiculatio nonnullis. Haud aliter enim fit ac in lignis à vermiculis, coſsis ſeu xylophagis, quæ corroduntur; verminoſa inde dicta; ſic inquam acris, maligna, oſsique admodum inimica in eo ſi colligatur materia, inſinuando ſe in ipſam

ſam oſsis ſubſtantiam, eam pervadit, penetrat, exedit, ac conſumit, redditq́ue os adeo molle, digitis uti comminui poſsit. Imo ſic exeſum os, non raro ſponte dehiſcit, ægroſq́ue etiam placidè incedentes claudicare facit. Cujus rei exempla, eorum dico quibus femorum oſſa paulatim à luis venereæ virulentiâ corroſa ſolutaq́ue erant, mihi nota. Hac de causâ vitium hoc græcis interdum ἐυρὼς dicitur. Ita Dioſcorides εὐρωτιώσαν, ἀποφορὰν vocat, quoties ſtirpes, ſemina, fructus corroduntur ac exedendo abſumuntur. quo etiam reſpiciens Gaza ἐυρωτιᾶν apud Ariſt. Vermiculationem vertit. Imò, affectui huic maxumè quæ familiaris vox illa à xylophagis (vermiculi ſunt) nomen accepit; Inſectum namque quod coſſus, termes, teredo latinis, græcis ξυλόφαγος, θρὶψ, & τερηδὼν dicitur. quâ poſtremâ voculâ etiam ipſe hic affectus indigetatur.

b In detecto nimirum oſſe. Cariei enim ſigna, alia latentem, manifeſtam alia indicant. latentem ubi nondum denudatum os, ſi ulcus profundius aut fiſtula claudi nequeat. verum licet etiam cicatrice munitum ſponte ſolvatur. vide aph. 45.6. & in eum Galenum.

Detecto osse incipientis cariei signa sunt, osis pinguedo, nigrities; Consistentis, erosio. Vnde pinguedo? Si, quacunque demum de causâ naturales osium facultates, concoctio, excretioque potissimum lædantur: fit ut acceptum nutrimentum nec debitè coquant, nec superfluum depellant. Superfluum illud in ossis superficie collectum, viscidam ostendit pinguedinique; similem consistentiam, lardum vocant qui apud nos (idque admodum appositè) chirurgi. unde vero? omnium partium excrementum naturam habet similem ei quo utuntur alimento. at ossa nutriri parte sanguinis maxumè pingui, lentâ ac viscidâ † probatione non eget. Hinc itaque lardo simile excrementum. Excrementitia hæc pinguedo diutius ossi si inhæreat, innatum ossis calorem paulatim extinguendo, in

† Vide Hipp. περὶ διαίτης, sect. 3. & 4. & 1. de diæta sect. 10.

c *Nigredinem* illud conjicit. Etenim nativi caloris extinctio os nigrescere facit. testis Hipp. aph. 17. & 20. 5. nigredo autem, jam vera ad

d *Cariem* via est. offuscato namque ossis calore, quia non cohibetur aliena quæ ossi inhæret materia, illa omnia depopulatur, inque; ossis

ossis substantiam profundè se insinuans idem efficit quod in ligno xylophagus.

[e] Traditis cariei signis, causas jam subjungit. Illæ obscuræ, aut apertæ. Apertæ, uti aër. hunc enim, ut naturâ humidum vehementer aspernatur os, tum potissimum, insigni cum tactus fuerit intemperie. Etiam medicamenta quibus cum osse dyspatheia. talia sunt admodum intemperata, præcipuè verò pinguia, utpote os madidum reddentia. Quin & maligno laborans ulcere caro, aut pars ossi vicina, si virulentam saniem in os eructet, in cariem illud conjiciet. notat id Hipp. aph. citato 45. 6. Ab hac causâ, venereâ laborantes lue frequenter carriosa habent ossa. Causa minus patens, ut plurimum acris, acuta, erodens, aut maligna existit materia in ossa se effundens eaque corradens. unde insanabiles oriuntur fistulæ. Etiam fractum robur naturalium quæ in osse facultatum, nequientium debitè affluens nutrimentum aut ossi assimilare, aut ab ejus se liberare superfluis. Obscuriores causas hic Author tangit, ponens gravia vlcera, fistulas inveteratas, aut etiam

[f] *Cancros.* aut cancrum ab atrabilario intelligit succo, summâ suâ acrimoniâ os corrodente

rodente; aut (quod Celso familiare) gangrænam.

Oportet ante omnia os [a] *nudare ulcere exciso: & si latius ejus vitium est quam ulcus fuit, carnem subsecare, donec integrum os undique pateat:* [b] *tum id quod pingue est, semel iterumve satis est admoto ferramento adurere, ut ex eo statu secedat:* [c] *aut eradere* [d] *donec jam aliquid cruoris ostendatur, quæ integrioris nota est. Nam necesse est aridum sit id quod vitiatum est. Idem in cartilagine quoque læsâ faciendum est: siquidem ea quoque scalpello radenda est, donec integrum id sit, quod relinquatur.*

Subjungit nunc rationem quâ tractari carioſum os debeat ut vitioſitas eluatur. Vbi notandum, cariem aut profundam aut ſuperficiariam eſſe. In profundâ excidi os debet, ne pars ſincera trahatur. Minus profundæ, aliquot tradit præcepta.

[a] Præceptum ſanandæ cariei prius; ut exciſo ulcere, & ſecta carne, os nudetur. quod collyrijs, aut ferro fiat neceſſe eſt. Frequenter namque evenit, profundior uti, anguſta, ac anfractuoſa fiſtula ſinum ſuum in oſſe habeat. illa ni dilatetur, donec os ſe oſtendat, nulla curandæ cariei ſpes, Collyrium, chirurgicum eſt inſtrumentum glandi (ſuppoſitorium

torium vulgo vocant) non admodum absimile, paratum aut ex contorto linteo, aut sapone hispanico, alumine, aut metallico aliquo: idque alterâ parte tenuius, plenius alterâ. Pars tenuior fistulæ immissa, subsequente crassiore eam paulatim diducit, idque quoad ad ipsum os pateat aditus. Vide de collyrijs Celsum lib: 5. Cap: 28. ubi de fistulis agit. Collyrium si non sufficiat; aut etiam latior si fuerit caries, ulceris quàm aut fistulæ capacitas, secandæ partes ossi impositæ. omninò namque nudari os debet, nam manum expoſcit.

[b] Nudato osse, secundum tradit præceptum; ut ventiletur os, eique inhærens pinguedo, tum & acris virulentaque materia absumatur. Terebrâ itaque aliquoties urgendum os; factisque foraminibus cauteria immittenda potentialia, quæ erodentem ichorem consumere queant, qualis chymistarum aqua, oleum vitrioli, sulphur fusum, euphorbij pulvis. Aut, tangendum ignito ferramento, sive actuali cauterio. nihil enim æquè virulentiam absorbet igne.

[c] Præceptum tertium. Quærat namque aliquis, num necesse sit ad cauteriorum usum

ſemper devenire? minimè verò, ſed ſi nullis remedijs aures præbeat malum, tum extremitas hæc ineunda. Scalpris itaque primum tentanda res; quorum ope ſi pinguedo, nigritiéſque auferri, quæque oſsi inſedit acris materia extirpari queat, ſatis jam eſt. Radentia ſcalpra ſi non ſuffecerint, ad cycliſcos deveniendum, deſcriptos à Galeno 6. Meth: Cap: ultimo. Scalprorum porrò uſui inſiſtendum,

d *Donec jam aliquid cruoris oſtendatur.* nam illa integrioris oſsis nota eſt. ſignificatur enim, ſuperfluum ichorem ablatum, jamque ad medullam, genuinum oſsis nutrimentum, ventum eſſe. Hæc nota diligentius vel ob eos notanda, cauteriorum uſu non debite qui ineunt. Certum namque, ſi cauterium non ſatis apprimas, nihil efficies: ſi nimius in ejus fueris uſu, excrementitium oſsis non ſolùm, verum inſuper ipſum radicale ejus humidum, ipſamque nativam ejus abſumes ſuculentiam. Sufficit itaque tam ſcalpris quàm cauterijs uti, quoad quod antea præ alieno ichore madebat os ſiccum reddatur, ſeſéque oſtendere aliquid cruoris medulloſi incipiat. Quod ſupereſt, facile natura ſuperabit.

Deinde

Deinde si vel os, sive cartilago rasa est, [a] *nitro bene trito respergendum est. neque alia faciendа sunt ubi caries nigritiesve in summo osse est. Siquidem id vel paulo diutius eodem ferramento adurendum, vel radendum est.*

[a] Quartum everruncandæ cariei monitum; uti postquam scalpris diligenter rasum os, nitrum bene tritum eî affricetur. Illud est baurach & borax quod officinarijs; salsuginem gustu exhibens, eaque ratione exsiccandi præditum facultate; quâ superfluam ossis absumendo humiditatem, id efficit ut ossi robur additum, squammullasq; corruptas à se abjicere valeat.

Qui radit hæc, [a] *audacter imprimere ferramentum debet, ut & agat aliquid, & maturius desinat. Finis est, cum vel ad* [b] *album os, vel ad* [c] *solidum ventum est. Albo finiri ex nigredine vitium, soliditate quadam ex carie manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro, suprà dictum est.*

[a] Scalper rasorius si fuerit, fortiter premendum instrumentum, ne nudam ossis superficiem auferendo, radicem non tangat. Sin cyclisçus in usum trahitur, is eousque procedat quoad ipsa mali sedes deleta fuerit. Si namque vel minimum corrodentis relinquatur

materiæ, nova incrementa sumet caries.

[b] Tum nempe, quum nigritiem os ostendit, quod semper non fit.

[c] Nam carie corrosum, molle ac friabile redditur os; illud universum auferri debet.

Si quando autem [a] *altius descenderit, utrumlibet dubium est. In carie quidem expedita cognitio est.* [b] *Specillum tenue in foramen demittitur, quod magis minusve intrando; vel in summo cariem esse, vel altius descendisse testatur.*

[a] Si non superficiaria, (de quâ jam actum) sed profundior fuerit caries, ita ut neque scalpris neque convenientibus topicis deleri possit, quomodo certus ero quàm profundè ossi se insinuaverit? aliquot tradet signa Author.

[b] Apprimatur ossi carioso specillum: id ubi ad os venerit asperitudinem offendet; fortius si apprimatur, demergetur haud aliter instrumentum, carioso ac si urgeas lignum. Et prout magis minusve ab osse admittitur specillum, eo profundior aut superficiaria magis caries.

Nigrities colligi quidem potest etiam ex dolore, & ex febre. Quæ ubi mediocria sunt, illa altè discendisse non potest.

Cor-

Corruptiſsimum hic eſſe textum judico. quid enim? anne de nigritie ex febre aut dolore judicium fiet? illa conſpici neque latere poteſt. Lego itaque: *colligi idem poteſt etiam ex dolore, & ex febre.* Voculam *nigrities* delendam cenſeo; & loco *quidem* lego *idem*. Vt mens Authoris ſit; num profunda nec ne ſit caries, non tantum ſpecilli appreſſu, ſed & ex ſymptomatis ægro moleſtis iudicare poteris. Ingens namque dolor, validaque febris de profundâ carie ſuſpicionem faciunt. pervadens namque utramque oſsis ſuperficiem acris illa ac erodens quæ cariem facit materia, perioſtion etiam invadit; cujus cum exquiſita ſit ſenſatio, inde dolor, & ex dolore febris.

Manifeſtior tamen adactâ terebrâ fit. Nam finis vitij eſt, ubi ſcobs nigra eſſe deſijt.

Tertium altæ cariei ſignum, ex ſcobis quam terebra facit examine. Quamdiu namque prodiens ſcobs nigra eſt, certum eſt nondum deletam eſſe cariem, nec ad os integrum ventum. quid itaque?

Igitur ſi caries [a] *altè deſcendit, per* [b] *terebram urgenda crebris foraminibus eſt, quæ altitudine vitium æquent. tum in ea foramina* [c] *demittenda candentia ferramenta ſunt, donec inde ſiccum os ex toto*

 fiat

fiat. Simul enim post hæc & resolvetur ab inferiore os-se quodcunque vitiatũ est, & is sinus carne replebitur: & humor aut nullus postea feretur, aut mediocris.

Author hoc paragrapho altam sive profundam cariem iterum facit duplicem: aut profundius ossi se immittentem, aut ab unâ ad alteram ossis superficiem pervadentem. utrique curandi modum præscribit.

[b] Cariei profundæ non tamen os universum penetranti, terebram & cauterium; sicuti penetranti, excisionem præscribit. Ad terebram quod attinet, ea aut excavata necesse est sit, quales illa quâ lignarij uti solent: aut qualem ipse Author describit cap: sequente, quæ ab acuto mucrone incipiens, deinde subito latior fit, paulóque minus quàm æqualiter sursum procedit. At quid terebratio utilis? plura sane secum fert commoda. 1. ventilatur os carioſum. 2. humor corrodens in profundo qui hæret effundere commode se potest. 3. applicanda topica facilius radicem mali tangent. Breviter ijsdem de causis terebratio in carioso osse, quibus profundæ institui solent musculorum incisiones in gangrænâ.

[c] Foraminibus terebrâ factis ejuscemodi infun-

infundenda medicamenta, vitiosum illum ossi inhærentem ejusque substantiam depascentem ichorem quæ absumere valeant, paulo ante tradita; aut si non sufficiant topica, singulis foraminibus imprimi ferramentum candens vult. etenim actualis ignis proculdubio, quod potentialis non potest, absumet; ossi robur addet; reliquaque quorum hic fit mentio, dabit commoda.

Sin autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoque partem ossis transit, oportet excidi.

Quum neque scalpris, terebris, cauterijs sisti caries potest, oportet extremo malo extremum adhibere remedium, idemque quod in gangrenâ partium carnosarum instituere, ubi quum nec profundæ incisiones, nec alia iuverint præsidia, amputari membrum solet. idem hic, nimirum ne integræ partes contaminentur, excidendum plane os. Quopacto verò excidi debeat, dicet sequés caput.

Atque idem in carie quoque ad alteram partem ossis penetrante fieri potest.

Superflua hæc, ac delenda puto. Quis namque sensus? dicunt idem quod præcedens dixit paragraphus.

Sed quod totum vitiatum est, totum eximendum est. Si

est. Si inferior pars integra est, eatenus quod corruptum est, excidi debet. Item sive capitis, sive pectoris os, sive costa cariosa est, inutilis vitio est, & excidendi necessitas est.

Ne cariei scintillæ relictæ novam excitent flammam, quocunque in osse se ostendat, illud totum eximendum. nam gangræna ossis caries est.

Neque audiendi sunt, qui osse nudato, diem tertium expectant, ut tunc excidant. Ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. Itaque quantum fieri potest, [a] eodem momento & cutis incidenda est, & os detegendum, & omni vitio liberandum est.

Anne hæc ad cariem pertinent? valde ambigo. nam quis unquam voluit triduo integro differri carioſi ossis tractationem? verum cum non nisi fissum os est, tum controversiam nonnulli movent. Puto itaque alium de hæc translata. nam quorsum illa: *Ante inflammationem enim tutius omnia tractantur?* anne hæc tantopere in osse carioso detecto? imo minus, nam perflatur pars. at verò in fissurâ fracturave cranij ejus oritur metus.

[a] Neque hæc commodè eodem momento institui possunt. Quid enim, incisâ cute, satis

ſatis doloris pertulit æger. ut non dicam, de ſupprimendâ hæmorrhagiâ, oſsis ſcalptura multo magis exciſio in ſequentem uti differri diem debeat.

[b] Quid ſi *detergendum*, ſcripſerit Author. nam qui cutem incidit is detegit os; quorſum itaque illa repetitio? Celſo certè inſueta.

Longeque perniciosissimum est, quod in osse pectoris est: quia vix etiam si rectè cessit, curatio veram sanitatem reddit.

Sternon naturâ medulloſum ac ſpongioſum admodum carie ſi corripiatur ac excidatur difficulter callo locus repletur, ſed aut ulcuſculum aut fiſtula relinquitur. verberat namque indeſinenter locum affectum pulmo, viſcus humidum, impeditque calli concretionem. Idem in facie evenire cernimus ſi carie tactum ſit oſsiculum majoris oculorum anguli, lachrymalem ſemper relinquit fiſtulam. nonne eadem de causâ? Idem in fronte, ad narium radicem, evenire ſolet. verum ibi calli deeſt materia.

Cap. III.

Quomodo os excidatur: & de Modiolo & terebra, ferramentis ad id paratis.

DE excidendo osse, capite egit præcedente, cum sanationis nulla spes. Instrumenta nunc profert, quorum ope excisio commodè fiat; simulq; utendi modum addit. qui tamen, majore parte, ad cranij os pertinet.

Exciditur verò os duobus modis. [a] *Si parvulum est, quod læsum est,* [b] *modiolo, quem χοινικιον græci vocant: si spatiosum, terebris. Utriusque rationem proponam.*

[a] Si vitium non sit magnum.

[b] De modiolo plenè egimus, Notis nostris in Hippocratem.

[c] Legendum χοινίκιον non χοινικιον.

Modiolus ferramentum [a] *concavum teres est, imis oris* [b] *ferratum; per quod medium clavus, ipse quoque* [d] *interiore orbe cinctus demittitur.*

[a] Modio figurâ non absimile, unde ei nomen.

[b] Quid si *serratum* pro *ferratum* legamus.

nam

nam quis neſcit, ſi ferramentum ſit, imam partem ferratam eſſe debere?

c Vt eo inſiſtente circumactus modiolus delabi non poſsit.

d Quis interior hic orbis? aut legendum *exteriore*; aut de abaptiſto modiolo loquatur neceſſe eſt, nam is orbes habet duos.

Addenda huic deſcriptioni ea quæ paulo poſt ſubjungit Author. *deinde is habenâ quaſi terebrâ convertitur.* quæ ut melius intelligi poſſint, en modioli picturam.

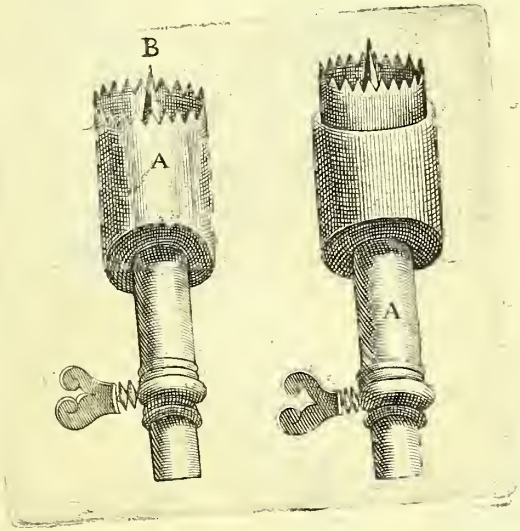

Terebrarum autem duo genera ſunt: Alterum ſimile ei, quo fabri utuntur: Alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde ſubito latius

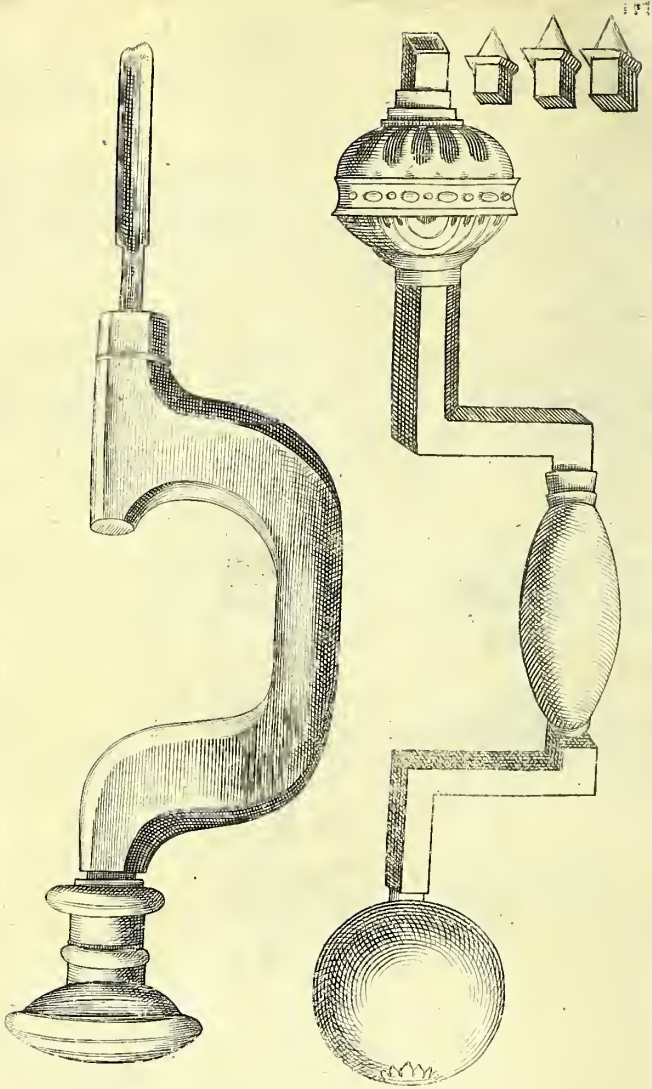

fit, atque iterum ab alio principio paulominus quàm æqualiter ſurſum procedit.

Vtriuſque picturam præcedens exhibet pag:

Si vitium in anguſto eſt, quod comprehendere modiolus poſſit, ille potius aptatur. Et ſi caries ſubeſt, medius clavus in [a] *foramen demittitur.*

[a] In foramen, quod caries in oſſe fecit.

Si nigrities, angulo ſcalpri ſinus exiguus fit, qui clavum recipiat, ut eo inſiſtente circumactus modiolus delabi non poſſit. Deinde is habenâ quaſi terebra convertitur. [a] *Eſtque quidam premendi modus, ut &* [b] *foretur, & circumagatur: quia ſi leviter imprimitur, parum proficit: ſi graviter, non movetur.*

[a] Lego: *Eſtq́; quid in premendi modo*, obſervandum nempe.

[b] Vt ſimul foretur & circumagatur. nam dum modiolo uteris, altera manu manubrium convertis; alterâ capiti manubrij impoſitâ, prout illam aut fortiter minuſve premis, etiam plus minuſve aget modiolus.

Neque alienum eſt [a] *inſtillare* [b] *paulum roſæ, vel lactis, quò magis lubrico circumagatur. Quodipſum tamen ſi copioſius eſt, aciem ferramenti hebetat: at ubi jam iter modiolo preſſum eſt,* [c] *medius clavus educitur, & ille per ſe agitur. Deinde cum* [d] *ſanitas inferioris partis ſcobe cognita fuerit, modiolus removetur.*

[a] Ne

[a] Ne nimium incalescens modiolus os ejusque medullam inflammet. operarij id norunt, unguine terebras tingentes.

[b] Oleum rosaceum, aut lac affunditur ad temperandum ferrum. Oleum aut pinguedo facile per se inflammatur, idcirco Hipp. de Cap: Vulner: non nisi aquæ frigidæ immergit terebram; quodipsum etiam hoc Capit: statim Celsus monet.

[c] Ne si forte ægro tenuius sit cranium perrumpens clavus membranam lædat: nam clavus paulo magis quàm extrema modioli ora eminet.

[d] Non enim est animus plus ossis auferre quàm læsum est. Si itaque inferior ossis pars scobem sanam emittit, ulterius non pergendum.

At si latius vitium est, quam ut illo comprehendatur, terebra res agenda est. Ea foramen fit in [a] *ipso fine vitiosi ossis atque integri, deinde alterum non ita longè, tertiumque donec totus is locus qui excidendus est, his cavis cinctis sit. atque ibi quoque* [b] *quatenus terebra agenda sit, scobis significat. Tum* [c] *excisorius scalper ab altero foramine ad alterum malleolo adactus, id quod inter utrumque medium est, excidit:* [d] *ac si ambitus similis ei sit, qui in angustiorem orbem modiolo imprimitur.*

[a] Ita

[a] Ita quidem ut terebra paulo magis in os integrum inclinet, indeq; aliquid scobis integræ auferat, ne forte quid ichoris carioſi relictum os denuo inquinet.

[b] Id eſt, quouſque ſeu quàm profundè oſsi immittenda ſit terebra, cognoſces ex ſanâ ſcobe. ulterius enim non progrediendum.

[c] Cujus picturam videre eſt eſt pag: 118. ad Hipp: de Cap: Vulnerib. Ferramentum excavatum eſt, quod ab uno ad alterum foramen malleolo adigitur.

[b] Lego *ac ſic*. Exemplaria habent, *ac ſi*. Quis ſenſus, hoc pacto ſi legamus?

Vtro verò [a] *modo id circumductum eſt, idem exciſorius ſcalper in oſſe corrupto* [b] *planus ſummam quamque teſtam* [c] *læſit, donec integrum os relinquatur.*

[a] Sive modiolo, ſive terebris ac exciſorio ſcalpro.

[b] Iubet, ut exciſo oſſe, ad lævigandam oræ ſeu circumferentiæ quam ferramentum fecit aſperitatem, chirurgus loco cycliſci planum ſcalprum ſumat. amplius etenim jam auferendum nihil, tantum lævigandus limbi ambitus.

[c] Non *læſit* ſed *læviget* ſcripſiſſe Celſum omnino

nino puto. Quid namque vocula, læsit, hic significare possit, equidem non video.

a *Vix unquam nigrities integrum, caries per totum os perrumpit. maxumeq; ubi vitiata calvaria est.* b *Id quoque signi specillo significatur, qui depressus in id foramen, quod infra solidam sedem habet,* c *& ob id renitens aliquid invenit, & madens exit.* d *Si pervium invenit, altius descendens inter os & membranam nihil oppositum invenit, educiturq; siccus, non quo non subsit aliqua vitiosa sanies, sed quoniam ibi ut in latiore sede diffusa sit.*

a Nigrescit superficies ossis extima, interiora carie emolliuntur. non itaque sic argumentari licet, ablata nigredo est, ideoque os suæ restitutum est integritati. non enim nigredinem, sed cariem auferre conatur chirurgus,

b Ablatâ nigredine, apprimendum ossi specillum, eoque explorandum quousque pervadat caries. Duo hic tradit signa Celsus ventum esse ad os integrum. 1. cum non altius demergitur, sed quid renitens sentit specillum. nam quod carioſum est, emollitum ab exedente est materiâ. 2. si eductum specillum circà extremitatem madorem ostendat, significat namque illud, ad medullam integram

gram deveniſſe ſpecillum. Etiam carie corroſum os molle licet ſit, non tamen madet (abſumta namque eſt nativa ſucculentia) verum friabile eſt.

c Tres haſce voculas *& ob id* delendas cenſeo, quum ſenſum turbent.

d Anne certum id ſignum, dicat quis, tamdiu cariem ſe extendere quamdiu ſiccum prodit ſpecillum? non inquit Author, nam cum univerſum os, utramque dico ejus ſuperficiem pervadit caries, etiam tum prodibit inſtrumentum ſiccum. cauſaque additur.

Sive autem nigrities, quam terebra detexit, ſive caries quam ſpecillum oſtendit, os tranſit, a *modioli quidem uſus ferè ſupervacuus eſt, quia latius pateat neceſſe eſt, quod tam altè proceſſit. Terebrâ verò eâ, quam ſecundo loco poſui, utendum, eaque ne nimis incaleſcat, ſubinde in* b *aquam frigidam demittenda eſt. Sed tum* c *majore curâ agendum eſt, cum jam aut ſimplex os dimidium perforatum eſt, aut in duplici ſuperius. Illud, ſpatium ipſum: hoc ſanguis ſignificat.*

a Itaque exciſorio cycliſco hic utendum.

b Ante jubebat affundi oleum roſaceum, aut lac, ad majorem ferramenti lubricitatem; facilioremque circumactionem; nunc,

ad temperandum quem attritus excitat æstum, frigidâ temperat.

c Hæc ideo ab Authore monentur, ne primâ tabulâ pertusâ, si fortius manubrium premas, præter expectationem instrumentum in membranam irruat, eamq; lædat.

Ergo tum lentius ducenda habena, a *suspendendaque magis sinistra manus est, & sæpius attollenda, & foraminis altitudo considerandа: ut quandocunque os perrumpitur, sentiamus. neque periclitemur, ne* b *mucrone cerebri membrana lædatur. Ex quo graves inflammationes cum periculo mortis oriuntur.*

a Non fortiter premenda manubrij summitas, ne incogitanti eveniat internæ tabulæ perruptio.

b Mucrone terebræ, quæ extremitate acumen habet.

Factis foraminibus eodem modo media sæpe, sed multo circumspectius excidenda sunt, ne forte angulus scalpri eandem membranam violet; a *donec fiat aditus, per quem membranæ custos immittitur,* b μηνιγγοφύλακα *Græci vocant. Lamina ænea est, firma, paulum resima, ab exteriore parte lævis, quæ demissa est, ut exterior pars ejus cerebro propior sit, subinde ei subjicitur, quod scalpro discutiendum est: ac si excipit ejus angulum, ultra trasire non patitur, eoque & audacius & tutius*

tutius ſcalprum malleolo ſubinde medicus ferit, donec exciſum undique os eadem lamina levetur, tolliq́ue ſine ullâ noxâ cerebri poteſt.

[a] Menyngum tantâ quum ſit dignitas & cum cerebro ſympatheia, Veteres modiolo exciſuri os, tribus utebantur cautelis: trepano utebantur abaptiſto: adhibebant meningophylaca vocatum inſtrumentum; non pertundebant ſimul ac ſemel utramque tabulam, ſed ad internam ubi ventum, ita manubrium ducebant, æqualiter uti non ſcinderet, verùm ſiniſtra manu prementes inæqualiter, hoc efficiebant, unâ tantum uti parte os parum pertuſum eſſet. Per illum locum immittebatur menyngophylax, iſq́ue medius inter cranium ſubjectamq́ue uti eſſet membranam id adnitebantur. eo namque poſtquam perducta res, jam tum audacius reliquum oſſis excindebant. excipiente ferramenti ictum meningophylace.

[b] Cuius hæc eſt delineatio.

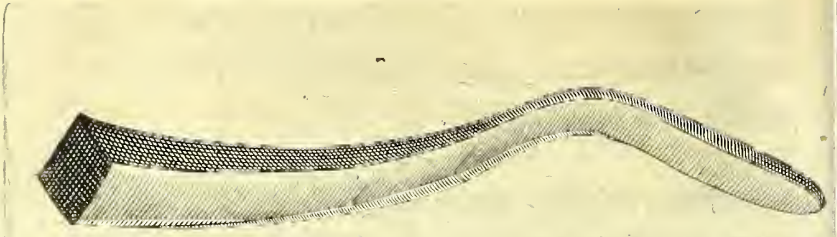

Hac figurâ adhibitâ deſcriptionem quam hic adfert Celſus intelligere non eſt difficile.

Vbi totum os ejectum eſt, circumradendæ [a] *levandæque ſunt oræ, & ſi quid ſcobis membranæ inſedit, colligendum. Vbi ſuperiori parte ſublatâ inferior relicta eſt, non ora tantum, ſed* [b] *os quoque totum lævandum eſt, ut ſine noxa poſtea cutis increſcat; quæ aſpero oſſi innaſcens, protinus non ſanitatem ſed novos dolores movet.* [c] *Patefacto cerebro, quâ ratione agendum ſit, dicam, cum ad fracta oſſa pervenero.*

[a] Nam uti eodem hoc paragrapho Author, aſpero oſsi innaſcens caro, non ſanitatem ſed novos dolores movet. Etenim exigua illa exſtantia fragmentula ferramenti circumactione in limbo oſsis relicta naturæ negotium faceſſunt: quæ ob id non quieſcet, niſi illa ſeparata abjecerit. quod dum facit, probam carnem producere nequit.

[b] Hæc

[b] Hæc non absque debitâ cautione sumenda. quid enim? lævigabit chirurgus excisâ primâ tabulâ ipsam internæ tabulæ superficiem? itaque universum meditullium auferatur necesse est. Prudenter ac circumspectè hac in parte chirurgo, adhibito medico, agendum.

[c] Denudatam cerebri superficiem extimam intelligit, quod dissciſſa fit menynge.

Si [a] *basis aliqua servata est, superimponenda sunt* [b] *medicamenta non pinguia, quæ recentibus vulneribus accommodantur, supraque imponenda lana succida* [c] *oleo atque aceto madens. Ubi autem tempus processit, ab ipso* [d] *osse caro increscit, eaque factum* [e] *manu sinum complet.*

[a] Si non fuerit utraque tabula excisa.

[b] Hæc ἀλίπαντα, ἀλίπαρα, ἔναιμα, etiam καταγματικὰ græcis dicuntur. quorum nonnullas apud Celsum descriptiones videre est cap: 19. lib: 5. uti emplastrum barbarum, choacon, smaragdinum, aliaque. Constant ex siccantibus plæraque omnia medicamentis, quibus cum sicco osse amicitia.

[c] Ad leniendam ossis asperitudinem, placandumque dolorem; alias oleosa hic non conveniunt.

 [d] Non

[d] Non ab osse integro, sed à quo pars ablata. intermedia namque medulla, novæ carunculæ suppeditat materiam.

[e] Manu chirurgi.

Si quod etiam os [a] *adustum est, a* [b] *parte sanâ recedit: subitque inter integram atque emortuam partem.* [c] *caruncula, quæ quod abscessit expellit, eaque ferè quia testa tenuis & angusta est, squamma λεπὶς a Græcis nominatur.*

[a] Cauterio tactum.

[b] Etenim absumtâ ejus nativâ succulentiâ, excrescat os necesse est. arido, quia cum integro nihil simile, illud secernere abjicereque natura nititur.

[c] Illam suppeditat luxurians in refocillato osse medulla.

Potest etiam evenire, ut ex ictu neque findatur os, neque perfringatur, sed summum tantum [a] *collidatur* [b] *exasperetur que. Quod ubi accidit* [c] *radi & lævari satis est.*

[a] Modicè introrsum trudatur. pueris, feminis, ijsque humidum quibus molleque cranium, familiare. cui debetur ossis reductio in pristinum statum. quibus medijs, vide notas in Hippocratem pag: 88.

[b] In sede dictâ læsionis cranij specie; quum nimi-

mirum telum sui reliquerit in osse vestigium asperum.

c Radendo lævigari ac deleri debet asperum teli vestigium. nam in collisione, scalptura locum non habet.

Hæc quamvis maxumè fiunt in capite, tamen cæteris quoque ossibus communia sunt, ut ubicunque idem incidet, eodem a *remedio sit utendum. Atque cum ea fracta, fissa, forata, collisa sunt, quasdam* b *proprias in singulis generibus, quasdam communes in pluribus curationes requirunt. De quibus protinus dicam, initio ab eadem calvaria accepto.*

a Iisdem medicamentis, non verò chirurgicis instrumentis. cum namque planitiem non habuerint ossa, vix modiolo est locus. ita quæ tenuia adeo, vix uti duas animadvertere tabulas queas, quopacto cyclisco inibi locus erit? quid ibi poterit terebra?

b Succullentius namque, medullâ refertum copiosiore; ideoqua calidius reliquis ossibus cranium quum sit, indicationes habet peculiares, alijs minus convenientes, quas ad Hipp: de Vulnerib: Capit: exposuimus.

Cap.

Cap. IV.

De Calvariæ Curatione.

Igitur ubi ea [a] *pertusa, protinus requirendum est, num* [b] *bilem is homo vomuerit, num* [c] *oculi ejus obcæcati sint, num* [d] *obmutuerit,* [e] *num per nares aureſve sanguis ei effluxerit,* [f] *num conciderit* [g] *num sine sensu quasi dormiens jacuerit. Hæc enim* [h] *non nisi osse fracto eveniunt. Atque ubi inciderint, scire licet* [i] *necessariam, sed difficilem curationem esse.*

Non à quovis in caput incidente ictu calvariæ continuum solvitur, licet nihilominus periculosissima oriantur symptomata. potest namque præ tremulo capitis motu, cranio integro commotum esse cerebrum perturbataque facultas animalis, unde torpor, paralysis, vertigo, apoplexia, aliaque incommoda. possunt vascula in interioribus capitis lacerata sanguinem effudisse, illæsâ licet calvâ. Hac de causâ Celsus initio capitis in ea inquirit signa quæ medicum ac chirurgum certiorem, quantum fieri potest, reddunt pertusi cranij.

Legi-

a Legitur à nonnullis *percussa*, quum tamen *pertusa* ab eo scriptum existimem. in eâ namque fuit sententiâ Celsus, in quâ plæriq́ue, ea quorum hic meminit symptomata non evenire nisi ruptâ calvâ. ideo protinus subjungit: *Hæc enim non nisi osse fracto eveniunt.* nam fatendum est, ut plurimum os pertusum esse, hisce se ostendentibus signis, quamvis non ita sint certa fallere uti nullo pacto queant. dixit namque Author primis Capitis 2. verbis: *omne os ubi injuria accessit, aut vitiatur, aut finditur, aut frangitur, aut foratur, aut collidi-tur, aut loco movetur.* Potest foratum esse, licet non perforatum cranium. Tum & collisum ac intro trusum, nullâ licet laboret continui solutione.

b Turbato ventriculo, ob nervos stomachicos ictu commotos, nam ij e cerebro prodeuntes superiori ventriculi orificio infiguntur

c Afflictis opticis, ac ob id visorios spiritus oculis uti oportet non affundentibus.

d Tactis aut vocalibus, aut à quibus linguæ motus pendet nervis.

e Laxato sinu falcem referente præ ictus vehementiâ.

f Attonitus, ventriculis imo universo cerebro commoto, eoq; officium suum negligente.

g Apoplexiæ correptus specie.

h Non, id est rarò. alias quotidie in mendacio deprehendetur Celsus. Videmus namque, aut cuncta hæc symptomata aut earum non minimam partem apparere integro omni ex parte cranio : è contrà nullum horum se ostendere, & tamen fissum, imò fractum insigniter esse caput.

i Necessaria, quum indicent non exiguam accepisse labem cerebrum: difficilem, majore namque molestiâ curatur cranii vulnus, cui principis partis affectus se jungit, quàm ubi simplex est vulnus.

Si verò etiam torpor accessit, si mens non constat, si nervorum vel resolutio vel distentio secuta est, a *verisimile est etiam cerebri membranam esse violatam, eoque in angusto magis spes est.*

a Rectè dubitas elegantissime Scriptor, quum hic nihil neque certum neque perpetuum. præstitisset itaque præcedente dicere paragrapho: *Hæc enim nisi osse fracto raro eveniunt.*

Et protinus considerandum est, a *lapide, an ligno, an ferro*

an ferro, an alio telo [b] *percussum sit: & hoc ipso leni an aspero, mediocri an vastiore, vehementer an leniter. Quia quo mitior ictus fuit, eò facilius os eï restitisse credibile est.*

[a] Obtusa namque tela os discindere nequeunt; acuta verò ac scindentia rarò fissuram pariunt.

[b] Legó, *percussus sit.* nam præcedentibus de ægro, non de cranio aut capite locutus fuit.

Sed nihil tamen melius est, quàm certiore id notâ explorare. Ergo qua plaga est, [a] *demitti specillum oportet, neque nimis tenue neque acutum; nè cum in quosdam* [b] *sinus naturales inciderit, opinionem fracti ossis frustrà faciat; neque nimis* [c] *plenum, ne parvulæ rimulæ fallant. Vbi specillum ad os venit, si nihil nisi læve & lubricum occurrit, integrum id videri potest. Si quid asperi est, utique qua* [d] *suturæ non sint, fractum os esse testatur.*

Omni conatu necesse est num divisum nec ne sit cranium, certus sit chirurgus. quod si sit, scalptura necessaria; sin minus, à rasurâ abstinendum. quantum namque ossis aufertur, tantum de nativo tegmine cerebro decedit. Præmissis itaque signis verisimilibus, certiora nunc tradit, quæque in sensu consistunt.

[a] Diductis prius pericranio cum perioſtio. Etenim hoc integro, nihil dabit certitudinis exploratio ſpecillo quæ fit.

[b] Inæqualitates quas à naturâ nonnulla habent capita. nam ſpecilli acumen ibi ſubſiſtens hæſitanſque rimæ ſuſpicionem fruſtrà movebit.

[c] Nimis aut latum aut obtuſum. cauſam ſubdit Author.

[d] Niſi forte peculiares nactus fuerit ſuturas vulneratus, quod nonnullis accidit. Vide Comm: in Hipp. de Capit: Vulner: pag: 16 Hoc ævo etiam ſpecillo pulſant denudatum cranium, ut clarior obtuſiorve ſonus de fiſſura, aut integritate calvæ certiorem faciat chirurgum.

A ſuturis ſe deceptum eſſe [a] *Hippocrates memoriæ prodidit, more ſcilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam lævia ingenia,* [b] *quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt: magno ingenio, multaque nihilominus habituro, convenit etiam* [c] *ſimplex veri confeſſio, præcipueque in eo miniſterio quod utilitatis cauſâ poſteris traditur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus eſt. Sed hæc quidem alioquin memoria magni Profeſſoris, uti interponeremus effecit.*

Locus

[a] Locus est Epid: 5. Historia 27.

[b] Hic verè locum habet Salvatoris nostri dictum: Habenti dabitur, & à non habente, auferetur etiam illud quod habet.

[c] Errare namque humanum est, at in errore perseverare, ab omni humanitate alienum. neque simplex Erro hæreticus fuerit, sed qui pravam quam concepit opinionem cum pertinaciâ retinet. de quo verè dicetur: *video meliora proboq́; deteriora sequor.*

Potest etiam futura eo nomine fallere, quia æquè [a] *aspera est, ut aliquis hanc esse, etiam si rima est, existimet eo loco, quo subesse hanc verisimile est. Ergo eo nomine decipi non oportet, sed* [b] *os aperire tutissimum est.*

[a] Non omnibus dentatæ futurarum compages æquè prominent, sed alijs magis, minus alijs. Si cui itaque rimam egerit os loco futuræ admodum asperæ vicino valde, chirurgus obtuso utens specillo rimam minus eminentem non tanget, asperam futuram percipiet. itaque de fissura quum nulla ei suspicio, neque locum affectum instrumentis tanget. corrumpetur itaque ac putrescet os ob saniem rimâ collectam.

[b] Non quidem ipso futuræ loco, sed vi-

cino. nisi de pericranij apertione eum loqui velis; quod non displicet.

Nam [a] *neque utique certa sedes, ut suprà posui, suturarum est: &* [b] *potest idem, & naturaliter commissum, & ictu fissum esse, iuxtave aliquid fissum habere.*

[a] Nonnullæ namque ordinariam stationem mutant, quod sagittali non infrequenter accidit, frontem non solum verum occiput insuper secans. Tam coronaria quàm lambdoides subinde figuram mutantes, rectilineæ fiunt. nonnulli, peculiares habent suturas, quod circà occipitis os sæpiusculè à me observatum.

[b] Illud sane interdum evenit, fissura uti & in ipsam incidat suturam, & nihilominus etiam adhuc habeat rimam locus qui suturæ vicinus.

Quin aliquid etiam, ubi ictus fuerit vehementior, quamvis specillo nihil invenitur. tamen aperire commodius est.

Loquitur de pericranij apertione; quam ubi vel minima læsi cranij fuerit suspicio instituii vult, quum ejus conditionis sit capitis cutis, non magno uti negotio sanescat, etiamsi frustrà desecta est.

At si

At si ne tum quidem rima manifesta est, inducendum super os atramentum scriptorium est, deinde scalpro id deradendum. Nigritiem enim continet si quid fissum est.

Tertia inveniendi rimas ratio, ubi neque symptomata sufficiunt, neque specillum certitudinis satis exhibet; jubent namque tali casu Veteres (inventi hujus author primus fuit Hipp: lib: de Vulner: Capit:) ut qui fissuræ suspicionem dat locus, à cute ac periostio plenè liberatus, atramento tingatur. atramento siccato, scalpro radatur: rimula namque etiam angustissima si fuerit, ei atramentum se insinuabit, neque superficiariâ ossis scalpturâ ejus delebitur vestigium. modus hic satis certus est.

Solet etiam evenire, ut aliâ parte fuerit ictus, & os [a] *alterâ fiderit. Itaque si graviter aliquis percussus est, si mala indicia subsecuta sunt, neque eâ parte qua cutis discissa est rima reperitur, non incommodum est* [b] *parte alterâ considerare, numquis locus mollior sit, & tumeat, eumque aperire. Siquidem ibi fissum os reperietur; nec tamen magno negocio* [c] *cutis sanescit, etiamsi* [d] *frustrà desecta est.*

[a] Hanc vulneris capitis speciem, Infortunium vocat Hipp: Verè namque infortunatus is

tus is æger, cui ictus loco nihil se ostendens, aliam fiderit partem. nec enim semper loco ex diametro oppositò est continui solutio; sæpe vicino, quum tamen ne inibi quid se ostendat. Accidit, ut interna tabula fissa sit, quæ ictum excepit integrâ. Quid itaque chirurgus hoc casu?

[b] Considera, inquit Celsus, num alterâ parte locus mollior sit, & tumeat, eumque aperito. incerta hæc admodum; unde namq; tumor oedematosus? nullus locus ictus fuit.

[c] Capitis cutis facile sanescit, utpote substantiam nacta succulentam, pinguem, longeque magis quàm qnæ reliquum corporis cingit cutis solidabilem.

[d] *Etiamsi frustrà desecta est.* Scio nonnullos legere, *in frusta.* magis placet usitata lectio.

Os fractum, nisi succursum est, gravibus inflammationibus afficit, difficiliusque postea tractatur.

Paragraphus hic monitionem continet tacitam, non esse procrastinandum solutum ubi ossis fuerit continuum. nam licet vel angustissima sit rimula, nî protinus scalpro deleatur, collectus ichor putrescens ipsum os inquinabit; imo paulatim descendendo membranam in consensum trahet; hinc postea

ſtea licet manus adhibeatur, ut plurimum jam conclamatum erit. Serio id monet lib. de Capitis Vulnerib: Hipp: dicens: *nullum capitis vulnus leviter haberi debet: ſæpe enim cutis ſola contuſa ferro, aut aliâ aliquâ re, ſi non diligenter & cum quadam cautione curetur: veluti ſi ſanguis concretus non expurgetur, aut aliud quiddam negligatur, ulcus incrudeſcens non parum moleſtiæ exhibet. Et medico quidem negotium, ægro vero periculum creat.*

[a] *Rarò ſed aliquando tamen evenit, ut os quidem totum integrum maneat, intus verò ex ictu vena aliqua* [b] *in cerebri membrana rupta aliquid ſanguinis mittat, iſque ibi concretus magnos dolores moveat,* [c] *oculoſque* * *obcæcet. Sed fere contra id dolor eſt, & eo loco cute incisâ pallidum os reperitur. Ideoque id quoque os excidendum eſt.*

* *oculoſque pus obcæcet* nonnulli legunt.

[a] Imo frequenter. tumque illa ſe oſtendunt quorum capitis exordio facta mentio, ſymptomata.

[b] Illi potiſsimum ramuli qui ex ſinu duræ prodeuntes menyngis, in tenuem ipſumque ſe inſinuant cerebrum. ut quorum major pars anguſta admodnm & capillaris.

[c] Quur potius oculos quàm alias cerebri partes petat concretus hic corruptuſque ſan-

guis equidem non video. Verum præ putredine inflammatus, in eandem labem ipsum trahit cerebrum; inde phrenitis aliaque mala.

[d] Signa hæc infida admodum. caveat idcirco ne quid temerè hic tentans chirurgus, & sibi & arti notam inurat.

Quacunque autem de causa curatio hæc necessaria est, [a] *si nondum satis cutis patefacta est, latius aperienda est,* [b] *donec quidquid læsum est, in conspectu sit. In quo ipso videndum est,* [c] *ne quid ex ipsâ membranulâ, quæ sub cute calvariam cingit, super os relinquatur. Siquidem hæc scalpro terebrisve lacerata, vehementes* [d] *febres cum inflammationibus excitat. Itaque eam commodius est ex toto* [e] *ab osse diduci. Plagam,* [f] *si ex vulnere est, talem necesse est habeamus qualem acceperimus. Si manu facienda est, ea fere commodissima est,* [g] *quæ duabus transversis leneis litteræ* X *figuram accepit, ut deinde à singulis procedentibus* [h] *singulis cutis subsequatur.*

[a] Os quum chirurgicâ encheiresi tractari debeat, probe ac omni ex parte denudetur necesse est. Si itaque continui solutio quam telum dedit non discinderit pericranium quod satis est, ulterius novaculâ dividatur; nam sæpe rima ulterius quam se habeat inflictum

ctum vulnus, extenditur; interdum depressum cranium reduci debet; fit, ut sedes deleri debeat. quænam observanda sint in pericranij separatione hic tradit.

[b] Prima cautio, ne sit meticulosus in segregandâ cute chirurgus, sed tantum dividat, quantum res exigit, hoc est quanta fissuræ fuerit longitudo; aut etiam, ut spatium habeat sufficiens adhibendo modiolo, apprimendis cyclisci, ducendis scalpris.

[c] Vno eodemque ictu cum pericranio etiam perioston dissecindendum. illud namque indivisum si relinquatur, non potest non dolori alijsque symptomatis dare ansam, quum non solum exquisitè sentiat, verum insuper pars duræ menyngis sit.

[d] Ratione summæ sensationis ac doloris hæc dat symptomata periston læsum, tractâ nimirum in consensum menynge, imò eâ mediante ipso cerebro.

[e] Quodipsum postquam cutis incisa fuerit linamentis mollibus carptis volsisque periostio submissis, commodè fiet.

[f] Si quam telum dedit sufficientem habeat capacitatem plaga.

[g] Quæ decussatim pericranium discindit,

ita ut in chiasmi centro quatuor ostendat angulos, qui in diversa abducti, os satis superq; denudent.

[h] *Angulis* lego, non *singulis*. quis enim tum sensus?

Inter quæ [a] *si sanguis fertur*, [b] *spongia subinde in aceto tincta cohibendus est, occupandusque objectis linamentis, &* [c] *caput altius excitandum.*

[a] Discissum pericranium, ob insignia vasa, multum sanguinis fundit. compescendus is si largiter feratur, neque sanguine abundet æger. sin plethoricus est, præ animi commotione pericranij vasa admodum turgeant, sinendus paululum uti fluat (ita tamen ne quid nimis) idq; ad avertendam inflammationem.

[b] Aut admovenda linamenta bolo, ovi albumine, aceto, rosarum pulvere tincta. illa enim robur addent partibus læsis, hæmorrhagiam sistent, æstum capitis temperabunt.

[c] Si namque declive sit caput, difficilius cohibetur sanguinis impetus.

Neque id [a] *vitium ullum metum, nisi inter* [b] *musculos qui tempora continent, adfert. Sed ibi quoque nihil tutius fit.*

[a] Pericranij, periostijque dissectio.

[b] Mus-

[b] Musculos temporales discindere per transversum præsertim, gravissima excitat pericula, nec raro mortis metum. in tempora itaque si incidat vulnus ossis denudationem exposcens, aut ducenda secundum fibrarum ductum novacula, aut instituenda loco vicino sectio.

Miror Authorem nullum statuere quoad dissectionem metum, nisi in solis temporalibus, quum etiam frons propter palpebrarum musculos; occiput ratione musculorum caput moventium religiosè, nec nisi à perito chirurgo incidi debeat.

In omni verò fisso fractóve osse protinus [a] *antiquiores medici ad ferramenta veniebant; quibus id* [b] *exciderent. Sed multo melius est ante emplastra experiri, quæ* [c] *calvariæ causâ componuntur. Eorumque aliquid oportet ex aceto mollitum, per se super fissum fractumve os* [d] *imponere, deinde super id aliquanto latius quàm vulnus est, eodem medicamento illitum linteolum, & præterea succidam lanam aceto tinctam.*

Paradoxum hoc proponit paragrapho Celsus, vetans ne statim ab ictu fisso fractove cranio manus chirurgica adhibeatur, sed ut primis diebus poroticis medicamentis glutinationem tentet chirurgo imperans.

quum nihil adeo in capitis vulneribus damnosum sit ac procrastinatio. causæ præcedentibus aliquoties dictæ. standum itaque hac in parte ab Hippocrate, ut protinus prisis instituatur præcipiente; ne si morâ ars malo victa fuerit, aut fefelliſſe aut ignoraſſe chirurgus videatur.

[a] Experientiâ docti, festinatione in illis opus esse; ne quod prioribus diebus non percipiunt incommodum vulnerati, postmodum cum fœnore experiantur, sicque serò sapiant.

[b] Non volunt antiqui in omni fisso fractove osse protinus os excidi, sed incidi monent. purgant, rimasque delere nituntur accommodatis huic rei scalpris, similiaque statim initio instituunt.

[c] Quæ cephalica, catagmatica, porotica græci; à Celso præscripta 19. Cap: lib: 5.

[d] Hæc emplastrorum admotio non solum non auferet eam quæ fisſuris latitat saniem, verum ejusdem expulsionem impediet. impediet quoque crassitie suâ fuliginum effluvium, unde inflammationes, putredines, malorumque ilias.

Tunc vulnus deligare, & quotidie resolvere, similiter-

literque curare usque ad diem [a] *quintum. A sexto die, etiam vapore aquæ calidæ per spongiam fovere. cætera eadem facere. Quod si caruncula increscere cœperit, & febricula aut soluta erit aut levior, & cupiditas cibi reverterit, satisque somni accedet, in eodem medicamento perseverandum. Procedente deinde tempore emolliendum id emplastrum, adjecto cerato ex rosâ facto, quo facilius carnem producat. Hac ratione sæpe* [b] *rimæ callo quodam implentur, estque ea ossis velut cicatrix; & latius fracta ossa si qua inter se non cohærebant, eodem callo glutinantur, estque aliquanto melius velamentum cerebro, quàm caro quæ exciso osse increscit.*

[a] Vides, Celsum nullam adhibere ossi prisin ad diem usque sextum: imo, si nulla se ostendant symptomata, in eodem medicamento perseverandum jubet. nullo pacto tamen audiendus. nam ob ossis duram solidamque consistentiam, ijs potissimum qui ad vulneris usque tempus bene sani, validaq; fuere corporis constitutione, fit inquam subinde os uti tardius quàm alijs putrescens ad hoc usque tempus, imo & ulterius nulla ostendat symptomata, verum maxumè arridens insidias maxumè struat, ægrumq; omne periculum se jam superasse existimantem, obruat.

obruat. Securitate nihil pejus in capitis vulneribus.

[b] Callo replebitur rima, ac quod ſubeſt corruptum, ægrum peſſundabit.

Si verò ſub [a] *prima curatione febris intenditur, breveſque ſomni & ijdem per ſomnia tumultuoſi ſunt, ulcus madet neque alitur, & in cervicibus glandulæ oriuntur, magni dolores ſunt, cibique ſuper hæc faſtidium increſcit, tum demum ad manum ſcalprumque veniendum eſt.*

[a] Per primam curationem non intelligit eam quæ initio illati vulneris inſtituitur, quomodo namque poterit dici principio ulcus madere; non ali; magnos adeſſe dolores, quorum hic fit mentio? ſed vult per primam curationem, eam quæ abſque priſi primis diebus uſque ad 7 aut 8 inſtituitur. mens itaque Authoris eſt, non antea de priſi cogitandum quàm oſtendentibus ſe ſymptomatis. At verò fatiſcentibus viribus (quod fit cum ſymptomata ſe oſtendunt) opus adeo periculoſæ plenum aggredi aleæ, conſultum minimè eſt. Dicat quis, Hipp: lib: de Vulnerib: Capit: exſecare utramque tabulam ſimul ac ſemel, etiam tum quum aliquot jam effluxis diebus chirurgus initio ad curandum adhibitus

bitus non fuerit. Scio, sed & illud scio, Hippocratem nullo pacto præscribere prisin ejuscemodi apparentibus symptomatis, verum integris ægri viribus. imo jubet, ut si mala indicia se prodant, purgato prius per cholagogum corpore, expectet donec symptomata desinant. consulatur ejus liber circâ finem, sicque se rem habere videbis.

Duo verò sub ictu calvariæ pericula sunt, ne vel [a] *findatur, vel medium* [b] *desidat. Si fissum est, possunt* [c] *oræ esse compressæ, vel quia* [d] *altera super alteram excessit, vel etiam* [e] *quia vehementer rursus se commiserunt. Ex quo evenit, ut humor ad membranam quidem descendat, exitum verò non habeat, ac sic eam irritet, & graves inflammationes moveat: Ubi medium desedit,* [f] *eandem cerebri membranam os urget, interdum etiam ex fracturâ quibusdam velut aculeis pungentibus.*

Hoc jam paragrapho diversos quibus os finditur frangiturve, proponit modos. Etenim aut simplex est rima aut composita. Simplex cum os non nisi fissum est. Composita, cum simul fractum, ita ut duo plurave fragmenta soluta fluctuent. cum non solùm soluta fragmenta sed & violenter à cranio avulsa, membranæ cerebri se infigunt, si fissu-

ra cum depreſsione concurrat, ita ut oræ ſive limbi oſsis fiſsi intus ſidant, ſicque ſibi invicem coadunentur, nihil uti ſuperflui ejici queat. Aut etiam, ſi avulſum ab uno latere fragmentum ſub oram oſsis ſe receperit oppoſiti. Compoſiti hi modi omnes cum periculo conjuncti ſunt; minus ſimplex rima, ea potiſsimum utramque quæ non penetret tabulam; ut quæ ſcalpris deleri poteſt. at difficultates jam traditæ, quæ ſe non raro jungunt, aut pungendo membranam cum cerebro, aut idem premendo, moleſtiæ imo & periculi non parum ſecum trahunt.

[a] Simplicem nudamque faciat rimam, quę quo minor, ſuperficiaria magis, minus altè penetrans, eò minus difficultatis.

[b] Hoc eſt, Eſphlaſi, ſive tertiâ vulneris capitis ſpecie ab Hipp: propoſita laboret; Deceſsionem, Depreſsionem, Introceſsionem vocant non quidem ſimplicem (nam illa in Thlaſi evenit) ſed talem qua fiſſum os ſimul intus compellitur.

[c] Quodipſum abſque Eſphlaſi ut fiat impoſsibile eſt. Si quando verò fiat, fit ut extus connivens, intus verò hians rima, ni ſcalpris patentior reddatur, fit inquam ut exitum ſa-

nies

nies non inveniens, in ſubjectam ſtillet membranam; quod periculi plenum.

d Avulſa ab uno latere oſsis pars receperit ſe ſub oſsis oppoſiti limbo. idipſum citrà cerebri compreſsionem fieri quum nequeat, oritur apoplexiæ metus.

e Quod niſi Eſphlaſi fieri nequit.

f Nam quanta eſt exterior quæ apparet lacuna, tantum intus prominens tumenſque os, motum membranæ cerebrique impediat neceſſe eſt.

g Rectè fracturam vocat, quum aculeos hoc eſt aculeata dare fragmenta nuda rima nequeat.

His ita ſuccurrendum eſt, ut tamen quàm minimum ex oſſe dematur.

Præceptum hoc univerſale eſt, in quocunque cranij vulnere. multum namque oſsis inſtrumentis ſi auferas, præterquam cerebrum aëri admodum quòd exponas, etiam nativum ei eripis tegumentum.

Ergo ſi ora alteri inſedit, a *ſatis eſt id quod eminet plano ſcalpro excidere, quo ſublato jam rima hiat quantum curationi ſatis eſt.*

a Hoc ſatis non eſt; auferri enim debet eminens limbus oſsis fragmentum occultan-

tis; non tam ut ſpatium ſuperflua ejiciendi nanciſcatur natura; verum inſuper fragmentum ſub oppoſito latens oſſe extrahi debet: hac enim ratione & hiantem effeceris locum expellendis intus latentibus ſufficientem, & quoque liberum attuleris membranæ cerebroque motum. quod bene notandum.

At ſi oræ inter ſe comprimuntur, à latere ejus interpoſito digiti ſpatio terebrâ foramen faciendum eſt, ab eoque ſcalper duabus lineis ad rimam agendus ad ſimilitudinem C *litteræ, a ſic ut vertex ejus à foramine baſis ad rimam ſit. Quod ſi rima longius patet, ab altero foramine rurſus ſimilis ſinus fieri debebit, & ita nihil latens in eo oſſe concavum eſt, abundeq; exitus datur intus lædentibus. Ne ſi fractum quidem os deſedit, totum excidi neceſſe eſt; ſed ſive totum perfractum eſt, & ab alio ex toto receſſit: ſive circumpoſitæ calvariæ inhæret exiguâ parte, ab eo quod naturaliter ſe habet, ſcalpro dividendum eſt. Deinde in eo quod deſedit juxta rimam quam fecimus, foramina addenda ſunt. Si in anguſto noxa eſt, duo: ſi latius patet, tria: ſeptaque eorum excidenda. & tum ſcalper utrimque ad rimam agendus, ſic ut lunatum ſinum faciat, imaque pars ejus intus ad fracturam, cornua ad os integrum ſpectent.*

Elegantiſsima curandi Eſphlaſin ratio, quæ cycliſ-

cyclisco citrà modiolum perficitur, quamque Hippocrates non tangit : eam sequens aperiet pictura.

126.

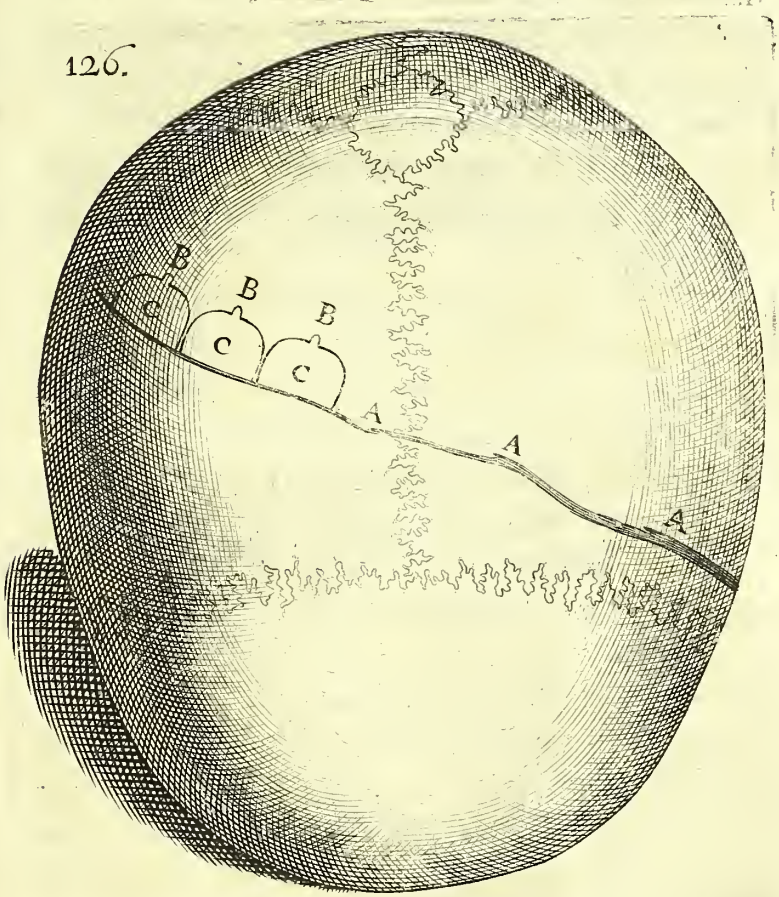

Hic evidenter conspicitur quo pacto in os-

 se in-

se integro fiant foraminula superficiaria (vel atramento signare satis fuerit) ab ijsque ducatur duobus semicirculis fissuram versus exci-sorius scalper, qui septa excidens, & naturæ expellendis superfluis præbet spatium, & chirurgo parat aditum forficibus immittendis, ut eâ ratione prehensum latitans fragmentum educi queat. Encheiresis convenientissima, quaque cum successu non semel fumus usi.

[a] Vulgo legitur: *sic ut vertex ejus à foramine basis ad rimam sit.* transpositas puto voces, & legendum: *sic ut vertex ejus à basi foraminis ad rimam sit.* Verticem vocat foramen unde excidendi fit initium. illum vult esse rimæ oppositum, ab eoque duci cyclisum sinu lunato rimam versus, ita ut ima ejus pars fracturam, cornua os integrum spectent.

Deinde si qua [a] *labent, & ex facili removeri possunt, forsice ad id facta colligenda sunt, maxumeque ea quæ acuta membranam infestant. Si id ex facili fieri non potest,* [b] *subjicienda lamina est, quam custodem ejus membranæ esse proposui, & super eam quidquid spinosum est, & intus eminet, excidendum est: eadem laminâ quidquid deorsum insedit attollendum.* [c] *Hoc genus curationis efficit, ut qua parte fracta*

fracta ossa tamen inhærent solidentur: quia parte abrupta sunt, sine ullo tormento sub medicamentis tempore excidunt, spatiumque inter hæc satis illis magnum ad extrahendam saniem relinquatur, pluſq; in osse propugnaculi cerebrum habeat, quam habiturum fuit, eo exciso.

[a] Forficibus per exciſos immiſsis ſinus vult fluctuantia & omnino ſoluta fragmenta extrahi, ea potiſsimum menyngem quæ premunt. monitum ſalutare, nam illa præterquam glutinari integro oſsi quòd nequeant, etiam membranam in inflammationem præcipitabunt.

[b] Menyngophylacà intelligit, cujus cap: 3. iconem dedimus. hujus uſu & ſeparanda à cranio menynx, & depreſſa fragmenta attollenda, & ſi quæ ſint fruſtra nondum omni ex parte ſoluta, cycliſco ſeparanda. ita namque ab omnibus impedimentis mẽbrana, libera cũcta noxę quę cerebro eſſe poſſent excutiet.

[c] Sequentibus in antiquam ſuam delabitur hæreſin Author, exiſtimans fragmenta non plenè ſoluta verùm unâ parte etiamnum integro oſsi adhærentia aut ſolidari poſſe, aut ope medicamentorum paulatim ſolvi ac excidere. quæ quàm ſit periculoſa, multiſque exitioſa opinio, jam antè oſtendi. *His*

His factis, [a] *ea membrana acri aceto respergenda est, ut sive aliquid sanguinis ex eâ profluit, cohibeatur: sive intus concretus cruor remanet, discutiatur.*

Fragmentis, membranam pungentibus potissimum, eductis, ad membranæ integritatem convertenda cura. protinus itaque videndum num ejus continuum læserint acuta fragmenta: num quæ vasa rupta sanguinem fundant: num effusus in eam sanguis concreverit: num tumeat, doleat, inflammata sit. hisce namque symptomatis in tempore occurrendum. ijsque si jam urgeant, adhibenda medela.

[a] Aceto, ut suâ stringendi vi vasa sanguinem fundentia claudat: insuperque ut si quid concretum, dissolvat, eaque ratione membranam purget. verum tepidum sit quod affunditur acetum.

Tum [a] *idem medicamentum eodem modo, qui suprapositus est, mollitum, ipsi membranæ imponendum est. Cæteraque eodem modo facienda sunt, quæ ad linteolum illitum & lanam succidam pertinent: collocandusque is* [b] *loco in tepido, & curandum quotidie vulnus; bis etiam æstate.*

[a] Catagmaticum aceto mollitum, addita lanâ succidâ. fecit paulo ante mentionem.

Spon-

Spongiolam mollem chirurgus paret, quàm oleo rosaceo, vino stillatitio quibus iridis permistus pulvis tinctam membranæ apprimat, ut eâ ratione si quid sordium membranæ insideat auferri possit, depressâ quoties vulnus reficitur menyngophylacis ope membranâ simul æger ore naribusque clausis magno conatu expirare nitatur.

[b] Ne aut frigore aut madore (utrumque ei summè inimicum) membrana offendatur.

[c] Vt sæpius ventiletur locus.

Quod si membrana per inflammationem intumuerit, infundenda erit rosa [a] tepida.

Topica membranæ applicanda hasce exposcunt conditiones. 1. refrigerent blandè, inflammationi uti resistant. 2. pinguedinis aliquid habeant ad leniendam asperitatem, ex quâ dolor. 3 efficaciâ siccent. illa namque tunicæ (χιλὼν enim quam ὑμὴν frequentius vocatur Græcis analoga. 4. aromatica polleant vi, nam fragrantia cerebro amica. omnes hæ in rosaceo oleo concurrunt indicationes. Si dolor à dictâ causâ non adsit, loco olei substituatur rosacea aqua odorata.

[a] Non calida, ne inflammationem augeat; non frigida, ne menyngem lædat.

Si usque eo tumebit, ut [a] *super ossa quoque emineat, coërcebit eam bene trita* [b] *lenticula vel folia vitis contrita, & cum recenti vel butyro vel adipe anserino mista:* [d] *cervixque molliri debebit liquido cerato ex* [e] *irino facto.*

[a] Fit subinde præ inflammatione uti tumida membrana super foramen modiolo factum se attollat. res periculi plena, nam impeditur ejus motus; tum & quod prominet ab aëre alteratur.

[b] Aut lentem leguminis genus intelligit, aut paluſtrem lenticulam. utraque namque adstringendi repremendique pollet vi. Priore hoc casu si utamur, præstabit ea addere quæ Dioscorides cap: 99. lib: 2. ubi de lente agit. compositū namque parat, quod sic describit. Δυώαμιν δὲ ἔχει συστελλώ. ὅθεν κοιλίαν ἴσησι, προαπολεπισθεὶς καὶ ἑψηθεὶς ἀπαμελῶς, ἔξωτε ἐν τῷ ἀφέψεσθαι ὕδατι ἐκχεομένου. βέλτιον δὲ τὸ ἴδιον ἔργον ἀποτελεῖ πρὸς τὰ ῥεύματα τῆς κοιλίας. μιγείσης αὐτῷ μετ' ὄξους στέρεως ἢ ἀνδραχνης, ἢ σεύτλου μέλανος, ἢ μύρτων, ἢ σιδίων, ἢ ῥόδων ξηρῶν, ἢ μεσπίλων, ἢ οὔων, ἢ ἀπίων ἡβαικῶν, ἢ κυδωνίων μήλων, ἢ κιχωρίδος, ἢ ἀρνογλώσσου, ἢ κηκίδων ὁλοκλήρων, αἵτινες μὴ τελέως ἔψησιν ῥίπτουσι, ἢ ῥοὸς ἐπὶ τὰ ὄψα. δεῖ δὲ τὸ ὄξος ἀπαμελῶς συγκαθιέναι αὐτῷ. *Vim habet adstringendi. quâ de causâ alvum cohibet si detracto prius cortice accuratè coquatur, aqua primâ inter coquendum effusâ. melius autem contrà fluxiones alvi suo fungetur munere, addito cum aceto intybo,*

intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut myrti baccis, aut punici tegmine, aut rosis siccis, aut mespilis, sorbisve Thebaicis, aut malis cotoneis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ post coctura abjiciuntur, aut denique rhoe qui absonijs aspergitur. Verum cum ea diligenter aceto percoqui debet.

c Vitis viniferæ folia innuit, ut quibus refrigandi adstringendique vis. Vide Dioscoridem Cap: 1. lib: 5.

d Si nimirum ob catharri defluxum in collo scirrosæ apparuerint glandulæ. nam paulo ante dixit malum esse si in cervicibus glandulæ oriantur; quam mobilem existere, boni signi loco in sequentibus habet.

e Ceratum cui ab iride nomen. Ejus descriptionem conficiendique modum tradit Dioscorides Cap: 55. lib: 1.

At si parum a *pura membrana videbitur, par modus* b *ejus emplastri & mellis miscendus erit, idq; super insundendum; ejusque continendi causâ unum aut* c *alterum linamentum injiciendum, & super linteolo cui emplastrum illitum* d *sit contegendum. Ubi plus pura membrana est, eadem ratione adjiciendum emplastro* e *ceratum, ut carnem producat.*

a Si sordes lentæ ac tenaces ei adhæreant.

 b Empla-

[b] Emplastri descripti; cui mel, utpote abstergendi vi pollens, additur.

[c] Bene dicit, unum aut alterum linamentum. tacitè innuens, ab emplastris crassis, plagularum, fasciarumque copia in capitis vulneribus abstinendum; uti idipsum monet lib: de Cap: Vulner: Hippocrates.

[d] Puto commodiorem fore sensum si legamus: *& super linteolo cui emplastrum illitum, sic contegendum.*

[e] Ceratum inquit. quodnam? quid si legamus *sarcoticum?* Porro Galenus 2. κατ' τοπ. Cap. 1. contra Archigenem disputat contendentem, solutam membranam glutinantibus curari posse. negat Galenus, & sarcotici loco ibidem commendat medicamentum ex succo calaminthæ & farina milij.

Quod ad abstinentiam verò, & primos ulteriores que cibos potione que pertinet, eadem quæ in vulneribus præcepi, servanda sunt: eò magis quo periculosius hæc pars afficitur. Quin etiam cum jam non solum [a] *sustineri, sed ali hos quoque apparebit, tamen erunt vitanda quæcunque* [b] *mandenda sunt, item fumus & quidquid excitat* [c] *sternutamentum.*

Postquam, inquit, officio suo chirurgus satisfecerit, non debet partibus suis deesse medi-

medicus, verum ea præscribere quæ totius corporis habeant rationem; nimirum quoad ægri nutritionem, cibum, potum, aërem, reliquaque. Author eadem hic commendat quę vulneribus curandis in genere præscripsit. locus est parte 23. Cap: 26. lib: 5. sic inquiens: *His ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus est; isque, si grave vulnus est, abstinere quantum vires patiuntur, ante inflammationem à cibo debet: bibere donec sitim finiat, aquam calidam; vel si æstas est, neque febris neque dolor est, etiam frigidam. Adeo tamen nihil perpetuum est. Sed semper pro viribus corporis æstimandum, ut imbecillitas etiam cibum protinus facere necessarium possit, tenuem scilicet & exiguum qui tantum sustineat. multiq; etiam ex profluvio sanguinis intermorientes, ante ullam curationem vino reficiendi sunt, quod alioqui inimicissimum vulneri est.* locus egregius, quem utinam sæpe inspicerent nonnulli.

[a] Quam eleganter inter sustineri & ali, tam hic quàm citato loco distinguit Author. Morborum acutorum initijs quum humorum plena sunt corpora, aut etiam instante periodicorum morborum paroxysmo, ne à pepasmo ad pepsin avocetur natura, tenui parcoque utendum victu, qui tantum vires

in suâ servet integritate, sustineatque. ubi acumen desijt, jamque ad se rediens natura vires suas exserit, non solum sustentandum, verùm nutriendum insuper.

[b] Hoc est dura, quæque dentibus frangi debent, & in quibus masticatione opus. in illis namque quum operosius agat petroso ossi juncta maxilla, laboret tam membrana quàm ipsum cranium necesse est.

[c] Sternutando namque magna fit capitis concussio, commotioque, quæ læsis partibus inimica.

Spem verò certam faciunt, membrana [a] *mobilis ac sui coloris, caro increscens rubicunda,* [b] *facilis motus maxillæ atque cervicis. Mala signa sunt membrana* [c] *immobilis,* [d] *nigra, vel livida, vel aliter coloris corrupti,* [e] *dementia, acris vomitus, nervorum vel resolutio vel distentio, caro livida, maxillarum rigor, atque cervicis. Cæteraq; quæ ad somnum, cibi desiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem quæ in* [g] *cæteris vulneribus, vel salutaria vel mortifera sunt.*

Hæc prognosin spectant.

[a] Quæ liberè solitoque se movet more; nec tumore, nec facultatis motricis imbecillitate impedita.

[b] Significatur enim, nec maxillæ cum petroso articulationem, nec colli glandulas

musculosq; à catarrho infestari.

c Aut quòd nimium se sustulerit, emineatque suprà oras foraminis modiolo facti: aut, quia prostrata est mobilis facultas.

d Hæc res non absque summo conjuncta est discrimine. Vigo tali casu alteratum locum abluit aquâ vitæ, cui succum absinthij, mel rosaceum, ægyptiacum, sarcocollam, myrrhã, aloen miscet. Hæc simul incoquit vino generoso. Etenim efficaci remedio opus.

e Delirium, tracto in consensum cerebro.

f Animali facultate munere suo nõ fungẽte

g Vide Authoris Cap: lib: 5. 26. part: 18. & 23.

Vbi bene res cedit, incipit ab ipsa membranâ, vel si os eo loco duplex est, inde quoque caro increscere, eaque id quod inter ossa vacuum est, replet, nonnunquam etiam supra calvariam excrescit. Quod si incidit, inspergenda squamma æris est, ut id reprimat, cohibeatque, ea carni superdando, quæ ad a cicatricem perducant.

Symptomatis sedatis, naturaliqúe laborantis partis facultate recreata, prima naturæ cura est, novæ carnis productio. affluens enim sanguis, in ichorem, aut pus quem hactenus, nunc in plurimum convertere sanguinem incipit natura, ex eoque laudabilem producere carnem, qua hiaturas tam mem-

branæ quàm oſsis paulatim tegit. Evenitque non raro, recreata uti partis facultas adeo luxuriet, plus uti carnis quàm requiratur producat. illam excreſcentem caſtigari jubet.

[a] ἐπουλώτικα græcis dicta; uti cadmia, ſpodium, balauſtium ſimiliaque.

Omnibus ea locis commodè inducitur, exceptâ frontis eâ parte, quæ paulum ſuper id eſt, quod inter ſupercilia eſt. Ibi enim vix fieri poteſt, ut non per omnem ætatem ſit exulceratio, quæ linteolo medicamentum habente contegenda ſit.

Elegans, veraq; Celſi obſervatio in vulneribus eo incidentibus loco ubi cavitas oſsis frontis eſt, ad narium radicem, in quâ aeris cerebrum petentis fit præparatio. is namque locus nihil medullæ quum contineat, neque etiam calli in ſe habet materiam. Locum hunc picturâ expreſsimus, noſtri de Oſsib. Tractatus Cap. 7. partis prioris, vbi idem ex neotericis, noſtraque monuimus obſervatione.

Illa vtique capite fracto ſeruanda ſunt, vt donec iam valida cicatrix erit ſoluenda, vitentur frequens [a] balneum, major vini modus.

[a] Eaque in genere, quæ corpus accendendo humores exagitant fluxileſque reddunt.

FINIS.